

FRANTIŠEK ŠVANTNER
NEVESTA HÔĽ

TURČIANSKY SV. MARTIN

PRVÁ ČASŤ

I.

Mal by som začať udalosťou, keď ma starostlivá tetka z Dolného konca, u ktorej som bol za čas v opatere po matkinej smrti, vypravila ku známemu horárovi pri Štiavnici do služby a ja som sa musel lúčiť s Prietržinami, hoci všetky jarčeky, dolinky, krovia, bučiny volaly ma späť k priezračným hĺbočinám s plachými krídlami dúhovo sfarbených rýb, k mäkkým pažitiarom a vysvieteným lúkam, kde som zažil toľko príjemných chvíľ, lebo vtedy prvý raz zatriaslo sa mi srdce a v žilách som pocítil ten známy smäd, ktorý chlapcovi vnucuje veľké predsavzatia a ženie ho voslep svetom po najneschodnejších cestách, aby naplnil svoj osud, a ktorý i vo mne neprestal nietiť túžby do tých čias, kým som úplne nepodľahol náruživostiam mladosti, ale od tých čias mocné vetry sohnaly už desať krutých zím s vrchov a desať ráz rozkvitly v záhradách jablone; bolo by to veľa na jedno vypravovanie, preto začnem len tým požehnaným dňom, keď som rozjarený kráčal od starej pochmurnej budovy hlavnej pošty širokou ulicou nášho mesta s podlhovastým zeleným listom vo vrečku, ktorým mi oznamovala Lesná správa na Štiavničke, aby som hneď nastúpil miesto hájnika v Prietržinách.

Bol to neobyčajný deň. Teplé vetry s veľkými kapsami, preplnenými vôňami nového orechového lístia, košatých líp, rozkvitnutých agátových hájov vybraly sa práve do hôr. Z otvorených okien vysokých domov vydúvaly sa záclony, veľké biele, sieťkované i farebné ani vejúce zástavy o výročných slávnostiach. Ľudia sa borili strmým prúdom pôvetria, dvíhali vysoko do slnca hlavy a pochabo ako deti chytali poletujúce lupienky tŕpčieho kvetu. V záhradách rozkvitly

7

prvé krúhy sirôtky, rezedy a pivónie. Povetrie sa ligotalo a obloha spievala. Náhle mi bolo do tanca.

Vedel som, že v Prietržinách sú erárne lúky, ktoré každým rokom kosia Prietržinci pre erárne kone a seno ukladajú do senníkov na Pohánskom oproti Weinholdovej krčme a že sú tam ešte rozsiahle hole s čriedami junčoviny, salaše, siatiny, šlógy a pod Babou pálenice, kde uhliari robia pre gelbiansky hámor, ktorý pred dvoma rokmi bol akýsi Nemec znovu pustil. Nuž ponúkala sa mi dobrá robota. Dávno som po takej túžil. Neodrádzala ma od nej ani pripomienka v liste voľfaktorého prihorlivého úradníka zo správy, že miesto nie je spojené s primeraným bývaním, lebo že hájovňa sa ešte len bude stavať a tak budem sa vraj musieť zatiaľ ubytovať v senníkoch na Pohánskom alebo v drevenej chatrči pod Prielomom, kde chodievali podjeseň páni z riaditeľstva na postriežku. Ach, milý pánko, na tom mi tak málo záleží, ako asi vám na mäkkých kobercoch háremu Jeho Výsosti emira Abdallaha z Damasku. Keď na to príde, vyvalím sa priam i do konštivára pod hviezdy. Hlavná vec, že budem hájnikom. To je celkom obstojné zamestnanie. Okrem toho, že máš zaistený chlebiček pre seba a prípadne i pre svoju rodinku, môžeš sľediť po horách, koľko tiďaka, a nemusíš mať strach pred divou zverinou, ani pred zlými valachmi a zhojníkmi, lebo môžeš vždy nosiť na pleci guľovnicu s dvoma rúrami. Ba hájnik si môže s hociktorým chlapom zasadnúť za stôl v krčme a ani jedna dievka z dediny sa nemusí zaň hanbiť.

To byly krásne výhľady. Mohol som s nimi bezpečne stavať zámky. Chachacha, bolo by to možné? Podchvíľou som zisťoval, či mám zázračný list naozaj vo vrecku, a keď som sa o tom presvedčil, moja radosť bola taká, že mi už nestačila ulica. Utekal som s ňou rýchlo do šírých polí, kde holo viac povetria, viac neba i viac zeme. Roztiahol som sa do trávy medzi nafúknuté belasé zvonce púpavy a začal som sa shovárať so srdcom.

— Počúvaj ma, — povedal som. — Moja túžba po Prietržinách ne-skrsla iba z potreby zavoňať med, čo po prietržinských bánoch včely celé leto roznášajú, alebo počúvať šepotanie studničiek, keď

sa hviezdy nad hoľami čistia. Ach, nie. Moje túžby sa už neupínajú na také chlapčenské vrtochy, lež na také isté červené, nepokojné a horúce srdce, ako si ty, lebo pamätaj, že chlap má dve srdcia: jedno nosí sám pod košeľou, aby mohol hocikedy vykrvacať, a druhé mu ukrýva pod bielymi prsníkmi žena, aby vedľa bielych zvoncov a červených klinčov na tichých zápačiach kvitla vedľa seba láska i pomsta. Moje druhé srdce opatruje to počerné dievča z prietržinského mlyna, ktorému sa matka v stave utopila a čo má slepého otca. Len sa na ňu rozepamätaj. Sedávali sme spolu večermi nad stavom a striehli na krdle rýb. Zväš, keď bola jasná obloha a tmavá voda, videli sme sa aj my tufolu uprostred jagajúcich sa hviezd. Oči nám žiarili a tváre sme mali biele. Z vlasov i zo šiat vybehúvaly nám rybky. Ach, podivné a súčasne hrozné. Ako by naše duše prebývaly už pod sklenými hrnčekmi pod vodou. Vždy sme sa v taký čas primkli k sebe, aby sme premohli strach. Bol som vtedy ešte malý chlapec. Nohavice mi pripínali na tračky. Teraz mám poriadny pás a vybíjanú pracku. A ona? Akáže môže byť ona, povedzme, v tomto čase, keď sa idú kvety roztvárať južným vetrom, aké husté môže mať vlasy, aké vysoké čelo, akú postavu? Či sme na to nie zvedaví? Bože môj, veď sa iste od tých čias celkom zmenila, doista nadobudla určitého tvaru, určitej vône, ako nadobudnú všetky zelinky, keď sa im rozlepia klíky, v ktorých bola za včasnej jari uzamknutá ich moc. Či by sa nám nechcelo poznať tento tvar, túto vôňu. Ach, ach, ticho, nevrav nič, myslím, že máme rovnakú túžbu.

A po chvíli som ešte doložil:

— Nuž priprav sa! Túto noc sa ešte niekde tu vyspíme a zajtra prikvitneme do Prietržín. Bude to náš sviatok.

Na správe sa mi vodilo dobre. Radca ma prijal vľúdne. Soznámil ma s mojou službou a odporúčal mi, aby som si čím skôr naklonil starého baču zpoza Prielomu, lebo ten vraj pozná najlepšie prietržinský revír. Bol práve boží deň.

V noci prehrmela nad krajom jarná búrka, preto povetrie bolo hladké a čisté. Ani v hlbokých diaľkach nad horami nemútilo sa

parami. Na svitaní hnaly sa síce oblohou zdrapy mračien. Niektoré sa podobaly veľkým bielym koňom s bujnými, vejúcimi hrivami, iné snehobielym husiam s natiiahnutými krkami, alebo divotvorným jašterom, mnohé sa ešte v letku požieraly. Vo výškach dunel zúrivy boj. Ale ráno sa už vzdula nad hory ligotavá plachta nebies, v ktorej sa pokolembávalo iba požehnané slnce. Svet sa chystal zvelebiť božiu slávu jasným dňom, preto sa preplnila príroda životom, ako sa preplňuje nevesta pred sobášom horúcou krvou a roľa pred Dzurom vlahou. Zem ožila. Rozrástla sa a schvátla živelne všetko, čo jej prišlo do cesty. Bola ako povodeň, ako morský príboj. Zalievala obzor stále novšími a mocnejšími vlnami. Okolo navidomoči vzdúvala sa hora, húština sa šírila do diaľav ako požiar a skoro po nebeskú klenbu stúpaly polia. Na každom kroku stretal som nové vône, lebo toho dňa každá byľka chcela dýchať sýto a hlboko. Najsilnejšie boly vo hvozdoch a pod dolinkami, kde sa miešaly s oparom hustej jedliny a trasovísk, so zápachmi surovej prsti, machu, popukaných skál, obieleného a otlčeuého svíbového a javorového dreva, riedkej smoly, sladiča, malinčia, ale aj teplej krvi a rozkladajúcich sa mrcín. Bolo toho veľa na ceste, popri ceste v priekopách, pri prameňoch, kde rástla žerucha, pod mostíkmi, v lopúšine, v belasých tóňach vysokej hory, v ihličí, ale i v povetrí, uajmä tam, a v lúčoch, čo svietily na zapálených pukoch štihlych červených smrekov a na rose v tráve. A bolo to tuhšie na gágor a na črevá ako pálenka s horcom.

Keď som opustil tiesňavu tmavých hôr a predo mnou sa roztvoril široký prietržinský úval s dedinou, musel som zastať, lebo veľké svetlo mi zaslepilo oči. Pane Bože, aká láskavosť, mohol som zasa hľadiť na tie miesta, kade voľakedy robily moje bosé nohy do prachu a do hlata smiešne malé stopy a kade sa túlaly moje detské sny. Radostné piesne škovránov zvonily mi v žilách, kým ma tepľušké vajatanie bielebo jasu celého neskúpalo. A keď sa mi obzor známeho chotára konečne položil pokojne pred oči, nevedel som zasa, v ktorú stranu sa pohnúť. Či bežať ďalej vymytou cestou medzi múranice, čo presvitaly bielymi stenami pomedzi húšť jabloní a hru-

šiek vpredu a podať každému chlapovi ruku, ktorý stojí pred bránou a chystá sa do kostola, či odbočiť na medze, stúpajúce ani schody po oboch stranách úvalu hore do nebies, kráčať vrchgrúňom a volať na dve doliny, či zabehnúť na daktorú zápač, vykrbaliť sa do machu a počítať škovrany nad sebou, či poprezerať drozdie hniezda po jedliciach, lebo všadiaľ naraz bolo treba mojich očí a uší. Ale sotva som stačil urobiť prvý krok, pribehlo všetko ku mne a povedalo hlasno a srdečne: Vitaj!

Známi sa ku mne oddaleka priznávali. Ak to boli moji vrstovníci, vraveli: — Počuli sme od horára zo Štiavničky, že prídeš, — alebo vraveli: — máš dobré postavenie. Starci ma prezerali dlhšie. — Tvár máš, — vraveli, — na mater, ale očami nezaprieš otca. — A keď som prešiel, pohundrávali si pre seba: — Pekne vyrástol na mestskej strave, je z nebo celý pán!

Ludia sa nezmenili a grúne tvrdily to isté o sebe.

Tuto okolo Prietržín je všetko po starom. Iba ak mladina na Bendičke sa trochu zodvihla a Pohánsko začali preorávať na zemiaky. Šlógy sú tuhore pod Pálenicami. Inakšie nič. Nemalo sa ani kedy zmeniť. Desať rokov v našom živote znamená vari menej ako v tvojom desať minút. Veky, napríklad, sledujeme urputnú prácu potoka na doline. Oj, je to usilovný robotník a vari i náš najväčší nepriateľ. Berie nám najlepšiu pôdu a podomieľa základy. No ešte je ďaleko od našich koreňov. Márna robota! Možno sa raz sám zahlce, alebo mu žila vyschne. Nám je to jedno. Nediv sa. Musíš si uvedomiť, že my sme videli prvého Prietržinca túlať sa po týchto horách okolo, sháňať si drevo na chatrč, videli sme potom mnohých prichádzať i odchádzať, rodiť sa i umierať, vychodili si cestu sem a mrvia sa tam dolu ani mravce. Prerývajú nám pôdu na úpäti, ale nakoniec sami sa do nej pokorne rad-radom ukladajú, lebo taký je príkaz boží: ich čas naplní náš čas, svojimi životmi zmeriavajú naše životy, ako si svoje merajú hodinami a rokmi, a v tom sa od vekov nič nemení. Len obloha dlhšie trvá ako my. Nuž čože znamená pre nás, keď nám vytnú jeden strom, a keby víchor vyvrátil aj celú

horu, akáže porucha by tým vznikla v našom trvaní, keď hory sú iba našou dočasnou prikrývkou?

Kto by sa bol nazdal? Naozaj sa nič nezmenilo. Ani jedinké bralo sa nepohlo so svojho miesta. Doliny, Zálomy, Zahradzená... ach, načo počítať. Všetko ostalo neporušené, ako som to bol pred desiatimi rokmi zanechal. Chvalabohu! V dedine zatiaľ vyzvonili druhý raz. Chlapi na priestranstve pred kostolom zahadzovali fajčivo a snímali pokorne klobúky. Svietili tuná pod lipami novými košľami. Povyberali si ich pre tú príležitosť priam z ťažkých truhál, aby mali väčší pôžitok zo slnca, ktoré sa rado priliepa na to, čo je čistučké až na žltkastú nitku a čo šušťí pri pohybe a nadúva sa vo vetre. Vysoko nad nich do rozpätej oblohy dvíhaly sa múry kostola s vežou ani biele plamene obetného ohňa. Oneskorené ženy vbehúvaly vrtko roztvorenými dverami do chrámu. Vo svojich lesklých sukniach a našuchorených opleckách podobaly sa bielym holubiciam. Aj ony vybadaly, že sa toho rána mnoho nových pukov ponalievalo, preto mali živôtky napnutejšie a boky hybkejšie ako vo všedných dňoch. V tmavom kúte komory, kde sa ráno preobliekaly, svliekly so seba so starou košľou i starosti týždňa. Dedina potom stíchla. Slabé šumenie sa prevalilo niekoľko ráz ešte lipami a po chvíli sa ozvaly z hlbín chrámu zvonce. Kňaz v zelenom rúchu vyšiel pred okvietený oltár a kropí zbožne ľud. I ty skloň hlavu a kor sa Svoriteľovi, ktorý sostupuje práve z večnej slávy na zem, aby sa zjavil svetu v podobe bieleho chleba a zlatého vína.

Hosana!

Popoludní som si zasadol s vrstovníkmi k pohárikom. Bolo to príjemné posedenie. Keď máš okolo seba zaparené tváre a najmä plno otvorených očí, ktoré trochu obdivujú a trochu závidia, nemáš dlhú chvíľu a na prilepšenie vytiahneš cifrovanú tabatierku, plnú lepších cigariet, aby sa každý voľne obslúžil, rozkazuješ každému, kto ti podá ruku, a máš radosť, že ľudia okolo teba začínajú mať veľa rečí, že majú široké úsmevy a vždy vyleštené oči.

Moja sláva ešte stále stúpala. Stolovníci ma priam hltali očami. Všetko na mne sa im pozdávalo zaujímavé a neobyčajné. Boli samá zvedavosť a samý obdiv. Ohmatávali mi kabát, mädlili látku hrubými prstami, zisťovali s uspokojením, že je mocná a dobrej akosti, prezerali si starostlivo moje strieborné gombíky, označenia na výložkách a vraveli, že je to teraz tak ako pri vojsku. Najviac sa zaujímal o guľovnicu. Brali ju z ruky do ruky. Hladili, poťažkávali, oblapúvali, ako by na nej prvý raz zisťovali pevnosť a istotu svojich rúk. Prevracali ju opatrne ako drahocennosť, ktorá by sa mohla ľahko porušiť nešetrným zaobchádzaním. Opierali si ju o plece, učili sa prižmurúvať jedným okom, cvakali kohútikom, ba musel som im na dlani ukázať i náboje. Nicktorí si ju zavesili na plece, postavili sa pred zrkadlo a dlho hľadeli na svoj vážny obraz tam v ráme za sklom. Nakoniec položili ju na stôl, lebo ju chceli mať všetci pred očami.

— To je erárna, — poznamenal som. A vtedy štuchol ma ktosi citeľne do boka a povedal: — To je dobre, že máš takú guľovnicu, aspoň nám poslužíš. — Sedel hneď pri mne a odprvu sa správal zdržanlivo. Ach, hej. Bol to ten s kľavou rukou, od narodenia pošinutý na pravý bok, čo mi bol voľakedy skalou prerazil čelo. Bohvie prečo. Len tak bez sporu a škriepky vyrútil sa proti mne zpoza uhla a bleskurýchle prasol mi skalou medzi oči, tu máš, he! Áno, celkom tak. Vari preto, že som bol šikovnejší, že som ho predstihoval v behu na pažiti, alebo že som sa vedel ľahko šplhať po stromoch, prepletať pomedzi konáre, že som vždy prvý odhaľoval tajomstvá vtáčích hniezd a jazvečích dier, kým sa on musel nečinne iba na mňa dívať. Alebo jestvoval medzi nami naozaj nejaký starý spor, na ktorý som pozabudol. To zostane u Pána Boha a posledný súd mi vyjaví pravdu. No, spomenul som si na túto príhodu hneď, ako ma štuchol, lebo aj to sa mi zdalo neočakávané, nešetrné a zákerné.

— Nie som proti tomu, len musím vedieť, o či ide, — poznamenal som, zbavujúc sa neprijemných spomienok.

Istotne čakal moju povolnosť. Oči sa mu zaleskly radostou, po-

obzeral sa vôkol, či nás niekto nesleduje, potom prihol hlavu a vravel stíšeným hlasom:

— Cudzí zajac sa nám nanosil do našej kapusty, chceli by sme mu zasoliť kožku. — Ostatní mu prisviedčali, uškŕňajúc sa významne, z čoho som vyrozumel, že sú spolu dohovorení a že ide o nejakú ľúbostnú pletku.

— Och, to rád urobím, — povedal som.

Potešili sa a vraveli, že všetko záleží od toho, či viem narábať so soľou.

— Chachacha, — smial som sa. — To je pre mačky. Trochu papiera, kruškovej soli, a zas papier, trochu sa pritlačie, môže byť aj trochu oceľových pilín a so dva broky, nie?

— Jeden stačí, — vraveli, pomrkávajúc na seba, a potom ešte doložili: — Teraz sa roztratíme po jednom, a keď vyjde mesiac, sídeme sa pri Mlákach.

Vypité pálenčiare ohlúpily mi hlavu. Stratil som celkom opatrnosť, preto som zavčas a ochotne dôkladne pripravil všetko, a keď vyšiel mesiac, prišiel som na ushovorené miesto.

Bolo nás vari sedem. Stáli sme v tóni plota medzi záhradami za dedinou, kde sa krížily cesty. Jedna stúpala hore ku priesmyku a druhá popri potoku do hôľ.

— Tu budú niekde, — vraveli, — ty podídeš vyššie k mostu a my ti ho nadženieme. — Na mlákach sedela biela hmla. Mesiac ju pomaly vypieral v mäkkom prúde hôľneho vetra. Hybké prútie a postriebrené listy vrbiny, do ktorej som sa utiahol, okolo mňa slabuško zvonily. Riedke plachty pavučín preosievaly drobnú rosu a pokojná noc skoro nečujne kráčala po sihotiach vedľa spievajúceho potoka a len zavše sa zablyštaly tmavým leskom hlboké záhyby jej ťažkého plášťa.

Len čo som stíchol v úkryte, odkiaľ som mal dobrý cieľ na most, potok za mnou sa mi dôverne prihovril. Bola presvedčivá reč dvoch studených vlŕn. Prišly už dávno shora, ale vošly pod výmoľ,

zamotaly sa medzi korene starej vrby. Hojdaly sa už dlhý čas na jednom mieste, kým okolo nich hučal stále nový prúd divých a mladých vln, preto sa mali o čom rozprávať. Pamätaly sa ešte na ostrú hôľnu šuvar, o ktorú sa voľakedy otieraly na úplazoch, na veľké balvany, hrubý piesok, na hučiace vodopády, na zdĺhavé putovanie podzemnými dierami bez svetla, na širokú vodu v stave, na prudký spád dreveným žľabom, na ozrutné mlynské koleso, i na tmavú hĺbočinu pod ním, kde sa musely dlho točiť, lebo stratily prúd. Započúval som sa do nich a bolo mi tak, ako by ma niekto chytil za ruku a vodil po známych miestach hore popri potoku po sihoťiach, popod jelše, vysokým suchoriacim trstím k mlynu, ako by som sa ozaj vracal do svojho detstva a niesol v srdci radosť bezstarostných hier. Náhle pristúpily ku mne všetky vône rodného kraja a tak ma omámily, že som celkom zabudol na svoju úlohu, nepočul som ani dohovorené znamenie, na ktoré som sa mal pripraviť, a z opojenia prebral som sa iba vtedy, keď od mosta proti mne vystúpila tmavá postava.

— Dobrý večer, pán Weinhold, to ste vy?

Naozaj, bol to on, prietržinský krčmár, ktorý ma celé popoludnie častoval pálenkou, prívetivými úsmevmi a zahŕňal priazňou. Bol trochu udychčaný a prekvapený, že ma tu nachádza.

— Ide ešte niekto za vami?

Nie, nikto, ktože by mal ísť. Bolo už neskoro. Ľudia spali. Dobrú noc.

Hľadel som za ním. Trochu bol prihrbený. Kráčal rýchle a niekoľko ráz sa obzrel, ako by mi nedôveroval. Ale ja som nemal nijakej pochybnosti. Veď to bol on. Nuž, čože sa tu dalo robiť? Hádam som nemal známemu človeku vpáliť nasolený náboj do chrbta. — Ach, to nie. Toľko rozumu som ešte mal. Akože by som sa mu bol na oči ukázal po takom nevďaku? Odprevadil som ho preto pokojne očami až po zákrutu, odkiaľ sa mu zaiste lepšie kráčalo, keď ma necítil za chrbtom.

O chvíľu sa ozvaly poshora samopašné hlasy šarvancov. Vynorili sa náhle s huriavkom, ženúc pred sebou akési dievča. Boli diví ani

rozdráždění ovčiariski psi. Stále do nej dobiedzali zboku alebo odzadu, ale ona napodiv všetko znášala pokojne, ako by ich nebrala ani na vedomie. Podobala sa bielemu duchu, ktorý nafúkol tú mesačnú noc, pustil zpomedzi záhybov svojho rúcha čerstvý vetrík, načuchral nad bariny hmlu a práve chcel tlejúcu pahrebu nad západnými horami poliať rosou, keď bol vyrušený zo svojej práce hulákajúcimi parobkami. Ale podobala sa aj pastierke, ktorá sedela pokojne niekde pri ohni a hľadela dlho, veľmi dlho, azda od samého večera, do žeravých uhlíkov, kým okolo nej pokašliavaly odpočívajúce ovce, potemnievaly hory a zhlboka dýchala široká pašienka. Mala na sebe iba dlhý rubáš a krátky ovčí kožuch bez rukávov.

— Či ju poznáš? — zavolali na mňa, keď boli tak blízko, že som jej mohol nazrieť na tvár. — Cheche, oňuchaj si ju, máš na to právo, veď sa za to neplatí a ona to má rada. Hohó! Len sa nehanbi. Musíš sa naučiť jej spôsoby, bude ti to na osoh. Máš cestu popri mlyne, môžeš sa ohlásiť pri nej každý deň na oldomáš. Rováše nepočíta. Odkedy mlynár oslepol, šafári sama a štedro. Príde za tebou aj sama, keď si ju vyárenduješ. Pozná prte po holiach lepšie ako ktorákoľvek líška. Len si ju nakloň, budeš mať sýtu pašu po celý rok. Chachacha! Len keby nesmrdeľa vyúdeným cedilom, potvora. Hohó! Namasti si ju balzomom a vykaď tymiánom, bude ti voňať, ale najprv by si jej musel vychytať všetky vší z kožucha. Hohohó!

Mali dobrú zábavu. Nik im ju nerušil. Dievča nepodniklo nič na svoju obranu, ako by sa nevedelo spamätať zo zasnenia. Chceli ju hnať cez dedinu do Weinholdovho dvora a zatvoriť tam do chlieva a len ťažko sa dali nahovoriť, aby ju zanechali čertom a šli so mnou k Weinholdovi zapíť si ešte vydarenú poľovačku.

Bola to veselá chasa. Najmä ten s pošnutou rukou. Neprestajne bol pri mne. Štuchal ma do rebier, potľapkával po pleciach, bubnoval pästou po chrbte, aby vo mne nietil krv, a vždy to boly údery nečakané, mierené figliarsky zboku a úchytom, aby som ich nestačil zachytiť.

Ach, začínal som mu rozumieť.

Chvalabohu, že si v krčme, kde sme sa potom násilím vrátili, vzal

na mušku Weinholda. Prišlo mi to vhod, lebo od toľkého prajného častovania zapálila sa vo mne žľč a dostával som chuť vracať i s úrokmi všetku tú priateľskú lásku, ktorou ma popoludní štedro hostili; mlátiť pästou vôkol, vyrážať zuby, vylupúvať oči, lámať rebrá, otľkať hlavy, aby si každý odniesol domov pamiatku. Takto som sa mohol aspoň pridať k nim a nepozorovane uvoľniť napätie síl. Bolo to lacnejšie a bez teplej krvi. Mohol som medzi rečou, huriavkom a smiechom, namiereným proti zaskočenému Weinholdovi, zaškripať občas zubmi, buchnúť pästou na stôl, rozdrviť v hrsti sopár pálenčiarov, ba kedy-tedy posotiť niekomu i klobúk do čela, výskať, hulákať i hrešiť a nikto nemohol spozorovať, že to už nepatrí ku hre.

Na zdravie, he!

Pi, lebo ti rozmlátim papuľu!

Hohohó!

A napokon som sa pustil do takej pijatyky, že ma museli pred krčmou studenou vodou oblievať, ak nechceli pripustiť, aby som zdochol v priekope na pohoršenie celej dediny, a sám Weinhold, majiteľ krčmy, musel ma vliecť na chrbte do erárnych humien na Pohánsko a uložiť do sena.

Pán Boh zaplať. Skoro sa stala táto nedobrovoľná púť na nový nocľah poslednou. Moje srdce o tom dobre vie. Nechcem mu nič vyčítovať. Samo sa bolo už s tým smierilo. Iba chlpatý Hucul, ktorý na mňa tu za drevenou priečkou hneď vedľa môjho ležoviska netrpezlivo čakal, aby ma na svojom širokom a pevnom chrbte čím skôr vyniesol do vrchov, odvrátil odo mňa toto nešťastie. Volal sa Eguš.

II.

— Hu, nechaj tú háveď!

To bol Tavo.

— Tuhore bude sa ti lepšie dýchať.

Tavo bol škuľavý a ryšavý boh všetkých ožranov.

— Tuto iba zakrpatieš a osprostieš od Weinholdovej pálenky.

Múdrejší ľudia povrávali o ňom, že sa vraj pasúva na holiach s prsnatými obryňami, keď mu veľmi pľúšti, a bol na to súci.

Bolo to v sobotu večer pred Jánom u Weinholda.

Verná družina ma už bola opustila, aj ostatní hostia poodchádzali zo začmudenej korheľne do noci. Zostaly tu iba štyri ovlhnuté steny, zájdené zrkadlo v pozlátenom ráme, operené starou opřchnutou chvojou kosodreviny, ktoré každému znetvorilo tvár, keď náhodou do neho nazrel, tri obrazy vážnych potentátov, pravidelne rozvešaných dookola nad hlavným stolom, visiaca lampa so zdochnutou muchou na mriežke, prázdne stoly s bielymi flakmi po špirituse, rozmetané stoličky, špinavá dlážka so širokými a hlbokými škárami medzi doskami, odkiaľ práve začal vychodiť rozličný suchoriaci hmyz, a my dvaja: Tavo a ja, lebo aj kyslastý smrad vyvetral sa voľaktorou neprivretou okenicou. Otvorenými dverami dalo sa vidieť na okovanú púďfu do výčapu, dopoly zatarasenú blýskavými sklenicami, medzi ktorými mihla sa občas handra a jemná ruka pána Weinholda.

Dobre mi bola známa táto sklepená miestnosť s tmavými kútmi, kde sa dalo aj vo dne chutne a spokojne vyspať, keď človekovi oťažievala hlava. Veď som v nej oslávil náležite i svoj príchod do Prietržín. Odvtedy ma síce nikto nemusel už oblievať vodou a sbierať po priekopách, ale nikto, kohokoľvek zaviedol sem smäd vysušeného hrdla, nemohol ani povedať, že Prietržinci dostali skúpeho hájnika, lebo skoro všetky dni, ba i niekoľko nocí od tých čias, ako som zapadol do Prietržín, vysedel alebo predriemal som pri niektorom stole tejto miestnosti a trpezlivo čakal blúdiacu dušu so smädným pažerákom.

Musím, pravda, priznať, že zdržala ma trochu aj robota. Vtedy prezrel na erárnych lúkach štrkáč, huslička, podleština i blyštek. Bolo treba kosiť, sušiť na parných dňoch, sväzať a ukladať v humnách na Pohánskom, aby mi vrchnosť nevyčitovala záhaľku.

V sobotu mi doniesli chasníci s výskajúcimi dievkami na okviete-

ných hrabliach veľký veniec z voňavého sena, nuž muselo sa naň piť a zdravkať, a ako obyčajne, najdlhšie sme vydržali my: ja a Tavo, ryšavý uhliar, ktorý mal kolibu najvyššie pod Babou.

Tvrdil, že sa na mňa pamätá ako na železný šesták z vojny, hoci ja o takom ryšavcovi som nikdy neslýchal. Pri prvom stretnutí poprezeral znalecky moju guľovnicu, vyhlásil o nej, že trochu zanáša k ľavému uchu a že nemá na muške pravý strieborný lesk, potom sa hlasno vysiakal do dlane, a keď si náležite vymastil i nohavice na stehnách soplom, pýtal zaplatiť deci a boli sme najlepšie priatelia.

— Hu, neatáľaj veľa.

Odkedy sme pod čmudiacou lampou osameli a premývali hrdlá Weinholdovými poplakmi, stačil mi svoje kráľovstvo tamhore na Pálenici pod samučkými oblakmi, kde božie oko najprv pozrie, keď ho nadáde zaľúbenie navštíviť svoje dievky, tak vymaľovať, že videl som ho iba v sýtych farbách premytého svetla, ale cítil som aj jeho cedilovú vôňu v nose a jeho korenenú chuť na jazyku, a teraz silou-mocou nástojil, aby ma vylákal ta, do tej ríše mocných obrýň a obrov, preto vykydol sa aj celou váhou svojho ozrutného tela cez stôl a tlačil strapatú grňu priam k mojej tvári, chtiac ma ešte i vôňou svojho zlodžganého žalúdka omariť a presvedčiť o kráse toho raja.

— Hu, počuješ, ty?

Bola to predovšetkým polcentová hranatá hlava, pozarastaná zôkol-vôkol tvrdými, hrdzavými vlasmi, ktoré boly na tvári máločo menšie a redšie ako na temene a na krku. Oči z nej len namáhovo prenikaly, preto sa zdala na prvý pohľad tupá a sprostá ako pucka, vytočená neumelou rukou z bukovej hrče, ale zblízka presvital z nej, najmä z toho škuľavého oka, prefíkaný lesk, aký večermi šrší z mačacích očí.

Dal som naplniť ešte poháriky.

— Hu, hu, — rozťahol blaženostou líčiská na dve strany od chlpacej papule, keď zvetril čerstvý trúnok, a vravel:

— O gágor a brucho sa ty nestaraj. U mňa si aj pupok vymastíš, aj gágor vyhladiš, ak ti bude ďaka, a nie takou štinou, ako nás tu

Weinhold otravuje, otcu prisahám, nie. Len o ženy, — vravel, oblizujúc si nehanblivo veľkým jazyčiskom našpúlené gamby, — len o ženy je tam núdza, lebo v takej výške už nerastú ani huby, ani ženy. Hu, je to pomora pre chlapa, ale ty nemusíš mať trápenie, na koni si za pol hodiny dolu vo mlyne, a tam ťa už Zuna rúče zapatrí, i keby si mal duplovaný veniec čiernych vredov a prýštov na páse, len sa musíš posporiť do polnoci, lebo od polnoci si ju vyárendoval pán Weinhold, ho-hóhó . . .

Zatrúbil na nose, aby ho bolo počuť aj vo výčape.

Ale nebolo treba toľkej námahy. Weinhold mával po jednom uchu v každom kúte, a ešte vždy dve volské nadstavoval v tú stranu, kde sa niečo šuchlo, nuž i teraz pohotove postavil sa do dvier a oznamoval láskavo, s veľavýznamným pomrkávaním na mňa, že je už záverečná.

Jeho otec vyznával Mojžiša a on podľa módy a najnovšieho kurzu Krista, ale nemal čisté svedomie, ako kresťania mávajú, lebo iba nedávno bol ušiel z mesta ukryť sa sem do závetria. K hosťom býval prívetivý a zdržanlivý, hoci mu neraz prichodilo i príkorie vytrpieť. — Keď si zaplatia, môžu si aj dovoliť, — vravieval. Ku mne prechovával väčšiu úctu, lebo ma pokladal za pána s pevným platom, ale z Tavovej kože by si bol dal najradšej zásteru s hlbokým vreckom na peniaze ušíť. Navonok správal sa aj k nemu vždy mierne, ale vo vnútri zožierala ho plemenná hrdosť voči tomuto ufúľanému a smradľavému uhliarovi, ktorý iba pokušenie prinášal do jeho solídneho obchodu, lebo buď sa priživoval pri druhom, a keď nebolo nablízku takého, nemóresne žral, ručal ako vôl, mliaždil v labe poháre a rozkazoval si bezočivo aj na borg práve tak gavaliersky, ako iní za hotové. Nedaj Boh, aby ho niekde pristihol osamote chrápúceho.

Ja som bol hotový, lebo moja mierka už bola dávno prevýšená, lež Tavo mal o tom svoju mienku a bolo by ho dakde na ceste roztrhlo ani žabu, keby ju nebol hneď povedal.

— Hu, — zareval, — aby ťa Lucifer celú noc vláčil po pekle na chvoste. Ako je tvoj Boh na nebi, ver, že by som sa ti prilepil na tento stôl do rána, keby som nechcel pošpiniť česť tohto môjho

priateľa, a keby sa mi len trochu teraz zažiadalo, zavliekol by som sa k Zune, počuješ, práve v tomto čase, keď tebe začína brnieť v koštiach, by som sa k nej pritiahol, a hlavu si dám na kláta, ak by nebola pri mne krotká ako decko pri cecku, chápeš, ani ročný cicíček, a teba by nechala pod strechou kolenami klepať, čo by ju ako otec kropil zlostnými slinami a obháňal buzogáňom po mlynici, ale mne sa chce spať, lebo mi už tvoja šтина dolu bradou steká, a nechcem viac unúvať tohto dobrého človeka, ver mi, len preto idem sám, dobrovoľne. Hu!

A naozaj. Zdvihol sa náhle, vyvážil opatrne rovnováhu v kolénach a v páse a pustil sa voslep do noci, neobzerajúc sa ani na mňa, a o chvíľu pokúšal sa na ulici chrapľavým hlasom: V Hrochotskej doline . . .

Psiská z celej dediny ho sprevádzaly.

Chystal som sa vykročiť za ním, ale Weinhold ma zdržal. Postavil na stôl maľovanú butelku, vrtko ponalieval a vravel, aby som sa neponáhľal, že sa chce so mnou v určitej naliehavej veci porozprávať a aby sa mi páčilo z jeho špeciality.

Môžbyť. Vystrúhal veľmi rozkošnú tvár, keď si trochu upil, a neponáhľal sa s druhou rátou, len využil príležitosť prisadnúť si a začať, lebo od prvého stretnutia pobadal náklonnosť ku mne, takrečeno náklonnosť určitého druhu.

— Mienite hádam shodu náhľadov.

— Zaiste aj určitú shodu, a preto bolo treba, aby sme sa my dvaja stretli, neviem totiž, ako s vašej stránky, ale s mojej stránky je to celkom takto.

Snážil sa hovoriť vybranejšími slovami.

— Najprv vás chcem upozorniť, aby ste boli trochu opatrnejší.

— Myslíte k Tavovi?

— Áno, — vravel, stišujúc hlas, aby bolo lepšie počuť vytukávanie budíka vo výčape. Mal už zaneprázdnenie aj s úradmi. Tamhore medzi vrchmi zdivel natoľko, že sa aj medzi ľuďmi často pozabudne.

— To máte pravdu, — prisvedčil som.

— Aj ja si tak myslím, — ponáhlal sa, vykladajúc na stôl tučnú, chĺpkami dosť husto zarastenú ruku, aby smietol s obrusu cigaretové otrusinky, a najmä aby sa potešil leskom svojich dvoch veľkých prsteňov. — Nevravím to zo zlomyseľnosti, aj keď je medzi nami určité nedorozumenie, nedorozumenie strán toho dievčaťa zo mlyna, hádam ste aj sami niečo vybadali, áno. A tu sme vlastne pri tej záležitosti, s ktorou som sa vám chcel pri tejto príležitosti sveriť. Mne Tavo neurobil nič, ale ide o toto dievča, veď sa pamätáte, vtedy na moste, neviem, čo ste si mohli o mne pomyslieť, bolo to smiešne s vašej strany, ale s mojej nie, lebo, uisťujem vás, nešlo mi o flirt, ako vám bolo hádam povedané, božechráň, ja mám s dievčaťom vážnu známosť. A to je koreň sporu. Tavo si veľa namýšľa a chcel by vari tiež, hm, aj by mohol, keby tu neboly prekážky, ale ja som si ju už zaistil, aj starý je na mojej strane, a preto sa on zlostí. Iba preto. Trochu sa vari divíte, že som sa takto rozhodol. Áno. Viem, že má ona i chyby, zlé jazyky ešte aj pridajú, no mňa vedú obchodné záujmy. Mám trochu úspor, a keď mlynár priloží svoju čiastku, opravíme a pustíme mlyn. V tom väzí hlavná príčina, áno, iba v tom. Verte, keby mi stačily vlastné úspory, moja noha by nevročila do mlyna. Vy ma porozumiete a nepôjdete s bubnom, keď vám prezradím, že chýba mi pár stotisíc, iba pár, vari tri, štyri, a tie, ako viem, mlynár má, nuž prečo by som sa nechtyl príležitosti, keď sa mi, takrečeno, sama núka, no a žena je tiež potrebná v hospodárstve. Áno.

Oči sa mu leskly ani hviezdy na chvíľu.

— A len lepšie na vec pozrime. Keby tie peniaze dostal do rúk niekto iný, povedzme, taký Tavo, za mesiac by mu nestačily, ach, čo za mesiac. A ja ich zasa uložím do podniku, rozmnožím a dám pritom možnosť zárobku aj chudobným ľuďom. Hľa, ako ja myslím. Veď ma chápete.

Skutočne chápal som ho do poslednej bodky, ba čo vravím, ešte viac, obsažnejšie, lebo náhle moje oči pri tejto posiedke nadobudly

takú presvecovaciu vlastnosť, že som mal česť vidieť a poznať i jeho dušu. Aby som pravdu povedal, bol to veľký šedivý červiak, oslepnutý od tučnoty, pri chvoste trochu ohnutý, s čiernou odchlípnutou papuľkou. Brodil sa poloroztopeným bielym šmalcom v sklenom pohári a mal také tučné vyfutrované záhyby po celej dĺžke svojho nemotorného tela, že som mal chuť pritlačiť ho trochu, iba trochu o stenu, aby som sa presvedčil o farbe jeho črievcov.

Fuj, akú prasačiu dušu máte, pán Weinhold!

— To súvisí s mojím rozumom, uvidíte, — pokračoval ochotne. — Mienim ešte aj iné plány na tomto vidieku uskutočniť! Neskoršie vystavím azda aj pílu. V našich horách máme plno dreva a píla je až hen v Jánošovke. Zpočiatku ju môže hnať aj voda a neskoršie zavediem parný pohon. Ak sa zdržíte dlhšie u nás, presvedčíte sa o tom. Áno.

Bohužiaľ, nemal som tú česť. A hneď som sa pred ním aj v tom smysle vyjadril, že nemienim dlhšie zostať v Prietržinách. Hej, toto je iba prechodné miesto. Mesiac, najviac dva, a potom pôjdem dolu vodou. Neviem, kde sa pristavím, nemám totiž jasného cieľa. Som ešte primladý, nuž rád by poznať svet. Najradšej by bol, keby ma vietor vláčil ponad hory-doly ako pavúka, pfií. Veru tak, keď mám byť k vám aj ja úprimný, nemám ani byťky smyslu pre usporiadaný, rodinný život. V mojich žilách prúdi nespokojná cigánska krv. Vábia ma tajomné chodníčky a neznáme cesty, nuž nemusíte sa obávať, že vám dakedy prekazím plán. Buďte bez starosti. S mojej strany nebudete mať ani spoločníka, ani protivníka. Veď ma chápete.

Áno, chápal ma, lebo sa srdečne zasmial na všetkých zuboch a najdlhšie na tom zlatom, ktorý sa mu aj pri reči stále vytŕčal, ako by sa dobre necítil medzi ostatnými.

— V tom sa už neshodneme, — dodal ohľadne.

— Ako chcete!

A potom ešte povedal:

— Ale na svadbu mi prídete.

— Hej, prídem vám pod okno zaduplovať, keď budete mať ist so Zunou prvú noc spať.

— He, na čo vy už myslíte.

— Čo by sme si nepriznali, čo nás trápi.

— Veď tak, na zdravie!

— Na zdravie!

Dopili sme drahocenné kvapôčky a rozišli sme sa v dobrej shode, ako sa na ľudí s pevným postavením patrí.

Počul som ho ešte starostlivo zatvárať dvere, spúšťať okenice. Svetlo sa chvíľku mihalo priestrannými izbami, potom zapadlo vo voľfaktore kúte dvora.

Dobrá noc, pán Weinhold!

Ja som si prepil všetky sny. Kým sme tu dnu utužovali s pánom Weinholdom priateľstvo, vonku napadla čerstvá rosa. Povetrie bolo ostré, oblôha ani oko a hole pod ním hlasno dýchaly, nuž driemoty mi celkom prešly. Žiadalo sa mi brúsiť rosu, motať sa neskutočným mesačným svetlom, utekať celou dĺžkou noci až ta, kde krajom obzoru pretekala tma do širokých hviezdnych priestorov, preto ledva som sa po psote vyvliekol na Pohánsko, sadol som na koňa, a hajdy.

Ktorý chodník si vyberieme, Eguško?

Spôsobne zafírkal, zahrnal rebrami, oviol si chvostom horúce slabiny a pobral sa poslušne na dolinu a neskoršie obrátil priam k holiam. Nikto mu to nešepkal. Išiel opatrne, lebo vedel, že mi chybí v zápätí cit a v kolenách sila a že by ma mohol niekde pod medzou alebo na zemiačnisku poľahky stratiť, keby vykročil rezkejšie. Po ceste chvíľku zvonil podkovami, potom odbočil k potoku na lučinu a šiel ticho.

Nebadal som ani jedinkým nárazom, že má nohy a že sa dotýka zeme. Celým trupom ponáral sa do tieňa, ktorý ešte práve v týchto miestach do výšky jeho tela čupel v priehlbine, odkiaľ nemohly ho vykrojiť rovné nože mesačného svetla, načahujúceho sa zpoza grúňa na dolinu, preto som mal zdanie, že ma unáša voňavý obláčik alebo

mäkký koberec do čarodejného zámku, lebo napodiv aj okolie premieňalo sa na neskutočnú, začarovanú krajinu.

[Po ľavej strane čľupkal tajomne potok. Prudké vlny medzi bielymi skalami poskakovali a prskaly divo ani pobúrené mačatá. Iskerné kvapôčky podchvíľou prebehovaly zamatovým prítmím, a keď sa tĺkly o skalú, tenuško zazvonily. Miestami nad pokonejšie tajšiny vyhadzovaly sa s piskotom zelené rybky. Oboma brehmi potoka vinuly sa vence stromov. Podoboly sa našim jelšinám, ale tieto mali nachovofialovú farbu a rozvoniavaly drahocennejšou drevinou. Skupiny takých stromov tvorily aj po lúke parky a zátišiny.] Po nich neviditeľné bytosti rozvešľavaly lampášiky, aby tiene pod orosenými listmi boly mäkšie a príjemnejšie. Keď mi prichodilo ísť niektorým parkom, tisíce takých bytostí pospiechalo ku mne, aby svietily na cestu. Ľahučký šum ich blanitých krídel hnal mi na rozpálené čelo vlažný prúd povetria, ale ani jedinké mihnutie niektorého údu som pri sebe nepobadal, ani hláska a najmenšieho šepotu som nezačul, tak pokorne a nevtieravo vykonávaly svoju blahodarnú službu. Sotva som vyšiel z tieňa, nemo ma opúšťaly, aby zas zaujaly svoje určené miesta na konároch stromov.

Noc bola pokojná, ale nešiel som iba sám lučínami, lebo na všetkých stranách vlnil sa stajený rozhovor. Celé priestranstvo bolo vari preplnené prúdiacim davom. Zavše som zachytil vysloviť známym a prítulným hlasom vyslovené svoje meno, ale oslovujúceho som nezazrel. Bol vari ešte priesvitnejší ako mesačné svetlo. Ružový obláčik prenášal ma ponad všetko kolenbavým letom.

Rovnomerné kolembanie mohlo ma ľahko učičikať do driemot. No práve v tom čase začala padať z pomedzi hviezd osuheľ voňavej manny a súčasne azda z prítmia voľaktorej hľbokej komnaty niekde v kroví ukrytého paláca preciedzala sa rozhybaným povetrím zvonková hra drahocenných starodávnych hodín, a prepletajúc sa striebornou osnovou noci ani zlatá niť svätým ornátom, tak zaujala moju dušu, že sa jej driemoty nemohly chytiť a z pohrúženia vytrhla sa iba vtedy, keď môj kôň náhle zastal pred bielymi múrmi rozložitého staviska.

Bol to starý mlyn. Poznal som ho hneď. Nevľúdna múranica s vysokou strechou hľadela zvedavo na mňa tmavými oknami. So všetkých strán ju obtáčaly husté kružiny, preto sa vynorila očiam až vtedy, keď človek stál v jej bezprostrednej blízkosti, a odtiaľ sa podobala ozrutnému balvanu, skrbalenému sem až s Veľkého zvona. Vlhký chlad, vystupujúci z nej ako surový dych otvorenej zeme, vytrhol ma zo sna, musel som sa hodnú chvíľu vyrovnávať so skutočnosťou, a zatiaľ oči, vedené spomienkami, rozbehly sa po kútoch, známych miestach, aby posbieraly pamiatky mojej útlej mladosti, ale onedlho ustrnuly sklamaním, lebo všetky stopy vyhladil čas, život z týchto miest vypáchol. Mlyn bol mŕtvy. Bočné staviská boli bez striech. Len čierne hrady trčaly miestami z múrov. Hádám slepému mlynárovi nemal kto nachystať dreva, preto niektorú zimu vypomohol si strechou. Podobný osud zastihlo pravdepodobne aj oplotenie. Ešte brána s porúchanou strieškou tu stála, no sotva ju ľudia používali, keď na všetkých stranách bol priedchod k domu. Popri streche s hornej strany dolu žľabom čurčala voda, nemala však toľko sily, aby rozhýbala koleso, zapadnuté do tmavej priekopy. Akiste aj úpust hore na stave bol zanesený pieskom. Záhrada bola pozarastaná burinou. Chýbal oživujúci poriadok. So všetkých strán plazil sa nepríjemný pach stariny a zahnívajúceho dreva. Darmo som čakal, že niekde pukne tíšina, čo sa zdala ľadovatieť, a že sa z nej rozvinie známy ohlušujúci huk, ktorý voľakedy otriasal všetkými bralami na doline, lebo rúcal sa ako hrom shora, vybuchoval z útrov zeme, počul si ho v kvetoch, v stromoch i v sebe.

A vtedy, ako som tak hľadel a vnímal meravý pokoj tých miest, sišla mi na um pochabá myšlienka. Skočil som s koňa a prikrádal som sa vysokou burinou k domu. Mesiac za mnou zpoza krovia zvedavo nazeral, nepozdávalo sa mu moje správanie, a keď som došiel k žľabu, náhle so svojho úkrytu vyskočil, obliat ma zplna bielym svetlom, akoby ma chcel pristihnúť pri čine. Zbystril som sluch. Voda v žľabe tichučko čľapotala, prostriedkom hnaly sa s chvatom dravé vlny, strhujúc dlhé riasy a zelené chlpy vodného machu, ktoré sa na pokraji plačkaly v bielych penách. Zavše sbehla po nich ligotavá

kvapôčka. Čarovná hra ľadovej vody a blýskavého svetla. Ale aký šepot to donášaly nepokojné strúžky, čo podtekaly vlny a neúnavne spleťaly dlhýzňý vrkoč nepretržitého prúdu? Bolo by to možné, aby sa minulosť zachovala v týchto vlnách a pod mojím dychom teraz oživala? Veď sa to prieči rozumu! Nie, nedal som sa zvrátiť vo svojom počínaní. Zafahol som chvatne na rosou obarenú zem a s búšiacim srdcom plazil som sa hore briežkom podľa žľabu, zachytávajúc opatrne rukami mojím pohybom uvoľnené skaly a drobnú prst' na svahu, aby nevznikal zbytočný šum a šramot, a tam, kde zrkadlenie hladiny na stave začalo už oživovať šľahajúcimi bleskami meravé povetrie nado mnou, skočil som za búťľavý peň, odkiaľ bol najlepší rozhľad po stave. Horúca krv nahrnula sa mi v tej chvíli mocným prívalom do hlavy, hučala a rástla, lebo tajené tušenie ma nesklamalo. Boly tam.

Sedely na lavici nad stavom bosé. Nôžky im visely dolu nad vodu, a keď nimi občas zacelebaly, vo vode sa rozsvietilo, ako by chodil niekto na dne s lampášom, lebo byly bielučké od rosy. Na hlavách maly strieborné korunky zo svetla, polepené rybacími peniačkami. Boly obrátené ku mne chrbtami, nuž do tváričiek som im nevidel. On ju pridržiaval rúčkou okolo pása a vyprával jej najskorej o zlatej rybke, ktorú chudobný rybár chytil raz do deravej siete. Hlas mu strhával prúd vody dolu žľabom.

Oči mi zažiarily a hrdlo zvlažila túžba zavolať ich po mene. No skôr, ako sa môj jazyk stačil zachytiť začiatočných hlások mena Libor a Zuna, sošuchly sa do vody a zmrzly.

Darmo som potom obehúval po brehu, odhŕňal kroviny, hľadel na hladinu, detí nebolo. Voda podo mnou tiekla pomaly a leskla sa na svojom povrchu ani rozpustený kov. Niekde sa zatočila a stiekla lievikovitým hltanom do tmavých hlbín, ktoré čupely zákerne tudolu, kde nestačil preniknúť mesačný svit. Široký prúd hrnul sa ku splavu na prehnité, oslznuté dosky. Snažil som sa ešte v ňom zachytiť nejaký zvúčik a s pomocou toho znovu vyčariť čarovné zjavenie. A napodiv ozval sa. Ale nebol to teraz zvuk vln, ktoré túžobne bozkávajú bledé líca nepokojnej luny, lež zvuk roz-

býbanej trávy, zvuk dvoch pevných bosých nôh, ktoré kráčajú pokojne mladou trávou, tichučko suchocú, rozhrňajúc osinutými kolenami šťavnaté stebielka i listy, a keď som sa obzrel, videl som prichádzať od stavania devu s vedrom. Išla ku stavu po vodu. Podľa bieleho rubáša a srstnatého kožúška bez rukávcoz som ju hneď poznal. Zapadla tak do sledu udalosti tej podivnej noci, že som nevládal zdržať ústa, aby nevyslovily zvučne jej meno, hoci by som nebol vedel vtedy povedať, či vyplynula zo skutočnosti a či iba z mojej fantázie.

— Videl si ich? — pýtala sa pokojne, keď prechádzala vedľa mňa, sprevádzaná slabým vetrom, vôňou pivónie, vlnením svetla ako slabučký dych noci.

— Prichádzajú sem teraz pred Jánom každý večer, — vravela, — sedia nad stavom, kým neprejde mesiac celým nebom. Potom prichádza po nich zlatá hus a odnáša ich pod krídlami do skleneného zámku, ktorý je tu pod vrchom. Keby si sa spustil puklinou do skaly támo pod sv. Antonom, kade odteká voda do zemských hlbín, poznal by si ich kráľovstvo.

Voda pleskla zvučnou ozvenou, ako sa do nej ponorilo vedro, deva sa uhla, vstala a znovu sa vracala tou istou cestou.

Jej krok bol krokom srny, ktorá schádza úzuckou prťou krajom hory do malinčia, lebo nebolo badať v ňom únavu. Skôr tiekol medzi odkrytými tenkými stebielkami vysokej trávy. Videl som vlnenie voľačoho bieleho a teplého, čo žije iba lahodným pohybom ako vodný vlas. Podobalo sa to aj chveniu dvoch kvapôčok rosy na konci rozpereného ihličia štíhlej jedlice, keď do jej konárov vnoria sa snopy slnečných lúčov, a aj oslobodzujúcemu dýchaniu dvoch myrtoých lístkov za oknom na svitaní, lebo pohyb tu nemal účel, jestvoval len pre voľnú, radostnú hru. Vyvieral od kolien, kde byly miesta najbelšie a najhlbšie, stekal pricláňaním a perlením dolu hladkou oblinou na členky, odkiaľ sa hneď vracal, bil príbojom do rubáša, a stajený teplotou stehien, pripínal sa s oboch strán na boky vysokej postavy ako trepotavé pentlíky. Teraz za mesačnej noci to bola iba dráždivá hra svetiel a tieňov, nespočetného množstva po-

tmehúdskych svetielok a tienikov, ale vo dne bola by to zaiste hra živých farieb, lebo celé telo devy, nohy, ramená, boky, hrdlo i tvár, muselo na slnku dýchať dúhou. Prešla dvorom na druhú stranu rúbane k môjmu koňovi a podstrčila mu vedro s vodou. Kôň natrčil žiadostivo chriapy a pustil sa hlasno piť.

— Zabudol si na svojho koňa, — povedala, keď zistila, že som ju nasledoval až ta.

— Myslel som, že si nájde vodu.

— Ustáta voda chutí lepšie zvieratú, ktoré je navyknuté na obsluhu.

Stála vedľa koňa. Trochu sa oň bokom opierala a jednou rukou pohrávala sa s jeho bujnou hrivou. Svetlo na toto miesto rúbane padalo prudko, preto kôň bol čierny ako lesk uhľa a deva bola biela ako páperie prvého snehu. Obaja stáli pokojne, zaujalo ich hlboké prežívanie chvíľky a zároveň ich vnútorne spojila. Kôň srkal zdĺhavo vodu a ukájal sa šteklením žiadostivých prstov devinej ruky, a ona, zahľadená do diaľok, nechala voľne vsakovať do svojej dozrievajúcej krvi živočišny pach koňa. V ich postavení zvýrazňoval sa pokoj a mier tejto noci, vyrovnanie večnosti. Ako som tak na ne hľadel, zdalo sa mi, že táto skupina, tento čierny kôň a táto biela deva v rubáši a v kožúšku, so spustenými vlasmi, jestvuje odpradáva, vari od stvorenia, a čas im nevedel pridať ani odobrať väčšej presvedčivosti a krásy.

Po chvíli sa deva ozvala.

Bol to hlas fujary, a to najvrchnejšej dierky na fujare, vyrobenej z divej hrušky.

— Hľa, koľko vtáčích škrupín napadlo tejto noci z hviezd.

Skutočne. Stačilo sa len obzrieť a videl si všade tenušké škrupiny vtáčích vajíčok. Boly to samé belasofrkané škrupiny drozdích vajíčok. Leskly sa na tráve, na lístkoch, na stromoch, na kvetoch, na vode a boly aj v deviných očiach, lebo hľadela do oblohy.

— Prečo ideš nocou? — pýtala sa.

— Chcem byť ráno na holi.

Vtedy spustila nižšie ťažké mihalnice a zahľadela sa uprene na

mňa. Na tvári a na perách cítil som jej dych, ktorý bol dychom širokej rieky.

— Budeš pod Prielomom?

— Tam.

Mesačné svetlo mala teraz pred sebou ako zásteru, ktorú si ženy upevňujú aj za hrdlom, aj na páse. Pevné tvary tela zpod nej vystupovali ladnými oblinami. Najvyšších okrúhlin dotýkala sa noc studeným hmatom. Bolo temer vidieť, ako sa tie miesta na hrotoch chvejú.

— Máš zamočený rubáš pri kolenách.

— Išla som hore potokom.

— Chytala si ryby?

— Nie, chcela som ťa mať stále na očiach, ako sa nesieš na koni nocou. Bolo to pekne. I biely oblak tak niekedy pláva čistým nebom a my veríme, že je to divý jazdec samoty a noci. Krásneho máš koňa a krásny si i ty, keď sa na ňom nesieš.

Dala sa šúchať nahou rukou, pomaly, hladké boky koňa a roztvárala túžobne tvár. Mohol som vtedy vidieť jej úsmev na perách. Podobal sa ťažkej únave strapcov dozrievajúceho hrozna, ponoreného do hlbokého letného tieňa mastných listov viniča.

— Zdalo sa mi, že niekto vtedy aj hral.

— Chcela som ti spríjemniť putovanie.

— Na čom si to hrala?

Roztvorila dlaň a ukazovala mi ochotne malú svinutú oceľovú strunku.

— Neviem, ako by sa dalo na tomto nástroji hrať.

— Ach, to je ľahko.

Vložila opatrne strunku medzi zuby a začala hrať. Dlaňami oboch rúk zvuky pri ústach pridržiavala a preciedzala svojvoľne pomedzi prsty. Tenučký hlások sa v povetrí chvel, hoci vetra nebolo, ako by niekto preberal umnými prstami na dlhých oceľových strunách alebo vyklepkával na strieborných zvončekoch.

Deva hrala, premieňajúc stále nôtu, a mne sa zdalo, že počujem ihličie zvonieť, keď sa v ňom mesiac prehŕňa, krehké lístie korucha

šeptať nad ránom, odkvapkávať rosu do studničky, pohvizdúvať vietor na pavučinách, cengañ biele zvonky na poľanách, spievať slnce na holiach, vyhrávať zlaté mušky okolo vrholcov voňavých jedlíc večermi. Vedela napodobniť všetko, čo človek počuje, keď prechádza vysokými klenbami lesa bez myšlienok, ako by tie zvuky boli v jej mladých ňadrách a ona ich len slabučkým dychom odtiaľ vypúšťala do noci.

Hľadel som na ňu očarený, počúval, a náhle vošiel mi do srdca ostrý bôľ, práve taký mučivý, akým vyhasla radosť v mojich prsiach už v prvý deň v Prietržinách, lebo v týchto čarovných zvukoch, vyludzovaných devou, našiel som náhle zakliatu svoju mladosť, tú krehučkú krásu, za ktorou som putoval až sem, presvedčený, že ju nájdem ešte sviežu, čistú a nevinnú, akú som si uchoval v spomienkach.

Náhle som urobil rozhodný krok ku koňovi. Deva poslušne ustúpila, a keď videla, že som sa rozhodol odísť, opýtala sa:

— Vrátiš sa ešte?

— Nie!

Naozaj. Nechcel som sa už nikdy vracañ k týmto spomienkam. Och, nie. Popchol som koňa do klusu.

— Prečo si taký lenivý, Eguš?

Pod opustenou bránou sa niekto ukrýval. Skočil ku kraju, keď som sa tadiaľ hnal, aby ho môj kôň v prudkom behu nezachytil.

Ach, prepáčte mi, pán Weinhold, bolo to posledný raz, uistujem vás, že to bolo posledný raz.

III.

Do nového rána ma voviedla pieseň drozda.

Ozvala sa v šedivých diaľkach, kadiaľ ešte podtekala chladná noc, ale bola už pozlátená teplým slncom a tak čisto a sviežo znela, že prenikla i cez môj sen a prebudila ma.

Dobré ráno!

Ležal som na machu pod rozkonáreným smrekom, kde ma bol uložil Eguš predošlej noci, keď stratil pod kopytami chodník.

Pomedzi ihličie pršala hustá osuheľ raňajšieho svetla. Mohol som jej nachytať plnú dlaň, nebolo by jej ubudlo ani z povetria, ani z oblohy. Ale bol som lenivý na každý pohyb. Nechal som ju radšej voľne pršať na čelo a stekať mihalnicami cez oči na líca k ústam. Uspokojovalo ma to, lebo voňala iba belasou oblohou, blednúcimi hviezdami a trochu hôľnym vetrom.

Práve nado mnou v konári pokolembával sa drozd a spieval. Mal pozlátený zobáček a nôžky. Perie naspodku bruška mu premývala osuheľ. Keď začínal novú slohu, vždy natiahol hrdielce a pozdvihol hlávočku do nebies, aby pieseň stúpala rovno ku Stvoriteľovi, lebo jemu patrila ponajprv vďaka za to, že stvoril tento svet a naplnil ho životom, ktorý sa práve prebúdzal.

Vďaka Ti, Otče náš!

Poniže môjho ležoviska otvorilo sa morské oko. Bolo ešte tmavé. Pozeralo zvedavo na vyhladenú oblohu, ktorá už pila žiadostivo z mocných prameňov východu a umývala si tvár teplými lúčmi. Okolo nej odkrývaly sa polianky. Malinčiak rozkladal po nich široké listy a roztváral oneskorené kvety, lebo vo výškach začaly vyhrávať prvé roje včiel.

Na voľaktorej lúčke zabrechal hlasno roháč. Bolo to volanie nového dňa. Zjavil sa najprv na holiach. Kráčal náhlivo širokými prieseckmi kosodreviny po temene Baby. Mal novú halenu, zelený klobúček a otváral sluku, ktoré si ešte za Veľkým zvonom obúvalo krpce, široké vráta na dolinu.

Hohooó! Hybaj hore, vidíš zorééé.

Dolina vydýchla proti nemu riedku hmlu.

Pretiahol som si ešte sopár ráz údy, aby mi koštiale ponatieralo mladé slnce. Taký kúpeľ býva zdravý. Povyťahuje neduhy z tela a z duše, lebo obsahuje olejčky všetkých liečivých bylín a korienčekov, čo Pán Boh nasial po bánoch a úplazoch, aby ľudom pomohol v chorobe.

Hlboké napájadlá nebies naplnily sa rýchle svetlom, aby stačily uhasiť smäd tmavých zálomov a priepastí, a najmä aby zavčasu mohli poprestierať po poliankach a po holiach pestré obrusy k poludňajšej hostine.

Hľa, akým nesmiernym bohatstvom zásobil Stvoriteľ priestranné stoly tohto sveta okolo mňa. Stačí len napriaгнуť ruku a kŕmiť sa najsladšími lahôdkami, stačí len nadstaviť ústa a piť najdrahocenejší nápoj. Ani o spoločníkov nebude núdza. Hneď za rána preplnia sa rúbaniská rojmi včiel, aby ma budily, potom sídem ku prameňu porozprávať sa so starým jeleňom-samotárom a po ochotnej líške poslať poklonu medvediemu pelechu medzi bralá na Babu. Predpoludním môžem prijímať na niektorom búľavom pni deputácie dlhonohých komárov alebo ctihodných, starostlivo vyobliekaných chrobákov. Keď slnce odzvoní na Veľkom zvone poludnie, prídu si k môjmu stolu pre omrvinky bruškaté mravce. Popoludní môžeme robiť výlety s okatými ovadmi ku blízkym i vzdialeným čriedam junčoviny; na každý večer si zaistím rozumné besedy s hviezdami, aby sa minul čas, kým sa povracajú početné plšie rodiny do svojich visutých domčekov na stromoch. Nočné pohovanie s toutou nezbednou hávedou býva veľmi príjemné. Vari polhodinku od tohto miesta našiel som potom i s Egušom svoju letnú rezidenciu. Išlo sa k nej strmou prťou. Ležala na neveľkej polianke pod skalnou stenou ani stratené orlie vajce. Bola to obyčajná debna, trochu starostlivejšie okovaná a prispôsobená na obývanie. Stratili ju tu najskôr obri, keď snášali tadiaľto poklady do tmavých jaskýň ku mlynu. Človek mohol urobiť v nej tri kroky, dva razy sa skrútnuť, a keďže práve to stačilo na všetky ľudské potreby, niekto z dlhej chvíle vysekal do nej dvere, aby sa mohla nazvať chatrčou. No zlaté prúty pokladu v nej už neboly! Čože by potom porábali na holiach zbojníci valasi, keby takéto debny nechali vypočúvať zeleným hájnikom. Našiel som v nej iba starý vojenský kepeň, pohodený na priči, a hlinenú fajku, zabudnutú nejakým tulákom medzi roštom malého železného sporáčka.

Ešte toho dňa som sa vybral k starému bačovi za Prielom. Bolo potrebné posoznamovať sa čím skôr s obyvateľmi hôľ a zaistiť si ich priazeň.

Od Prielomu popod Veľký zvon niesol som sa na Egušovi. Boli sme obaja v dobrej miere. On zaiste preto, že ma zas cítil na svojom širokom chrbte, hoci takto musel byť opatrnejší: na ceste sa považovali balvany, menšie i väčšie, ktoré bolo treba opatrne obchádzať, ak sa nechcel so mnou skrbaliť dolu strminou, a ja zas preto, že som sa mohol bezpečne a pokojne pokolembávať nad priepasťami v tisícpäťstometrovej výške, kĺzať sa ostrým povetím a prehliadať doliny ani karty, rozložené na stole. Všetky ležaly hlboko podo mnou pokorne, s tmavými horami, s rozvalenými poľami a s pastvinami medzi nimi, s čriedami statku, s rozťahnutými dedinami i s ľuďmi, roztrúsenými po cestách.

Hohój, majte sa tam dobre, moji milí. Možno vám je trochu veselšie vospolok, ale nikdy nepochopíte tamdolu, aké mocné je opojenie z výšok.

Na širokých holiach okolo mňa ležala veleba posvätenia, akú badať v kostole, keď kňaz po udelení požehnania odíde zpred oltára, pocínovanými píšťalami vyfučí organ zvyšky pary, kroky posledného veriaceho zatíchnu na drobnom piesku voľaktorej cestičky, stratenej v pažiti pod lipami, v hĺbinách chrámovej lode usadí sa zas tiché šero s tajomným mihotáním lesklých zreničiek anjelov a svätých a kríženie stropu sa zdvihne vozvysok, ako by chcelo vypustiť do nebies všetky spevy a modlitby, snesené sem veriacimi na slávu božiu. Dotýkalo sa zľahka mojej duše a ja som začal veriť, že je to dotyk ruky božej, ktorá vari v tomto čase spočívala na vrchoch.

— Nie som hoden, aby si vošiel do príbytku srdca môjho, — šep-tal som, premknutý úžasom a bázňou. Okolo sa tichučko šinuly nesmierne výšky a hĺbky priestorov v takom poriadku, aký im bolo určilo na počiatku mocné Slovo, keď povedalo, nech bude zem a nebesá. Och, bolo to smelé podujatie. Všetci inžinieri by sa nad ním teraz zhrozili. Len si predstav, že v tejto chvíli by sa na jednej strane prepadla zem až na dno pekiel, kde smrteľník nemôže nazrieť, a na

druhej zodvihol by sa cbrbát vršiska až pod samé slnce. Odtiaľto na dolinu je vraj tisíc päťsto metrov, hore ku hrebeňu je ešte tisíc, ale koľko bude odtiaľ k belasej klenbe, ktorá je nado mnou? Och, neustávaj sa, prosím, len riekni slovo, uzdravená a spasená bude duša moja.

Po pravej strane dvíhal sa Veľký zvon. Díval som sa už naň niekoľko ráz z doliny. Trónil vysoko v jasavej žiari slnca nad horami, hrebeňmi a končiarimi ako pápež nad pobožnými veriacimi, nad kňazmi, biskupmi a kardinálmi. Hľadieval dolu blahosklonne, vo dne zaliaty slávou otvorených nebies, v noci ovenčený ligotom hviezd. Zavše zhovievavý a láskavý, lebo sosiela na dolinu vetry, aby roztrhaly hmly a udržaly pohodu na poliach, zavše prísny a neúprosný, lebo rozháňa a zabíja pastierom statok besnými búrkami. Ľudia vravia, že niekedy aj zvoní, ale počuje ho vraj iba ten, čo už stojí na ceste do večnosti. Bolo mi pri ňom trochu nevoľno. Mocnári nemajú radi, keď ich slabí vyrušujú z pohodlia. Svoju mrzutosť dávajú odvážlivcom poznať priukrutne. Mohol ma slabým závanom poľahky sfúknuť so svojho bachora, alebo mohol ma primliaždiť daktorým stocentovým balvanom. Ďakujem pekne. Bolo mi hneď voľnejšie za golierom, keď sa skalnatá cesta stočila od neho miernejším svahom ku stádliskám.

Po mráčikoch na oblohe nebolo znaku, iba z Kotliska, v ktorom sa vraj varievajú všetky dažde, vybehúvaly drobné a riedke chuchvalce bielej hmly, ako pary z hrnca, ale belasé výšky ich ľahko zhltaťvaly.

Baču som zastihol pri robote. Zasáľal ovčiu kožu pred kolibou. Tri ozrutné psiská sledovali obďaleč žiadostivými okáľmi každý jeho pohyb, opálajúc netrpezlivo chlpatými chvostmi, lebo on im zavše pohodil pred papule strapce bieleho loja. Tak boly zaujaté lakotou, že ma ani nespozorovaly prichádzať a zabudly vyceriť i zubáne a oňuchať ma, keď som náhle vstúpil medzi ne.

— Daj, Bože, šťastia!

Sotva zagánil.

— Budeže večer pečienky!

— Bude, kde bude!

Bol to vysoký suchý starec s hustým obočím a s tmavým nevľúd-
nym pohľadom.

— Zdochla?

— Musela —

— Nuž?

Bral z naberačky ľahostajne soľ a zasýpal husto záhyby na koži.

— Toto už šiesta.

Na ľavej ruke mal belasou hlinkou vyznačené srdce. To bolo zaiste to, ktoré bol raz prepichol, len tak náhodou, zpakruky pri posiedke v krčme, keď mal ešte ostrejšiu krv, za ktoré si potom statočne vysedel v temnici dvadsať rokov. Hej, bolo to dávno. Scdeli vedľa seba a ukazovali si s tým druhým nože. Jeho bol, pravdaže, dlhší a ostrejší a práve preto chcel ho hneď vyskúšať, len tak zľahka, ako škrabne, ale mal vtedy takú žilovatú ruku a trafil náhodou medzi rebro, nuž nedalo sa nič robiť.

— Zbojníci? — pýtal som sa.

Narovnal sa, ukázal dlhou rukou ku Kotlisku. — Tamten, — vra-
vel a v kolibe pokračoval: — Ak to pôjde takto, nuž na jeseň neso-
ženieme do dediny ani chlp. — Preložil komhár nad ohnisko a za-
vesil naň kotlík s vodou. — Vlni nebolo o ňom slychu na tejto
strane. Aj toto leto sa rúče začalo, ale čo sa robí od týždňa, to je
už veľa. — Začal si umývať ruky. — Už ich večermi aj kropím, vši-
váky, chlapani nezažmúria celú noc oka, psiskám nepoložíme po-
poludní nič pred pysky, sám hádam desať ráz za noc beľhám sa po-
medzi ne, okálim do tmy, striehnem, mrznem vonku: nikde nič, a
ráno nájdeme vždy jednu kožu poniže stádliska v konštivári.

Potom si zastal s rukami vsunutými do opaska a zahľadel sa
strmo von dverami. Na čele mu navieraly tmavé hrčky.

— Ach, je to bieda byť bačom. Gazdovia ti sveria pred Bohom
svoje stádo a pošlú ťa s troma chlpáčmi a s prázdnyimi rukami
medzi vrchy, aby si sa ruval s medveďmi, vlkmi, vetriskami, dažďami
i s hromami o každú srst, lebo všetko je proti tebe, aj zbojník

valach. Keď stratíš jednu kožu, prehráš. Na Mitra ti vykričia aj živého Boha, vyzlečú ti kožuch a na hanbu sveta pošlú ťa s prázdny m cedilom na zimovisko k zlej žene a hladným deťom. Ak si za mladi páľil sviečky svätému Alojzovi, na starosť musíš Luciferovi vyhrávať na gajdách, lebo zbojníka a vlka zastraší iba väčší zbojník a krvožíznivejší vlk.

Ponúkol som ho svojim tabakom. Ale on najprv uchytil hlaveň, povykaďoval všetky kútky. — Ešte ma vy trepte, skuhroše, či som vám nedal, practe sa naskutku k diablom, lebo vám bruchá poprípajújem, nebudete môcť s mužmi spávať, — začmudil celú kolibn, začapil prudko dvere a iba potom si pokojne pomrvil tabak na dlani a napchal do zapekačky.

— Hľa, uhryzni ho, keď mu nevidíš ani mäsa, ani kosti. Proti vlkom a zbojníkom nájdeš ešte vždy nejaký spôsob, ak máš trochu filipa v hlave, ale čo si počneš s touto hávedou. Vtrúsi sa do koliby škárami, lozí po zemi medzi pandravami a vezme ti úžitok skôr, ako ho vo zväračke stačíš chytiť do hrsti. Sto bohov do ich matere, a na potrest začne ti ešte krv cicať aj taký pajed.

Vo vrchoch platia iné zákony ako na doline. A to je stará pravda, že tu našli v hlbokých roklinách ešte bezpečné skrýše všetci nečistí dnchovia, ktorých Boh pre hriech preklial a svrhol zo slávy nebeskej do zemských temníc. Sú to všetci vrahovia, krivoprisažníci, čerti, diabli, pokušitelia nábožných ľudí, ktorých iba staré matere svolávajú čarami niekedy na dolinu, aby sa od nich dozvedely o nebožtíkoch, o stratených veciach a o osude svojich detí. Ale tento je najznámejší. V Prietržinách sa o ňom mnoho narozpráva, najmä keď v zime zapadnú cesty snehom a večermi zavrčia kolovraty po priestranných izbách. Azda je aj sluhom pekiel. Má vlčie oči. Kým bol chlapcom, nerobil škodu a nikto sa ho neľakal. Hrával sa s ostatnými deťmi, iba že niekedy z pestva zavyl. Ale ako dorástol a začal mládenčiť, dievky od neho bočily, lebo keď s nimi spával po šopoch, z očí mu vraj šľahal plameň, a ani jedna sa preto nechcela vydať za neho. Darmo hľadal, prosil, vypytoval, hory-doly sľuboval, nešla za neho ani len Cigánka z koliby. Vtedy prepil všetko, čo mu

rodičia nahonobili, ušiel do hôr, zdivel a spriahol sa s vlčicou. Najprv behával s ňou v krdli s inými vlkami. Hádzal sa na statok, trhal a jedol surové mäso, ale keď mal potom deti, usadil sa na dne Kotliska. Tam teraz býva a kojí ovčím mliekom hladné deti, lebo vlčica mu už dávno ušla. Len choď, sadni si na okraj Kotliska a skús chvíľku načúvať, istotne ho zbadáš. Ak sú deti dobré, mrmle, ak sú zlé, vyhadzuje od zúrivosti dohora skaly, robí hrmot, rozháňa pary, ktoré potom unikajú z hlbín. Vtedy bude zaiste pršať. Keď si nevie už dať rady, vybehne na samučký končiar Veľkého zvona, sadne na sedielko, prikrčí nohy, dlhý krk s veľkou hlavou pretiahne medzi kolenami a volá, obracajúc sa na všetky strany: „Žena, žena, hybaj domov, deti ti plačú.“ Môžeš ho počuť ziapať aj v najväčšej búrke. Za tmavých nocí približuje sa k salašu, sadne medzi konštivár a zahľadí sa na ovce. Ktorá mu padne do oka, tá sama príde k nemu a stojí ako pribitá, kým ju nevydojí. To je iba malá daň, ktorú musí zaplatiť každý bača vlčiemu mužovi z Kotliska, ak chce spokojne vypásať hole okolo Veľkého zvona. No beda, ak sa mu zachce ovčieho loja. Ani desať košiarov mu nevystačí. Vyspáva aj po opustených kolibách a poľanách. Vyzerá ako mŕtvola. Môžeš do neho rezať, rúbať, a nepohne sa, ba ani kvapôčku krvi nevy pustí z tela. Raz ho našli takého štyria uhliari. Vykopali hrob a pochovali ho. Ale po práci, keď všetci sedeli okolo ohňa, prišiel k nim, sadol si priam do vetry a fúkal im do fúzov. Hej, ešte dnes spomínajú, ako tým štyrom do rána potom nosy omrzly. Zájde aj k ľuďom, keď sa mu veľmi cneje. Prišiel, napríklad, večerom k žene, ktorá už spala a bola sama, lebo detí nemala a muža práve vypravila na týždňovku do šlôgu. Vošiel a povedal: „Vrátil som sa po fajku.“ Žena sa zobudila a spomenula si, že fajku i s mechúrikom zazrela naozaj na múriku. „Vyfajčím ešte a pôjdem“, vravel, sadajúc si na prípecok. Ženu trápilo, že pec zatiaľ vychladla, preto povedala: „Ak ti je zima, poď sa zohriať, môžeš ísť až ráno.“ Povyžúval sa, povyzliekal, ešte si aj korenček tabaku do nosa vopchal, aby sa poriadne pred spaním vykýchchal, ako to mal vo zvyku jej muž. Ráno pred svitaním odišiel a ona myslela, že spala s mužom, ale o deväť mesia-

cov mala vlka. Ani krčmu neobíde. Sadne si za stôl, kde len jeden sedí, a vraví: „Pýtaj.“ Vypije, utrie si ústa a vraví: „Zaplať.“ Alebo ide na pole, kde hrabú ženy, a keď nájde dieťa v kolembačkách pod stromom, vylezie na konár, pokolembáva sa a spieva tenučkým hlasom: „Hajaj, malý, hajaj, na sničky privykaj, od svojej matere cicíka nepýtaj.“ Vtedy máva dobrú vôľu. Ale býva aj ukrutný. Stretne v hore človeka a vylúpi mu oči. Hej, aj taký býva. Nemožno mu veriť.

Ach, bačovi mali od čoho šedivieť vlasy. Nechcel som mu priťažievať. Oznamil som mu, že sa zdržujem pod Prielomom, odkiaľ vidím na všetky siatiny pod Veľkým zvonom, čomu on hneď dobre porozumel, lebo keď som sa dozvedal na hraničnú čiaru, vyšiel pred dvere, ochotne poprebehúval prstom kopce, hole a grúne. — Aha, — vrael, — tento roh s celou hoľou, čo sa nakláňa nad Hlbokú, pri-náleží už mestu. A tuto, aha, — zapichol prst do vzduchu, — tuto v samom úplaze na doline, kde sa to medzi psicou počernieva, ako by tam bol valach širicu zabudol, tam je medzník.

Mal som takto celý revír pred očami. Mapa mi nebola potrebná. Kde sa nachádzal medzník, bača vpichol rozhodne svoj prst a tak dlho ním vrtal, kým tam nezostaly celkom viditeľné stopy.

Sbohom, bača!

Ďaleko za kolibou počul som ho ešte hundrať a hrešiť. Istotne vyhánal zas zlých duchov, ktorí sa mu votreli do koliby.

— Ach, Eguško, to je nepochopiteľné! Prečo my vidíme okolo seba iba samé nemé a mŕtve skaly, korene a stromy, prečo sa i nám nezjaví nejaký salamander. Hádám nám prekáža toto svetlo, čo sa okolo nás tak neisto kolíše, ako by už chcelo uniknúť ku hviezdám, a bača si svieti na svet vlastným lampášom.

Pri zpiatočnej ceste zastavil som sa i pri Kotlisku.

— Hohóó, to som ja!

— A—á!

— Či si doma?

— I doma!

Zpod nôh vymrvily sa mi skaly a kotúľaly sa opretekou strminou, prebúdžajúc množstvo šramotiacich zvukov, ako by tamdolu niekto rozťahoval ťažkú reťaz. Koľko metrov je asi hlboká táto diera do zeme? Ach, to ešte nikto nezmeral. Vraviam, že koľko hore na sedielko Veľkého zvona, toľko aj dolu, ale potom sa vŕai začína vlastná priepasť, ktorá siaha až na dnoorské. Bolo by hodno ísť dolu a spustiť sa na povraze do priepasti. Hádám by človek mohol vyplávať na hladinu Atlantického oceána, zakývať čiapkou fúzatým námorníkom a sviezť sa s nimi na oceľovom parníku do Ameriky. Istý valach to bol vŕai skúsil. Sedem rokov plietol povraz, aby mu vystačil. Potom sa odobral od matere a sliezol do priepasti. Ale viac sa nevrátil. Parom ho vie, či zblúdil cestu a sišiel priam do Luciferovho pažeráka, či mu povraz nestačil a zostal visieť nad hlbinou, kým mu jastraby nevyklovaly všetky pečene, alebo šťastlivo pristál v Amerike a dnes sa preváža na liftoch po mrakodrapoch niektorého veľmesta. Nik nedoniesol o ňom zprávu a Kotlisko mi nezjaví. Kto sa raz opováži odhaliť jeho tajomstvo, musí sa rozlúčiť s týmto svetom.

Závrat ma chytal pri pohľade nadol. Svah bol úplne holý. Ani jedinký kríček kosodreviny sa na ňom nezabrnel, iba otlčené a dažďom omyté hrany skalísk vyčnievaly zo zeme ako vybielené hnáty. Hlbiny čušaly. Ani vták nepreletel nad nimi. Vari sa bál, že ho nad takou prázdnotou náhle sklamáú krídla. Naozaj bol to hrob, vydychujúci do nebies hrôzu pekiel, prekliate miesto, koniec života a začiatok smrti, pomsta Boha a výsmech Lucifera. Vo dne tu pukaly skaly pod nemilosrdnou páľou slnca, v noci kvitol mráz, v lete rachotily hromy, v zime hvižďaly fujavice: otvorená rana zeme.

— Hahóó, povedz mi dačo!

— A čo?

Tudolu sa hojdala hladina bielej hmly. Bola ťažká. Na povrchu mala pevnejšiu kôru, ako býva na chladnúcom vosku, ale pukliami na okraji stále vyšľahovaly dlhé jazyky, čo nasvedčovalo tomu, že vnútri jestvuje nepokoj, ktorý každú chvíľu môže prelomiť slabú

škrupinu hladiny a vyvrhnúť búrlivé vlny až na samučký končiar
Veľkého zvona.

Mráz mi prechodil po chrbte, keď som si pomyslel, že by sa to
mohlo stať v tú chvíľu.

— Zostaň s Bohom!

— S Bohom!

— Pri tebe je zima. Nechcem byť ľadovým mužom. U mňa je
teplejšie. Príď sa zahriať navečer.

— Navečer.

— Chachacha, — smial som sa cestou k chatrči. — Budeme sa
navštevovať, aby nám nebolo v týchto úctyhodných výškach clivo.
Neskoršie usporiadam hostinu a povolám na ňu všetkých škriatkov
zpod skaly u sv. Antona, všetkých obrov i obryne, nech sa tam
potom hlušia. Hohohó, budeže to pekná spoločnosť.

Ale v noci mi nebolo do smiechu, lebo naozaj prišiel ku mne.
Oplan. Každé moje slovo bral naozaj vážne. Kto by si to bol myslel?
Ľahol si na strechu, vstrčil hlavu voľaktorou škárou a bláznivo sa
chechtal:

Chachachú!

Hrubé vlasy mal dažďom ošplachnuté a polepené po vydutom
čele. Cez sivkastú kožu vychudnutých líc presvitaly mu tmavé
sinky, ako mŕtvole na tretí deň.

Chachachú!

Studený pot vyšiel mi na telo. Chcel som vyskočiť a utekať nocou,
ale svojím prenikavým zelenkavým pohľadom zavrátil ma nazpät
na priču.

Chachachú.

Bol som bezmocný. Krv mi v žilách hlasne šumela. A on sošpúlil
ústa, natiahol dlhýznný tenučký krk, vystrčil hnusné tykadlá z čiernej
bradovice, ktorú mal na konci nosa, položil ich na moje oči a zasipel:
— Tieto oči vylúpim. — Zreval som ani hovädo, a vyboriac dvere
na chatrči, vybehol som von, ale bol by som vyvalil aj kameň
z Kristovho hrobu, taká hrôza mnou zalomcovala.

Pred chatrčou hrabal zúrivo Eguš kopytom.

— I ty si ho videl?

Zarehtal šialene.

Vonku bolo bezvetrie. Obloha sa chmúrila a navidomoči klesala. Strapaté koruchy vôkol stály ticho a čierne more hôr pokojne spočívalo v hlbokom lone doliny. Vzal som guľovnicu a vypálil raz na dolinu a raz na Veľký zvon, aby ma ozvena trochu posmelila.

Zvyšok noci som presedel potom vonku na pni pri Egušovi, a hoci Kotlisko zvrelo zlostou, začalo chrčať a plávať do tmy smradľavú hmlu, neušiel som.

IV.

Hohó, Tavo, nohy si potíš?

Vyšiel pred kolibu, ktorú bolo badať medzi stromami zkrája starého rúbaniska.

— Fí, hmla —

Šticu mu prehŕňal vietor.

— Naháňajú nás mátohy.

— To si ty v noci strieľal?

— Hej!

— Koňa zaveď dolu pod svrčinu, aby mal záchyľu, ak sa bude liať, a ty poď dnu, lebo omachnatieš v tej mútňavine.

A potom vrael:

— Psí čas nás zašiel.

Vtedy sme už sedeli, ja a Tavo, proti sebe u pníkoch proti ohnisku, odkiaľ nám sálala na čelá príjemná teplota. Do tela vracal sa mi život. Bol som zas čerstvý aj po prebdenej noci a dlhej ceste. On sa načahoval nohou k ohnisku a bagančou naprával hlaveň, ktorá počmudievala.

— Nechce sa mi ani prstom pohnúť, keď cítim v nose túto potuchlinu. — Hu — ešte len aj sliny od nej smrdia.

Nemusel sa priznávať, videl som aj sám, že má nedosolenú náladu,

lebo medzi ryšavými chlpmi na pripuchnutej tvári rozpíjaly sa mu hnedé flaky, ako by ho byly zlé muchy poštipaly, a na svet hľadel mrzuto, nevlúdne, iba úzkou štrbinou jedného oka.

Rozprával som mu, aká návšteva bola u mňa tej noci.

— Preto si strieľal?

— Hej.

— Hu, to je opovážlivosť.

— Prečo?

— Vracia, že sa strela od neho vracia alebo iné nešťastie priťahuje.

— A ty myslíš ako?

Zdravé oko pritvoril a hľadel len tým škuľavým, preto ťažko bolo zistiť, či pozoruje mňa a či hľadá do kúta. Týmto okom mohol klamať ľudí.

— Ja som sa ešte nepresvedčil, ale mlynár, hu, veď vieš.

— Čo?

— Oslepol!

— Ako?

Kopol zlostne do hlavne, ktorá ešte stále mrzko čmudila. — Vysmradí nás, — vrazil, kým prskal, a oboma rukami rozháňal štipľavý dym. Mieril naň, lebo sa zjavoval pri mlyne a obával sa, že uškodí Zune, nehodno mu veriť, ale kver roztrhlo a jemu vypálilo oči. — Hu, vytriem ti ja čemer. — Pohodil na uhliky niekoľko konárikov suchej svrčiny. Ihneď vyšľahly prskavé plamene a chcely mu pooblizovať tvár. Bol by som sa ho rád ešte povypytoval na všeličo. Podivný mužský, ktorý, ako sa zdalo, zablúdil do nášho chotára z rozprávkového sveta, začal ma zaujímať. Veď som sa mohol, ďakujem pekne, stretnúť s ním na stratenom chodníčku. Lež Tavo nielen že neprejavil ochotu rozprávať o ňom, ale najskôr pozabudol aj na to, že má niekoho v kolibe, lebo keď som sa obrátil na neho s otázkou, neodpovedal, ba ani ho nedurklo, stál vysoký, ošľahnutý plameňmi, sledoval iskry, čo vyskakovaly zo svrčiny a písaly v povetrí žeravé čiary. Striehol oheň, a to bolo dôležitejšie vtedy ako ja. Mohol sa aj vypravieť, mohol som hoci chodiť po hlave,

sudy váľať, nabrýzgať mu do chuti, nebol by sa turbol. V tom som ho už poznal. Radšej som teda čušal a čakal, kým ho prejde uvzatosť a nadobudne vlúdnejšieho vzhľadu.

Kým suchá svrčina praskala, nemihol ani okom a žiara mu rozpaľovala naduté líčiská a vysvecovala bradu, ktorá už bola zapustená takým strniskom ryšavých vlasov, že sa do nej mohol bezpečne nanosiť plch, ale ako posledný plamenček odskočil a štipľavý dym znovu zamoril kolibu, stiahol husté obočie, začal sa pajediť a nemilobohu kliat. Zdalo sa, ako by pred ním miesto hĺby šedivkastého popola a čiernych uhlikov sedel akýsi čudák, s ktorým si mal súrne vybaviť staré účty.

Oheň sa mu sprotivil. Vari sa v ňom zodvihol náhle odpor proti pánovi, čo s ním dosiaľ neľudsky zachodil. Dlho bol poníženým služobníkom. Sedával verne uprostred koliby, čakal poslušne na rozkazy. Široký voľný svet pobadal len škárou vo dverách, bol kuchárom, komorníkom, spoločníkom, ba i felčiarom. Vo dne musel udržiavať teplotu v popole, po večeri tancoval, spieval alebo pískal podľa pánovho rozmaru, potom celú noc strážil, nazeral škárami do tmy, plašil dravce a nočný chlad, no pán si nevedel náležite oceniť jeho službu, správal sa k nemu stále rovnako, surovo: to ho opľúval, to zas kopal alebo rozmetával, ako by bol len hĺbkou prašiviny. Dlho znášal pokoru, ako najposlednejší otrok, hoci v ňom stále tlela túžba po slobode. Keď sa s ním zaobchodilo najhoršie, miesto vzdoru radšej lízal pri nohách pánových horkú zem, ale i trpezlivosť je na mierku odmeraná.

Tavo toto nechápal.

— Hu, potvora, naučím ťa počúvať gazdu! — zasipel a začal fúkať mocne do ohňa. Uhlíky sa dopukaly, miestami aj ožily, ukázaly sa škáry celkom žltučké, miestami aj biele. Spájaly sa a širily, kým na ne dobiedzal prúd vzduchu, lež sotva ustal, strieľaly samovoľne zlostne, chytré otmavievaly a čmudily ešte väčšmi.

— Hu, sto bohov, — vyskočil do výšky. Nevedel sa už ovládať. Veľká zlosť ním lomcovala. Oči mal zatečené slzami a tvár posypanú popolom. Nevidel takto nič, a jednako siahol isto do ohňa a

najväčšiu hlavuň šmaril do dverí. Potom chodil po kútoch, vytieral si dlaňami oči, fučal a hrešil. Posvolával všetkých svätých, na ktorých sa vedel rozpamätať, i všivavých otcov a prašivé materc. A keď myslel, že ich je dosť, hádal sa s nimi, trhal ich v zuboch, škrtil pazúrmí, dlávil bagančami. Už som sa obával, že aj mňa schmatne a rozvešia po klincoch. No mal ohľad. Hoci sa rútil po kolibe ako uštvaný bujak s vytečenými okáľmi, drúžgal, dusil všetko, čo mu prišlo do cesty, obchádzal opatrne miesto, kde som ja sedel, aby náhodou o mňa nezavadil. Jeho hlas sa ponášal na hromy, čo soscakujú z čiernych oblakov a ohlušujú doliny. Keď sa mu potom všetka žľč vyliala, vravel: — Teraz sa smeje a my plačeme, hu, hu, — pokašliaval a smrkal, ako by mal neduh priam na pľúcach, — ale bude ešte tak, že sa my budeme smiať. — Bol rozhodnutý stoj čo stoj pokoriť svojho protivníka. Kľukol si k ohnisku. Ťažký dym mu obkiazal hlavu. Najprv shrňal uhľiky na kôpku a potom sa svojou jazvečou čiapkou rozháňal. A malo to účinok. Krúžiky dymu hneď priľahly nízučko k zemi. Malé obláčky sa síce pokúšaly uniknúť po bokoch ohniska, lež nával povetria ich zavracaľ a vbíjal zpät do popola. O chvíľočku kôpočka uhľikov jasala. Tu i tam zatrepotaly aj modré plamienky. Povetrie sa tiež čistilo. Stačilo teraz pohodiť niekoľko suchých triesočiek a oheň by bol veselo blkotal. Tavo mal však iný zámer. Neprestal rozduchovať, hoci ho chytala zdychavičnosť, a ani potom neprestal, keď sa rozpálily všetky uhľiky a keď aj pahreba začala svietiť, iba čo podchvíľou bral so stôsiika dreva, pripraveného vedľa dvier, hrubšie bukové polienka alebo kriačiky, pchal do svietiacej pahreby a zahŕňal uhlím.

Oheň by sa bol rád zodvihol do výšky. Bohužiaľ, Tavo si to nežiadal. Čiapkou ho zavracaľ, musel sa zažierať do pahreby a prepaľovať bukové polienka. Takto nebolo ani dymu, ani plameňov, len pále a uhľov pribúdalo, lebo sotva sa stačilo jedno polience rozpadnúť, už strkal iné. Hlavu mal za celý čas nafúknutú ani obarenú a počernutú zemiak. Nevravel nič, len nosom zavše vytruboval. Medzitým ohnisko rástlo. Nebolo vidno prehárať na povrchu nové polienka, rozsypalo sa a žiarilo samé uhlie, ako by rástlo zovnútra,

vyháralo z nejakého kadluba, ako by ho vytískala puklinou zemská sila. Horúčava rozpaľovala povetrie, zem, drevo, skaly. Obával som sa, že sa chytí koliba a zblčíme spolu ani chlp slamy.

Tavo nedbal. Ako som sa tak díval naň, rozkročeného nad ohnískom, so strapatými vlasmi, zdalo sa mi, že to sám mocný Parom predo mnou vo svojej vyhni rozpaľuje blesky. Prestával som pomaly veriť, že by sa dakedy od svojej prekliatej roboty odtrhol, lebo čas sa míňal a on sa od nej nerušal. Iba blízko pred poludním vyfučala z neho posledná para, zavesil jazvečiu čiapku na klinec, zapískal na riedkych zuboch a vrazil:

— Už sa môžeš aj vyleniť a blchy si na bruchu biť, prisahám bohu, zima ťa nezatrasie.

Chrbát a oči sa mu parily ani doľahanému a zmdovanému hovädu. Požmurkával na mňa škuľavým okom, rozťierajúc si ufúľanou rukou sadzu po čele.

— Pamätaj si, bratku, hu, — keď sa vrchy paria, chlap má ležať na hniezde a nos pchať do sena, ale keď ťa ďas zahnal ku mne na Pálenicu, nuž musí nám slnko svietiť aj vtedy, keby ho svätí mädlili pod pazuchami.

Potom šmátral dlho pod štiepami, a keď sa obrátil, mal pred očami zelenkastú ťapku, odmeriaval ju znalecky okom a vrazil:

— Na dva gľy jej nebude, ale tebe ovlaží dosť ústa, aby sa ti odmrazil jazyk. — Akiste bola z kláštorských pivnie, lebo sa liala dolu gágorom ani horúca masť a v prsiach páčila ani žeravé uhlie. — Ha, ha, ha, — smial sa, že ma po nej skrútilo a priškvrklo ani hlístu na uhlíku. Kým som ja preglgal a aspoň slinami hasil oheň, čo mi začal vyhárať z čriev a prepaľovať hrdlo, dovliekol celého barana, už vyšpikovaného rezňami slaniny a natiahnutého na dlhom ražni. len priložiť nad uhlíky.

— Hu, hu, hu, — brechal do mňa.

— Cha, cha, cha, — smial som sa.

Od samej blaženosti krútilo sa mi brucho, keď som zazrel štyri krátke ružové knošky, otrčené ani rúčky pachofaťa, čo sa žiada k tebe, a fialkovasté oblúky rebierec, dobre obložených žltými

fličkami loja, jednak preto, že som naraz pochopil, prečo sa tak dlho musela dvíhať kopa žeravých uhľov, a najmä preto, že som mal vymetený žalúdok.

— Vari máš aj vlastný salaš? — pýtal som sa ho.

— Môj otec voľakedy mal, ale si ho prechleptal — hu, hu, hu — ja chytám len tie, čo mu vlci rozohnali z krdľa.

Baran na uhľoch začal škvŕčať. Mäkká vôňa pripáleného mäsa a masti roztekala sa mi prsami ani sýti olej.

Zabudol som na hmlu, čo tamvon bzučala, syčala a vrela medzi strapatými konármi smrekov. V kolibe ju nebolo cítiť. Povetrie sa úplne vyčistilo od dymu a hrialo. Mohol som sa zoširoka dívať na ružového barana, ako sa krúti medzi paročkami, ako žilôčky na ňom hrajú, pampúšky mäsa navierajú, bruškaté svaly puchnú a vystupujú zpod priehľadnej belaskatej blany, ktorá ich nestačí udržať, praská, škvarí sa a žltne. Človeku sa žiadalo vyplaziť jazyk a aspoň lízať tú dobrotu.

Tavovi pripúchaly oči. Bol prívetivejší. Začal ma priučať kuchárskemu remeslu, lebo on rozumel všetkému a bol vraj i prvým pomocníkom pri hlavnom kuchárovi na kráľovskom križniku vo Fiume. Hu, dalo sa to uveriť. Bol už dosť starý chlap, mohol prevandrovať celú starú monarchiu, hu, naozaj, neklamal ma.

S pečienkou je veľká babračka. Nestačí vystrčiť ražeň nad uhlie a škvariť naverímboha. Najdôležitejšie je vedieť krútiť, pomaly, rovnomerne, aby živina v záhyboch nezostávala; sledovať masť, nesmie jej veľa vykvapkať, radšej nech preteká mäsom a premastieva, aby sa na povrchu tvrdá, uhoľnatá koža nechytala, a potom treba ulahodiť chuť, och, to je nie také jednoduché, ako sa zdá, na to musí mať cit tuto v prstoch, koľko a kedy prisypať soli, korenia a bohvie akých rozmliaždených korienukov, práškov. Hu, Tavo sa to naučil od Bimba.

— Počul si o ňom?

— Nie veru!

— Hu, toho poznal každý matróz!

— Aká škoda, že som sa nepriučil tomu remeslu. Bol by som sa

s ním akiste niekde v rybárskej krčme stretol. Pochádzal z Kainovho plemena. Dalo sa to uhádnuť najmä podľa toho, že bol taká čierna ohava, ako by ho boli tri dni vyvárali v kolomaži, len zuby a okálie sa mu beľely, varil ako Boh.

— Čo myslíš, ako varí Boh?

— Och, Boh musí variť najlepšie, lebo on je vo všetkom nepredstihnuteľný.

Bimbo varil najlepšie. O tom sa presvedčil i sám admirál. Bol hlavným kuchárom na lodi, čo plávala ticho ani labuť po Adrii, a neponorila sa, hoci bola zo samej mosadze. Hojdali sa spolu na nej, Tavo a Bimbo, po mori deň i noc.

— Hu, hu, hu, večer líhaš — more, ráno vstávaš, pretieraš si oči a chceš nazrieť cez okno na polia, ako si bol zvyknutý doma, ale tu zasa more, hu, hu! Videl si už more? Oj, či by si sa prekvapil! To sú ti tiež vrchy: hrebene, doliny, hrebene, doliny, ako tuto. Lenže tie hrebene a doliny nemajú stálosti, lebo nie sú zo skál, ale z vody, vršisko z vody i dolina z vody, nuž vždy sa zamieňajú, a to má svoju výhodu, nemusíš sa aspoň štverať hore, ako po našich grúňoch. Povedzme, stojíš si len na palube alebo sa prechádzaš: hneď si vysoko bez námahy, a hneď zas dolu ako na hojdačke, len treba dávať pozor, aby sa človek neskrbalil do vody, nejedným sa to prihodilo. Nemáš pokoja ani v noci na posteli. Podaktorí ožltli od toho ani javorový list, lebo sa im žalúdky poprevracaly, hu-hu.

To by nebolo nič. Aj v pekle si človek za deň zvykne. Ale raz sa k nim doteperil sám admirál, a to bol iný poriadok. Hu. Vznešený pán s malou briadkou, samý metál, zlatá šnúra na prsiach. Všetko pred ním meravelo. Ani loď sa nemesla kolembať. Vtedy jediný raz sa nezakolembala. Človek mal preto dojem, že chodí po izbe. A oni varili. Tavo s Bimbom. Hu, to bola spara. Jedál, pečienok, vín od výmyslu sveta. Taký admirál musí mať brucho popredelované na priečinky, aby si stačil všetko po poriadku pokladať, lebo do takého jednoduchého by sa to sotva popratalo, a keď aj, tak by sa to strepalo na obyčajnú chamufu a nemal by si z toho pôžitok.

— Hu, mohol by si ty od rána do večera jest, iné nič, iba jest a piť, mohol?

Nevravel som mu už nič, aby nemal príčiny začínať. Ústa sa mi krivily a oči lozily žiadostivo po voňavej pečienke, lebo môj žalúdok bol naozaj v úbohom stave. Od večera bolo ďaleko a okrem toho mal som i dlhú cestu za sebou. No, Tavo, ako sa zdalo, nechcel o tom vedieť, hádam si hneď za rána pozapchával poriadne žalúdok. Natahoval a nadväzoval rozprávky o matrózoch ani stará baba nite z kúdele. Kým som mal dosť slín na zavlažovanie suchého pažeráka, preglgal som, počúval a čušal, ale keď mi ich pramene pod jazykom povysychaly a okrem toho aj črevá začaly sa mi v bruchu prepaľovať ani vlny oceána, schytil som nôž a šmahom odrezal kytu z pečienky aspoň na zahasenie hladu.

— Hu, Bimbo by ťa bol za toto šmaril do mora, — zahučal. Čakal som prinajmenej, že ma vyhodí z koliby a pošle nazad k čertom, ale on iba zafučal a potom vykrútil baranovi zadné nohy. Do jednej zahryzol sám a druhú hodil mne, aby som sa vraj do večera s ňou drhol.

Uspokojil som sa so svojím podielom a pustil som sa do neho zubmi tak isto, ako urobil on. Masť mi stekala po brade a sťahovala gamby, ako chladla.

— Hu, hu, — vysmieval sa, že mám ústa zalepené lojom a že sa neprestajne oblizujem ani mača, čo prvý raz zamočilo pysk do mlieka, ale on mal i nos zamastený a prskal, skučal, vrčal ako ovčiarsky pes, čo sa mocije so starým košťiaľom za kolibou, nuž nemali sme si čo vyčítovať.

Pravdaže, pri hostine sme ľahko zabudli na svet. Hmla mohla pre nás revať, bučať ani črieda lačných volov, aj vrchy sa mohly potĺcť, porúcať do priepastí, alebo ich mohly zlostné riavy odplaviť do rovín, neboli by sme sa vyrušili. O svet sa staral Boh a my sme mali trápenie, ako prinútiť žalúdky, aby rýchlejšie trávily, ak sme chceli byť do večera so stehnami hotoví. Ja som navrhoval zabehnúť ku prameňu po žeruchu na priešmačku, no Tavo privliekol z voľakto-

rého kúta ľagvicu, vyvážil z nej dubový kolok, obkrútený ľanovou handričkou, zodvihol ju nad svoju hlavu a kázal otvoriť ústa. Bol to výtečný spôsob. O chvíľu som sa mohol pustiť i do druhého stehna. Trúnok, čo sa mi lial z ľagvičky dolu gágorom, bol by prežral aj skaly.

— Hu, to je nie z Weinholdovho smradu, — chválil sa.

Potom sme sa navzájom obsluhovali. Keď sa jemu zastavila baranina v hrdle, držal som mu ľagvičku nad ústami ja, keď mňa pri-tláčalo, pomohol mi on. Mal širočizné hrdlo. Bol by vypil aj za celú ľagvicu bez jedinkého gľgnutia. I ja som to skúšal, ale zahltúval som sa.

— Hu, ohryzok ti zavadzia.

Mal pravdu. Mne behal stále ohryzok hore-dolu a jemu sa na hrdle ani žilôčka nepohla.

— Ako to robíš?

— Prepáľ si najprv hrdlo!

A hneď aj ukazoval, ako to robiť. Nalial trochu moku na misku a zapálil... Belasé plamienky sa prekĺzly po olejnej tekutine, a keď zatrepotaly, zvrely, on otvoril papuľu, hltal ich priam z misky, strebúc zároveň i horúci mok. Oči, čelo i vlasy mu horely, a on nedbal, smial sa, pričom rozmotával okolo seba plamene.

— Skús!

— Diabol!

Boly by mi vyhorely oči.

— Nesmieš byť taký chúlостivý. Pozri: — Nabral za plnú hrst žeravých uhľíkov, pomädľil v dlaniach a vysypal rozmrvené na popol zpät do ohniska. — Aha. — Otrčal labu, tvrdú, vydratú, na ktorej nebolo ani znaku po ožehnutí, a sotva som sa stačil zadiviť, hmatol zubmi latovec, vyčnievajúci zo štiepy, vytrhol ho jedinkým myknutím hlavy, zmeral ním svoju piadľ, aby mi ukázal jeho hrúbku a dĺžku, a potom ho zapral holou dlaňou do inej štiepy až po hlávku.

— Skús vytiahnuť, ak máš dost síl.

— Zatoľko nemám, — priznával som sa trochu zahanbený.

— Hu, akýže si to frajer? Dievky chce stísať a neodpľahaná telica by ho zadlávila.

Fuj, v tej chvíľke bol pľuhavý. Opravdivé rozbadzgané divé hovädó. Vyrástol vedľa mňa až po samý štít, zdýmal, fučal, a kým som si uvedomil, že je aj nebezpečný, zúrivý, oblapil ma hrčavými ramenami a zmliaždil na prsiach tak mocne, že mi duša od bôľu zapíšťala.

— Nemal by si sa tak ožierať, — radil som mu, keď sa mi po chvíli zas nafúkaly pľúca čerstvým povetím.

— Keď sa ožením, budem píjvať iba cmar — hu.

— A Zuna bude slivovicu s frajerami, — zadrel som doň, aby si ne-namýšľal, že ma priveľmi naľakal.

Vtedy sme už ležali hore pupkami na baraních kožiach. Nad hlavami nám rozvoniavala zaparená jedlina štiep a pri nohách hriala pahreba. Bruchá nám tak nakysly, že im už nestačily ani opasky, ani nohavice, ani košele. Museli sme sa porozpínať, uvoľniť na všetkých tesnejších miestach. V ústach nám ešte mlanel trúnok. Keď sa niekto z nás ozval, bolo ho cítiť aj v povetrí. Ležali sme nehybne ako nacicané a napuchnuté pijavice, čo poodpadúvaly s čiernych žíl. Najväčším figľom bolo prevaliť sa s boka na bok tak, aby sa z úst nič nevyčrplo. To bola nemožnosť. Na takú nebezpečnú hru neopovážili sme sa ani myslieť. No, keď som spomenul Zunu, Tavo stratil opatrnosť, prevalil sa ku mne, pritiahol ústa k môjmu pravému uchu a huhňal:

— Máš planú mienku o nej. Hu, máš celkom planú mienku o nej, ak si myslíš tak, ako vravíš. Hu, hu, hu. [Zuna je čistá ako ľalia, uch, nie, to je málo, aj na tú sa dostane prášok, keď dlhšie kvitne, ale ona je ako ľaliový púčik, tak, ako púčik, čo sotva vykukúva zpod zeleného a ochlpeného okvetia. Ešte sa jej nestačila ani včela dotknúť. Hádám chápeš, čo ti chcem týmto naznačiť. Ani včela, iba vetriček, slniečko a rosička, to hej.] Hu, hu. Nediv sa tomu. V dedine sa inšie vypráva, i ja mám pred Weinholdom inú reč, lebo Weinhold je sviňa. Sviňa, keď ti vravím. Jemu nejde o dievča, ale

o peniaze. Ňuchá okolo mlyna, lebo si namýšľa, že starý skrýva pod mlynským kameňom poklad. Hu, hu, hój, tomu sa zide trochu chrenu do očí, aspoň sa paprčí, že mu aj iní trúdi med z plásta vylizujú. Ale niet na tom ani zbla pravdy. Hu. Iba tebe to prezradím, a môžeš mi veriť. Ja ju strežiem od dievčata ako vlastné oči. Poznám jej chodníčky a vysliedim ju, kdekoľvek by sa podela. A myslíš, že by si ešte dnes vládol obúvať krpce taký zbojník, čo by na ňu bol mrzké ruky vztiahol? Hú, psia mať! Črevá by mu boly dávno po kosodrevine rozvláčené! Ale o ňu sa netreba báť. Dala by si rady sama. Poznám ju. Vedel by som ti o nej do rána rozprávať. Hu, darmo nebrúsi hoľami za najväčších metelíc, darmo sa neštverá po skalách, darmo sa nekúpe za mesiačika v morských okách. Hu, je divá ani lasica. Možno ti inokedy poviem o nej viac. Teraz len to, že Zuna je ešte len púčik, ľaliový púčik, mohli by si ju Prietržinci postaviť aj do kostola miesto svätice a neznesvätili by veru sviatostný oltár. Taká je. Nikomu som to ešte neprezradil. Nech si ide svet za bludom. Iba tebe to vravím, aby si jej nekrivdil.

Potom zaručal cez nos, aby mu v ňom nevrzgútalo, prevalil sa namáhavo s mnohými stonmi na chrbát a spustil nôtu:

V Hrochotskej doline . . .

Zatiaľ som ja hľadel hore do štítu, kde boly štiepy celkom začmudené. Bolo treba zopakovať si ešte raz Tavove reči, aby sa mi ujaly v hlave. Hádam som im zprvu dosť nerozumel, alebo som ich nechápal tak, ako by sa bolo žiadalo, nuž bolo treba vrátiť sa ku každému slovku poznové, vysloviť ho niekoľko ráz, nechať ho znief v ušiach, v mozgu i v krvi, lebo tie slová zapalovaly vo mne nové, teplejšie a jasnejšie svetlá, tie slová ma napružovaly, tie slová ma ovlažovaly a omladzovaly, ako by mi nad hlavou rástla svieža obloha, tie slová mi vracaly nádeje.

Do sluchu mi prudko udierala Tavova melódia. Nebola úplná. Tavo viac chrčal, ako spieval. Hrdlo mal poriadne prežraté, nuž vyťahovanie robilo mu ťažkosti. No mne neprekážala. Náhle, pod

dojmom Tavových slov, preniesol som sa do iného sveta, ako by moje uši a oči boli odletely z koliby. Neprenikly iba hlboký priestor, ale i dlhý čas mnohých rokov a započúvaly sa do iných zvukov, zahľadely na iné predmety.

[Vtedy som ešte nepoznal ryšavého uhliara Tava s poškuľujúcim ľavým okom, čo hlce plamene, miesi žeravé uhlie, býva celý rok na Páleniciach, priateli sa s vetrom, hráva sa s búrkami a hromami a do dediny sbehuje iba preto, aby sa ožral do nemoty a ľuďom nabrýzgal, ani skalných obrov som bližšie nepoznal.] Hľadieval som na nich len zdola s veľkou bázňou, ako by to boli čiernokňazníci, čo stále vydávajú veľké čierne mračná, aby privolávali na ľudí hrôzu. Nemal som ani tušenia, že raz prídem tak blízko k nim, lebo práve som sa od nich vzdáľoval; boli mi za chrbtom a ja som kráčal v ústrety bielym popretrhávaným obláčkom, čo sa kúpaly v žltom slnci na konci našej doliny ako ufúľané, dažďom ošpľachnuté a hmlami oslznuté zvyšky lanského snehu a ľadu, lebo bola práve jar. V mäkkom povetrí rozmáčaly sa hlasy lesa, polí a vzdialených vrchov; zo zelenavých priehlbín údolia ohlasovala sa prestávkami kukučka, hore pod nebom gágaly divé husi a dolu pri zemi klepotal mlyn a šumela voda. Bol som trochu smutný, že musím opustiť Prietržiny, kde som mal toľko priateľov. Ona, Zuna, poskakovala vedľa mňa medzi prvými lúčnymi kvetmi. Bola ešte vtedy maličké dievča. Chcela mi vystačiť, preto občas pobehovala. Nespúšťala ma s očí a vravela: „Vyvládala by som, ľľa.“ Niekedy mi chytila ruku. Chvíľku ju žmolila svojimi drobnými prstami, no ako si to uvedomila, zháčila sa a odhopkala trochu nabok. „Budú ťa hľadať,“ pripomínal som jej. A ona: „Kde budeš“ pýtala sa, „tam?“ a načiahla sa rukou a ukazovala prstom za dolinu, kde sa počernievaly akési hory, „aby som vedela, kde ťa mám vyzerat.“ Nevedel som jej odpovedať. Čože som ja vedel, ako sa doliny svetom krútia. „A kedy sa vrátiš? vyzvedala sa. „O desať rokov,“ povedal som napochytre, ani nerozmýšľajúc, či budem môcť tento termín dodržať, len preto, že sa mi to číslo náhodou vpletlo do hlavy, a vari som bol i presvedčený, že zo sveta sa nemožno skôr vrátiť. A jej sa to

T
4
V
O

nevidelo dlho. Sľúbila, že ma bude čakať a že si za ten čas všetko pripraví, aby sme mohli mať ešte toho roku na Jána svadbu. Nechápal som úplný smysel týchto slov a zaiste nechápala ani ona, predvádzala iba hru, no ako som to počul, vypíchnol zo mňa zármatok a bol som naraz smelý, pevný ako dospelý človek, odhodlaný prebýjať sa cudzím svetom a rozhodnutý dodržať sľub.

Bolo to dávno, dávno, keď ešte niže prietržinského mlyna boli roztiahnuté močariny s trstím, do ktorého chodily každé leto hniezdiť divé kačice. Od tých čias močariny povyschýnaly, divé kačice zmizly a všeličo sa zmenilo, ale vtedy na Pálenici pri Tavovi zjavilo sa mi všetko v pôvodnom stave. Trstie sa hýbalo a šnchorilo. Počul som ho v bezprostrednej blízkosti okolo seba, zavše nad ním zatrepetal šedivý vták s natiahnutým krkom a zapadol za vrbínu, voľakde na druhú stranu potoka. Videl som jej bielučkú tvár. Mihotala sa na slnci ani plamienok. Napodiv roky nezmenily na jej nič. Čierne vlasy mala nad ľavým uchom sviazané bodkovanou mašličkou, vysoké čelo sa jej lesklo, a keď hovorila, vždy sa jej po bokoch úst, hneď za kútikmi, robily na lícach jamôčky. Nespúšťala so mňa oči, poskakovala a štebotala tenučkým hláskom, podobným zvončeku, rozkladala rúčkami, pobehovala po lučine medzi motýľmi a kvetmi, trepocúc sukienkami ani vtáča krídelkami, keď sa učí lietať. A mňa vedľa nej opúšťaly pochybnosti práve tak, ako vtedy ma opustil zármatok. Pod dojmom Tavových rečí vytrezvel som úplne z ohlúpnutia, ktoré mi kalilo myseľ od príchodu do Prietržín. Naplňal som sa radosťou, uspokojením, pýchou a bohvie ešte akými márnosťami a potvrdzoval som si sľub, vyrieknutý pred desiatimi rokmi. — Vrátim sa k tebe, Zuna, — vravel som, — ešte sa daktoré ráno vyumývam v rose, aby som nesmrdel Tavovou baraninou a nerazil Weinholdovou pálenkou, a potom prídem, najskôr večerom, keď sa po oblohe rozsypú hviezdy, len maj strpenie. Ešte musím sbehnúť na správu posúriť stavbu hájovne.

Tavo zatiaľ blúdil druhou stranou sveta.

Bol už vtedy v Galícii. Učil sa mlieť múku z fazule a z hrachu vo

mlyne neďaleko Lipnika a trúsil rozumy so svojim majstrom, ktorý, dochádzajúc s ustupujúcimi Rakúšanmi pred Rusmi, sveroval mu celý mlyn i s mladou ženou do opatery. Kým som sa ja zapodieval spomienkami, on stačil zložiť všetky staré opustené zákopy po okolitých kopcoch. Zistil podzemné bludiská, zvlášť tie, ktoré sa daly ešte použiť, lebo boli v suchej pôde a mali obstojné vydrevenie, a zvlášť tie, ktoré sa už zarúcavaly a mali iba miestami trhliny, kade sa dalo nazrieť do ich čiernych dier. Prehrabával bahno, sbieral pozabúdané, zahrdzavené flinty, patróny, aby ich mohol medzi dedinskou cháskou dobre speňažiť. Prehrabával doštiepané kosti, znepokojoval mŕtvych, neprehliadol ani jedno vrecko, ani jeden rozdriapaný mundúr, oraboval úbožiakov aj o posledný krajciar, ktorý si chceli prepašovať na druhý svet. Neštítal sa a nebál sa. Hu, hu, Tavo bol bezbožník, Tavo bol bezbožník. Vysmieval sa z utrpenia i z biedy ľudskej, smrť nosil na povrázku za sebou a nič si z toho nerobil, že na neho cerila klováne.

— Hahó, Tavo, nevedel by si mi prezradiť, kde nás to rohatý zas zavliekol? Nedávno sme sa hojdali na Adrii s gambatým Bimbom, potom sme zjedli na Pálenici barana z prietržinského salaša, a teraz, há?

— Hu, štyri hodiny od Lipnika, — bol pohotový. — To je v Galícii. Chodil som tam k pajesatému Židovi so zajačími kožkami skoro každý týždeň. Cesta trvala štyri hodiny cez kopce, celkom v poli, samota, iba mlyn. Psiská sa nám zbesnely, Rakúšania zo zákopov ušli a každú chvíľu sme čakali Rusov. Hu, o mňa nešlo, ja som sa zaobišiel aj bez nich, ale gazdiná, tá bola netrpezlivá. Prikázala, aby som jej ihneď prišiel povedať, keď sa zjavia. Hu, mal som ju na svedomí, ako odišiel gazda. Boli sme teda v peknej kaši. Ešte Rusi nám tu chýbali. Hu, do Paroma, to je nie s kostolným poriadkom. Napľul som si do dlane, povytieral oči od dymu a ústa od masti, aby ma nič neprekvapilo.

Treba vedieť, že Tavo nebol iba matrózom. Najprv mal vážny úmysel stať sa počestným mlynárom. Túžba zdokonaľiť sa v tomto remesle zahнала ho až do Galície. Iba vojna mu prekazila plány.

Majster totiž išiel bojovať za veľké Poľsko a on, ak sa chcel užiť, musel striedať zamestnanie podľa potreby. Bol ohliadačom mŕtvol, hrobárom a zakrátko aj popom. Ako posvätená osoba mal prístup aj do vyššej spoločnosti, a to povznieslo jeho samofúbosť až natoľko, že sa naučil pohŕdať pospolitým ľudom. „Hu, smrdia ani tchory,“ vravieval, aby ospravedlnil svoje samotárstvo. Tam, v Galícii, soznámil sa i so štyrmi ruskými kniežatami, ktorým nedoprial zaslúženého odpočinku ani po smrti. Kedykoľvek prevýšil mieru svojho pažeráka, povyvolával ich zo záhrobia, chvastal sa nimi, povyprával každému korheľovi ich pôvod, počnúc samým bohatierom Čurilom, a potom ich nechal bez milosti pozdochýnať najbiednejšou smrťou len preto, aby mohol nad nimi vykonať pohrebné ohrady podľa predpisov ruskej cirkvi a tak očividne dokázať, že sa aj tomu rozumie. Hu, Tavo bol komediant.

Na vrchy dovtedy už iste napadol súmrak. Do koliby zvonku neprenikly nijaké hlasy, alebo som ich nestačil počuť. Iskry, čo vyletúvaly občas z ohniska, boly požltnuté, niesly sa pomaly, krivolako, a zhasínaly prv, ako sa stačily pritknúť na strechu. Čas na spánok už prešiel, no mňa nevedely obostrieť driemoty, skôr oživenie som badal v údoch a hoci ma ťažil žalúdok, bol by som si najradšej skočil zbojnícky odzemok nad plieskajúcou vatrou. Preto mi Tavovo blúznenie prichádzalo vhod.

— Hu, Tavo, som s tebou spokojný. Nikde som sa tak dobre necítil, ako pri tebe, môžeš mi veriť. Vezmi si za to moju dušu, chceš?

Hu, hu, smial sa Tavo na takej pochabosti, ale nedal sa mýliť. Rozprávka o kniežatách mu bola prednejšia. Tak sa videlo, že ju sám počúva so záľubou, sám sa ňou vzrušuje, čaká na každé slovo, tŕpne, plesá, predvída, ako by v ňom ožila dávna minulosť, ako by naozaj videl i osoby, ktoré naplňaly dej.

— Hu, prikvitli na mrkaní k mlynu, — vrael.

Všetci štyria mali okrúhle, pristrihnuté briadky. Hulákali pred bránou a chceli popreskakovať plot na koňoch, keď im dlho nikto neotváral. Najskôr išli ku svojim regimentom na front a v neznámom kraji zabľúdili.

— Rusi, Rusi idú, — volali sme obaja na mlynárku.

— Hu, bola ešte mladá, bezdetná a zažitá. Napodiv, nijako sa nedesila. Sama im vyšla v ústrety, a keď ju oni zočili, poskákali strunisto s kobyl, ukláňali sa až po zem, bozkávaly jej ruky, pohádzali si od samej rozkoše briadky, mľaskali a prekrúcali všelijako papuškami. Celí žiarili, jachtali, ňuchali a skučali ani poľovnícki psi, keď zacítia vo vreci divinu. Štrekovali na obdiv tučnými stehnami, potrhávali si blúzky, vypínali prsia, niesli vysoko plecيا so zlatými strapcami, zvonili ostrôžkami, ako by kráčali po ľadovom paláci v Moskve a klaňali sa cárovnej. Boli to vznešení páni: ruky biele, naučené iba poháre dvíhať, prsty samý skvost. Mlynárka sa im prihovárala po rusky, pozvala ich dnu a Tavoovi prikázala opatrit' ich kobyly.

— Hu, hu, bola zo samého cukru. Nohy z cukru, ruky z cukru, tvár z cukru, hu, hu, sladkostí nadostač. Kniežatá sa jej mohly nalízať do chuti, a ešte zvýšilo aj pre mlynára, hu, hu, — pooblizoval si pysky, poutieral nos a vychválil ju tak, že by sa musela páčiť aj cárovičovi, nielen kniežatám, čo sa už mesiace vyvaľovali po kasárňach, zavšivavených poľných táboroch a nevidely mäkký bochnik chleba, nie to poriadnejšiu ženu.

— Dobrú zábavu panstvu, hu, napi sa na ich zdravie, — nútil ma, podávajúc mi ľagvicu s čertovským trúnkom a potom sa mala koliba prevrhnuť, taký huriavk sme stvárali. Tavo sa už tešil na svoju obeť a ja som mu kontroval, aby bolo veselšie. Kopance lietaly vo vzduchu medzi čiapkami, gombíkmi, škatuľkami zo zápaliiek, nožami, šnúrami a bohvie akým ešte haraburdím, ktoré sme napochytro našli pri sebe a zo samopaše lúčali vozvysok. Zavše som sa chytil za brucho, aby mi neprasklo od smiechu, zavše on, krbáľali sme sa na kožiach, štuchali si navzájom do rebier, plieskali po bruchu samou škodoradosťou.

— Na zdravie, mlynáročka!

— Na zdravie!

— Hu, iba pred polnocou prišla za mnou do stajne, že jej vraj treba pomôcť, — pokračoval Tavo. — Uf, neodhrňam sa, gazdinká,

uf, všetko vykonám, čo mi rozkážete. — Viedla ho potom náhle do vysvietenej izby k hosťom. Tavo sa nestačil ani ustrojiť do parádnejších šiat. Niesol so sebou smrad chlievov, pri ktorých sa obyčajne zdržiaval. Hu, necítil sa dobre. Prvý raz od narodenia si uvedomoval, že je ryšavý, pehavý, od hlavy po päty mrzký chlapčisko, s nepeknými jašterími očami, štrbavý ostarok, ktorému ešte len aj z úst zapácha, ale urodzené panstvo si to už nevšimlo. Našiel ich povyvalovaných na dlážke, s briadkami orosenými krvou. Škerili sa na svet a držali fľaše. Pani majstrová každému podrezala hrdlo, aby splatila daň vlasti.

— Pliaga!

— Pľuha!

— Sviňa!

Nadávali sme jej spolu svorne. Čo jeden zúrivejšie, aby pocítila naše opovrhnutie. Veď to bola beštiálnosť. Vylákať nevinných ľudí na hostinu a v najlepšej nálade zarezat'. Fuj! Ktorý desaťnásobný vrah by sa na takú robotu podujal? Tavo ju chcel na mieste pridušiť, aby mohol z jej kože remencov na štyverne nafahať, ale ja som ho tíšil, dovrávajúc mu, že pre také strigy má Boh pripravené účinnejšie mučiarne, a keď som mu niekoľko ráz i ľagvicu priložil na ústa, dal sa prehovoríť a pustil sa s ňou i do jednačky.

— Nuž, treba ich odpratať, hu, bystubo, veru treba, kým nepošlú za nimi kurentov. Boli sme veru v horúcej kaši. Navravel som jej toho hodne, aby sa jej kečka dobre zaparila, lebo chcel som mať z toho oročku. Vravím jej s tým úmyslom: „Hu, to je pľuhavá robot, celý sa človek zamäsiari, kým ich odvláči na pokoj, ale pre vás, gazdiná, urobím všetko, ak mi teraz tu pred Bohom zaslúbite to, čo pod srdcom nosíte.“ Hu, hu, rozčertila sa ani besná suka. „Ty odroň, ber sa mi z domu, ruky som si zakrvavila, zakrvavím si aj lakte.“ Ale potom ma priviedla nazpät'. „Čo ty, vraj, môžeš vedieť, čo ja nosím pod srdcom.“ „Hu“, rečiem, „nemôžem nič vedieť, to iba sám Boh zjaví. Ak nosíte chlapca, bude mi rovným bratom, ak dievča, bude mi ženou a tak vy nič nestratíte.“ Hu, hu, mal som to poriadne premyslené. Ona sa ešte trošku pajedila, ale potom prisľúbila. Bola

v koncoch. Hu, a vieš, čo doniesla po roku na svet? — pýtal sa ma Tavo.

— Hahaha — nedostaneš ma, nie, nie, nie, — vzpiera som sa, naznačujúc žmurkaním, že dobre poznám jeho rožky, lebo rozprávku o ruských kniežatách som počul od neho i so zakončením prinajmenej desať ráz, ale keď neprestal doliehať, odpovedal som mu, čo doniesla mlynárka na svet po roku doprosta, na plné ústa, práve tak, ako on odpovedával zvedávcom, čo otvárali ústa i uši, aby ich dopálil, lež neuhádol som. Mal tuhšiu farbu, prebil ma. Prižmúril zdravé oko a pošepol tajnôstkársky:

— Zunu!

Vyskočil som, ako by ma bola vretenica do krku sekla.

— Čo to táraš?

— Zunu, — opakoval.

Uvedomil som si rýchlo a jasne, že som v Tavovej kolibe na Pálenici. Tam bol on, rozvalený, vyškerený, a tuto zas ja. Sotva na piad' voľného priestoru bolo medzi nami.

— Ktorú Zunu myslíš?

— Iba jednu poznám!

Krč mi drvil zuby a sánky. Hľadel som, kade mu mám prehryznúť hrdlo.

— To vymýšľaš, inokedy si sa o tom nezmienil!

— Keď slaninu dlho na slnku omáfaš, roztopí sa ti na pyskoch a masť stečie dolu bradou.

— Cigániš! — zasipel som jedom.

— Zavolaj si za svedka mlynára. Ak ho nájdeš v dobrej miere, môže ti prezradiť aj to, prečo sa z Lipnika presťahoval až do Prietržín a prečo umučil svoju ženu.

— Tým chceš povedať, že máš iba ty právo na Zunu?

Otvoril ufúľanú papuľu a chrčal.

— Ty si hovädo, Tavo, teraz som sa o tom presvedčil. Chcel si ma napáliť, ale ja ti prejdem cez rozum.

Och, čiže ma poriadne rozpaprčil. Ani vedomie, že celú rozprávku zostavil si z chýrov, ktoré kolujú o podivnom slepcovi z mlyna,

ma nevedelo uspokojiť. Od rozčúlenia nebol som schopný hneď na mieste osladiť si žľč pomstou, iba čo som napochytre hľadal spôsob, ako najrýchlejšie pozabúdať tie vymysleniny, čo sa zliahly v jeho ožratej hlave, preto som sa prevalil na brucho tvárou do vlny, mysliac, že ma omámia driemoty. Lež driemoty neprichádzaly. Voľakde pod kožou, hlboko v zemi ozvalo sa nezvyklé šumenie ako vzdialený bzukot nespočetného množstva chvejúcich sa remeňov, hvižďanie oceľových kolies, alebo húčanie vzduchu medzi medenými drótmí dlhého elektrického vedenia. Keby sa bolo šumenie stišovalo, strácalo, bol by som si ho vysvetlil návalom krvi do hlavy alebo uvoľňovaním a vystieraním vlny pri ušiach, ale toto rástlo, vzrástalo sa, ako by sa ťažký stroj, čo pracuje v útrobach zeme, láme a mrví prekážky, nezadržateľne blížil ku mne. — Vrchy sa rozprávajú, — rozriešil som po chvíli záhadu. Naozaj, vrchy. Prečo by to nebolo možné. Či sa vrchy nemajú o čom shovárať? Dávno som to tušil, a hľa, teraz som sa mohol o tom na vlastné uši presvedčiť. Naozaj sa vrchy vedia dohovoriť. Od tých čias som ich často počúval. Nemajú síce ústa a jazyk ako ľudia, nemajú zuby a ďasná, ale majú skaly; nimi hýbu, tlčú a mrvia. Hlboko zemou preniká potom slovko za slovkom, dutinami sa zosilňuje a vodnými žilami prenáša a zrýchľuje, prediera sa tak od vrchu po vrch a šumí, lebo sa nemôže ozvenou zaceliť ako slovo v povetrí.

— Hahó, hahó, čujte ma všetci vy, čo máte holé hlavy a dovolené vám je dívať sa nad oblaky a ožarovať sa slnkom aj vtedy, keď doliny zapadnú do tmy, i vy, čo halíte celé svoje telo kajúcne do tmavých odedzí hôr, môj hlas patrí celému svetu, — rozkazovala Jeho Svätosť Veľký zvon svojmu komonstvu.

— Hahó, hahó, padáme tvárami do prachu zeme, zatvárame oči vo veľkej pokore a počúvame rozkazy Vašej Svätosti, — odpovedal sbor a všetok shon sa náhle pod zemou stíšil. Koriienky stromov sa prestaly plaziť za živinou, semienka nepukaly, klíčky sa stiahly, chrobač ustala vo svojom večnom lození, pozamykala klieštiky svojich úst, nič sa nehýbalo medzi omrvinkami pôdy, iba jeden mohutný hlas zunel, ako by jedno veľké srdce vyzváňalo voľakde

medzi skalami, iba jedna mohutná vlna sa valila podzemím, ako by všetkými kútmi, dolinami, priepadliskami a dierami tepala horúca krv, vzdúvajúc zemskú kôru ako mocný spodný prúd. Vtlačil som ešte tesnejšie svoje telo do kože, aby sa i moje srdce správalo podľa tohto ohlušujúceho tlkotu a pohybu.

Zatiaľ sa Tavo nafaľhoval s kniežatami. Vláčil ich po jednom do starého zákopu, vyspevujúc vrúcne deravým hlasom nábožné piesne a drkocúc predpísané pohrebné modlitby, lebo chcel nebohým vyprosiť ľahké odpočívanie v zemi a seba teplé miesto v raji. No Boh dávno zväžil hodnotu ľudských rečí, poznal, že je to iba rúhanie sa, a podľa toho so svojou ovečkou i naložil. „Hu, zide sa ti, Tavko, trochu papriky do nosa, ha, ha!“ smial som sa v duchu. Sotva prevliekol posledné knieža a pomodlil sa za všetky duše v očistci ruský Otčenáš, zarútila sa mu nad hlavou diera, ktorou vošiel. Pochovalo ho za živa. Mohol si sadnúť so svojimi kniežatami k mariášu, kým dajú zatrúbiť na súdny deň. Ojój, času dost.

— Hu, hu, suka prekliata, hadie plemeno, dostala si ma do klepca. hu, hu, — bolo počuť shora.

— Hahó, hahó, roztvorte všetky skalné pukliny a dajte úkryt vtáctvu i zveri, zavrite pramene, upevnite prst a sviažte s bralami korene stromov i zelín, aby sa zachovalo dielo božích rúk, — bolo počuť zdola.

— Hu, hu, nestrasieš sa ma, pačrev, i keby ma tu potkany ohlodaly, prídem si k tebe pre podlžnosť, ani Boh mi v tom nezabráni, hu, hu, — bolo počuť shora.

— Hahó, hahó, boží hnev nesie sa na ľudské plemeno, vydajte hriešnikov, — bolo počuť zdola.

Počul som na obe strany, lebo som ležal uprostred dvoch hlasov, ktoré sa vo mne stretaly. Tamhore kypela ľudská zlosť a zdola sa chystaly vybušiť proti nej živly.

— Hu, hu, — reptal človek.

— Hahó, — vystríhal vrch.

Nazdal som sa, že mňa sa táto vec netýka a že môžem spokojne sledovať so svojho miesta spor dvoch stránok, ale po chvíľke smietla

ma neočakávane s povrchu zeme taká sila, že sa vo mne všetky košťaliky zatriasly, a nebyť pevného srubenia, ktoré Tavo miesto základov podložil pod strechu svojej koliby, bol by som sa zaiste skrbálil až na dolinu.

— Hu, Tavo, kto sa ma opováži tak surovo kopáť do brucha, há?

Okolo mňa bzučaly roje rozpaprčených ôs alebo neviem ký Parom. Nevedel som sa hneď spamätať z omámenia. Voľakde zavýjali čriedy vlkov, bliakaly a zvonily splašené krdle oviec, na druhej strane za horou jačaly ľudské hlasy, ženy, deti, ako by ich voda odnášala a zalievala. Zdivený huk zachvacoval povetrie i zem, lebo oboje sa chvelo.

— Hu, ratuj dušu na doline, — ručal Tavo.

Práve vtedy, keď som otvoril lepšie oči, pokúšal sa rozdúchať oheň, aby sme si videli na tváre. Žeravé uhlíky z pahreby osvietily mu občas naduté líčiská, ale do plamienkov sa nevládaly zanietiť.

Iba zťažka, viac po pamäti, rozoznával som strechu koliby, ale čo sa deje okolo mňa, to som už nevedel. Vari krdle všetkých vtákov preletúvaly ponad našu kolibu, obíjajúc dlhými krídlami ihličie a suché konáre medzi horou, alebo sa to povodeň valila dolinou, strhávala pôdu, stromy, valila balvany, no mohly sa pohýbať aj vrchy: voľakde skaliská pukaly, zem sa otriasala, jednotlivé výbuchy zosilňovali sa ozvenou mnohých dolín, a ktože ho vie, či aj ruské regimenty netiahly na pomoc svojim kapitánom, ktorých Tavo práve bol pochoval, veď v huriavku dalo sa celkom zreteľne rozoznať cválenie a besné erdžanie upachtených koní, dupot tisícich okovaných kopýt na tvrdej pôde, paľbu a bojovný ryk fúzatých kozákov. Azda sám Boh, ktorý zaiste soslal na zem túto pohromu, bol by vedel povedať, z čoho pochádzajú tie rozličné hlasy, čo jačaly povetrím. Ja som to nevedel. Srdce sa mi pod rebrami trepotalo ani list na osike.

Vonku sa dávala práve hora do tanca a do výskania. Smreký, vysočizné a staré, pochyty sa za konáre a virgaly. Hoja, hoj, hoj, tralala! Všetko sa pohýbalo, keď také ozruty trochu podskočily. Čo znamenal človek pod ich nohami? Červík, mravec, po ktorom ne-

zostane ani mastný fliáčik, keď ho zatlačíš do zeme, a čo znamenala pre nich kolíbká, poskladaná z trojmetrových štiep? Hu, lepšie na to nemyslieť. Hoja, hoj, hoj, tralala. Kôra sa pukala, korene praskaly a drevo vržďalo. Kedy-tedy zašramotila haluz po streche.

— Hu, hu, hu, — skuvíňal vo voľfaktorom kúte Tavo a množstvo trasľavých, rozlične ladených piskľavých hlások mu odpovedalo pohotove. Čo jeden znel prenikavejšie. Ak sa niektorý náhodou priškrtil, desať iných ho zastúpilo. Niekde ujúvalo skučanie, inde plač alebo trasľavé hvižďanie, ako by skaly frndžaly povetrím, a cez všetky hlasy i hlásky ešte vždy prenikalo mocné a ťažké dunenie, čo mi pripomínalo namáhavú prácu ozrutného železného valca. Prichádzalo z diaľav. Najprv pridúšalo a pristavovalo sa vzdialenými vrchmi, lebo bolo až v tých miestach, ale o chvíľu akiste sa prevalilo Prielomom a rozlialo sa po holiach, lebo hučalo blízučko. Malo nemiernu silu. Mliaždilo stromy a drvilo skaly. Rachotilo, chvátajúce rýchle ponad dolinu na Pálenice, keď mu priestor nestačil. Hora okolo koliby zakvílila a chcela ujsť, lež stromy nemaly krídla ako vtáci, ani voľných nôh ako zverina, boly koreňmi spletené so skalami, zem ich pevne držala, a to bola ich skaza. Zastihlo ich naplno. Nevedely, kde sa majú hodiť od hrôzy. Trepotaly haluzami, metaly sa a svíjaly, tie väčšie vo zmätku hyzdily tie menšie, čo povyrastaly z ich koreňov. Nemaly zľutovania. Dunenie valkalo grúň a rútilo sa proti našej kolibe. Čoho sa zachytiť, aby som odolal?

Pfí, zbytočná starosť. Dvere pukly a odfrkly ďaleko ani íver. Nevyplatilo sa ísť za nimi a plátať diery do noci, i tak nás už víchor objavil a hneď aj využil vhodnú príležitosť na prepadnutie. Skočil do koliby ani vrah. Rozvíril ohnisko, pohádzal pod nohy hlavne, oživoval iskry a rozkladal na mnohých miestach ohne, aby sme sa upiekli. Mal som plné ústa suchého popola, ale nemohol som si odkašľať. Prudké nárazy povetria ma neprestajne štopaly drobnou prstou, rozstrapkanou kôrou, potrhanými korieňkami, rozmrveným suchým lístím a bohvie akými ešte odrobinkami zeme, ktoré šmeril do koliby príval. Išly sa mi plúca predrapiť. Zároveň so sipotom dravých vln rozbúreného povetria ozvalo sa po kútoch prenikavé

pišťanie a na streche šramot, ako by tisíce pazúrikov tadiaľ prebe-
húvalo.

— Potkany, — jačal Tavo.

— Rozdrvím ti papuľu, ak nebudeš čušať, — reval som do tmy,
ale ten sa už nedal utíšiť.

— Hu, pažravá háved', koľko vás je, desattisíc, hu, hu, viac? — ru-
čal ani bujak.

Zapchal som si uši a zatvoril oči, aby som nepočul a nevidel nič,
mysliac, že tak predídem účinkom hrôzy, ale bolo to horšie, lebo
takto sa mi vynorily pred oči tie isté strašidlá, čo prenasledovali
Tava, hoci som nebol zúčastnený na vražde ruských kniežat.

Tam boli, oni štyria, so zakrvavenými briadkami, a hľadeli vyva-
lenými očami na krdle potkanov, čo sa valily zo tmy na nich. Roz-
hodovalo sa teraz o tom, či bude mocnejšia smrť tých štyroch a či
hlad toho množstva. Smrť mala väčšie predpoklady. Od stvorenia
prvého živočícha prekonávala mnohé zápasy. Bila sa so všetkými
zvieratami, so všetkými ľudskými plemenami, poznala všetky druhy
zbraní, čo používal človek cez stáročia na svoju obranu, predvídala
každý úskok a okrem toho zastupovali ju štyri ruské kniežatá, ktoré
vychodily vysokú vojenskú školu v Petrohrade a mali za sebou
skúsenosti mnohých ťažení, no v tomto prípade víťazstvo sa prikho-
nilo na druhú stranu vari preto, že potkany použily najsurejšieho
spôsobu, na ktorý kniežatá neboly pripravené, ani zvyknuté. Sko-
čily na nich holými zubmi. Ohavy. Hneď sa ukázalo, že nemajú po-
tuchy o ľudskosti. Vrhly sa na svoju obeť naraz, všetky, bez vedenia,
každý na vlastnú päšť, vydávajúc piskľavé hlasy a hryzúc sa na-
vzájom.

— Hu, čižmy sú moje, obludy, čižiem sa netýkajte, hu, hu, — re-
val Tavo.

Hrba zamatových chrbtov rástla do výšky a odreté chvosty švi-
haly. Fuj. Nemohol som to už zniesť. Hodil som sa ku dverám, ale
strašný nápor šmeril ma späť. Nebolo radno protivíť sa mociam,
ktoré v ten čas prevzaly vládu nad vrchmi. Slabému človekovi

zostávalo iba sa pokoriť a prosiť o milosť, aby ho zlosť prabohov nezaliala.

Tavo sa začal modliť litánie ku všetkým svätým. Mal strach z dravých hlodavcov.

— Svätý Michael, oroduj za nás.

Učupil som sa pod striešku, brániac sa rozvírenému povetriu, ktoré sa stávalo nebezpečnejším ako voda, lebo nemalo ani chvíľku stálosti, vrtelo sa, obracalo a tak bolestne píchalo ihlicami mihalnice, že sa mi z očí stále rinuly slzy, vyžieralo líca, bradu a driapalo pery.

Vonku stále niekto vytruboval. Hahaha hoúú, hahaha hoúú. Obchádzal okolo dvier, niekedy sa rozzúrilo, naletel hlavou priam na štiepy, hrýzol drevo, trepal pästami, kopal, alebo sa prikrádal ticho, natŕčal dovnútra strapatú hlavu, hľadajúc ma blčiacimi očami. Zaiste to bol môj známy z predošlej noci. Teraz mal najlepšiu príležitosť splniť svoj sľub. Stačilo sa mu iba lepšie načiahnúť, zdrapiť ma za hrdlo a vyvliecť ani žabu a bol by som vyhukúval s ním: hahaha hoúú a motal sa medzi pňami po rúbanisku, kým by ma nebola niektorá haluz tlkla mocnejšie po čele: hahaha hoúú.

Tavo sa modlil aj za mňa:

— Svätý Gabriel, oroduj za nás!

— Svätý Rafael, oroduj za nás!

— Všetci svätí anjeli a archanjeli... Hu...

Nestačil dokončiť. Štiepy nad hlavou povážlivo zaprašľaly. Storočná jedľa, pod ktorou stála Tavova koliba, dostávala práve smrteľný závrat. Zavzdychala, zachrapštalala a vo svojej bezmocnosti chcela sa ešte podoprieť strechou.

— Vydrž, — zahromžil Tavo, a zahrabnúc zvoľakadiaľ labiskom, zdrapol ma za opasok, vyvliekol pred dvere, tam si ma prehodil cez plece a trielil so mnou rúbaniskom hore k holiam, pasujúc sa s víchrom, ktorý mu robil protiveň.

— Hu, materi sa prehŕňaj v sukni.

Mal v tej chvíli odvahy za desiatich. Zprava, zľava vyvracaly sa smreký. Víchor ich vytrhúval s koreňmi a lúčal ani mrkvy. Drevo

pri nárazoch trešťalo, štiepalo sa pozdĺž, tresky lietaly ani nazlostené sršne, surová a vlhká zem frkala, mohol si sa jej najesť do chuti. Sotva postál v niektorej zátišine, aby nabral dychu, už musel zas utekať. Pôda sa všade dvíhala, prevracala a nad hlavami nám lietaly haluze.

— Hahaha, — houú, — tancoval ten z Kotliska okolo nás.

— Hu, hu, hu, — posmieval sa mu Tavo.

Nevedel som, ktorý z nich je udatnejší a hroznejší.

Tavo udržal v šachu za jednu noc krdeľ hladných potkanov, čo do kostičky ohlodaly ruské kniežatá, a prebil sa víchrom, čo tisíce kubikov dreva jedným závanom nachystal. Sily toho druhého som ešte nestačil zmerať.

— Hahó, Tavo, predsa si len ponechaj moju dušu!

Zaľahli sme potom medzi kosodrevinu, kde nás nemohly začiahnuť stromy. Po nebi letely rozbesnené pluky, frkaly nadol jedovatú slinu a hulákaly.

V.

Nazdal som sa, že budem chutne a dlho spať.

Hôľna šuvar, hoci sa vidí drsná a britká, býva na nocľah dobrým stelivom, najmä ak rastie na hrubom podklade machu. Ležíš si ani na štoku a predsa sa môžeš prevaľovať, krbáľať, lebo šírka a dĺžka tejto postele nebola nikdy meraná stolárskym metrom. Kosodrevina slúži miesto periny. Býva dosť kyprá a voňavá. Má sa kedy povysúšať na slnku a vo vetre.

Tavo vybral vhodné miesto. Nemusel som sa obávať, že ráno vstanem s ťažkou hlavou a dolámanými krížmi. Ale práve vtedy, keď ma už mali sny učičíkať, ozval sa mi pri ľavom uchu túžobný hlas: „Pod, pod.“ Musel som otvoriť oči a ísť. Sám neviem kade a ako.

Hlbinami pretekala noc. Tíško šumela a leskla sa ako kamenné uhlie. V tom čase mohla mať vari najväčší stav, lebo na šírku ob-

siahla celý obzor a do výšky prečnievala končiare vrchov. Hučala mi pod nohami a nad hlavou. Iba obloha sa pred ňou zachránila. Musela sa zavčasu zodvihnúť do takých výšok, kde zemské živly nemohly vystúpiť, preto ostála neporušená, pevná a napodiv jagala sa takou nevídanou krásou a čistotou, ako by ju bol Svoriteľ len pred chvíľou vybral z prameňa a zarámoval do svojho okna. Podobala sa novému šlógu, z ktorého chlapi pred sobotou odišli a na ktorý zaľahlo nedeľňajšie slnce. Sviežosť roztvorenej hory z nej svietila a oslepovala oči. A podobala sa aj rozkvitnutej lipy. Jej košatá koruna bola obsypaná hviezdami: hviezda pri hviezde, celé strapce hviezd, plných, rozvitých, stolistých hviezd. Mnohé som poznával. Boly to nástroje, ktoré človek používa na poli a pri remese, boly to domáce i divé zvieratá, pásly sa v krdľoch i ojedinele pokojne bez pastiera, boli to vtáci rozličného pieraťa, boly to detské hračky, jednoduché a pevné, a najmä boly to živé kvety. Niektoré sa podobaly muškátovým lístkom, rozloženým do piatich zaostrených koncov s dlaňovitou priehlbinkou, iné zas malým strapatým smrečkom, ktorým sa darí iba v skleníkoch. Tie veľké sa červely ako dozreté renety, tie malé boly zväčša zelené alebo belasé ani žabie očká. No boly medzi nimi i fialové a ružové. Plná záhrada rozličných kvetov, vykovaných zo striebra a zo zlata, vybrúsených z kryštalu a z perlete.

Hlas bol stále predo mnou a padal na dolinu. Vystupoval zo šumotu ihličia ako horúci a nástojčivý šepot žiadostivých úst: „Poď, poď!“

Íšiel som za ním voslep. Nesišlo mi na um ani raz pozastaviť sa nad tým, čo ma to vedie. Azda to bolo moje srdce, azda môj osud.

Musel som ísť lesom, lebo jeho vône ma zalievaly. Boly porozkladané v širokých priestoroch ako pestré, všelijako frkané, krikľavé látky na letné ženské šaty a zásterky pod šiatrami na jarmoku. Mnohé boly voľne porozvešané po konároch, nadúvaly sa a vlnily, iné boly natiiahnuté alebo zriasené, aby lepšie lákaly, niektoré sa váľaly po zemi. Bola to vôňa mladej jedliny, ktorá sa ešte len predošlej noci rozvinula do žltých mládnikov, vôňa navretých pu-

pencov na rozpukanej kôre, vôňa spiacej brezy, tisového dreva, prenikavá vôňa horskej lipy, ťažká vôňa zeme, machu, zahŕňajúceho lístia, vôňa živých koreňov, lopúšia a zas čučoriedia, vôňa bučiny, ľahká vôňa oblohy a hviezd. Pri chôdzi som ich pričuchával a tak ľahko som uhádol, že kráčam suchým voštím alebo mladým podrastom, že je na ľavej strane stará jedľa, s krúžikmi omela na konároch, a predomnou osičina. Takto ožily vo mne všetky hlbiny hory so všetkými svojimi zákutiami, dutinami, rúbaňami, prieseckami, lomiskami, priehľadmi, ako by som niesol v prsiach mútne svetlo, čo cez deň sadá na ihličie, farbí belasé zvonce, zapaluje na rose mihotavé ohníčky, a ako by toto svetlo vo mne vyčarovalo dojmy predošlého dňa. Naraz som bol plný svitu, trblietania a chvenia, ako by som sa bol stal svätajánskou muškou. Bz, bz, letel som s lampášikom pod bruškom. Dážďovky dvíhaly zpomedzi lístia hlávky a belasé slimáky vyťahovali tykadlá. Zastavil som sa iba vtedy, keď ma ovial chlad širokých, otvorených priestorov.

Na oblahe sa práve prekúvaly hviezdy a podo mnou, voľakde ďaleko, ďaleko, kde ležaly nejaké plytké bariny zavalené belaskavými hmlami, zamihotalo sa svetielko, drobné a žltohnedé ako malý luždák. Pravdepodobne bolo zapadnuté v tej marasti. Sotva malo viac sily ako lampáš s odrotovaným a začmudeným sklom, ktorý používa gazda za zimných večerov, ak čaká teľa a musí často nazerať do maštale, keď nechce spotrebiť veľa petroleja. Zprvu sa roztekalo a rozprskávalo: ťažko bolo možno zistiť jeho žriedlo. Neskoršie sa nadnieslo do výšky, ako by bol niekto práve vtedy k nemu pristúpil, vytiahol ho z bariny, dvíhal ruku, chtiac si posvietiť na mňa. Hmly sa zaknísaly a rozdelily vo dve krídla, ktoré ustupovali, ako by sa odškerovali, a pomaly otváraly veľké vráta na humne, kde sa svietilo. Svetlá škára rástla a obe krídla sa zužovali tým rýchlejšie, čím viac a prudkejšie opieralo sa na ne svetlo, ktoré plávalo nad hlbunami noci do oblohy. Cestou sa očisťovalo z čmudu a kalu. Nadobúdalo určitejšieho tvaru: zaokruhovalo sa, vydúvalo až do prasknutia, ako navlhčený mechúr, keď ho chlapčisko nafukuje. A sotva som si stačil uvedomiť jeho rastenie, bolo v rovnakej výške so mnou, veli-

čizné, okrúhle, rozjasené a žltučké ako tvarožník, vymastený maslom. Zahľadelo sa udivene na mňa. Malo ústa, čľapatý nos a dve úzke štrbiny očí.

Híí, mesiac!

Najprv sa podobal omachnatenej a oslznutej hlave utopenca, čo ležala dlho vo vode, a náhle sa odtrhla od prehnitého trupu, vystupujúc, nafúknutá a nadľahčovaná zelenkavými plynmi do výšky, ale potom to bol zrejme veľký kotúč, vykrojený z ľadu.

Tiché svetlo ma polepilo. Bolo ho naraz v povetrí nadostač. Rozvešovalo sa tenkými pavučinovými vláknami od hviezdy ku hviezde, zasnúvalo rýchlo a husto priestor medzi oblohou a zemou, mihalo sa, ako by v ňom vírilo na stá drobných mušiek.

Stál som na kraji rúbane, ktorá sa vpredu otvárala úzkou zápačou do rozvlnených polí. Okolo kvitla samá biela kukučka. Tvorila celé záhony. Iba uprostred, ako nevesta medzi družicami, dvíhala sa divá ľalia. Bola neobyčajne veľká. Podkladala žiadostivo svoje kalichy mesačnému svetlu. Túto noc roztvárala posledný puk, ktorý niesla na samom vrcholci, preto kým ostatné kvety spaly, skláňajúc pokorne hlávky a skrúcajúc lístky, aby im mnoho teploty neuniklo, ona sa vypínala, navidomoči rástla, vystavovala svoju krásu na obdiv, smelo, až žiadostivo dýchala, a zjavnými pohybmi lístkov prezrádzala, že cíti. Podobala sa viac žijúcej bytosti ako kvetu. Neprekvapilo ma preto, keď prehovorila ku mne ľudským hlasom.

— Stádo jeleňov, ktoré na mrkaní prechádzalo tadiaľto k vode, rozprávalo mi o tebe, preto som volala na teba.

Biela luna sošmykla sa zpoza stromov k nej a zapalovala jej kalíšky.

Vravela:

— Dlho som odkladala túto pokonnú chvíľu, ale tejto noci zmäkly mi korene, omamuje ma vôňa divých makov, ktoré tamdolu medzi žitom rozkvitly, preto nemôžem už niesť ďalej tajomstvo posledného kvetu.

Ťažký opar vystupoval z nej.

— Zavčerom dozrela moja túžba a naplnila mi listy, — vra-

vela, — včera omárala ma ešte únava z toho, ale dnes ju už necítim, lebo naplnil sa i môj čas a dostávam silu života. Vyliala som všetky sladkosti na kvety, aby boly za pokrm medonosným včielkam, a zavolala som aj teba, aby som ti vyjavela tajomstvo posledného kvetu, kým nevyhasne popol svätajánskych ohňov po horách.

Vtedy zažiaril a roztvoril sa i najvyšší kvet a zpomedzi jeho lupeňov vystupovala Zuna. |

Bola zaodetá iba závojom pavučín, preto sa jej mladé telo na mesačnom svetle ľahko zabronievalo ako púčik pod bieluškými machutinkami okvetia. Na hrotoch prs chvely sa jej dve perly rosy. Svojím pohybom rozvlnila povetrie. Hladký vietor sbehol s hôľ a rozliat sa po zahmlených tudolu. Na žitných poliach zacvendžalo pod jeho nárazmi zrno, lebo bolo už dosť tvrdé. Svažovalo klasy nad pukliny zeme. Čím ťažšie boly klasy, tým viac sa rozširovaly pukliny. Vietor toto všetko zistil, a keď sa vrátil hore, bol teplejší a plnší. Zahúdol mi pri ušiach dumnú pieseň Dolniakov. Potom zvířil sa nad Zunou, božkal ju na úsmev a odkryl jej žiarivý lesk bielych zubov.

V tej chvíli zahorelo mi celé telo mocnou túžbou, ako zahorí i oparom vlhkého briezdenia ošľahnuté telo jeleňa, čo zvetril teplotu mäkkej srsti a roztúžený dych osamelej lane. Oči mi vzplanuly, boky sa mi triasly nedočkavosťou, ústa mi zvlhly a na jazyku som cítil páľčivú chuť sladiča.

Vietor vošiel do trávy. Nesmierna tíšava rozhostila sa okolo mňa. Bola na oblohe i v mojej hrudi, ako by všadial zomieral život. Stromy stály meravó, povetrie tuhlo a hviezdy mrzly, ale sotva som po nej vztiahol ruky, všetko sa náhle pohlo. Hviezdy poskočily, povetrie sa zvířilo, stromy zhučaly a z hlbokých hôr i zo šírych polí náhle sa vyrútily proti mne hordy divých jazdcov.

Nebolo kedy im uniknúť. Hnali sa ani víchor.

Vystúpili vari priam z útrob zeme, lebo naraz ich bola plná rúbaň, ako by sa bolo vrece s nimi roztrhlo: soskakúvali s hôľ, sletúvali s oblohy, vyhadzovaly ich skalné pukliny, diery, padali s hviezd. Hu, bučaly ani hovädá a z očí im sálala divá radosť nad tým, že ma pristihli.

Keď sa trochu utíšili a urobili okolo mňa pevnú hradbu, štyria najprednejší soskočili s koní, zacupkali čizmami a priblížili sa ku mne.

Ach, poznal som ich po zakrvavených kozích briadkach a ohlodaných ušiach. Do Paroma, ešte nikdy som nebol v takej urodzenej spoločnosti.

— Prepáčte, je to nepríjemná vec, no, pravdaže, ale musíte nám našu smelosť odpustiť, odpustte nám, prosíme. — Ospravedľňali sa preúctivo.

Ponáhľali sa povedať mi všetko naraz, aby ma dlho netrápili, a boli pritom ohľadní, jemní, samé ospravedlnenie a poklona.

— Aj náš zjav neberte vážne, zastihlo nás malé nešťastie, nemali sme sa ešte kde zotaviť, áno. — Uklonili sa naraz spôsobne a pokračovali: — Hádám sa vám nemusíme predstavovať, pán Tavo vás už istotne náležite poinformoval o našom kriminálnom prípade, a nazdávame sa, že ste našu slabosť už stačili ospravedlniť, najmä keď sa ponúkate do nášho pokrvenstva.

Ach, o tom nemohlo byť reči, vyžadovala to moja synovská úcta. Uklonil som sa i ja hlboko a podával som im radom ruku. Oni ju srdečne stískali, zubili sa a podľa pravoslávneho spôsobu bozkávali ma priam na ústa. — Cheche, urastený mladík, — vraveli a ohmatávali mi ramená. Dávno už nemali možnosť pocítiť pod svojím hmatom teplé ľudské telo.

— Nerobte si z toho nič, že sme vás takto našli, — ponáhľali sa utíšiť moje rozčúlenie. — Odpustte, že vám tým odkrývame myšlienky. My vlastne proti tomu nič nenamietame. Ach, veď je to celkom prirodzené: mladá krv, potreba tela, ako keď si chceš naplniť prázdny žalúdok, áno, celkom tak, poznáme sa. Ani my sme neboli inakší. Možno ešte trochu búrlivejší, ako sa vezme, checheche. Čo by sme vám nedožičili trochu radosti, cheche. Ale ide o povest dievčata. Hádám chápete naše otcovské starosti, keď sa ponáhľame zavčas upraviť pomer a zaistiť právny stav. Len nás rozumejte. Tým nič nestrácate. Naopak, práve naopak, dostáva sa vám ešte jedna sladká omáčka. Či ste ešte nepobadali, že všednosť je najbeš-

tiálnejší vrah vznešených citov? A potom je tu ešte jedna zvláštna záležitosť. Hej, nič netreba premeškať. Veď treba najprv zistiť a na verejnosť vyhlásiť bezúhonnosť, aby sme sa presnejšie vyjadrili, poctivosť, cheche, poctivosť nevesty. Nemienime tým urážať vašu jemnocitosť. Božehráň, ale ide o vážnu vec, ktorá má ďalekosiahle následky. Pre ženícha, ako sa vezme, ale pre otca, pre otcov v tomto prípade, je to obchodná vec, áno obchodná vec. Len si spomeňte na Akuľkinho muža, aká paskuda, naničhodník, a je to iba obyčajný literárny prípad. Nechceme vás vystríhať, nemáme na to príčinu, ale aj pre vás bude vari lepšie, keď sa budete pridržať zvyklostí a keď všetko dosiahnete poriadkom: najprv k popovi a potom príde plachta! Neurážajte sa, cheche, plachta tu hrá dôležitú úlohu, to je starý slovanský zvyk, cheche, len ráčte, už je všetko pripravené.

Priviedli dva kone. Jedného pre mňa, jedného pre Zunu a pomohli nám vysadnúť. Všetko urobili obratom ruky. Nepocítil som nijakého násilia. Bol som úplne spokojný. Chacha, akúže som si ešte prial mať svadbu? Štyri regimenty kozákov so svojimi atamanmi robily mi čestný sprievod. Hoja hoj.

Povetrie sa zatriaslo, ako by sa oň víchry ruvaly, hory zručaly a moja duša sa stočila do klobôčka.

Pekný rehot tisícich konských papúľ a divý rev tisícich chlapských hrdiel slieval sa do jednej ohlušujúcej melódie, prapodivnej svadobnej piesne, ktorá vústila do priestorov širočizným a strhujúcim tokom.

Hohóóój.

Prudký vietor podchytil mi kabát a nafúkal košeľu. Zem, ako priestranná, šedivá plachta, zakvačená na štyroch koncoch a previsnutá do hlbín, vzdula sa a padala. Povedľa sa mihly hory, hole, balvany, veľké kvádre, tľapkavé skaly, holé i potiahnuté lišajníkom. Sostupovaly a sošmykovaly sa ani na čiernom súkne. Občas vystrčil zpomedzi nich hlavu prekvapený hvizdák. Gúľal očkami, zapískal na výstrahu a mykol do diery.

Hohóóój!

Keď sme prechádzali povedľa strmých skalných stien, krdle neto-

pierov povyletúvaly z puklín a chcely sa mi zamotať do vlasov. Podobaly sa doječatám, zavnutým do vankúšikov s dengľavými hlávkami a s mľandravými rúčkami, ktoré víchrica povytrhúvala materiam s chrbtov i s odedzami, len byly čierne a pišťaly tenuško ako myši.

Hohóóój!

Ako sostupovaly bralá, vietor zaujúkal, lebo tu už byly hrebene s končiarimi, vystrčenými dohora, aby preorávaly mračná. Premkla ma zima až do košťalov, lebo sme boli v tých výškach, kde mrazy šľahajú aj v lete. Pod nami sa kolembaly hlbiny. Otupno bolo letieť nad nimi. Chladily omamným dychom, v ktorom telo strácalo sily a človek mal dojem, že visí nad roztvoreným hltanom odporného plaza. Biele svetlo blízkyh hviezd ma oslepovalo. A naraz sa mi oči chytily bledým plameňom. Voľačo ma prudko šiblo po tvári, a keď som sa obzrel, videl som dlžizné svetlo kĺzať sa priestorom. Aha, kométa, čo roznáša nešťastie po ľuďoch. Uvedomoval som si a bolo mi ešte zimšie.

Hohóóój!

Oj, aká si malá, zem. Mohol by som si ťa prišit' na košeľu miesto gombíka. Kde sú Prietržiny, Pálenice, Tavo, kdeže ste, há?

Šialeným výstupom potratil som rozum a predsa naša rýchlosť sa ešte každú chvíľu zväčšovala, ako by to už nebol výstup, ale pád, závratný a hrozný.

Nehanebný vietor vyzliekol ma cestou úplne. Bol som ani Adam. V úzkosti hľadal som spôsob, ako zakryť svoju nahotu. Ale keď som zistil, že i Zuna sa hnala vedľa mňa už iba v Evinom rúchu, nerobil som si nijaké starosti. Chachacha. Pred kým sme sa tu mali hanbiť? Keď sostupuje človek do večnosti, vracia sa mu do srdca rajská čistota. To je najväčší dar smrti. Uchýliš sa iba do svojej duše a po-vieš: Pochválen!

V tú chvíľu vynorila sa z hlbín ozrutná postava praducha.

— Predstupujem pred tvoju velebnú tvár, otče! — bľabotal som napochytre kajúcne.

— Modlime sa, — zadunel jeho hlas.

Poznamenal som sa pobožne svätým krížom na čelo, na ústa i na bradu, aby božiemu slovu znamenie umučenia otvorilo dokorán moju hriešnu dušu.

Veľký hlas dunel:

— Svätý Rafael . . .

— Tavo!

— Hu!

— Roztrepem ti kotrbu, — reval som, ako mi hrdlo stačilo.

— Pst, — vytrčil chlpatý prst do nebies a šepkal:

— *P-o-t-k-a-n-y!*

VI.

Keď som sa prebudil, podľa svojho prázdneho žalúdka i podľa výšky oblohy a slnca som počítal, že bude poludnie, ale nechcelo sa mi už ísť na baraninu k Tavovi, ktorý práve vtedy voľakde v lomisku vyspevoval lamentácie nad bohapustým spustošením, iba čo som si niekoľko ráz pramenitou vodou splákol vyhorený gágor a pustil som sa do grúňov.

Celý deň potom pukaly mi žilôčky pri očiach a hrdlom prúdily mi hlasné piesne, lebo moja hrud' bola preplnená nápevmi, ako býva preplnená hrud' slávika, keď sa nad ránom zapália okraje listov teplotou, čo púšťavajú do povetria a do javorovej miazgy jarné dni.

Na holiach sa ťažko ubrániš čaru, ktoré schvátí prírodu, keď po nehode nastane uvoľnenie. Tu do väčšej miery ako kdekolvek inde srastený býva človek so živlami, čo spôsobujú premeny počasia i premeny samého života. Musíš sa bezvýhradne podrobiť ich rozmarom ako každý iný tvor, lebo človek tu ešte nestačil svojimi zásahmi porušiť rovnováhu stvorenia. Rovnako zo všetkého vyrastá des, keď na zem padne tóna uháňajúcich hmiel, a zas zo všetkého kypí veleba, keď sa nebesá otvoria svetlu, ako by v niektorej skalnej dutine pod vršiskom vyzváňalo jediné srdce, spoločné pre všetkých, čo tu bývajú, a do každého korieňka a žilôčky vtekala tá istá krv.

No toho dňa mal i svoju radosť. Zdvihla sa vo mne, ako sa zdvihne zelená a mäkká ozimina, pováľaná májovou búrkou, keď z hory vybehne suchý vietor a roztrhne mračno, aby mala kade vyhriata obloha vypíť ťažkú rosu, lebo v ktorúkoľvek stranu som sa pustil, odvšadiaľ mi šiel v ústrety teplý šepot: Zuna je čistá ako biela ľalia, ako púčik, ešte sa jej nestačila ani včela dotknúť. Vravelo to ihličie kosodreviny, skalné ruže, osamelé jelenice, vpravda to šuvarina, sýkorka pod skalou, jašterica na smrekovej kôre, vpravda to skaly, lišajníky, korene, vtáci, byliny, kvety, po jednom aj naraz: Zuna je čistá ako divá ľalia. Išlo to shora, zdola, so všetkých strán, i z môjho vnútra. Spreádzalo ma to všetkými chodníkmi ako božie vnuknutie, ako stonásobná ozvena hlasného a ťažkého stonu zeme, ako stále prihováranie sa nezbedného kozľaťa, ktoré vedieme za sebou na krátkom povrázku. A ja som tomu veril, lebo mi to isté povedal i Tavo.

Na celom dni som preto myslel iba na ňu a opájal sa nevšednou krásou a vôňou jej zjavu, ktorú som náhle objavil i odlišil od ostatných krás a vôní a napodiv ľahko vyčaril na pozadí zelených hôr a belasej oblohy, hoci ma diaľka dlhej doliny od nej delila a bolo to tak, ako by som ponáral tvár do kalicha kvetu, ktorý sa bol práve roztvoril, lebo všetko, čo vydychuje tento v taký čas, vydychovala aj ona.

Tušil som dávno toto opojenie, lebo prichádzalo ku mne po lúčoch z hôr každej jari, ale nečakal som, že bude také silné. Vysvetľoval som si ho teraz tým, že je po Jáne, keď všetky kvety poroztváraly svoje kalíšky a keď aj ona roztvorila svoj.

Keď som sa pred rokmi so Zunou lúčil, bola malým dievčatkom. Zdala sa mi iba pupienkom, čo sotva nadskočil na vetvičke a trochu sa zapýril na prudkom slnci, lež kým som bol preč, dorástla. Drobný pupienok, ktorý ma vábil tajomstvom zatvorenej dúžinky, jednej noci, keď studený svit mesiaca mútil biele hmly pod oblohou a teplá vlaha zdvihovala kyprú zem, rozpukol sa, zalial hustým mliečím, aby mu ranná rosa neuškodila, a začal kvitnúť. Nik ho neokopával, ani mu nerobil chládok, keď pripekalo poludňajšie slnce. S oblohy

šúšťaly sa naň dažde. Niekedy tiché, teplé, výdatné na vlahu, lebo zem po nich puchla a slnce voňalo, zavše aj divé a studené, premiešané ľadovcom. Dravé prúdy vôd po nich zurčaly, podmývaly pôdu, shromažďovali sa pod zemou, temne a hrozivo hučaly, vydúvaly celé kopce, robily vápy, keď sa vyrútily s rykom na povrch, strhúvaly a smývaly živnú prsť so skál, pretrhúvaly korienky, lámaly listy, obíjaly kvet. Ale potom prišly zasa široké dni s veľkým slncom na oblohe. Včely sa rojily, zakladaly plásty v dutých stromoch i pod machom, lebo sa už nebály prívalu, množstvo hmyzu vyletúvalo každé ráno do mútneho prúdu mladých lúčov. Kým obloha sálala teplotu, vody vymákaly z pôdy. Na prielohoch zapúšťaly sa dotuha ďateľiny, aj na medziach šibala tráva. Spretrhané korienky sa pospájaly, rany zacelely, listy povstaly, nové puky sa naliali, nocami učila sa šumieť mladá bučina. Ľahučký vetrík pohládzal listy. Riedka smola tuho rozvoniavala, a keď vtáctvo v ihličí utíchlo, povyletúvaly z trávy svätojánske mušky a blúdily ticho pod hviezdami. Vtedy sa aj jej prehlbovaly oči, potmavievalo obočie, dvíhalo čelo, hustly vlasy a zabronievaly ústa. Prežívala svoje premeny medzi mladinou ticho, osamote a v úzkosti, ako prežívajú krehké srnčatá. Nikto nestál pri nej, keď horúca vlna dozrievania vyčrpla sa jej na prsia a náhle v stíchnutí živlov začula divé bubnovanie vlastnej krvi. Sama sa započúvala do tohto nového zvuku a blúdila s ním nevyšliapanými chodníkmi, rúbaňami, kade tuho zaváňala biela kukučka. V čečine šuchotali tajomne vtáci. Videla hru veвериčiek, sledovala blúdenie srnčích párov, počula nad ránom túžobné tokanie hlucháňa. Biele motýle sa pred ňou snúbily na kvetoch, ale počula aj smrteľný chrapot jeleňa, keď na konci svojej krvavej stopy klesol vysilený do trávy, a videla i to, ako sa medveď hádže na uštvajú jalovicu, trhá jej z bokov mäso a líže pachtivo horúcu krv, čo steká v strúžkach lyskavou srsťou. Boly to pre dieťa isto krušné chvíle. Istotne nejedna noc, tajomná s hlbokým dychom, čierna a búrlivá s desným rykotom, prevalila sa nad jej vytreštenými očami, kým našla odpoveď na všetky mučivé otázky, ktoré jej vírily hlavou. Sama rástla, sama sa i rozvíjala, preto teraz tak silne voňala.

— Zuna je čistá ako divá ľalia, — volal som nakoniec sám do všetkých strán a hnal som Eguša bez oddychu, vyspevujúc každú pieseň, ktorá mi vošla do hrdla a hral som sa priamo so slncom, lapal som mušky, naháňal po hore mladé líšky, vábil srnce, vyhľadával som vtáacie hniezda, spočítával dychtivo v ruke strakaté vajička, ako by sa mi nebudaj omladzovala krv a s ňou vracala i chlapčenská náruživosť.

Večer som sa pod vodopádom v úplaze vydrel pieskom, vyčliapal ľadovou vodou a vyutieral mäkkým jahodniakom, aby som mal i telo ľahšie.

Na oblohe sa už boly všetky hviezdy vysypaly a ja som pritvoril dvere na chatrči, aby nebolo cítiť tak noc, ktorá aj uprostred leta býva na holiach chladná.

Vonku zanikaly hlasy. Voľakde vyvolával honelník tenuškým hlasom ovce do strungy. Občas zaďavčalo šteňa a zatrepotal na plecháči junec. Plecháč bol veľký a práve na tej strane puknutý, kde udieralo srdce. Zprvu sa ozýval pravidelne a vytrvale. Neskoršie slabšie a zriedkavejšie. Možno si hovädo ľahlo do konštiváru, hlavu zvrátilo nabok, aby si dychom ohrievalo slabiny, a len vtedy zatrepalo, keď ušami odhrňalo dotieravé komáre od očí. Nakoniec i tento zvuk ustal. Bola už noc, tichá, pokojná ani hlboká kamenná studňa, osrubená naprostred priestranného dvora, s tmavou stojatou vodou.

Vtáci naposledy si rozčuchrávali perie pod bruškom. Potom si upravili krídelká, spustili hrvoľky, zamkli zobáčiky a zatisli tuho očká. Dravá zver stíchla po brlohoch, statok zhlboka vyfúkol horúcu paru na mladú rosu, po salašoch zatíchly gajdy, valasi pospali, na ohniskách sa rozpadávaly posledné hlavne, ovce zaľahly do košiarov a psi nastrčili uši.

V chatrči bola príjemnejšia tma. V sporáčku praskal oheň. Teplé svetlá vystrekovaly zo škár liatiny a veselo trepotaly na povaline a po stenách. Suché drevo hráď od nich zažiarilo, rozvoniavalo a začalo hriať.

Ležal som už na priči. Vzdialené šumenie ma uspávalo. Rozohriate prítmie mi zatláčalo mihalnice. Pomaly som zabúdal na svet a na seba, ale náhle upozornilo ma ľavé ucho, že sa na jeho strane niečo deje. Najskorej sa tam silnejší prúd vetra otreľ o roh, ale znelo to tak, ako by sa voľakde začínalo tiché vírenie, ako by niekto vchádzal do ustálenej vody a opatrne kráčal smerom ku mne. Voda stúpala, nepokojujúce vlnky čľupkaly mi okolo hlavy, vnikly mi do ušú. Niekto stál už neďaleko mňa a svojím rozhodným pohybom búril noc. Súčasne voľakto iný, čo stál už pripravený na druhej strane, priložil pod strechu sochor, zavážil, až v celej väzbe zaprašťalo, aby mu urobil priechod. A keď som sa celkom prebral, videl som prichádzať Zunu.

Schádzala ku mne s oblohy v sprievode dvoch jagavých hviezd. Hviezdy boli zelené a ona biela. Hviezdy boli malé a ona bola veľká. Svojím telom zaplnila celú nebeskú klenbu, ale sniesla sa tísťko ako vták. Kadiaľ prechádzala, trúsila svetlo. Vyzeralo to tak, ako by niekto niesol pred sebou lampu. Ale ona si priniesla aj vôňu, preto tamhore podobala sa slncu a tudolu višňovému štepu. Vlasy mala spletené a upravené okolo hlavy do hrubého venca, ozdobeného kalichmi divej ľalie. Dva jej svietily nad čelom a dva visely miesto náušnic popri škranich. Pokým sa vznášala, oči i líca jej žiarili, keď si prisadla ku mne, obelela a schladla ako nevesta, ktorej spustili riasnatý závoj na tvár a ktorú vykropili svätenou vodou. Složila si ťažké ruky do lona a povedala:

— Celý deň som počúvala spievať tvoju radosť. Hory iba tou piesňou žily a mne bolo veselo, ale keď si večerom prestal, chmúrna tieseň zaľahla na dolinu a mne bolo tam smutno.

Zprvu som nechápal. Mal som slabú vieru, lebo som si povedal: Never, či nebadáš, že má neskutočné telo? Iba zo svetla. Nieto príčiny jej veriť. Nemá opodstatnenia. Celý jej zjav vystúpil iba z teba, kde sa už dávno vytvoril v rovnakých okolnostiach. Veď si ešte napoludnie povedal: príde s dnešnou nocou, keď hory zašumia, ozvú sa jej kroky vodou, potom zaprašťí väzba a roztvorí sa povalina. Sto rász sme skúšali poriadok týchto zvukov, aby sme si ich zapamä-

tali, aby nezlyhaly, sto ráz sa nám ona zjavila v takejto istej podobe i v tomto prostredí, len sa rozepamätaj a priznaj. Ale ona povedala: Počula som spievať tvoju radosť. Pomedzi pootvorené pery vypúšťala pomaly slovko za slovom, jej sladký dych dotýkal sa priamo mojich úst, ako by ma bozkávala, a bolo to ako tuhé víno, ako plné poháre jagavého vína, ktoré prikladáme v roztúžení na smädné ústa, ochutnávame prostriedkom jazyka na zadnom mäkkom ďasne, ktoré púšťame dolu hrdlom, zpočiatku po troške s dlhšími prestávkami, potom rýchlejšie a nakoniec v nepretržitom hladkom prúde, ktoré vniká do žíl, rozplameňuje krv a ktoré cítime potom v údoch ako slabú lenivosť, v bokoch ako stúpajúcu horúčku, v prsiach ako mocnú túžbu a v hlave ako šialenosť. Preto som sa vzchopil a premohol tieseň. Naplnil som sa rýchle čerstvejšími silami. Na oči lialo sa mi presvedčivejšie svetlo, do ušú vnikaly mi určitejšie zvuky, videl a počul som nový jasnejší a obsažnejší svet, nové predmety, chápal som ich hlbšie, obsažnejšie, ako by sa mi začala zrenička čistiť.

— Naozaj si to ty, tvoje oči, tvoje ústa, tvoje hrdlo, môžem sa ťa dotknúť?

Naozaj. Bolo mi dovolené všetko. Sedela nehybne predo mnou, s nohami pohodlne složenými pod seba. Prehnutá linaj jej nahých ramien opierala sa lakťami o vystupujúcu oblinu rovných stehien a vplývala do priehlbiny tichého lona, ako by odtiaľ brala osviežujúcu vlahu a teplotu. Rubáš sa jej vpredu trochu vykasal, bolo vidieť odhalené koleno pravej a spodnú časť s členkom a prstami ľavej nohy. Pozerala na mňa otvorenými očami a čakala ma so svojimi vysokými bokmi, so svojimi šmykľavými plecami, s celou svojou hladkosťou a teplotou, čakala ma pokojne, ako očakáva laň pod koruchom, zapáleným októbrovým slncom, na splnenie svojej túžby. Bolo ako veľké jablko, odpadnuté do jesennej rosy. Sama bola svieža, ale okolo nej tuhlo svetlo. Hviezdy sa jagaly a nebesá zvonily. Telo mala teplé a ťažké ako cesto. Voňala trochu zaparenou mládzou, trochu feniklom a trochu cimetovou múčkou. Boly to tri samostatné vône, ktoré sa stretaly iba na mojom čuchu, na mojej

sliznici uprostred nosa, a práve preto boly prenikavé a páľčivé. Rozochvievaly moje smysly, pripomínaly mi jej prsia, bielučké a krehké, napružené mladostou, s hrotmi tvrdými a pohyblivými ani guľôčky brusníc, jej hlboké boky s jemnou kožkou, jej vypukliny ramien i nôh, jej poddajné vlasy, bubnovanie krvi v sluchách a na krku, navlhnuté pery, tvrdý chrup, páľčivosť úst a všetku tú rozkoš, čo bola utajená v jej zdanlivo pokojnom tele. A bolo to tak, ako by som ležal v sedielku Veľkého zvona horeznačky, hľadel do teplej oblohy nado mnou, ktorej sa môžem dotknúť čelom, ústami i šírkou svojej hrude, lebo previsuje ku mne nadol, a uvažoval: Je velebná i preto, že krásli môj obzor a vždy uprostred nej prevaľuje sa nepokojná slnečná guľa so svojou nevyčerpatelnou teplotou, ale najmä preto, že nosí život a v čas potreby napája smädné ústa zeme. A hľa, mne je dovolené napiť sa priam z nej. A hneď, ako by som sbehol žiadostivými očami na dolinu s mäkkými tieňmi hôr a so svetlými fličkami polí, kde sa odlišujú svetlom i farbou jednotlivé hony, ako sú podelené medzi gazdami a vravel: Nuž, môžem byť i tam, kde je cez deň i v noci sparno, kde zem páchne plodnosťou, všetkým som i ja presiaknutý, lebo i vo mne prúdi život, ktorý je najväčším zázrakom Stvoriteľa.

— Čakal som ťa, — povedal som.

Mala teraz veľké vysvietené oči ako jazerá, po ktorých sa rozlieva luna. Pripínala ich na mňa a hľadela preplnenou dušou. Cítil som, ako mi tento pohľad rozširuje žily a rozputnáva telo. Hruď sa mi rozpínala a do ramien mi pribúdalo síl. Mohol som si ju vziať. Bola mi na dosah rúk. Ale ja som nechcel porušiť jej krásu skôr, kým sa nepresvedčím, že mi neprináleží len telom, ale aj srdcom, preto som povedal:

— Ešte nezničím tejto noci tvoj kvet.

A potom som vravel:

— Láska má takú hodnotu, akú jej my dávame. U zvierat je preto taká všedná, že sa jej zmocňujú iba žiadostou svojho tela. Ale my ju musíme prijímať aj srdcom, aby nás obsiahla oboch s ce-

lým naším životom, s celým naším obapolným svetom i časom. Nič nemôžeme brať zo seba a klásť mimo nej, lebo tým by sa znehodnocovala, vyprazdňovala a raz by sme ju našli vyrabovanú a pustú. Bolo by nám v nej chladno a obviňovali by sme sa preto navzájom z hriechu. Ľudia putujú celými desiatročiami za jediným dnikom svojho času, prebehnú sedem krajín za malým kútikom svojho sveta, roky sa prehrabávajú v popole svojho života, aby našli a roznieťili iskierku, na ktorú vo svojom náhlení pozabudli, lebo láska je náročná: chce od človeka všetko, a kto jej nič nedá, nemôže od nej ani nič brať. Pomysli si len, že sme boli dlho od seba odlúčení. Keby sme teraz ten čas preklenuli mostom jedinej noci, stratili by sme hodný kus života. Bola by to štrbina, ktorá by sa nedala ničím zaplátať. Možno by nám spôsobila mnoho neprijemností. Preto bude lepšie, keď sa ešte teraz vrátíme a začneme tam, kde sme sa rozlúčili. Len sa rozpamätaj: bolo to na lúkach niže mlyna. Ty si ma odprevádzala. Bolo nám obom smutno. Ale teraz sa budeme navzájom tešiť, lebo sa viac nerozídeme. Budeme sa navzájom prebíjať k sebe. Možno to bude dlhá cesta, ale nech, tým lepšie, pôjdeme spolu a budeme sa spravovať vlastnou vôľou. Niekde pobehneme, niekde sa pristavíme. Nemusíme sa ponáhľať. Nič nám nemôže ujsť. Čo nechutnáme dnes, necháme si nazajtra. Budeme ako na hodoch, sami pri dlhom a bohato prestretom stole. Každý deň načneme inú misu s inými jedlami a najväčšiu s najsladším obsahom necháme si nakoniec. Zatiaľ skúsime všetky chute, aby sme mohli potom bohatstvo čím plnšie prijať. Dnes sa uspokojme tým, že sedíme na kraji toho dlhého stola a vidíme pred sebou celú hostinu, celú bohatú sýtosť nášho šťastia.

Počúvala ma a myslím, že ma i rozumela.

— Hľa, — povedal som, — ponechávam ti tvoju čistotu, ale ťa nezavrhum. Môžeš u mňa zostať, ba môžeš so mnou už vždy prebývať. Tu vedľa mojej postele máš svoju posteľ, ale ponechávam ti slobodu, aby si mohla byť ešte dievčaťom, usmievavým, veselým, akým si bývala voľakedy. Nebude to dlho, len niekoľko týždňov, ale je to potrebné pre naše šťastie.

Poslúchla ma. Pokorne sa odtiahla odo mňa a schúlila sa do kotúčka.

Bola pokorná a krotká. Dala sa poukryvať kepeňom a nepre-
riekla ani slova. Ležala s primknutými ústami.

Ja som sa vystrel vedľa nej, a kým zaspala, hľadel som jej do
očú, aby mi jej zjav vošiel i do sna.

Vonku zatiaľ vyšiel mesiac a noc stuhla. Bola ani priehľadný
tenký ľad na potoku a mesačné svetlo ani kryštalový srieň na
tomto ľade. Svetlo vniklo otvorom na povaline i dovnútra. Lahlo
si medzi nás, rozťahlo sa bledým pásom po dĺžke celej priče a
stúpalo hore k otvoru a potom ďalej až k hviezdám ako hladká
stena.

Vtedy som ju už nevidel, ale počul som jej srdce.

Vravelo:

— Si tam?

— Som na tejto strane, — odpovedalo moje srdce.

— Lebo ťa nerozoznávam, si tak ďaleko odo mňa, že sa mi zdá,
ako by sme boli vzdialení celé storočie.

— To je klam. Sme celkom blízko pri sebe a stena nám nerobí
prekážku. Môžeme prechádzať ňou bez námahy.

— Nezdá sa mi. Stáli sme na rovnej ceste a teraz sa tá cesta
medzi nami prelomila, letíme dolu každý po inej strane a vzdaľu-
jeme sa.

— Áno, cesta sa zlomila, ale my padáme k sebe.

— Rozplývaš sa mi pred očami do hmly.

— Nasledujem ťa.

— Klop, klop!

— Klop!

VII.

Ráno ma vyrušily nepokojné svetielka. Pchaly sa škárami po-
medzi dosky, alebo prudko vystrekovaly z okrúhlych otvorov, od-
kiaľ boly povypadávaly hrčky. Mýlili ma svojimi nezvyčajnými

tvarmi i mihotom, kým sa mi oči poriadne neprečistily raňajším povetrím, lebo niektoré sa tak podobaly žltým ružiam, čo podjeseň vytŕčajú strapaté hlávky zpoza plotov, a iné zas tak stekajúcim kvapôčkam horúcej a frkajúcej smoly, že som hneď nevedel, či ležím naozaj voľakde v záhrade a či v horiacom pni. Bolo ich na stá, najmä na poludňajšej strane, okrúhlych, podlhovastých, tenuškových ako ihla, i hrubších, ustálených, ale aj pohyblivých a poskakujúcich. Miestami presvetľovaly aj žltkastú drevinu dosák a medisté šero pod povalou zapletaly do hustnúcej sieťoviny lúčov. Vo voľaktorom kúte bzučala včela. Najskorej sa vkĺzla za lúčom dovnútra a nemohla sa vymotať, lebo oči jej oslepovalo prudké svetlo. Už vo sne som počúval jej vyspevovanie. Ak letela proti prievanu, bolo prenikavejšie, ak vošla do záchyle, oslablo. Ono ma vlastne priviedlo k vedomiu a potom pripomínalo, že vonku rozkvitá nový deň. Iste som mal hlboký spánok, lebo i v hlave, na prsiach a v údoch tlačila ma ťarcha, ako by som bol prinajmenej obložený centovými skalami. No sotva sa mi podarilo spretŕhať posledné sny a priučiť oči na menivé svetlá, náhlivo a pohotove pozrel som do kútika ku stene, kde mala ležať ona. Ešte ma pamät miatla. Prenikavý lesk jej očí vynáral sa zreteľne z tmy, ale keď som dlhšie hľadel, v kúte nebolo nikoho, len starý kepeň tam bol pohodený a sošúľaný, ktorý som však i ja mohol v spánku strhnúť so seba, odkopnúť a pokrčiť. Ba ani stopy po druhom ležovisku som nevypozoroval.

Och, to mi nešlo do hlavy. Veď celkom iste v noci bola tam, díval som sa na ňu. Tuto cez postriedok bol pás mesačného svetla, ktorý nás predeľoval, ale ja som mohol načiahnuť ruku, lebo tá priehrada nebola z nejakej pevnej hmoty, svetlo sa podávalo, prekrojilo i ruku, no bezbolestne, a bol som za stenou na tej druhej strane, kde bola ona. Držali sme sa za ruky. Celkom tak bolo, ako vravím, držali sme sa za ruky a ja som mohol cítiť, ako ju občas zalieva var. Bože môj, ako je možné, že ju nemôžem teraz vidieť. Prekvapený uvedomoval som si znovu celé zjavenie a, napodiv, každá podrobnosť z neho uchovala sa mi v pamäti a tak živo a bez-

prostredne pôsobila na mňa, že nebolo potrebné sľadávať a nadväzovať popretŕhané vlákna, vymýšľať zabudnuté čiastky, aby sa popĺňali medzery, ak to robievame, keď sa chceme rozpamätať na priebeh niektorého zaujímavého sna.

Znova, ako by sa obraz opakoval, zažiarila jej tvár, ošľahnutá tichým bleskom, a mohol som zreteľne vidieť vysoké čelo s načuchranými chlčkami vlasov, čo padaly na sluchy, tmavé zreničky pod obočím, nos, ústa, okrúhlu bradu a vyplnené líca ako v tej chvíli, keď schádzala shora ku mne v sprievode dvoch tancujúcich hviezd. Znova som badal tlkot jej nepokojného srdca, ako by som mal ešte vždy jej ruku vo svojej. Toto a ešte všeličo iné nástojčivo doliehalo na mňa a presviedčalo ma, že pri mne naozaj bola. Pravdaže, nadúvala sa vtedy okolo mňa noc, tma, a tá rada premieňa a oživuje predmety. Ak ich úplne nerozčuchre a neprehtne, zahadzuje na ne tmavé odedze, ušúfa im nohy, ruky, prilepí hlavu, dáva im podobu ľudí, ktorých práve v ten čas čakáme alebo hľadáme. No ja som nechcel uveriť, že by aj mňa bola po celý čas šialila, radšej som sa pustil do prehľadávania koliby, či reku niekde na svitaní nevyšla.

Dvere držala zvnútra ťažká závera. Sám som ju večer zakvačoval a nebola pohýbaná, aj okenica bola pevne zapadnutá do rámu. Tade nemohla odísť.

Stál som bezradný a načúval, či sa niečo za stenami nepohýbe, či odnekiaľ zas nesľietne a nezjaví sa. Bolo počuť pukanie v doskách a v hradách, azda pukla väzba tuhore, ako sa o ňu opieralo mladé slnko, ale nikde šum a kroky, ktoré by nasvedčovaly tomu, že sa vracia. No potom mi sišlo na um, že v noci prichádzala shora: najprv sa mi nad hlavou ukázal pruh oblohy s trblietavými hviezdami, i prievan ma odtiaľ zavalil, a to nebolo možné, keby sa povalina nebola v niektorom mieste otvorila. Azda budú niekde dosky pohýbané.

A naozaj bolo tak. Sotva som ruku mocnejšie oprel o povalinu nad pričou, rozvalily sa dve širšie dosky na obe strany a rozovrel sa mi nad hlavou otvor, kade sa mohla poľahky prešmyknúť osoba.

Záplava ligotavého svetla sa vyčrpla na mňa prudko tadiaľ, ako by som bol preboril dno bočky, kde sa sbieralo tekuté zlato. Chvíľu som nevidel nič. Ten dravý príval pripravil ma na čas o zrak. Zdalo sa mi, že mám na očiach okuliare, v ktorých sa topia sklá. Hladušká teplota stekala mi po lícach, zalievala celú tvár i hrdlo ako prúd horiacich slz, nuž myslel som, že plačem, lebo veru radostný plač pokladal som vtedy za najpríhodnejší prejav svojho pohnutia. Podaktoré žeravé kvapôčky prepálily mi i kožu na tele, vnikly do krvi, kotúľaly sa po žilách a zvonily. Ach, vari som celý horel. Chytilo sa mi srdce a plameňmi, čo ma bozkávaly náruživô zvnútra i zvonku, prenikala do mňa neskonalá radosť, zasiachla dušu a rozprskla sa tam ani zápalka, pohodená do tmy, lebo v tej chvíli som svätosväte veril, že Zuna bola v noci pri mne, a verím to ešte i dnes, hoci pochybovačný rozum by namietal proti tomu všeličo, ba prichodí mi veriť aj to, že sostúpila ku mne priam zpomiedzi hviezd, veď či ma často voľakedy nepresviedčala, že mnohých ľudí, najmä zaľúbené dievčatá, prehltáva a vynáša dúha po daždi až ku hviezdám, kde blúdia, kým nezochia niekde na zemi svojho milého, ku ktorému ich potom láska za jasnej noci privádza. Keď mi to rozprávala, bol som malý a myslel som si, že láska je dobrá víla, ktorá privádza dievčatá ku chlapcom, aby ich oblúdila hrami, ale i teraz verím, že láska, keď chce priviesť k sebe dvoch ľudí, neprekonáva poľahky len tie svety, čo bývajú predelené diaľkami, morami a povetím, ale i tie, čo predeľuje smrť.

Zdržala sa pri mne do svitania. Dlhšie sa jej ani nepatrilo, zlé jazyky by ju napádaly, a vari aj preto sa sponáhľala na dolinu, že ráno musí opatriť domácnosť a slepého otca. Pravdepodobne sa chcela so mnou aj rozlúčiť, no ja som mal hlboký spánok, nechcela ma budiť. Hej veru.

Pochybnosti sa zo mňa razom rozprchly a hneď mi bola i koliba prinízka, tiesnivá a dusná: povala páchla starou sadzou, steny črvotočinou a kúty blšími brlohmi. Cnelo sa mi za širokánskymi priestormi a za dúškom čerstvého povetria, preto som sa prevliekol otvorom hore na strechu, ale najradšej bol by som sa vyšvihol ako

kameň z praku a letel vypätým oblúkom ponad rozložené hory, vypučené vrchy a priľahnuté doliny, lebo i ľahkosť mi nadnášala telo, i sila mi napružovala svaly.

— Ha, hóó, — zavolal som mocne pomedzi dlane, keď som stál nad poľanou, aby aspoň môj hlas zaletel na miesto, kde ma ťahala túžba.

— Ha, hóó, ha, hóó, ha, hóó, — vracalo sa ku mne so všetkých strán, ako by všade nad úvratami stáli chlapi s priloženými dlanami na ústach a volali plnými hrdlami, vydráždení takou istou neskrrotnou a jarou silou.

— Ha, hóó, — zaliehalo mi potom ešte dlho na uši, a keď už všetky hory stíchly, priniesol mi vietor, čo podúval slabo hore od Prietržín, jej odpoveď.

Jaj, čiže bolo utešené ráno.

Povetrie sa dalo piť miesto mlieka. Tieklo pomaly v rovných pruhoch po holiach a úplazoch. Pri skaliskách bolo badať slabé vlnenie, ale to zaraz prihládzal vietor. Na doline ukladaly sa vrstvy dúhových farieb. Spodnú podložku mali tmavšiu a mútnejšiu, lebo tam najskôr biele výpary rozpúšťaly i navlhnutú zem, husté šťavy koreňov, voňavé olejčky kvetov. Priehľad však nebol tým pozastieraný, ba zdalo sa, že farebné vrstvy premaľovali všetky predmety, alebo aspoň sotrelý s nich prach predošlého dňa a pavučiny predošlej noci, lebo či si hľadel na zástupy stromov, či na fličky kosodreviny, priľahnitej k úbočiu, čo sa zdaly ani odpočívajúce krdle čiernych oviec, alebo na pusté polia šedivkastých skál, či na previsnuté bralá, osamelé, škvrnité balvany s obnaženými a sklonenými hlavami, podobné putujúcim mníchom, všetko vystupovalo z diaľav, priskakovalo k tebe a bolo také zreteľné vo všetkých podrobnostiach a čistunké, ako by sa bolo prečísťalo v prameni a ponatieralo odvarkami najtuhších bylín a korenkov, alebo ako by si bolo na tento deň oblieklo nové, vypraté šaty. Najspodnejšie hlbiny zdaly sa prichlopené sklenenými tabuľami, lebo na ne zaľahýnaly ešte ťažké tiene, no i ta zabehly bez namáhania oči a nespozorovaly len krúženie čiernych vtákov, ale i chve-

nie striebriстых pavučin, rozvešaných po krúžikoch mladej rakytiny, baziny a malinčia, brnkanie belaskavých, pozlátených a všelijako fľkaných chrobáčikov, oceľových múch, drobných motýlikov, ba i prskanie poskakujúcich bystrín. Nadol, kde len oko mohlo doskočiť, brnely sa hory, tmavozelené od samej svrčiny, husté a rozliate do šírav ako more, čo sa bolo práve na stranách zodvihlo do dvoch strmých vln. Len tu a tam sa vynáraly trochu svetlejšie koruny listnatých stromov. Keď to boli horské lipy, pokolembávaly sa ani venčeky, čo vari popúšťaly dievky na vodu za jarných privalov, ak to boli vysoké osiky alebo brezy, podobaly sa kúpajúcim sa ženám s bielymi telami a s rozpustenými vlasmi. Málokde bolo badať skrytú polianku alebo rúbanisko. Vysoko nad hory do polkruhu, ako stolovanie vznešených hodnostárov, dvíhaly sa vrchy. Och, podajedny boli už úctyhodní starci. Skláňaly unavené hlavy, lysé na temene a pri škraniach šedivasté, alebo tuho o voľačom rozmýšľaly, alebo v hlbokom rozjímaní žiadaly si osvietenie rozumov pred dôležitým rozhodnutím. Tie vzpriamené, s vystrčenými holými grúňmi, kde sa trblietaly strakaté venčeky skalísk ani kovové metále, kycôčky reťaze a iné odznaky rytierskej hodnosti na vypätom hrudníku, nemohly sa im vyrovnáť dôstojnosťou a múdrosťou, hoci nadutosťou mohli prevýšiť samého vládcu svetov. Podaktoré mali kardinálske čiapočky z jednoduchého lišajníka, iné len venčeky z kosodreviny. ako mávajú skromní otcovia chudobných františkánov, iné zas zúbkované korunky, poprepletané ovisnutými retiazkami z drobného kamenčia. Niektoré mali na končiaroch celé veže, miestami sliate, inde členené ako ťažké prilby, vytesané priam zo žuly. A medzi nimi najvyššie trónil Veľký zvon. Bol označený vysokou mitrou s dvoma zlatými rohmi, z ktorých sršaly zelenkavé blesky, lebo na ich ostrých hranách štiepalo sa mnoho lúčov.

Ach, bol som proti nim malý zemský červíček. A ako som tak medzi nimi stál, hraly vo mne všelijaké city. Hneď ma schytávala hrôza a prichodilo mi tvárou padnúť na zem, čelom udierať o skaly a koriť sa, no súčasne brala ma pod ochranu povznášajúca láskavosť a veleba, čo sa skláňala s výšin dolu a hľadela na všetko stvorenie

zblízka bielym, čistučkým a nevinným zrakom, lebo od vekov napájala sa priam z nebeských prameňov božou milosťou.

Nad dolinu vystupovalo slnce. Bolo biele ako najžeravejší uhlík, len jeho okrajom sa triasla tenušká belaskavá obruč. Podobalo sa holubici svätého Ducha, ktorá rozprestiera posvätenie nad celý svet, sosiela požehnanie všetkému, čo vstalo práve z lože a vzdávalo Stvoriteľovi vďaku za udržovanie.

Neodvážil som sa pozrieť naň. Nestačilo sa ešte zahaliť parami, nuž vypaľovalo nemilosrdne oči. Radšej som sledoval preletovanie lúčov predou mnou. Bolo to ľahšie a príjemnejšie. Mihalý sa ako dlhé ihlice. Na hrotoch niesly ligotavé kvapôčky horiaceho zlata alebo živej vody a na koncoch sa chvely. Kde dopadly, tam naskutku vyšľahly drobnušské plamienky, ktoré napodiv ničomu neuškodily, lebo čokoľvek zasiahly, nezotlelo na uhlík, lež zabrnelo sa živšími farbami, zdvihlo, navidomoči rástlo, pohybovalo sa, napľňalo povetrie horúcim prachom, ako by bola vošla doň tvorivá sila.

V tú chvíľu začaly doletúvať i na poľanu podo mňa. Drobné plamienky ako množstvo malinkých ružovkastých háďat zamrvilo sa na zemi a potom sa plazilo rýchle nadol miernym svahom, metaly hybkými tielkami, poskakujúc s kríčka čučoriedia na iný kríček, s kvetu na kvet, všetkým ľahučko hýbajúc, ako by sa vietor slabo ošuchoval o zem. Nevídaná hra tu bola zmnožená a skráslená aj tým, že na sklených lístočkoch čučoriedia čupely nepokojné kvapôčky rosy, ktoré nevydržaly také šteklenie a pichanie ostrých lúčov, a aj najslabší pohyb bol pre ne povážlivý, lebo maly hladké lôžko a samy byly starostlivo vybrúsené a zaguľatené, nuž najprv sa v nich rozbryzgly blesky, zasvietily ani svätojánske chrobáčky, a hoci na všetkých stranách stálo jasanie a žiarenie, ich svetlá byly najprenikavejšie, priam ako malé slnká; potom sa kotúľaly stebielkami k zemi, ale hneď vyskakovaly späť na lístky, ako by ich niekto bol vystreľoval, prehŕňaly sa stále medzi blbotajúcimi plamienkami, pobeňovaly sem-ta ako živé striebro, čím vznikalo perlenie, ktoré premieňalo polianku na nepokojnú hladinu zlatého jazera.

Teraz ma slnce prehrievalo shora i zdola. Popriliiepalo sa mi na telo a stekalo všadiaľ ani teplý med. Istotne i po mne prebehly nepokojné plamienky a na kožke medzi chlčkami spôsobili čarovnú hru oživenia, lebo naraz vstúpil do mňa nepokoj, ako by sa mi pod kožou roje drobného hmyzu zamrvily, ako by som sa bol nalieval miazgou. Šaty sa mi staly neprijemnými. Tiesnily ma vo všetkých švoch, byly hrubé, drsné, ťažko som znášal ich tlak na telo, a okrem toho neodolateľne ma ťahalo ponoriť sa do toho trblietania podomnou, vytrepať sa v rose ako vták, ktorému prevlhlo a priľahlo v spánku perie, lebo musel som niečím prejaviť nesmiernu radosť.

Zahrkútal som šťastím ako holub, poshadzoval šaty, a hop, dva kotrmelce, a ešte jeden ponad pník, oblečený do zamatového kabátika, priam do rozpereného rebričia. Potom som sa poprevaľoval ani ryba s bielym bruškom a s hladkými dúhovými bokmi v kryštálovej vode nad strakatinou meniaceho sa piesku a zostal som ležať na chrbte, prndko oddychujúc otvorenými ústami. Po ružovom tele behaly mi sem-ta perly, čo sa vari rozkotúľaly z pretrhnutého skvostu. Boly bielučké ako z ľadu. No súbežne s nimi pod presvietenu kožou kanálikmi žil kotúľaly sa iné, čo byly zas tuhočervené ako rubín. Oboje žiarily. Tie zvonku bielym a tie zvnútra červeným svetlom.

Okolo mňa hýbalo sa rebričie ako živé páperie. Malo plno voňavého tepla. Pomedzi drobné rebierka preosievalo slnce. Lúče sa už pretiahly ponad poľanu a vyhrávaly. Tichá muzika niesla sa oblohou, živila moju radosť v prsiach a nútila ma do spevu. A nebolo treba dlhého priberania sa, pieseň toho rána bolo tak ľahko vytvoriť, ako prevaliť kotrmelec na čučoredniaku. Melódia sama vyčrpla sa mi z hrdla a vpletala do rozihraných lúčov.

Práve vtedy sa ozval odnekaď i môj drozd, ktorý ma bol privítal piesňou už prvého rána na holiach. I jeho vari tá istá príčina ťahala do spevu, nuž spievali sme spolu, sväzovali veršiky do piesne o jednej radosti. On ma poprednil, lebo bol skúsenejší:

— Čo sa vyrovná mojej milej, ktorá mi dala spočinúť tejto noci

vo vôňach svojho tela, povedz, vetrík, lebo ty prehŕňaš ihličie hôr, povedz, slnce, lebo ty hľadáš z výšin na zem, či vieš o niečom, — spieval.

A ja som hneď pridal:

— Nemôže sa vyrovať nijaký kvet tohto sveta mojej milej, lebo láska môjho srdca vyniesla ju nad polia i nad vrchy, aby nekvitla medzi šípkovými ružami, ani ružami skalnými, ale aby kvitla medzi hviezdami, kde sa stále trbliecu lúče božieho slnka.

A potom sme pokračovali:

Opatrne sa žeňte, včely, na pašu popri lôžku, kde odpočíva moja milá, lebo kým ste si vy cez noc zohrievaly brušká na súdkoch, naplnených sladkým medom a snivaly o lipovom kvete s lastovičiami krídelkami, zatiaľ ma moja milá pridávala láskou svojich prs a korunovala pocelmi svojich úst.

Stíšte trepotanie svojich krídel, červené krivonosky, ak ju zbadáte nablízku pri sliedení za rannou rosou tisinového ihličia, lebo ktoráže jedľa by mi dala balzam na dušu, ak by sa mala vyplašiť moja milá teraz, keď som ju našiel.

Dlhá zima mučila ma dlhými mrazmi, ale moje telo nekrahlo, ako krahly a ľadovately kôrky jasena a korucha, moja krv netuhla ako voda v prameňoch a v studienkach, bolo mi teplo i bez slnka, lebo ma prihrievala túžba po mojej milej, ktorá bola tak ďaleko, že ani mesiac nevedel doniesť o nej zvesť.

Oj, dlho, veľmi dlho som vyčkával moju milú a clivel som samotou.

Čakal som ju s prvým vetrom, ktorý priletel s tej strany, kde ona zašla, a donášal jar. Vyzeral som ju medzi bielymi snežienkami, ktoré najprv zacengaly, keď dobehly na úbočie slabé lúče, kde zem bola veľmi smädná a povylizovala všetok sneh, ale neprichádzala a nespozoroval som ju.

Keď ozvena roznášala po doline kukučkin hlas a pišťanie slúk prilákalo podperených poľovníkov do barín, kde žubrienky začaly pretrhávať perinky, lebo ich už ani v noci, ani cez deň nepotrebo-

valy, vyvolával som ju, a sotva žlté a biele kvety porozkvitaly na lúkach, ponáhľal som sa k nim, stieral bosými nohami prvú rosu, hľadajúc moju milú medzi nimi, lež ani tam jej nebolo.

Oj, veľmi som clivel samotou, lebo odnikiaľ neprichádzala moja milá, ale keď zatíchol môj hlas, unavený márnym vyvolávaním, a keď mi hrud' rozdierala neutíšená túžba, vyplávala zo súmraku noci, slietla ku mne z otvorenej oblohy, lebo neskrývala sa medzi kvetmi, ale medzi hviezdami, nuž odtiaľ prišla.

Teraz sa mi vrátil hlas, prepľňa mi hrdlo, lebo ma pojala nesmierna ľúbosť.

Ach, teraz môžem zas spievať, veď mi je nablízku a v mojom srdci rozvíja sa červený kvet lásky.

Keď sa zodvihne slnko tak vysoko, že ho nedočiahne ani jeden končiar, i môj kvet bude rozvitý.

Vtedy ho odtrhnem a položím so zelenou chvojkou hruština na biele prsia mojej milej, aby sa stala mojou nevestou.

Povedzte, hviezdy, čo sa teraz skrývate za zlatou záclonou lúčov, ale čo v noci vystupujete na oblohu a nazeráte oknami do každého kaštieľa, ktorá princezná nosí na prsiach krajšiu brošňu, ako bude nosiť moja nevesta? Zjavte mi, ak poznáte.

Oj, nijaký skvost nemôže sa vyrovnáť kľenotu, akým bude ozdobená moja nevesta, lebo tento ukúva moje srdce z vlastnej krvi.

Nakoniec sme obaja zakončili dvoma trilkami, ale po stíchnutých holiach vinula sa ešte dlho melódia a mäkký vietor sprevádzal ju na slnečných strunách utešenou muzikou. Do nej prilievalo sa zvonenie oviec a záдумčivé prepletanie fujary. Ani oviec, ani valacha som nevidel. Oči mi vymývala obloha. No, podľa toho, ako sa zvonenie a fujarovanie prebýjalo a zas zanikalo, ľahko som uhádol, že krdel' sa ženie naprieč voľfaktorou hoľou, ba aj to, kedy vystupuje na grúnik a kedy sa prehýba a zachádza do úplazu.

Bezpochyby na holiach sa začínal deň, keď priestor, nadol ovisnutý k doline a hore preklenutý nebesami, naplní sa rozličnými zvukmi zvierat, vtáctva, hmyzu, ľudí, ako aj vody, slca a vetra, keď

pre vtieravý a samopašnýshon sveta okolo teba nevybadáš ani felčiar-ským počúvadlom vyklopkávanie svojho srdca a šumenie vlastnej krvi.

Keby človek bol stromčekom, nuž v taký čas, keď všetko živé i neživé rozpráva o sebe a o Bohu, sedel by tichučko vo svojej jamôčke na grúni, obklopený šepotajúcou šuvarou, a počúval by, počúval a neponosoval by sa na samotu, lebo od ľudí tudolu sotva by krajšie rozprávky počul ako od vetra, skál, lúčov a hôr, lež človekovi prináša deň starosti. Ach, jaj. Či je to len bieda. Chceš, či nechceš, musíš brúsiť hole, popresviedčať sa, či niektorý valašisko nepustil do siatiny, či v šlógoch sa robí, a kým obídeš grúne, slnce zanesie deň za Babu.

Ach, ako som závidel stromčekom. Čože sa však dalo robiť? Povinnosť ma volala. Čas pokročil, bolo sa treba schystať, preto som sa zodvihol z pomedzi rebričia a kráčal zvoľna poľanou k chatrči.

Tam bola drobná, učupená pod ozrutnou skalnou stenou. čo zahradzovala poľanu s hornej strany. Na stenu oprelo sa práve slnce. Nuž sotva som prišiel bližšie, chytilo sa mi telo od bieleho úpalu a zblklo ani olejnatá fakľa. Dlížné plamene začaly šfahať, plaziť a svíjať sa okolo, kým pod nohami cvendžaly posledné kvapôčky rosy. Ako som ich srážal s lístkov, vyskakovaly až ku kolenám a potom sa skotúľaly dolu písťalou k členkom.

Išiel som viac po pamäti. Oj, veď Pán Boh dal rybkám sklené záchlopky na oči, aby mohly hľadieť cez vodu, a ja som nebol taký opatrný, kráčal som tiež poblyskávajúcimi hlbunami. Biele more svetla siahalo vysoko nado mňa. Hladina sa nedala dosiahnuť rukami, možno bola pod samučkou oblohou, tam, kde sa na modrine voľačo marilo, ako by víry alebo krdle vtákov, čo striehnu na rybky. Ja som kráčal dnom. V očiach čľupkaly mi teplé vlnky. Prúdenie sa opieralo na mňa zpredu, pristavoval a rozdeľoval som ho naspodku stehnami a hore prsami, pričom ľahučké podlievanie oblapovalo ma za boky a nadľahčovalo. Dýchal som povetrie, ale pil som i slnce, a tak moje telo nalievalo sa ani fľaša vínom. Najprv bolo ružové, potom sa však spriezračnelo, na každej oblinke sper-

lilo, prežiarilo a nakoniec z oblohy čľuplo doň i slnce. Ach, veru neviem rozpovedať, ako sa to mohlo prihodiť. Bolo najprv vysoko v oblohe, spriadalo v povetrí dlhočizné lúče ani zlatý pavúk, a narať plávalo vo mne. Či sa spustilo na lúči, či som ho prehltol s niektorým dúškom, naozaj neviem, len razom, ako som sa pokolembával pri kroku, aj ono sa pokolembalo, lebo bolo už vo mne. Menilo stále miesto. To kleslo ku kolenám, to zas vystúpilo ku hrdlu. To bolo preto, že sa mi krv polodžgávala pri chôdzi.

— Ach, nesiem v sebe slnce. Či to kedy svet slýchal, že by človek uniesol sluce? Veď sa rozpráva, že je väčšie ako náš svet a že by sa vraj z človeka kvapôčka krvi nevycedila, ak by sa opovážil k nemu priblížiť. A predsa sa zpoľahky vošlo do mňa a neuškodilo mi.

Vravel som:

— Hľadteže len, zodvihnem ruku a sypú sa z nej lúče ako by som rozsieval pšenicu po roli.

Táto radosť však netrvala dlho, lebo ako som tak prechádzal popod jedľu, ktorá mi stála v ceste, slnce zo mňa vyskočilo a v mojom tele rozhostila sa tma. Sletela z výšok náhle a bola ťažká. Divné. So slnečnou guľou som išiel ľahko ani vták a bez nej každý úd ma začal lomíť.

— Jaj, treba sa sponáhľať ku svetlu, kde je život, lebo tmon vládne smrť, — uvedomoval som si v úzkosti, a nebola to len žiadosť môjho srdca, ale celého tela a každej jeho čiastky. Ešte dnes sa rozpamätávam, ako ma premklo neobyčajné náhlenie. Vari na mne každý vlások vyskočil, chcel sa odtrhnúť a utekať. Ani obzrieť sa mi nežiadalo, len čím skôr vybehnúť, ponoriť sa zas do teplého kúpeľa, ako by mi za päťami horelo, alebo ako by som vošiel na pôdu, ktorá sa borí. Viem, utekal som pred hrôzou, dnes mi však prichodí rozmýšľať, či tá hrôza pochádzala zo života alebo zo smrti.

— Čo by som si počal, keby odteraz slnko prebývalo len vo mne — sišlo mi na um v tú chvíľu. — Ha, ha, ha, to sa nedá predvídať, ha, ha, ha, v noci by som sa musel stratiť niekde medzi hory, lebo svetlo by vo mne nevyhaslo a ľudia ho vtedy nepotrebujú. V ta-

kom prípade by trval vo mne večný deň. — Kým ma zabávala táto myšlienka, hľadel som na miesto, kde má stúpiť už moja noha. Rástol tam tuhozelený mach s množstvom drobných bielych kvetov. Chystal som sa prežívať novú radosť, lež vtedy ozvalo sa mi za chrbtom divé zaerdžanie a zbesilý dupot kopýt, nuž pristavil som sa za kmeňom a ohliadal späť smerom hory.

Bolo to len malé zdržanie a dnes tomu ďakujem za svoj život. Kým som pil opojenie slnca, ani na um mi neprišlo, že by som mohol byť cieľom zbojníckych očí, striehnúcich v húšťave. Nemal som potuchy, že sa ponáhľam do náručia smrti a že smrť chodí tak blízko vedľa života, ako blúdi tiež zároveň so svetlom.

Z hory vybehúval môj Eguš. Vo svojom šťastí bol som naň pozabudol. Hoci každé ráno sme sa navzájom sľadávali, vtedy mi vypadol úplne z pamäti, a on, chudák, v noci sa túlal horou, aby neplašil moje šťastie, ale neprestal ani bedliť nad mojím životom. Nevie, čím som si zaslúžil od neho takú oddanosť. Keď vyskočil na poľanu, vzopäl sa prednými nohami do výšky, ako by prinajmenej chcel preskočiť na druhý grúň, a súčasne ovalil ma i ostrý výstrel. Od neho otriasla sa mi hlava. Ostal som pribitý na mieste. V zmätku najprv som myslel, že strela rozštiepila úbohému koňovi hrudník, ale keď ma ohlušenie prechádzalo, uvedomoval som si trasľavé skučanie, čo prebehlo vari len na tri prsty pred mojimi prsami a rozbryzglo sa ani sklený čriepok o skalnú stenu. Telo mi schladlo, lebo od náhleho preľaknutia muselo sa mi stíšiť aj srdce. Opieral som sa o kmeň, ak by ma, reku, nohy náhodou neudržaly, a kým sa hory utišovali, predieralo sa od hôľ kryštalovým povetím pokojné cenganie pasúcich sa oviec a radostné preberanie na fujare ako čurčanie potôčika, čo na jednom mieste vsiakol medzi skálie a za kopcom sa znovu prebija na povrch a ligotavými strúžkami sa ponáhľala pomedzi okružliaky do svojho koryta.

— Ach, to sa mi vracia život, — rozpamätával som sa a hľadel vyjavene okolo seba, najmä na svetlo, vykrojené odo mňa tieňom jedle, kde sa mrvilo množstvo drobuškavých bielych kvetov, ktoré sa zdaly teraz poskakovať ako rozpaprčené mušky, čo by rady svoje

sosáčky zavrtaly do kože. Mal som chuť trhať ich po jednom a mliaždiť ich medzi nechtami, ako mliaždievame blchy, a chcel som i mach rozprpliť, i neočaté slnce odtiaľ zahnať, taká zlosť vo mne zovrela.

Rozrušené čuvy utíšil mi len teplý dych môjho konička, ktorý pribehol ku mne a vlhkou, mäkkou papuľkou oňuchával mi celé telo, lebo sa chcel presvedčiť, či z niektorého miesta nevymoká život.

— Neboj sa, Eguško, mrcha zelina nevyhynie, — šteklil som ho po chriapach. — Zostal som ešte s tebou, len sa budem odteraz pri tebe hanbiť, lebo neviem, či ti niekedy splatím takú veľkú službu.

Neviem, či ma rozumel. No vysmial sa mi na celú poľanu. Taký bol môj Eguš. Neskôršie som našiel pod skalnou stenou i guľku. Pochádzala z vojenskej pušky, a keď som sa s ňou náležite i poihral na dlani, medzi psicou i v kolibe na stole, keď som ju bedlivo poprezeral, vyskúšal, do akej hĺbky by ma bola prevrtala, ktorá žilka by ju bola vypila, keď som ju už na dotknutie poznal medzi ostatnými vecami vo vrecku, zanesol som ju ukázať aj Tavovi na Pálenice.

Ten sa s ňou dlho nezapodieval. Zamrmlal mrzuto, lebo sa musel pre takú pletku vyrušiť z práce, nadstavil guľku proti svetlu pred svoje škuľavé oko a vyhlásil, že guľka priletela z Poľska.

Vyvaľoval som nechápavo na neho oči, ako žiačik na rektora, kým som nadobudol i ja také presvedčenie.

— Veď môže mať pravdu, — dotvrdzoval som po chvíli, — v Poľsku sa teraz bojuje, nuž niektorá pochybená guľka zatúlala sa až sem.

— Hu, hu, hu, — zahučal spokojne na takú reč ryšavý Tavo.

DRUHÁ ČASŤ

I.

Nazdal som sa, že mi začala mladosť znovu kvitnúť. Všetky dni a noci boli krásne. Prichádzaly ku mne vo zvyčajnom poriadku a kládly mi k nohám svoje bohaté dary. Bolo to celé opojenie, celý živý sen. Nevychádzal som temer z rozčarovania a úplne som zanedbal svoje povinnosti. Pastieri mali slobodu. Mohli sa so svojimi stádami rozísť po všetkých siatinách, nik im neprekážal. Ani do šlógu som nechodil.

Zuna bola zprvu uzavretá. Hľadievala na mňa vyjavene a placho. Ale neskôršie stávala sa vľúdnejšou, ako by sa bola zobúdzala. Rada počúvala moje spomienky, i sama spomínala, rozpamätávajúc sa na každú podrobnosť. Bolo príjemné hľadiť, ako pritom oživuje jej tvár, oči, čelo, ako sa celá premieňa, vyjavuje a vracia z toho neurčitého sveta tajov, kde ju bola samota vyhostila, do toho sveta, kde som stál ja.

Ráno sme sa obyčajne stretali pri starom mlyne. Ale málokto by bolo stačilo osnovať cestu, ktorú sme potom do večera urobili.

Zuna sa nebála nijakého nebezpečenstva, lebo nepoznala strachu. Bola odvážna. Ľahko a bez jediného závratu, ako divá mačka, sliezala všetky strminy, temer holé skalné steny. Ako lasica sa pretahovala tiesňavinami a dierami, ako kamzík preskakovala priepasti. Nijaká prekážka ju nevedela zastaviť v ceste, ak si zaumienila niečo dosiahnuť. Bosá a prostovlasá predierala sa najväčšou chrpačou tmavých húštin a večer, keď si sadala niekde na poľanu a vkladala striebornú strunku do úst, aby vyspievala všetky dojmy, ktoré po grúňoch cez deň nasbierala, nebolo badať na nej únavy.

Za krátky čas posoznamovala ma so všetkými svojimi priateľmi, dobrodincami i chránencami zo zvieracej ríše. Privádzala ma priam k ich brlohom, hoci niekedy také podujatie vyžadovalo veľa trpezlivosti, námahy, ba niekedy bolo spojené i s nebezpečenstvom.

Za bystrými veвериčkami s chlpatými chvostmi museli sme sa driapať vysoko na staré smreký, skákať s konára na konár, visieť aj hodinu medzi nebom a zemou, kým sme ich nahovorili, aby boly k nám prívetivejšie. Za dudkami bolo treba liezť do dutín bútlavých stromov, za hadími hniezdami doprostred skalných úšustov. Ale najťažšie bolo vyslieďiť mrzutého jazveca, jednak preto, že cez deň obyčajne sa motal starými sušoviskami pomedzi vysoké papradie, hľadajúc sladké korigenky a medzi chrapačou smradľavé chrobáky, kde by ho nebol vyňuchal ani chrt, a najmä preto, že nemohol znieť môj pach a vždy sa postavil proti nám v najužšom mieste svojej diery a zúrivo prskal, keď ma zbadal prikrádať sa kolenačky za Zunu, čo ako starostlivo by som si bol prv telo ponatieral horcovými korigenkami, rozmligánými v ovčom masle. Zuna preto tvrdila, že musím mať zlý dych.

Iba o jednom pomere sa mi nezmenila a tajila ho predo mnou aj potom, keď som ho objavil nečakane sám, sledujúc stopu samotárskeho vlka.

Na toto podivné zviera ma boli už niekoľko ráz upozorňovali chlapi zo šlôgu, ale keďže ho spomínali vždy v spojitosti so šialencom z Kotliska, nebral som ich reči vážne a len potom ma zaujala jeho prítomnosť medzi vrchmi, keď som na močarisku zistil stopu jeho pazúrov.

Neskoršie mi nadbehol sám do cesty. Prebehúval podo mnou úplazom, a keď ma zbadal, bezočivo si ma premeral, ako by ma vyzýval na súboj. Túlal som sa vtedy hoľou bez cieľa, lebo už druhý deň som nenašiel Zunu doma, preto prišla mi vhod táto výzva. Hneď som nasledoval.

Stopa viedla pomedzi skalné útesy úzkym žľabom do Vlčích jám. Bolo to jedno z najpustejších miest medzi vrchmi. Podobalo sa preliačine. Ležalo stále v tóni vysokých brál a starých zmrzačených

jedlí, ktoré sa udržiavali aj pred víchrami na výčnelkoch a v puklinách strmých skalných stien. Nad nimi krúžily často jastraby. Ľudia ich kolesili. Tvrдили, že sú plné jedovatých plazov a okrem vlkov že sa v nich zdržujú i ozrutné medvede. Myslel som si preto, že budem prvým človekom, čo vkročí na tie prekliate miesta, ale veľmi som sa zadivil, keď tudolu na rovienke som našiel Zunu, a najmä keď som ju videl v spoločnosti toho podivného zvieraťa, ktoré som prenasledoval. Obaja, deva i zviera, stáli proti sebe s blčiacimi očami v meravom očakávaní, ako by sa mali každú chvíľu na seba vrhnúť. Ale hneď som sa presvedčil, že ide iba o nevinnú hru, v ktorej Zuna má vedúcu a bezpečnú úlohu. Keď sa chcela priblížiť, zviera uskočilo, obehlo v polkruhu za ňu a vrtelo chvostom ako obyčajný krotký pes, a keď ho predsa dostihla a zvalila na zem, ovilo sa svojím telom okolo nej, vrčalo, cerilo zuby, občas aj myklo zúrivo hlavou, nadstavujúc papuľu, ako by ju chcelo chmatnúť do boka, ale vždy to bol iba pokus vyšmyknúť sa z jej objatia.

Hra pokračovala s kratšími prestávkami. Keď sa zviera oslobodilo a odbehlo na niekoľko krokov, deva chvíľu ležala, ako by rozmýšľala o novom úskoku, potom sa pomaly plazila za ním a hádzala sa znovu naň. No zápasy boli čoraz prudkejšie a divšie. Deva nadobúdala podchvíľou a sily, ako by sa bola plnila ošiaľom. Nedožičila už sebe a svojmu protivníkovi ani oddychu. Robila za ním dlhé, ale isté skoky, hnetla a škrtila ho celým telom, nohami, kolenami, rukami i hrudou. Hriva čiernych vlasov sa jej osievala v povetrí, tvár jej blčala, cerila zuby a hrýzla, naozaj hrýzla. Nakoniec nadobudla úplnej prevahy. Stala sa besnou, divým príznakom, ktorému nemohlo nič odolať. Dravec sa zachránil iba útekem, zanechávajúc ju vysilenú na machu v tráve.

Neopovážil som sa rušiť jej radosť z víťazstva. Trochu som azda závidel zvieraťu, ale viac nič. Veď sa dal celý prípad ľahko vysvetliť. Keď sa mohla Zuna priateľiť s jedovatými hadmi, prečo by sa nemohla aj s vlkom. Azda spolu rástli, alebo ho vypelichala. Nejedno zviera vďačilo jej za materskú lásku a opateru. Len to ma znepokojovalo, že toto priateľstvo predo mnou zapierala.

Potom ma na týždeň povinnosti od nej odlúčili.

Značkovala sa ochranná hora na druhej strane Baby. Bolo to pri najmenej pol dňa dobrej chôdze od Prielomu, a keďže robota neviazala sa na jedno miesto, bolo treba prechádzať s grúňa na grúň, nemohol som dochádzať na nocľach do chatrče, tobôž nemohol som myslieť na schôdzky so Zunou pri mlyne, hoci som mal i koňa.

Spával som s chlapmi, ktorí mi boli pridelení na robotu, hocikde pod holým nebom, obyčajne tam, kde nás zastihlo mrkanie, iba čo sme si vyhliadli hustejšieho smreka pre prípad dažďa, napochytre narúbali čečiny na podstlanie a ohradili ohnisko skalami, aby nám podovšvy na bagančiach nepopriháraly, keď pospíme. Ale mne ani vtedy nebolo clivo. Vedel som vychutnať aj samotu, lebo moje smysly boli preplnené vidinami.

Zuna bola aj tu stále pri mne, hocikedy a hocikde, či vo dne pri práci, či večer pri ohni, či v noci pod tichým blkotom hviezd, alebo ráno, keď ružové blesky presekúvaly zelené šero pod konármi.

Vo sne pribehla ku mne. Chytili sme sa za ruky a utekali na lúku za mlyn. Bola jar a my sme kráčali pomedzi biele zvonce, ohnivožlté kašičky, fialové i biele kukučky, červené cmukáče, cintarky, ohnivé fialky, kapčeky, vlhkú trávu, ktorá nás príjemne chladila niže kolien. Mala ružové šatočky s čipkovaným golierikom. Slnko, ktoré práve vystúpilo nad hory, vsadilo jej do čela brilantovú korunku, preto sa podobala malej princezničke. Naprostred lučiny si kľakla predo mňa, lomila rukami a bedákala: — Och, Bože môj, kde sa tu berieš, kde ani vtáčik, ani letáčik nezaletí. — Tváričku mala poľakanú a vyjavenú, ako by sa prinajmenej na moju hlavu mali zrútiť nebesá. Ale ja som jej odpovedal pokojne a mužne, že som ju prišiel oslobodiť zo zakliatia. — Nešťastník, — skríkla, — či nevieš, že sa nachádzam v moci veľkého ducha týchto hôr. Teraz nie je doma. Odletel na svitaní na zlatý roh Veľkého zvona strážiť svoje stáda a vráti sa po západe slnka. Choď, odkiaľ si prišiel, a mňa zanechaj osudu, lebo keby ma nezastihol doma, dobehol by nás aj na konci sveta a spálil svojim jedovatým dychom oboch na popol. — Neobávaj sa, — uspokojoval som ju. Poznám prostriedok, ako sa

staneme nezraniteľnými. Donesiem z Kotlísk vlčí koreň a tým sa natrieme, neuškodí nám ani oheň. — Zatlieskala od radosti rukami, že to tak dobre viem. Vyskočila, chytila ma okolo pása, tancovala so mnou, vrtela sa, výskajúc, kým som sa ja nepotočil a nepadol. Potom sa rozchichotala škodoradosťou a ušla mi do hory. Alebo sme sa utiahli do zadnej komory vo mlyne medzi veľké vrecia múky. Z dlážky vystupoval mocný hukot, ktorý v nás budil úžas, lebo otriasal celým staviskom a tak podivne premieňal nám hlas, že sme sa nazdávali, ako by v nás hovoril niekto iný. Za stenou som počul hovoriť svoju matku. Prívetivý a teplý zdal sa mi jej hlas. Zavše slabo pokašľavala. Poznával som ju chudučkú, zožltnutú od choroby a biedy, ale s jasnými a čistými očami. Shovárala sa v kuchyni s mlynárkou. Ich plynulý a pokojný rozhovor mi pripomínal zurčanie potôčika. Zvonku prenikal shon. Gazdovia sa nafahovali s vrecami zrna. Vozy hrkotaly na kameni. Sluhovia okrikovali statok, lebo bol netrpezlivý. Máva totiž vždy iné pranie ako človek, ktorý ho priaha. Ženy zo susedných dedín priniesly na chrbtoch trúby surového súkna na váľanie. Vrava ľudí tam na dvore s druhej strany miešala sa s čľapotom vody a so zvučným a pravidelným vyklepkávaním mlynského kolesa za stenou s opačnej strany. My sme všetko počuli, každý hlas, každý krok, šum i stíšený šepot dvoch voľakde za múrom, ako by sme sedeli priam v srdci toho kamenného obra. Iba my sme boli skrytí pred celým svetom. O nás nikto nevedel, čo robíme. — Koľko budeme mať detí, — pýtala sa ma tým podivným hlasom podzemia. Oboch nás pritom napĺňal nevysvetliteľný des. — Ach, to na mne nezáleží, — vravel som zajakavo. — Nuž a na kom by to malo záležať? — povedala. — Tak tri, — rozhodol som. — Chcela som štyri, — vravela, ale nech bude po tvojom. — Oči sa nám pritom rozširovaly, lebo sme obidvaja naraz pochopili, že to, čo rozprávame, je hroznejšie ako ten hukot, ktorý vychodí z útroh zeme.

Nad ránom, sotva som otvoril oči, hľadal som ju. — Kde si? — A ona odpovedala: — Tu. — Obyčajne prichádzala z doliny, kde

ležala ešte hmla, ako by tam odpočívalo stádo oviec. Zdvihla sa z prostriedku a kráčala po chrbtoch toho stáda vysoká a omámená snom. Ale ja som zavolať: — Hej, hej! — A ona vzhliadla hore. Vtedy sa zápusťom odhaľovala zem tudolu, lebo na hole sostupovalo svetlo. I cez deň bola so mnou. Vo voľných chvíľach nosil som ju opatrne po chodníkoch na Egušovi. Pod mladými ňadrami ukrývala preto malý strach, ale ja som ju pridržiaval ramenami. Jej telo príjemne hrialo a všade na tých miestach, kde som ho cítil, slievala sa jej krv s mojou v jediný horúci prúd, ktorý bol živý i krvným obehom koňa i miazgami stromov, krovín, žíru, kade sme kráčali, i prúdmi bystrín, hukotom potoka, vzdialeným šumením riek i ozvenami hôr. Nebolo preto treba používať jazyk na dorozumenie. I najnepatrnejšie chvenie čuvstva, všetky pohyby vláken, korienkov, povetria, pukanie kôry, nalievanie a rozvinovanie listov, jaganie lúčov, šumenie hmiel, trasenie pár prenikalo týmto prívalom, lebo bol to sám život, ktorý spojoval nebo i zem ako mocné zvonenie. V ňom bolo počuť moje ruky, Zunine vlasy, Egušove boky i stromy vôkol a bola to reč jednoduchá, jasná a srozumiteľná každému.

Moje ruky vravely: Keby sme na svojich prstoch necítily jemnú zrnitosť tvojho tela, ani by sme neverily, že ťa držíme, lebo si ľahšia ako povetrie, ktoré sa prevaľuje zpredu na nás.

Pradienka vlasov pri jej ušiach vravely: Toto pokolembávanie v tóni smrečiny je príjemné.

Egušove boky: Môžete sa spoľahnúť.

Stromy okolo nás: Nezaškodí, keď konármi trochu rozhýbeme povetrie. Vôňa smoly býva v takýto čas prudká a vetrik ju rozriedi.

Ja: Chcel by som ťa takto niesť popod všetky slucia a hviezdy.

Ona: Som spokojná.

Kôň: Mám pevný krok, vyvážim ním všetky pohyby vašich tiel.

Stromy: Pustíme na vás pomedzi seba trochu slnca. Nebesami preteká a vtáci ho nestačia piť. Pôsobí príjemne, keď sa leje popri hrdle na chrbát a keď strieka z pomedzi ihličia na tvár a na prsia. Teraz má vôňu malín.

A v tú chvíľu naozaj prenikla nás teplota, lebo začal pršať drobný prášok slnca a so všetkých strán hory vybušili mocné pramene ligotavého svetla.

Nemal som teda prečo clivieť. Všetky dni mi rovnako kvitly a svojimi premenami pripomínaly mi ju. V rannom brieždení presvital úbeľ jej čela, prvé lúče donášaly mi jej úsmevy. Vo vetríku, čo podtekal pokojne jedlinu, bolo cítiť jej dych. V studničkách, ktoré vymákaly zpomedzi bielych skál a odpočívaly v tóni lesa, objavoval som jej oči, jej pohľad, prenikavý a čistý ako zrnká piesku tých studničiek, jej oči, hlboké a pokojné. Keď sa ponáhľala srna k vode poľanou, vedel som, že je to jej krok, keď sa uprostred noci ozval prameň medzi koreňmi, vedel som, že to ona rozpráva zo sna. Živé farby nebies ráno, keď sa ziskrily svitaním, napoludnie, keď stíchly únavou, a večer, keď sa zalievaly zorou, pripomínaly mi jej tvár.

Vo chvíľach odpočinku rád som rozložil pred seba tie roky, ktorými som mal ešte prejsť. Bol to ešte väčší diel môjho života. Zjavoval sa predomnou ako širokánska, pokojná a úrodná rovina. Slnce mohlo na ňu celý deň liať požehnanie, lebo jej obzor nikde nebol zaclonený hradbami hôr. Na okrajoch jej šíriny previsovala obloha na samú zem. Iba zem, žirna, masťná, sparená zem vystupovala zo všetkých hlbín, kde si očami začrel, a rozsiahle lány zlatej úrody ako ligotavé vlny tejto zeme postupovali od východu na západ a od severu na juh. Šťastie, bohatstvo a blahobyť odpočívalo tu v tóni vysokých topoľov vedľa tíško plynúcich vôd, po stranách širokých a rovných ciest, v zelených vinohradoch a v záhradách. Nikde nebolo vidieť nedostatok. Ešte len i povetrie, čo sa nad rovínami prevaľovalo, bolo sýte a ťažké. Ach, už pohľad na túto rovínu ma naplňal spokojnosťou. A vravel som: To je veno, ktoré mi donesie Zuna.

V takýchto vidinách čas rýchlo plynul a robota znamenite ubúdala. Chlapi sa pospárali. Nemerali šichy na hodiny, ani počasie im neprekážalo. Už v piatok napoludnie mohol som vyskočiť na Eguša

a sbehnúť na Prielom do chatrče dať sa trochu po týždňovke do poriadku, lebo ešte toho večera chcel som byť pri Zune a na druhý deň v sobotu bola výplata na správe.

Ale Zuna ma čakala pred chatrčou. Sedela na pni a hrala na svojej strunke. Už zďaleka ma táto hra zaujala, lebo nemohol som ju porozumieť: nepodobala sa tým melódiám, čo v mojej prítomnosti hrávala. Najskôr v nej chýbala radosť, alebo aspoň to zafarbenie tónov, čo v človekovi prebúdzá radosť. Z hry vynikal stále iba kov. Preto sa mi zdalo, že sám nástroj cvendží niekde vo vetre. Keby som nebol mal istotu, že to hrá Zuna, bol by som si myslel, že to kvíli zviera, ktorému prehára v hrudi túžba.

Soskočil som rýchle s koňa a ponáhľal som sa k nej.

— Čo to hráš? — pýtal som sa.

Vybrala strunku z úst a skryla ju do kožúška, čím chcela povedať, aby som sa nepýtal.

Dotkol som sa jej ramien. Telo mala studené a tvár bledú.

Pýtal som sa:

— Si chorá?

Odpovedala:

— Nie!

— Za čím teda smútiš?

Vyvrátila hlavu a pozrela hore, ako by ma chcela upozorniť na oblohu.

Iba vtedy som si všimol, že obloha má horúčku. Prvý raz, ako som sa pamätal, mala v tento čas farbu popola, farbu pahreby, ktorá sa spaľuje zvnútra, prečo musí stále klesať do temnôt. V jej hlbine nedalo sa rozoznať nič, ani jedinká iskierka hviezdy neprenikla šedivým povlakom. Piesočnatá, nevlúdna púšť rozťahla sa nad vrchmi miesto vysvietenej oblohy. Do povetria vyhárал ťažký opar, ktorý prekážal voľnému dýchaniu. Pľúca sa nestačili naplniť. Zostávaly v nich neobčerstvené kapsy a tie človek cítil na prsiach ako tlak drsných uzlíčkov, naplnených štrkom, ako preťaženie v tele, neistotu v hlave a zmätok v smysloch. I ja som vari z toho pobadal úzkosť na samom spodku srdca ako drobnú kvapôčku olova, ktorá

nemá toľko odvahy, aby odpadla, preto sa iba prevaľuje vo svojom lôžku, previsuje a má predpoklad stuhnúť.

— Premieňa sa na druhé počasie.

Počúvala ma.

— To spôsobil opar. Budú síce tmavšie noci, ale dennému slncu taká papierová hradba nemôže škodiť.

Vstala a obrátila sa tvárou ku mne. Ten náhly pohyb ma zmiatol ešte viac. Hľadel som na ňu celý prekvapený, lebo som ju ešte takú nikdy nevidel. Predo mnou stála hotová žena, ukončených a okrúhlych foriem tela, pevne nasadených pliec, rozložených bokov, vysokého hrudníka a plných prs. Svojím zjavom pripomínala mi teraz skutočnú obryňu. V domnienke, že sa ma rozhodla nasledovať, uchoopil som ju za ruku a povedal som: — Vojdeš ku mne? — Ale ona sa vzoprela a povedala rozhodne: — Nie.

— Ostaneš tu? — pýtal som sa nechápavo.

Odpovedala: — Nie!

— Prečo si teda prišla?

— Pre kepeň!

— Pre kepeň?

— Hej!

— Budeš spať vonku?

— Možno!

— Ale ho potom prines!

— Veď je nie tvoj!

— A čí?

— Toho, komu i prv patril!

Pozerala na mňa širokými, lesklými očami, v ktorých ľadovateľo bielko. Bol to pohľad tvrdý ani žula, rozhodný a neústupčivý. Nevedel som mu vyhnúť. Pôsobil vo mne zmätok. Bez slova vyniesol som jej z chatrče starý kepeň a ona, sotva si ho prehodila na plece, odchádzala.

— Už ideš?

— Hej!

— Odprevadím ťa na kúsku!

— Nie.

Pustila sa prudko cez čučoredniak. Kepeň bol čierny a dlhý. Zahaľoval jej postavu až po päty. Pri rušnej chôdzi sa jej dolu na bokoch rozahaľoval a zavlačoval. Vo večernom šere to vyzeralo, ako by nekráčala, ale letela sťa veľký netopier, trepotajúc ťažkými krídlami po zemi.

— Ach, veď to nebola ona. — Spamätal som sa potom, keď zmizla v tmavých hĺbinách hory. — To bol niekto cudzí, vari ten túlavý vojak, čo predom mnou v tejto chatrči spával a zabudol si tu kepeň a fajku. Hľa, práve bol tu. Dnes si odniesol kepeň a zajtra príde po fajku. Tadiaľ odišiel. Dobrú noc.

Ale keď som vošiel do chatrče a vonku sa celkom sotmelo, kvapka úzkosti na dne srdca oťažela a stvrdla. Vybehol som preto znova von a volal do noci:

— Kto je tam?

— Hej, hej!

— Je tu niekto?

II.

Pri výplate nasledujúceho dňa upozornil ma radca, aby som si dal s dievkami pokoj, a ak mám nejaký vážny pomer, aby som si ho čím skôr usporiadal tak, žeby nevzbudzoval pohoršenie, lebo oni, vraj, nemajú kancelárie na to, aby v nich deň čo deň čítali nepodpísané listy o tom, aké pestvá stvárajú ich zamestnanci s dievkami po holiach.

Nepovedal som na to nič. Taký radca je neobmedzený pán. Má svoje zelené auto, ktoré letí po ceste ticho a hladko ani žlna, má svojho štíhleho Vlacha, čistokrvného Angličana, dvoch bielych chrtov, dlhý ďalekohľad, kanadky, zlaté hodinky: samé drahocenné veci; zjaví sa náhle práve tam, kde ho najmenej čakáš. Vládne nad životom a smrťou hájnikov a horárov svojho revíru, môže si teda dovoliť všetko.

Pri zdravkovaní vo veselej spoločnosti horárov z okolia po krčmách, pri speve, kartách a mnohознаčných pohľadoch tučných krčmárov bol by som i na jeho i na Zunino podivné správanie celkom pozabudol, keby ma na všetko znovu nebol upamätal Weinhold.

Pritrafil sa mi večer na ceste do Prietržín práve vtedy, keď ma bol môj Eguš stratil i pri svojej rozumnosti a opatrnosti. Weinhold sa vracal na ľahkej bričke zo sobotnajšieho nákupu, a keď videl, že mám príliš slabé nohy na to, aby som sa dostal nazpät do sedla, priputnal môjho čierneho chlpána po boku svojich hrdzavých kobýl a prinútil ma prisadnúť si k nemu.

Cestou mal kedy pospomínať mi všetky novosti z dediny. A medzi iným upozornil ma aj na to, že poslednú chvíľu veľmi často vyseďáva u neho Tavo, ba že niekedy na pohoršenie sveta privlečie si so sebou aj Zuuu, a keď som o tom vážne zapochyboval, živo ma presviedčal, rozprávajúc, aká býva vtedy vystrojená, kde sedáva, čo robieva, ako sa tvári, smeje, ako jej Tavo vyspevuje, ako sa bije pred ňou do prs, zaklína, že ju nikdy neopustí, a že každému vykrúti krk, kto by sa chcel k nej priblížiť, pričom ma niekoľko ráz uistil, že má jediný úmysel vystríhať ma pred tým zlosynom a zabrániť prípadnému nešťastiu.

Nezostávalo mi len uveriť, pripraviť si poriadny nôž, príležitostne niekde za bučkom odvážlivca vystriehnuť a poznačiť mu rebrá, aby mal pamiatku na celý život.

Pán Weinhold mi dal príležitosť porozmýšľať o tom. Bol ohľadný. Nechcel rušivo zasahovať do mojich citov. Nechal ma hodnú chvíľu na pokoji, aby som stačil stroviť všetko, čo vo mne zovrelo pod dojmom jeho rečí. Bolo to vtedy veľmi dôležité pre mňa i pre neho. On zatiaľ stíšil kobyly, aby sa brička veľmi nehegala, a zahľadel sa skúmavo ponad ich chrbty na úzku cestu, ktorá vpredu stále vbehúvala do zákrut tesnej doliny. Mal tiež svoje starosti. Možno ešte väčšie, ťažšie a složitejšie ako ja. Nesmel ich nikdy pústať so zreteľa, ak sa nechcel v niektorom obchode prerátať. A iba vtedy ma znovu vyrušil, keď pobadal, že moju pamäť by mohly ohroziť driemoty.

— Ešte som vám chcel niečo . . . , — vrazil neistým hlasom, na-

kláňajúc sa ku mne so svojej strany. — Ach, veď sa pamätáte, bol som sa vám už zdôveril o svojom pláne. Ide o ten mlyn a pílu. Voľakedy som to myslel ináč. Ale keď sa teraz Zuna rozhodla, mohli by sme sa dohodnúť my dvaja.

— Ako, — opýtal som sa.

— Nuž tak, — vysvetľoval smelšie. — Mohli by sme byť spoločníkmi. Vy dáte pozemok a zariadenie, ktoré by sa na ten účel ešte zo staršieho mohlo opraviť a použiť, a ja peniaze. Stratíť by ste nemohli. Všetko by sa vám rentovalo. Neskoršie by ste sa nemuseli viazať ani na štátnu službu, alebo by som mohol starý mlyn od vás odkúpiť, veď počúvam, že podjeseň postavia hájovňu.

— A čo mňa do starého mlyna?

— Teraz nič, ale keď sa oženíte.

— A kto vraví, že sa žením?

— Azda nie?

— Pletky!

— Tak vy to len tak?

— Hej, len tak!

Otvoril od prekvapenia ústa, naklonil sa ešte viac ku mne, a keď pobadal, že mám v tú chvíľu dravčie oči, splašil sa, pošibal konec a hnal ich stále do klusu, hoci bolo všade do kopca, aby sa ma čím skôr mohol zbaviť.

Keď som potom zasa s koňom osamel, nad Babou už boly zore pohasly. Obzor stemnel a pomaly klesal. Iba v úzadí sa dvíhal ešte smelo do výšky Veľký zvon. Bol celý čierny, pochmúrny ako mních s kapucňou na hlave. Hlboká klenba dookola, kde ešte nedávno zažahovaly lúče, zalievala sa občas ohnivožltým súmrakom, sťa nepravidelným dychom žeravej pahreby, nachádzajúcej sa niekde za vrchom. Ostatné končiare i hory splývaly už s oblohou. Rozhraničenie bolo badať iba v prechode čiernej farby do šedivej, prípadne v stupňoch jednej. Naspodku, kde mala byť zem, korene vrchov a hôr, bola farba ani natlačená čierna vlna. Do výšin sa rozčuchrávala, redla, takže aj trochu svetla stačilo do nej preniknúť. Hviezdy

chýbaly, lebo chýbal i vietor, ktorý by bol vyčistil oblohu od vodných pár. Inokedy o tomto čase rúti sa horské povetrie na dolinu, šumí na všetkých stranách ani veľtok, teraz tento pohyb bolo sotva badať medzi mihalnicami na očiach. Teplota nebies vyrovnávala sa hladko s teplotou zeme.

Eguš kráčal pomaly a mne sa ťažilo pohnať ho do rezkejšieho kroku. Mal som ešte preťaženú hlavu. Vlastne to nebola ťarcha hlavy, ale ťarcha, visiaca alebo čnejúca niekde mimo mňa, ktorá ma tlačila na temeno, na plecيا, na stehná, prsia a chrbát. Musel som sa stále proti nej vzpierať, preto som ju cítil najmä ako tieseň hlavy a tieseň hrude. Bol by som ju rád pohýbal a odvalil, ako sa, povedzme, pohýbe a odvalí skala, ležiaca iba v jame na povrchu zeme, kde sa pravdepodobne skrbáľala s kopca. Ale márne. Bola teda ako skala čnejúca, väziaca hlboko vo vrchu, ba ešte hlbšie, hádam v strede zeme, ktorá sa iba preto vynorila, že dažďová voda smyla s nej nános. Bol by som ju rád aspoň ulapil, ohmatal, aby som mohol zistiť jej podobu a veľkosť. Ale ani to sa nedalo. Objem mojich rúk a môjho tela bol menší ako objem tej ťarchy. Nemala ani tvaru, lebo nebola z hmoty. Bola to iba sila, najskôr napätie povetria, aké býva pred búrkou. Alebo mohlo by to byť predzvestou samej búrky?

Ako som to mal chápať? Čo sa mohlo naraz postaviť proti mne, keď som nezavdal nikomu príčinu ku hnevu. So všetkým som dosiaľ žil v priateľstve: s nebesami i so zemou, s vrchmi i s dolinami, s nocami i s dňami, s kvetmi, so stromami, so zvieratami i s ľuďmi, áno, so všetkým, s čím mi prichodilo žiť a obcovať, nuž ktože sa mi naraz stal nepriateľom?

Nebolo ťažko pomyslieť na Tava. Hú. Hneď sa zodvihol zo zeme, vyrástol až po oblohu, sklonil veličiznú hlavu s naježenou hrivou ani bujak, ručal od besnoty a rútil sa proti mne s blýskavým nožom v papuli, ale mne stačilo vtedy šepnúť zľahka jeho meno a on sa rozplynul.

Lebo taký bol Tavo. Iba tma, nič viac. Večermi sa síce vyvalí hrozivo z doliny na vrchy, vytisne oblohu, dusí, mliaždi a hučí celú noc, ale sotva zapiští prvé vtáča, odteká rýchlo a do briezdenia vy-

schne zo všetkých korýt, lebo vtedy sa rozsvieti obloha a ona-tma je iba nedostatok svetla v povetrí.

A predsa iste ma niekto očiernil pred radcom, niekto trúsil nepekne chýry o mne, doista štvá ľudí, otravoval povetrie, pôsobil na Zunu, aby sa odo mňa odvrátila. Prečo by bola včera tak podivne kvílila, prečo nevošla ku mne, kde som ju zval, prečo chcela mať kepeň, prečo odchádzala odo mňa tak náhle a podivne, prečo?

Na tieto nástojčivé otázky bola by mi mohla odpovedať len Zuna. Jediným pohľadom mohla stíšiť vo mne nepokoj, ale som ju nemohol nájsť vo mlyne, ani v okolí na jej obľúbených miestach.

Od mlyna bola cesta úzka a vyjarčená. Kôň vytíkal podkovami do okrúhlych skál svoj rovnomerný krok a hora sa mu podchvíľou ohlasovala trojnásobnou ozvenou. Dolinu i grúne pohlcovala noc, Stúpala so mnou zdola od rovín. Na svojich temných vlnách prinášala úpek vyprahlej zeme, ťažkú medenú žiaru prezretej pšenice, teplú vôňu snopov, lebo tam bolo už dávno leto. Dosiaľ ležalo pokojne ani more. Tíško sa trblietalo pod slncom. Všetky dni a noci sa v ňom zrkadlily. Zem hasila jeho smäd, kým jej stačily zásoby vlahy, ale teraz, keď slnce zvrelo najväčšími horúčavami, studne a bahniská povysychaly, voda v riekach opadla, zem sa dopukala, prach vystúpil do výšok a ono sa chytilo horieť. Celá rovina stála v jedinom bielom stĺpe ohňa, ktorý neuchvacoval len zem, povetrie a nebesá, ale i človeka pri práci a v spánku. Mocné plamene plazily sa už i hore dolinami, zaplavovaly kopanice, lazy, nové dediny a mestá, iba hole im dosiaľ odolávaly, ale zanedlho i tie sa ponoria do toho ligotavého, všetkým prenikajúceho živlu, lebo táto noc bola už jeho prvým horúcim dychom. Pôsobil mi už v krvi ako ľahký zábal pariaceho sa bahna na tele. Natoľko mi zväčšoval i tak už neznesiteľnú tieseň v hrudi, že som sa temer dusil, preto, sotva som prešiel Lúčkami, skočil som s koňa, na brehu morského oka poshadzoval šaty a chystal som sa ponoriť do chladiacej vody, predpokladajúc, že sa mi tak trochu uľaví. Ale náhle zaujalo ma nevyčajné a nečakané videnie. Predo mnou rozprestierala sa tichá

hladina ako čierne, husto naváľané súkno. A uprostred nej roztváral sa veľký kvet. Bolo ho vidieť, lebo jeho úbeľ husto striekal do povetria a do hĺbín teplé svetlo. Práve kvitol. Veľké srdcovité lupene sa od seba pomaly odliepaly, a chvejúc sa vzrušením, roztváraly sa do plnej, prekrásne sperenej ruže. Vysvietená voda menila sa odrazom.

Zjavenie plávalo zvoľna po hladine a vyčarúvalo svojou krásou sladký priestor raja. V prvej chvíli človek by bol uveril, že je to naozaj ten zázračný, šťastlivým vyvolencom bohatstvo prinášajúci kvet, ktorý sa ukrýva na dne morských ôk a len v takýchto nociach vystupuje na hladinu, aby sa roztvoril a ukázal hviezdám. Ale ja som hneď zbadal, že tento kvet je živý, že sa pohybuje svojvoľne, že dýcha, ústami pije vodu a zas ju vypúšťa, že vypuklé lupene sú vlastne obliny nahých pliec bieleho ženského tela, ktoré sa vlní na vode, raz klesá, raz sa vynára, vyplňa, otvára a hrá sa s nepokojnými vlnami ani luna, a zároveň som hneď poznal, že plavkyňou môže byť iba Zuna.

V bledom svetle rozoznával som jej telo. Podobalo sa brieždeniu. Keď vystupovalo, prskalo do povetria hviezdny prach, keď sa ponáralo, mútilo vodu mliečím. Ako som sa tak naň díval, pochytila ma naraz mocná túžba odniesť a zmocniť sa ho i násilím, aby som tak nadobudol istoty vo všetkom, čo ma naplňalo v poslednú chvíľu pochybnosťami.

Bez meškania vošiel som do vody. Tmavý chlad ma v tú chvíľu objal. Najprv polepil mi nohy, brucho, prsia a potom preliet sa i na chrbát. Voda bola ľadová iba na prvý dotyk, neskoršie príjemne zvlažovala. Pohotove zaplňala priehlbiny a urovnávala hrany na mojom tele. Bola všade hladká. Dala sa už nepatrným pohybom rozdeľovať, ako by mala sama radosť, že môže objímať a nadnášať niečo teplejšieho od seba a v čom badať prúdenie opravdivého života. Kíval som sa po nej, sledujúc pozorne menenie zjavu predo mnou.

Zuna ma zprvu nezbadala. Plávala pokojne. Ale keď som už v jej bezprostrednej blízkosti rozvlnil hladinu, znepokojila sa, a sotva ma zhládla, zmizla pod vodou. No nemohla sa mi stratíť. Tmavé

hlbiny podchvíľou oživovaly jej telom. Biele jasanie ju všade pre-zrádzalo. Preto mohol som ju mať stále na očiach. Tu prešmykol sa jej prehnutý chrbát s plytkým žliabkom uprostred, tu vykrojené boky s hladkou kožou ružového hada, tu osinuté jamky pod kole-nami alebo dvojica rozvlnených nôh. Mal som dojem, že sa predo-mnou mihá oslepujúci lúč.

Bezpochyby Zuna sa cítila aj pod vodou bezpečne. Bola vrtká a úskočná ako ryba. Ale ja som sa pevne rozhodol sledovať ju aj na samé dno.

Voda sa spenila. Sotvakedy videla takú honbu. Bola príjemná a predsa čoraz viac oťažievala, ba zdalo sa mi, že sa stavia proti mne, lebo kým pred ňou sa otvárala a skoro zázrakom ju vytrhúvala z dosahu mojich rúk, mne sa plietla pomedzi nohy, vrážala mi do pliec, chytala ma za pás a odťahovala od nej. Akúkoľvek zručnosť som vynaložil, nikdy som ju nevedel úplne ovládnuť. Zuna bola stále predo mnou a náhle, keď som sa ju pokúšal podnorom po-mýliť a zaskočiť, zmizla. Hlbiny stemnely a stíchly. Vracala sa do nich noc. Po celom tele špfachotaly mi drobné vlnky, ako by v ňom chcely stíšiť rozbúrenú krv. Urobil som ešte niekoľko odvážnych pokusov objaviť ju v zátočinách medzi koreňmi a šliamom, ale márne. Musel som sa vynoriť, aby mi čuvy ožily.

Hladina morského oka prestrela sa predo mňa zas ako čierne súkno. Nepohybovalo sa na nej už nič. Splývala v celej šírke ne-rušene s nocou, len na rúbani sa niečo dialo. Najprv odtiaľ doľahlo k mojim ušiam tiché skučanie, potom hneď zasupel a zaerdžal môj kôň, opäť a opäť, nakoniec priam zakvílil, ako by ho bolo niečo hrýzlo, a pustil sa do besného cvalu naprieč poľanou k hore. Mo-hol mi niekto kradnúť koňa, preto som sa ponáhľal rýchle na breh.

Na poľane stála Zuna. Bola celá biela. Leskla sa na nej ešte voda. Ako ma zazrela, pribehla ku mne a vzrušujúcim hlasom vavela, aby som rýchle pristavil kôňa, lebo sa stane nešťastie. Nechápal som nič. No jej úzkostlivý pohľad, šialené erdžanie a divý cval vzdalujúceho sa koňa, ktoré burácaly horou ani hromové zvuky, a hlasy prebúdžajúcich sa obrov ma o tom presvedčaly a podpaľo-

vally moju myseľ temným tušením, že sa naozaj chystá niečo mimoriadne veľkého a hrozného, čo môže dať do pohybu všetky okolité vrchy, ba čo môže zaviniť priam i skazu sveta, preto som začal napochytro rozmýšľať, ako zastaviť koňa, aby sa predišlo nešťastiu. A vo chvate prichytil som sa iba najobyčajnejšieho, ba v tomto prípade skoro smiešneho spôsobu. Stávalo sa totiž, že za pašou zašiel niekedy Eguš príďaleko odo mňa a tu, keď nepočul moje volanie, pískal som obyčajne krátko, silno a rýchle za sebou a on vždy pribehol. Skúsil som to teda i teraz a nesklamal som sa. Eguš ma počul a vracal sa. Dupot kopýt a šialené kvílenie sa približovalo a potom zo šedivého priesvitu noci vynoril sa i ozrutný tieň zdiveného zvierata. Tieň rástol a stával sa každú chvíľu určitejším. O chvíľu bolo možno rozoznať hlavu, širokú hruď a hrivu, a keďže som dobre poznal formy môjho koňa, nebolo mi ťažko aj za polsvitu a v takej rýchlosti zistiť hranatú hrču hneď za jeho hrivou, čo mohla byť sčúpnutá postava jazdca, alebo aj telo nejakého dravca, ktorý bol zahryznutý do boku nešťastného koňa. S určitosťou som to nemohol rozoznať. Besný kôň mal namierené ku mne a ja som sa rozhodol zastaviť ho, hoci ma mohla odrádzať od takého činu obava, že ma roznesie na kopytách, lebo Egušov zjav bol hrozivý. Ohňom blčiace okále, rozzevená papuľa, vrenie pien na zuboch, pekelné jačanie a nesmyselný cval neveštil nič dobrého. Ale jeho ušľachtilosť zvíťazila aj nad šialenstvom. Sotva bol na skok predo mnou, zafrkal, vrazil kopytá do zeme, napružil predné nohy, aby tlakom na pevný trup zadržal váhu tela, a sklonil hlavu, ako by sa bol zahanbil za svoje vyčíňanie. Takto stačil som ho chytiť za zuby a strhnúť k sebe, aby pocítil moju vôľu. Ostatné už skončila Zuna, ktorá stála po celý ten čas neochvejne pri mne, a keď vybadala, že kôň má zámer vyhodiť hlavou, vzoprel sa na zadné nohy a uskočiť bokom, v čom by som mu ja nebol mohol zabrániť, lebo nebolo možno zdolať jeho sily, vrhla sa ako blesk predo mňa, oboma rukami lapila svoje prsníky, silno ich chvíľku hnetla, ako by chcela z nich povytláčať husté mliečie, potom sa natiahla za koňom a natierala mu chriapy i zuby. Nevie, kde videla tento starý spô-

sob krotenia zvierat. Eguš chvíľu ešte supel, osrkal a kýchal od nezvyklej vône dievčieho tela, onedlho však stíchol. Priblížil sa k nej, oňuchával ju, a kým mu ona šúchala čelo, položil si horúcu papuľu medzi jej ňadrá. Bol tichý, krotký, iba čo hlasnejšie dychčal.

Ja som bol zvedavý na podivného jazdca, ale na koni nesedel nikto, ani v bezprostrednej blízkosti na poľane nebolo badať šum, ktorý by mi bol prezradil, že niekto zavčasu skočil so sedla a skrýva sa v húštave na okolí. Bolo to divné. Zrak ma natoľko nemohol klamať. Tmavú hrču na chrbte koňa som dobre rozoznal. Čakal som vysvetlenie od Zuny.

Opýtal som sa jej náhle:

— Kto sedel na koni?

Maznala sa s koňom a vravela:

— Niekto tam sedel?

— Áno!

— Videl si ho?

— A ty nie?

— Bola tma!

Vtedy som sa už nevedel opanovať. Stratil som trpezlivosť i rozvahu, priskočil som k nej, vzal som ju násilne do náručia a vravel som:

— Vošla si do mňa a rozsvietila si ma, ako svetlo vojde úprimne do príbytku a rozsvieti všetky kúty a steny, keď gazdiná zapáli večer lampu a povie „Pochválen“. Ďakujem ti za to, lebo som šťastný, keď cítim teplotu tvojho svetla na všetkých miestach svojho tela i svojej duše, ale keby chcel niekto vojsť medzi nás a zacloniť ťa tak, že by som ja musel blednúť v tieni, ako bledne vňaf na zimovisku v tmavej pivnici, zabijem ho.

Nepovedala ani slova. Kým som hovoril, hľadela temne blkotajúcim pohľadom a potom nečakane a úskočne, ani krvožíznivý dravec, vrhla sa celým telom na mňa. Bol to iba okamih. Kratučká chvíľka prudkého nárazu a rozpamätania sa. A vzápätí prenikol mi hrudňou ostrý bôľ. Jej nechty sdieraly mi s bokov kožu a jej zuby zasekúvaly sa mi do žíl na krku. V prvej chvíľočke som myslel, že ma na-

padla hladná šelma, takú dravú silu vyvinula, ale kým som si uvedomil nebezpečenstvo, bola preč. Iba jej šialený smiech zanikal v hlbínach lesa ako zlovestné poštekávanie rozzúreného vlka.

Zastal som nerozhodne na poľane pod sivastou oblohou prvej letnej noci. Hlboká rana na krku po prvom strpnutí začala ma páliť a krv z nej rinula sa mi prostriedkom prs na ľavé stehno. Bola teplá. Na všetkých miestach, kadiaľ stekala, cítil som, že je to moja krv, tá istá, čo sa oddávna prepaľovala túžbou a čo dnes priam zahorela prvou žiadosťou. Ale väčšia rana roztvárala sa v mojej hrudi, lebo protivníka, čo sa vari proti mne zodvihol z pomedzi vrchov, začítil som bezprostrednejšie.

III.

— Pletka, — oznámil som rozhodne novému ránu, keď sa mladé slnce dotklo opatrne pavučín, rozvešaných po pňoch.

Celú noc som preležal vonku na poľane s roztvorenými očami a teraz prichodilo sa mi posbierať a ísť, lebo aj Eguš na mňa už vyvolával. Ale ja som mal ešte ťažšiu hlavu ako predošlý deň. Stále vírily v nej nepokojné myšlienky. Nebol som schopný triezvo uvažovať, ba ani čisto vidieť. Musel som dlho hľadiť na svet, kým som ho rozoznal. Vari sa sám Lucifer postavil proti mne, otrávil mi slinu a pomútil rozum, aby skrížil moje plány. — Pletka, — povedal som na všetko. Bolo to jediné slovo, ktoré som vedel ešte vyriečiť a ktoré obsahovalo celé moje myslenie. Malo znamenať asi toľko, že uvedomujem si síce svoju chorobu, trápi ma i to, že ohrožuje povážlivo moju spokojnosť, ale nedbám, lebo nie som schopný postaviť sa proti nej, že som úbohý, znechutený a že ma začína omrzáť svet. Preto som ani neposlúchol Egušovo volanie. Ležať v machu na chrbte s rozhodnými rukami, mať pred očami širokú rovinu nebies ako čistý hárok papiera, na ktorý sa chystáš písať, ponárať sa do dychu zeme ani do vyvetraných perín zdalo sa mi vábnejšie, ako brúsiť grúne, najmä keď sa mohol človek pritom pohojdávať.

Stačilo totiž prítvárať pomaly oči, a už som letel: končiare sa rozstúpily a obloha unikala. Na akú vzdialenosť, sto kilometrov? Nie, desaťtisíc. Potrvá to iba niekoľko sekúnd. Kým rozlepíme mihalnice, budeme nazpäť pod Prielomom. Celkom tak, ako by si vstúpil do hojdacieho člnka.

Potom ma pokúšal sen. Slnce sostúpilo s oblohy, obkročilo ma a posedelo si chvíľu na mojich prsiach. Najciteľnejšie ma hrialo na bokoch, kde sa zapieralo kolenami. — Spíš? — vravelo. — Ach, nepretvaruj sa. Veď je známe, že od večera nemáš spánku a že sa iba darmo namáhaš. Nemýľ sa. Ani takýmto spôsobom nedosiahneš nič. Je to smiešne otvorenými očami hľadiť do prázdnej diery a myslieť si, že spíme. Podobne vari to robí aj istý vták, keď sa chce ukryť pred nebezpečenstvom. Hádam sa pamätáš, ako si sa smial, keď si o ňom prvý raz počul v škole, a u toho vtáka sa taká hlúposť dá ospravedlniť. Je predovšetkým veľký, a okolo seba má iba rovinu a piesok, samý piesok. Hahaha, hľadže, odoberiem trochu z tvojej horúčky a pretriem ti slinou oči, aby si jasnejšie videl. — Vtedy presiaklo mi na zreničku trochu svetla. Boly to iba dve kvapôčky rosy, ale naraz dalo sa nimi vidieť na belasé nebo a na veľké okrúhle svetlo uprostred neho. A bol to, povedal by som, objaviteľský pohľad. Taký istý, aký máme, keď soskočíme s lavice, kde sme si za primknutými dverami v kolibe na kožúšku popoludní zdriemli, prihneme sa ku škáre medzi srubmi, hľadíme zvedavo von, lebo nás vyrušil podozrivý šramot, a vidíme, že sa niekto prikráda ku košiaru.

Z dolného kraja poľany ozvaly sa rýchle kroky, ako by sa bol niekto vyplašil z hory a utekal. Zvolil si práve smer ku mne. Najskorej nevedel, že tu ležím a striehnem na neho. Prižmúril som rýchlo oči tak, aby mal dojem, že spím, keď ma zbadá, a predsa aby som ho mohol cez obrvy pozorovať. Myslel som pritom na tajomného jazdca z predošlej noci.

Suchot v šuvarine a chrupkanie suchého raždia sa rýchle rozmáhalo. Za chvíľu sa k tomu pridružilo ešte nepokojné dychčanie, utajované odrhnanie a pokašliavanie, šuchot šiat a potom sa vynorila

konča mojich nôh tôňa, ktorá nadobúdala rýchle určitosti. Bol to muž, trochu privysoký, chudorľavý. Mohol sa mi, pravdaže, zdať takýmto aj preto, že som hľadel naň zdola. Bol bez kabáta, aj bez čiapky. Iba cez plece mal prehodenú akúsi sošúľanú handru. Mohol to byť aj ten kepeň, ktorý bola nedávno odniesla Zuna z mojej koliby. Nevidel ma. Vyzeral na okolí húštinu, kde by sa mohol ukryť, lebo niekto ho štval. Ale ja som ho nechcel iba tak naľahko prepustiť. Zodvihol som hlavu a zavolať: — Stoj, hej, stoj! — Malo to naň prekvapujúci účinok. Zatackal sa, ako by ho bola zpredu guľka trafila, a keď ma spozoroval, temer vykrikol úžasom.

Chvíľku sme si hľadeli navzájom do očí.

— Ha, to si ty? — zachrčal potom.

— Odkedy ma poznáš?

— Dávno, dávno, a potom tej noci tam pri morskom oku, veď sa pamätáš.

— Naháňajú ťa?

— Hej!

— Vari sa bojíš?

— Trochu!

— Prečo?

— To je dlhá história!

— Chcel by som ju vedieť.

— Dozvieš sa ju onedlho, teraz ťa prosím len o to, aby si ma nevyzradil.

— Komu?

— Hneď uvidíš!

— Nesľubujem!

— Ach, my sa pojednáme, lebo ja ti môžem dať za tú službu väčšiu hodnotu.

— Čo?

— Zunu!

S tým skončil. Voľačo ho znepokojilo. Zjastril očami a zmizol. Počul som ho lomoziť chvíľku nado mnou, potom jeho kroky stíchly. Šuvarina sa okolo mňa vystierala a slnce začalo tuho pripekať. Tí-

šina, ktorá sa rozhostila v povetrí, privádzala ma znenáhla do pamäti a zvláštne: našiel som sa s očami široko roztvorenými a opretými na oblohu. Akýže to bol sen? Či vari naozaj šiel tade to neznámy človek a ja som sa s ním shováral? Bolo by to možné? Začal som si napochytre celú neobyčajnú príhodu v ustálenom vedomí zbystrenými mysľami ostražitejšie ujasňovať, a keď sa mi to nedarilo, vyskočil som na rovné nohy s úmyslom prezrieť dôkladne poľan a najmä húštiny na pokrajisku, ale skutočnosť ma úplne zmiatla.

Pozdola mňa ešte v tóni smrečiny stáli dvaja žandári. Len čo boli vari vystúpili z hory po chodníku. No hoci som im musel padnúť priam do pohľadu, nevšimli si ma. Boli zaujatí niečím iným. Ich oči mierily naľavo odo mňa dohora, práve do tých kútov, kde som podľa zanikajúcich zvukov predpokladal, že zašiel môj neznámy. Azda ho ešte stihli zazrieť. Jeden z nich skladal opatrne s pleca pušku, ako by sa chystal vystreliť. No bolo vidieť, že je nie skúseným strelcom a že pohľad na živý cieľ mu priveľmi snižuje citlivosť oka a istotu rúk, preto stačil som sa i ja rozhliadnuť druhým smerom ešte prv, kým sa ozval výstrel.

Horný okraj poľany bol však naoko pokojný. Rástly tam zákrpky limby a miestami korusina. Vpredu ojedinele a ďalej na prechode do lesa splývaly v celú húšť. Okolo nej stály dôstojne staré smreký s tmavou čečinou a tvorily zátišinu, ponorenú ešte do belasého tieňa. Azda na samom spodku tohto tieňa, medzi mladými limbami, bolo niečo. Oni mali iné postavenie a širší rozhľad, mohli vidieť viac a mne prekážal mladý, bujný malinčiak so širokými listmi, ktorý rástol hneď powyše a tvoril celinu. Ale keď zaznel po chvíli výstrel, práve táto celina sa rozhybala a z nej vybehlo to podivné zviera, s ktorým sa Zuna hrávala vo Vlčích jamách. Zasvietilo neúnavne očami a zmizlo rýchle v hore.

Rozum sa mi nad tým zastavil. A kým si všetky hory tiahlymi ozvenami poohlasovaly novinu, marilo sa mi v očiach, ako by ma chcelo uniesť do spánku a znovu mámiť bláznivými snami.

Prichodiaci ma potom vysmiali. Čudovali sa, že si tak chutne mô-

žem spať, kým mi vlk komorn vykráda, a ponúkali sa, že ma oslobodia od podobných zbojníkov. Boli to veselí šuhajci. Široké sedliacke tváre. Nemohli byť dlho v tomto kraji. Vari len nedávno odskočili od pluhu. Rovnošata im ešte nestačila dodať vážnosti a prístnosti strážcov verejného poriadku. Lutovali ma, že sa musím zdržovať v takejto divočine. Oni by to nevydržali. Veď je lepšie chodiť po rovine bez námahy a pást oči po kopcoch, ako driapať sa úplazmi a otlkať si členky na skalách. Dost už vraj majú tejto vychádzky. A sotva by sa boli tu ukázali, keby neboli dostali rozkaz. Ale služba je služba. Zvečera si trochu pospali v Prietržinách a už pred svitaním museli stúpať, aby prekutali dolinu za tulákom, ktorý sa vraj zdržuje v mojom revíri a každú noc obťažuje slepého mlynára, vymáhajúc od neho peniaze a dodržanie akéhosi dávneho sľubu. Upozornili ma naň, a keď mi podrobne opísali i jeho vzhľad, žiadali ma, aby som ich odprevadil k Tavovi, lebo majú vraj podozrenie, že ten s ním drží. Neočakávaná zpráva ma prekvapila. Kým mi o ňom rozprávali, myslel som na hlinenú fajku, zabudnutú na vychladnutom rošte sporáčka v mojej chatrči, na šedivý kepeň a mohol som myslieť i na vysokého mužského, čo iba nedávno povedľa mňa prebehol, lebo jeho vzhľad, ako mi utkvel v pamäti, shodoval sa úplne s opisom hľadaného tuláka. Nemohol byť ďaleko. Bol by som ho ľahko vystopoval. Ale len čo spomenuli slepého mlynára a jeho nočné návštevy a pod dojmom prekvapujúceho videnia po nedávnom prebudení zo sna rozblesklo sa mi v hlave a náhle som pochopil, že mojím nepriateľom nemôže byť tento tulák, i keby naozaj jestvoval, ale vlk, ten samotár, ktorý našiel priazeň u Zuny.

O mlynárovi šírily sa totiž reči po vidieku, že za mladi zapísal sa z lakomstva vlastnou krvou sluhovi pekla z Kotliska a že teraz každú noc chodí k nemu vymáhať sľub. V dedine žilo niekoľko ľudí, čo počuli na vlastné uši vzrušujúci rozhovor medzi nimi, keď sa oneskorili v hore a vracali sa nocou domov popri opustenom mlyne, ba podaktorí i videli neobvyklého vriteľa plúžiť sa tieňmi rumovísk a pritom dokladali, že keď sa mali s ním stretnúť, premenil sa na vlka a trielil ozlomkrky do hory. Pravdaže, ľudské reči

nemôžu sa ešte brať za pravé mince. A ja som ich tak ani nebral. Ale teraz, keď som spoznal, že začínajú ovplyvňovať i mienku úradov v spojitosti s inými podobnými rečami o tajomnom obyvateľovi Kotliska a v spojitosti s vlastnými pozorovaniami a skúsenosťami naviedly ma na myšlienku, že prostredie týchto vrchov, dolín, hôr, brál, prostredie slnca, vetra, prostredie vysokého dňa a hlbkej noci, aby si zachovalo prevahu nad opovážlivým a dotieravým človekom, vytvorilo si moc, azda je to moc širokých priestorov, závravných výšok, moc samoty, ktorá sa vtelila do tohto obávaného, u nás zriedkavého dravca, aby účinnejšie šírila hrôzu medzi pastiermi i uhliarmi tuhore a mocnejšie rozpaľovala obrazotvornosťou mozgy poverčivých dedinčanov tudolu. Bol to iha slabý záblesk poznania, ale taký prenikavý, že som náhle prehliadol a videl aj za denné svetlo, ako vari vídaval iba starý bača z prietržinského salaša. Preto som žandárom neprezradil nič z môjho sna a schystal som sa s nimi na Pálenicu so skrytým úmyslom pozorovať, ako sa zatvári Tavo pri takej návšteve, aby som si podľa toho mohol npraviť svoju mienku.

Tava sme vyrušili z popoludnajšieho pohodlia.

Ťažko znášal horúčavy letných dní — bolo to aj nemožné. Všetko pálilo: obloha, zem, kamene, drevo, šaty, telo i krv, ako by si bol nastoknutý na ražni; ešte si sa musel i sám na ohni obracať. A Tavo mal ešte na nešťastie skoro na palec hrubú, hustými chlpmi obrastenú kožu a prekliatu robotu. Celý deň sa krútil okolo ohňov, chodil po žeravých uhľoch, hltal horúci čierny prach. Ešte tak uprostred januára, keď Veľký zvon má Padový pancier a na Pálenici mrazy štiepu storočné jedle, by to bolo na vydržanie, ale v lete, keď sa rozžeraví obloha, je to robota iba pre tých z pekla, lebo človek sa zahľce vlastným potom. Preto nebolo na tom nič divného, že aspoň cez poludnie hľadal spôsob, ako ovlažiť svoje rozpálené telo, a keď slivovica mu v tomto prípade nemohla uľaviť, ani väčšieho prameňa nablízku nebolo, kde by sa bol mohol vyčliapať, použil

čierneho bahniska, ktoré sa rozťahovalo pod smrečinami za jeho kolibou.

Na tento kúpeľ ho upozornily diviaky. Každú noc prichádzaly sem. Vari ich vyvrhúvaly všetky húštiny na okolí. Najprv sa šalely, hrýzly navzájom, škrtily, kvikaly, dupotaly, až celá zem dunela pod ich paprčkami, sotva sa však zaborily do bahna, stíchly. Iba pokojné pokrochkávanie šírilo sa potom nocou. Tavo ich už niekoľko nocí pozorne sledoval. Nedaly mu spať, pľuhavstvá, a spôsobovaly mu veľké utrpenie, lebo si musel predstavovať, ako sa s boka na bok prevávajú, ako si trú bruchá o chladné bahno, ako vytŕčajú pysky z čiernej záplavy, ako zívajú a šprihajú drobnými očkami od samej rozkoše, a naplňal sa pritom až po hrdlo rozhorčením preto, že Pán Boh vo svojej povýšenosti pamätá aj na divé svine, ktoré iba škodu zaviňujú ľuďom, kým jeho ani neopľuje. Ešte len aj v noci musí sa kĺzať v lepkavom pote vlastného tela, musí voňať vyúdenú drevinu svojej koliby a dýchať horúce povetrie. Niekoľko ráz mal pokušenie vyskočiť, vziať kyjak a rozohnať prasačiu čriedu po holiach, ale teraz aj on skúsil taký kúpeľ a našiel v ňom potešenie.

— Hu, nemusíš mať plutvy a ležíš si ani na perine, iba ten je rozdiel, že periny nechladia. — Zodvihol hlavu, aby ho bolo rozoznať. — Oblapí ťa, pritiahne mocne ani žena, cítiš ho aj na prsiach, aj na bedrách, a keď sa len trochu pohýbeš, bije ti do brucha. Huhu, aj vtedy ťa ešte drží, keď z neho vyjdeš.

Oznámil som mu, že sa chcú s ním porozprávať páni v cifrovaných mundúroch.

A, napodiv, neurazil sa. Bol ochotný im hneď vyhovieť.

Striasol sa ani starý huňatý a lenivý ovčiak, s ostnatým obojkom na hrdle a s ťažkým kľokom pod papuľou. Darmo som čakal, že sa pôjde trochu upraviť, aby nevyzeral ani opica, čo ušla komediantom z refaze. Z hustého kúpeľa vyšiel rovno k nám.

Hu, veď nemal sa prečo hanbiť. Bol oblečený od krku až po päty. Poriadne čierne šaty: celý oblek, topánky, nohavice, kabát, rukavice, všetko v jednom kuse, pohodlné a ľahké. Ani jeden krajčír by ich nebol tak ušil. Všade mu priliehaly na telo, a predsa necítil sa

v nich stiesnený. Hu, Kain by mu bol závidel. Pľuval okolo seba čierne sliny a rozháňal sa rukami za dotieravými ovadmi, ktoré začítily jeho krv. Boly to dve dlhé ruky so železnými päťami. Cvičil ich každý deň v tvrdej robote: staré hrčavé jedle vyrubúvať, kláty váľať, štiepať, strapaté kriaky, hrubiznými koreňmi vrasené do zeme, vytrhúvať, klčovať, vláciť na oheň, stavať kliecky, ruvať sa večne s ohňom. To bola ich robota na celom dni. Samy sa vzpínaly, húžvaly, a kým dostávaly farbu kôry, pod kožou, tam, kde bruškaté svaly priliehajú k sebe ani štiepy v štôsiu, kde povrazy žíl sa nadväzujú, slievaly sa vedno, celily a tuhly pri mraze i v plameňoch až tak, že napokon sa podobaly dvom ťažkým kyjačiskom s ohorenými hrčami na koncoch. Hu, sukin syn!

Vôbec sa nepredesil, keď mu žandári oznámili, že sa chcú rozprávať s jeho dlhonoým priateľom, ktorého prijal pod svoju strechu.

— Hu, to môžete, ten vám neujde, len musíte podísť trochu vyššie, lebo v jednej kolibe nám začínalo byť pritesno, tak som mu vystavil tam vo svahu medzi kosodrevinou druhú, — povedal a pustil sa zaraz pred nami dohora. Bolo vidieť jeho široký chrbát, mocný, žilovatý a pozarastaný krk. Hoci svah príkro stúpala, rútil sa ani guľa, stále dopredu ohnutý, iba niekedy sa vyrovnával a preťahoval a vtedy zažiarila jeho ryšavá hriva ani iskrami sršiaci fakľa. Kto by mu bol stačil? Kým sme sa my rozhýbali, on sedel už v holi medzi dvoma kruhmi kosodreviny na hroblíne šedivého skália, ktoré trochu vyčnievalo nad povrch ani mohyla, a keď sme sa k nemu vyštverali, ukázal nám drevený kríž, zastoknutý do hroblíny, vysvetľujúc: — To je jeho koliba. Už skoro rok si v nej kosti údi. Hu.

Naozaj. Kto mal zdravé oči, mohol sa o tom presvedčiť. Či ešte mohlo byť zrejmejšieho dôkazu? Hlbšie sa predsa nič nevryje do duší žijúcich ako hrob. Pokojprachu! Bože môj, tu sa nemôžeš jednať, hádať, kričať. Strhni s hlavy klobúk, sopni ruky a venuj aspoň krátku modlitbu nebohému za spasenie jeho duše: Daj sladké odpočnutie, Pane, tomuto mŕtvemu, nedovoľ, aby dostal po smrti závrät v tej tisícšedemstometrovej výške, a prived' ho čím skôr do slávy nebeskej, veď má tam už blízko, amen.

A Tavo, trochu skrahnutý dychom večnosti, ponáhľal sa vysvetľovať: — Pred rokom prišiel ku mne s tamtej strany, — zahodil rukou voľakde za Prielom. — Mal tu dojednať nejakú starú záležitosť s mlynárom, ale doniesol si so sebou aj voľajakú prašivinu a na tú skrepenel. Ráz ráno ho poskrúcalo pri ohnisku ani kôrku a viac nevstal. A rúči chlap to bol. Hu, boli sme dobrí známi, nuž vykonal som mu ešte túto službu. Tu leží. Na Jakuba to bolo. Ak máte niečo s ním, len si vybavte.

Stiahol husté obočie a pritvoril škuľavé oko. Prichodilo sa mu ešte pustiť do litánií ku všetkým svätým a bol by celkom iste žandárov rozplakal. Hu, Tavo bol všetkými masťami mazaný. Zručnejšieho komedianta ani vari nebolo. Ale ja som mu rozumel. A aby mi neušla príležitosť usvedčiť ho z cigánstva, sponáhľal som sa odkryť jeho figeľ.

— Pst, — povedal som, — buďte ticho. On žije. Vstal z mŕtvych hneď na druhý deň, myslím, že to bolo na Annu, keď sa najlepšie ľan dvíha. Práve vtedy sa zodvihol i on s tohto miesta a odišiel. Naozaj, niet ho pod skalami. Keby ste rozhádzali túto hrobku, našli by ste pod ňou len zmliaždenú psicu a znaky po ovčích paprčkách. Ale buďte ticho, on je nablízku, azda aj medzi nami, len ho nevidíme.

Nečakal to odo mňa. Ako by som mu bol za džber ľadovej vody vyčrpol pod bradu, tak sa naraz prebral a ožil. Hneď mal okále vyligotané, strapaté hniezda obočia nimi zodvihnuté vysoko doprostred hrboľatého čela, chlpy zježené a pehy veľkosti medených päťákov. Aj škuľavé oko sa mu náhle napravilo, pľuhákovi. Ani kaňa tak dorovna a strmo nehľadí, keď vyzerá z výšky medzi lišajníkmi hrdzavošedivý kožuštek myši, ako hľadel on na mňa. Nazdal som sa, že ma ide tým pohľadom prepárať. Bezpochyby žlč mu vrela. No pred žandármi zdržiaval svoju zlosť a pokúšal sa ma iba zahriaknuť.

— Hu, prečo by mal vstávať z hrobu, keď je už raz zavalený skalami a má aj kríž, veď by to nebolo na ľudský spôsob.

— A prečo by tu mal ležať, hniť, dať sa prevrtávať červíkmi, keď nemusí, lebo on nie je stvorený na ľudský spôsob, ale na spôsob diabla, — dobiedzal som nástojčivo. — Boh mu rozkázal navádzať ľudí ku hriechu. On sa tomu podrobil, ale vymohol si večný život. Môže teda zomierať, ožívať, ako mu ďaka, lebo môže hocikedy vystúpiť z pekla na svet. Chachacha, akože by sa to srovnávalo s naším kresťanským poriadkom, keby diabol zomrel, povedzme, na obyčajnú prašivinu, ako ty vravíš.

Vo svojej opovážlivosti zašiel som skoro príďaleko. Do Tava v tú chvíľu vchádzal zaiste Parom. Mohol som sa presvedčiť na vlastné oči, ako tento mocný pohanský boh znetvoroval svojím ukrutným hnevom ľudskú podobu, keď voľakedy schádzal zo svojej nadohľadnej ríše na zem a vteľoval sa do svojho kňaza, aby robil poriadky medzi našimi rozvadenými pradedmi. Ani sa mi teraz nechce veriť, že by Tavo nebol zdedil čarodejníctvo dávnych žrecov, lebo tá prekrútená, zohavená tvár, ktorá sa mi namiesto Tavovej tváre zjavila, tie vypúlené, jedom sršiace okále, pekelný úšľabok, čo zhúžval do gundže celé jedno líce, kým druhé vytiahol až tak, že bolo poznať pod ním hrboľce zubov, vypnuté povrazy žíl na krku, navreté pampúchy mäsa na brade, i celá hrud' vysotená dopredu, ako by sa mala rozpuknúť, prezrádzala, že tu zasiahla nadprirodzená sila, najskôr tá, čo na oblohu vyfukuje búrky, dlžiznými bleskami švihá chrbty vrchov a strašnými hlasmi hromov ohlušuje doliny. Iba vtedy trochu skrotol, keď som oznámil, čo sa mi v poslednom čase prihodilo a k akému uzáveru som preto prišiel. Zúrivosť odčerpal zo seba dlhým trúbením a smiechom, podivným síce, ale predsa ľudským. Nazval ma kuvikom a radil, že som mal ísť radšej mátohy plašiť po márniciach, nie za hájnika do Prietržín. Potom si dôkladne lakťom povytieral s oboch strán rypák, vyplul pred seba zvyšok zlosti, posielal nás do pekiel pre radu, keď jemu nechceme veriť, a sbehol späť do rúbaniska, aby mohol dokončiť svoj kúpeľ.

Žandárov tým síce celkom zmiatol, ale moju mienku nenaštrbil. Bol som i tak presvedčený, že zahral iba komédiu, aby zviedol sto-

párov na scestie, a vo mne zasial neistotu. No pomýlil sa. Ešte toho dňa som sa rozhodol vytrhnúť zpomedi vrchov hlavný koreň všetkých temných síl a očistiť hole od príšer.

IV.

Mal som obstojnú guľovnicu. Staršia výroba, ale niesla dobre. Nosil som ju však viac pre parádu, aby sa mi niečo osievalo pri boku. Hoci bolo do čoho mieriť: na poľanách a v bánoch stretával človek každú chvíľu krdle plachých jeleníc alebo srnčie rodiny, aj dravce často nadbehúvaly do cesty; nikdy ma neschvátila opravdivá poľovnícka vášeň zodvihnúť pušku, prižmúriť oko, s napätím cieľiť, a potom po výstrele v rozochvení ešte uprostred dymu a za ohlušenia zisťovať v diaľke výsledok, lebo som si myslel, že by sa tak narušil poriadok, ktorý určil vo vrchoch život. Preto mi vari zvieratá ani nevyhýbaly. Každé šlo spokojne a nerušene za svojou životnou potrebou, hoci som sa im plietol stále do cesty. Ale ako som pojal k vlkovi nenávisť, všetko sa zmenilo. Nechodil som viac bezstarostne po hore, ale prikrádal som sa poza stromy opatrne a ticho, načúvajúc každému šelestu. Moje smysly teraz ľahko rozoznávaly v povetří živočíšne vône rôznych zvierat a na diaľku farbu srsti, bez ťažkosti upozornily na stopu v šuvarine, na prti alebo v úplaze, podľa celkom nepatrných znakov vedely určiť pohyb zvierat v každom čase, ako by si na takú robotu už dávno boly zvykaly. Temer cez jednu noc stal som sa nielen skúseným, ale aj vytrvalým poľovníkom. Rozhodol som sa stoj čo stoj skoliť nepohodlného dravca, mysliac, že tak odstránim hlavnú prekážku, ktorá sa postavila medzi Zunu a mňa. Hoci bolo v tom čase dosť roboty i v šlógoch, sledil som iba za ním deň i noc neúnavne a vytrvale celým revírom. No podujatie nebolo ľahké. Štvaný dravec ako by bol zvetril, že je v nebezpečenstve, vyhýbal mi, bol vždy na míle predo mnou, iba čerstvé stopy a zvyšky krvavých hostín ma presviedčaly, že sa ešte zdržiava v mojom revíri. Slnce vychodilo a zapadalo, vetry sa kízaly úplazmi,

vystupovali, po nociach kvitly veľké hviezdy nad horami a ja som líhal i vstával rovnako s nepokojným srdcom. Tak prešiel celý týždeň a vlk behal po slobode. Iba v sobotu ma stretlo šťastie. Zastihol som ho vo Vlčích jamách. Vari čakal na svoju družku, preto bol nepozorný. Dostal som sa k nemu do takej blízkosti, že ho guľka nemohla minúť.

Dravce mávajú obyčajne tuhý život a stávajú sa nebezpečnými pre neopatrného poľovníka ešte aj vtedy, keď sa zdá, že im už krv v žilách celkom vychladla, ale tento sa nebránil smrti. Ležal pokojne na tráve s vyvaleným jazyčiskom a s krvavou penou na papuli. Guľa mu prevrátila komoru. Bol to poriadny kus. Zaiste nebol v poslednom čase na planej chove. Mal ešte hustý zimný kožuch, hrdzavohnedý, iba na krku miestami prešedivený. Nemohol byť teda ani starý. Vari naozaj pochádzal z nejakého mocného vlčieho rodu, ktorý tu voľakedy neohrozene vládol nad tichou a bojazlivou zverinou, možno ho naozaj Zuna vypelichala na kozom mlieku a mal najlepšiu príležitosť obnoviť krutovládu hrôzy medzi vrchmi, ale moja guľovnica mu to prekazila. Už som si mohol dať z jeho kožky vyrobiť poľovnícku kapsičku. Bol pokorný a poslušný ani baranček, ešte len aj oči mal milosrdné. Aká zmena! Iba nedávno bol nástrojom diabla. Ľudia od neho zďaleka bočili a zvieratám slably nohy, keď začuly za sebou jeho skučanie, a teraz stal sa obyčajnou mrcinou. Navidomoči mu tuhly behy, vietor mu vyhánal posledné blchy z kožucha, slnce mu vysušalo oči a so všetkých strán liezly k nemu chrobáky, aby si pod jeho rebrami usporiadaly hody. Smrť sa dala do svojho diela. Robila zručne a rýchle. Ja som jej nemusel pomáhať.

Plnil som sa už pýchou. — Chachacha, dnes večer valasi na prietržinskom salaši môžu pokojne spať, vlkolak z Kotliska im nepríde rozháňať ovce, aj slepý mlynár bude nadarmo načúvať do noci, keď sa ozvú kroky obávaného veriteľa.

Ale nebola to radosť stála. Vlk sa zdal iba naoko pokrotnutý, lebo keď som chcel porušiť jeho zdanlivý pokoj, ukázal znovu svoju silu.

Zaumienil som si totiž, že mrcinu zavlečiem hneď do mlyna, aby

sa Zuna presvedčila, že som rozhodnutý biť sa o svoje šťastie aj so silami pekiel. No môj Eguš sa rozhodne proti tomu postavil. Nechcel mi pomôcť. Keď som mu chcel naložiť bremeno, vzpätil sa, prudko sa prehodil a odcválal s besným rehotom preč. Mrcinu musel som si z Vlčích jám vyniesť sám a pri chatrči podráždený koň v tanci pokračoval. Kým nevybadal môj zámer, stál pokojne pod strapatým smrekom, kde si bol sám vyvolil stajňu, ako som ho šiel však sedlať, a najmä keď som mu chcel priputnať mrcinu na chrbát, mal mi vybiť zuby.

Vymýšľal si nezvyklú hru. Obehúval v kruhu celú poľanu, občas pristavoval sa predo mnou, chvíľu stál s vysoko vyzdvihnutou hlavou, nespokojne zahrabúval pravou nohou, ako by ma chcel pred niečím varovať, a zas odbehúval.

— Ech, nevďačník, vari si len nemyslíš, že budem aj celou dolinou túto mrcinu vliecť na chrbte, ako som ju privliekol sem, a ty si budeš vylizúvať slabiny, ešte to! — Sňal som si remenný pás, a keď sa zas vracal ku mne, vyťal som mu niekoľko britkých na príučňô po papuli.

Ale on neustúpil. Poznovu začínal svoj tanec, ako by mu boly mozog napadly motolice. Podivné! Prvý raz bol taký zanovitý. Do tých čias sme vždy pekne vychádzali. Podroboval sa ochotne mojej vôli. A teraz náhle ako by boli doň vošli besi. Komediant, azda si namýšľal, že je v cirkuse. Zlosť vo mne zvreła. Zabudol som na všetky služby, ktoré mi preukázal, stratil som ľudský cit a mieru hnevu. Keď opätovne ku mne pristúpil, chytil som ho za zubadlo a ťal nemilosrdne, kade len ruka začiahla, a keď sa mi remeň vyšmykol, použil som bez okolov päšť a baganče, nedhajúc, že mu vytlčiem oči, prerazím bachor alebo že ho celkom zabijem.

Nakoniec musel som použiť Isti, ak som sa chcel ešte toho večera dostať ku mlynu. Mrcinu som priputnal na povraz, ktorý som objavil v jednom kúte chatrče, a zavliekol poníže do hory, aby jej nepríjemný pach zanášal vietor na dolinu, a s druhým koncom povrazu blížil som sa k Egušovi. Netušil nič. Dal sa chytiť, osedlať, bol zas pokojný, iba oči mal trochu prekrvené. Mohol som si po-

hodlne vysadnúť, ani kožou nezatriasol, a keď som mal tak pevne jeho boky v kolenách, že ma nemohol shodiť, prudkým trhnutím povrazu pritiahol som mrcinu bližšie, aby sa cestou nezaplietla medzi stromy.

— Hajdy, Eguš!

Bolo to však nebezpečné. Ako kôň zacítil mrcinu za sebou, pochytla ho taká zrádca, že stratil celkom smysly a stal sa opravdivým besom, rútiacim sa voslep horou do noci a strhávajúcim všetko okolo seba do záhuby. V bokoch ho šklbalo, telo sa mu striaslo odporom, vyhodil sa na dolinu ako rozpajedený šarkan s plameňom v pysku, aby si čím skôr vyvetral neznesiteľným vlčím pachom zamorené nozdry. A zároveň s ním poskočila mrcina. Ani o piad' ju nemohol predbehnúť. Popletala sa mu neprestajne okolo zadných nôh, lebo ja som ju držal pevne na povraze aj vtedy, keď ma už chytal závrat zo šialeného cvalu. Teraz som už pochopil, že si nesiem na dolinu nešťastie, ale nevedel som sa ho zbaviť. Nešťastie je spútané s tvojím životom, ako je spútaná radosť. Vlastníctvo prijmeš bez reptania a opatruješ si ho tak ako ktorýkoľvek dar boží. Ba niekedy ešte starostlivejšie. Hneď chápeš jeho osudovú dôležitosť a preto raz v nedeľu popoludní po litániách, keď sa ti žena s deťmi rozídu z domu, odložíš ho do dubovej skrinky za pec alebo za prostreduú najširšiu hradu k ostatným cennostiam. Potom sa dlho toho miesta strániš, pociťuješ bázeň, kedykoľvek zavadiš oň zrakom. Ale náhle stratíš všetku obozretnosť. Vychystáš sa, povedzme, do hory. Berieš si s poličky fajku, mechúr s tabakom, potom s múrika zápalky a nakoniec celkom uvedomele siahneš rukou i na to miesto a položíš si svoje nešťastie do vrecka k ostatným drobnostiam. Podobáš sa v takýto čas žabc, ktorá skáče hadovi do pažeráka. Ťažko povedať, kto vládne vtedy tvojou vôľou. Mne sa napríklad zdalo, že splňam svoje predsavzatie, keď pokorujem koňa a púšťam sa s mrcinou na dolinu. A predsa vtedy bol som už iba hračkou osudu. Lavína hrôzy pohla sa na mňa pod chvíľou, keď som kládol prst na spúšť guľovnice a čakal v rozochvení na výstrel, čo mal vyhasiť život vlka.

Mrcina si uvedomovala svoju moc. Počínala si čoraz seabedomej-

šie, ako by bola oživala. Zprvu sa iba kotúlala prťami, kade kôň cvá-
lal, rúcala skálie, mrvila prst, šuchorila lístím a voštím, potom sa na-
učila skákať: neprestajne dorážala koňovi do bokov alebo priam na
chrbát. Hijó, hohó, nestrasiete sa ma. Pliaga! Ukázala sa silnejšou
po smrti, ako bola za živa. Do tých čias bola nebezpečná len pre
niekoľko bezbranných zvierat a vari i pre niekoľko poverčivých
pastierov a dedinčanov, teraz vyburcovala všetkých živých i mŕtvych
medzi horami.

Hora zhikla úžasom. Vytrhla sa z driemot a nevedela, čo sa robí.
Lomoz bol priam uprostred nej. Schytával stromy do víru po rade
ani zdivený víchor. Nezadržateľne rástol a zachvacoval nové prie-
story. Vonkoncom nevedel sa uspokojiť prízemím. Na bralách sa
vzdúval a vyskakoval až ku hviezdám. Preto strácala rozvahu. Zdŕ-
havo zaručala na dolinu, a zachvátená nesmyselným únikom, smic-
šala sa s čiernou zemou i so šedivou oblohou. Proti mne rútily sa
stromy: vysočizné jedle, strapaté smreký, hrubé, rozkonárené buky.
Musel som vynaložiť veľkú šikovnosť, aby som im unikol.

Zdola vystupovala noc. Chcela byť pevná v celej svojej šírine, ale
cval môjho koňa ju rozbíjal na kúsky.

Vtedy som už strácal nádej. Držal som sa síce krčovite Egušovej
hrivy, aby som nesletel, ale tomu som nevedel zabrániť, žeby sa kôň
nezrútil do voľaktorej priepasti. Za seba som sa neopovážil pozrieť.
Mrcina vyštvala proti mne všetky temné bytnosti podzemia. Pre-
zrádzala mi to smršť zvukov, ktorá sa za mnou dvíhala. Na všetkých
stranách pukala sa zem. Z čiernych priepastí šľahaly plamene sa-
mého pekla. V besnom blkote praly o seba ani hromy. V ich horú-
čave škvarilo sa mäso a trešľaly kosti: hrozný jakot, následok za-
tratenia, výstraha smrti, ples a hody najväčšieho utrpenia. Srdcervúce
upenie a kvílenie obetí zadúšal hrozný diabolský smiech. Sám
mocný satan vystúpil zprostred plameňov a pustil sa so svojou há-
veďou do tanca. Hua, hua. Tlieskali a bubnovali si na vypučené
bruchá.

Kôň sa už nedotýkal zeme. Letel tým huriavkom s natiiahnutým
krkom ani šíp. Ledva stačil lapať dych. Boky sa mu šly rozdrapiť.

A ja som banoval, že ma Pán Boh nestvoril radšej uhriakom, aby som sa mu mohol vryť pod kožu, a dnes ďakujem svojmu anjelovi strážcovi, že ma predsa neporušeného složil na pažiť pred mlynom.

V.

Zunu som doma nezastihol. Známe miesto pod starou vrbou nad stavom, kde som ju obyčajne v takéto čas nachádzal schúlenú, mlkvu a zahľadenú do tajomných hlbín vody, bolo prázdne. Darmo som čakal a načúval. Odnikiaľ sa neozval jej ľahký krok. Noc rýchlo zastierala zem tmavými odedzami. Priehľadnosť slabla. Známe zákutia rúbane sa mi rad-radom strácaly s očí. Splynuly s čiernou hradbou vysokého lesa. Zbytočne som ich potom pre istotu všetky trpezlivo poprechodil a pozorne poprehľadával. Ani z jedného nevystúpila známa biela postava. Nakoniec som vošiel i do mlynice, ale miesto Zuny vyšiel mi tu v ústrety starý mlynár a zval ma dovnútra.

Nijako ma to neprekvapilo. Nestretol som sa síce s ním v poslednou čase ani raz. Lež on sa mohol na mňa rozpamätať. Veď ma neraz videl tadiaľto prebehuvať, motať sa pomedzi vrecia so Zunou ako malého chlapca. Hádám počul od iných, že som sa vrátil, ba hádam vie aj to, že som starú známosť obnovil, mal teda príčinu pozvať ma k sebe. Ja som síce vtedy nemal veľa chuti tratiť čas posiedkou so slepým starcom, ale keď som si uvedomil, že jeho slovo by azda mohlo zaväziť u Zuny, vošiel som.

Mlynár dožíval svoju starobu opustený. Slepota ho natrvalo vyradila z pomedzi ľudí a vykázala mu miesto voľakde na medzi časnosti, odkiaľ je možný pohľad iba do seba. Mala by to byť vraj pokuta za previnenie. Aspoň taký chýr o ňom išiel a on ako by si bol toho vedomý, uspokojil sa s osudom. Keď zanedbal mlyn a dovolil poodnášať všetko zariadenie, vtiahol sa do múranice ako do vlhkej diery dokaličené zviera pred smrťou, klesal, machnatel zároveň s ňou a čakal ešte, kým mu nad košťami nenavší mohylu.

Obýval najtmavšiu komoru. Voľakedy to bol sklad. Pôsobila chmúrno ani kamenná hrobka. Hore i dolu bola vyložená tehľami. Na stenách držal sa srieň. Vari celou dĺžkou dlážky povalovali sa na slame rozličné handry. Miernily trochu chlad a zároveň pravdepodobne slúžily za lôžko, lebo postele tu nebolo. Celé zariadenie sa skladalo z jedného stola a dvoch stoličiek, ale mlynárovi aj to stačilo. Mŕtvym dávajú do truhly ešte menej a sú spokojní. Pre neho i tieto predmety boli jednako iba spomienkami.

Na stole blkotalo žlté svetlo hrubej voskovice. Najskôr za mlynárovu dušu. Rozkolembalo síce trochu povetrie nad stolom, ale nevedelo vliať vľúdnosti do priestoru a najmä nevedelo pristrojiť predmety bohatšími tvarmi a živšími farbami. Pri dotyku rýchle chladlo a zostávalo prilepené iba na povrchu ako pozlátka. Bezpochyby kamenica bola posledným príbytkom pozostatkov jedného života, pripraveným hrobom a ticho plápolajúce svetielko posledným pozdravom miznúceho sveta pútnikovi na cestu do večnosti.

Keď som vstúpil dovnútra, zarazil ma ťažký olejnatý zápach. Zdal sa vystupovať z dlážky, ako by slama a handry boli nasiaknuté olejom. Ťažko sa mi preň dýchalo. Sadal na pľúca a pridúšal. Neskoršie som zbadal v tmavom kúte za dverami plechový sud, pravdepodobne zvyšok zásob oleja, ktoré si akiste voľakedy mlynár nepretržite opatroval a dopĺňal, aby mal pohotove na masenie strojov. Plechovica bola akiste hodne prehrdzavená, lebo olej sa lisol na stenách.

— Predvečerom som počul zasa horu zahučať, nuž vedel som, že prídeš, — zahundral mlynár, keď sa usadil za stôl oproti mne.

Opýtal som sa na Zunu. A on mi prezradil drsným hlasom, že ju náročky poslal k Weinholdovi, aby sa mohol so mnou osamote porozprávať. Za veľkými čiernymi sklami jeho okuliarov zažiarily zároveň blesky, vari druhé oči, ktoré utajoval pred ľuďmi, aby ho považovali za temného, ale ktorými všetko jasne videl, zisťoval a posudzoval zo svojho utajeného stanoviska dôkladnejšie, ako môže posudzovať obyčajný smrteľník s odkrytým zrakom. Preto som mal pri ňom stále nepríjemný pocit, že s nami ešte niekto tretí sedí, nesku-

točný, bez tela, len s prenikavými iskrami hlbocizných a bystrých očí, človek nebezpečný a úskočný, azda on sám, ale v mladšom veku.

Ako som sa pamätal, mlynár bol vždy nevlúdny a ukrutný. Čelaď si nemohla na neho zvyknúť. Nestačili sa ani zaučiť do roboty, už mizli obyčajne nocami, nedožadujúc sa ani mzdy. Ako sa neočakávané na dvore zjavili z neznámych končín, odkiaľ si ich mlynár privádzal, keď z blízkeho okolia nedal sa mu nikto nahovoriť, tak náhle do tých končín zas zachádzali, iba čo sa potom začaly šíriť hrôzostrašné chýry o tom, ako sa mlynár nocami premieňa na obľudného vtáka, ktorý vyciciava šuhajom a mladuchám krv, ako obcuje s tým prekliatym z Kotliska, ako káže paholkom vláčiť vo vreciach skaly a hlinu, dáva mlieť, aby mohol šuďiť sedliakov, alebo ako mučí ženu. Nevieam, koľko pravdy bolo na tom. Ale museli si to ľudia vravieť, lebo ja som to počul medzi deťmi, ba pamätám sa, že i mať ma strašievala mlynárom. Zprvu som si z týchto rozprávok robil málo. Nevedel som hádam preniknúť k ich jadrú. Maly síce určitý účinok na moje sny, ale vo dne ich sila sa tratila. Chodil som do mlyna s matkou bez obavy. Ona na robotu a ja za hrou. Raz naskytlá sa mi však príležitosť, že ma hrôza do tých čias nezdôvodnených rozprávok zasiahla bezprostredne a hlboko do nevinného detského srdca. Bolo to nejako pred Vianocami. Ja a Zuna sme sa hrali na kuchyni vo mlyne a naše matky ticho a usilovne priadly pri okne, ktorým prenikalo bledé svetlo zimného dňa, keď náhle ozval sa v mlynici prenikavý vresk a do kuchyne vbehla v úbohom stave slúžka, ktorú bol iba nedávno mlynár doviedol. Zo šiat mala iba handry. Hodila sa k mlynárkiným nohám a skučala ani zbitá suka. Mám ju pred očami takú skrútenú, s vlasmi rozpustenými a roztrúsenými husto po zemi, mám ešte dodnes pred očami škvvrny rozmazanej krvi, ktoré sa jej ukazovaly medzi handrami na holom tele, ako sa svíjala a trepotala nohami, lebo ony razom zmenily pohodu mojej detskej duše vari preto, že som ich prvý raz videl na takom belostnom tele a že som z nich náhle vytušil ľudskú dravosť. Bola to surová rana, mierená priam do prameňa môjho života, a

pocítil som ju náhle celým telom i dušou. A to isté iste cítila i Zuna, lebo vtedy naraz začali sme obidvaja tak kričať, že naše matky nevedely, či majú skôr nás tíšiť alebo úbohé dievča ratovať. Hneď potom prihnal sa rozzúrený mlynár. Mal zákerný, zlý pohľad. Nevravel nič, ani nenadával, ako robievajú chlapi, keď sú pristihnutí v takom stave, len sa slepo, upriamene a bezohľadne hnal za svojou obeťou a tak isto bezohľadne, ticho, iba s vyškerenými zubmi načahoval ruky za hrdlom svojej ženy, keď sa mu postavila do cesty. Neviem, čo sa potom stalo. Matka nás oboch so Zunou schytila a ušla do dediny. Od tejto príhody som od mlynára vždy bočil. Chodil som síce s matkou ďalej do mlyna, lež úzkosť ma až vtedy opúšťala, keď sme sa so Zunou utiahli niekde do hory.

Teraz mi to všetko prišlo na um. Nebál som sa. Raz muselo dôjsť k tomuto stretnutiu. A predsa musel som sa stále brániť nepríjemnému tušeniu, že sa železné dvere za mnou z nevysvetliteľných príčin zaplesnú a uzatvoria ma na večnosť v tejto diere so zlým slepcom.

Mlynár hodnú chvíľu nepovedal ani slova. Sedel meravo a ticho, tvárou obrátený priam ku mne, ako by ma chcel vnímať sluchom. Na čiernych sklách okuliarov tancoval mu odlesk pohyblivého svetla a okrem toho mu už nič nevedelo oživiť tvár. Vyzeral ani slnkom vysušená mŕtvola.

Potom náhle prehovoril:

— Posledné dni som mal pokoj. Mohol som o všetkom dôkladne porozmýšľať. — Pohýbal pritom celou tvárou a mne sa zdalo, ako by sa predo mnou huňaté zviera mrvilo vo svojom brlohu a ježilo hrubú sršť na chrbte, lebo mal celú tvár husto pozarastanú. Hlas mu bzučal voľakde vo fúzoch.

Vravel:

— Rozhodol som sa dať našu vec do poriadku. Nebudeme sa za prsty fahať. Vyrovnáme sa tak, aby sme obaja boli spokojní. Keď si sa už dostal do môjho kožucha, nedbám, nechaj si ho celý, ba pridám ti ešte druhé, teplejšie, môžeš sa zohriať, ak ti bolo dosiaľ zima.

Myslel som, že naráža na môj pomer k Zune. O čom inom by sa

bol aj so mnou shováral. Bolo to prirodzené. Bol predsa otcom, musel sa starať o budúcnosť svojej dcéry. A keď som ja nepri-chádzal, začal on. Mal vari na pamäti svoj vysoký vek. Nechcel zomrieť skôr, kým nevidel zaopatrené svoje jediné dieťa. To býva starosť všetkých rodičov. I ukrutný mlynár mal srdce. Nemohol iba nenávidieť. Srdce má niekoľko komôrok a láska sa uspokojí niekedy i jedinou, obyčajne najmenšou, a preto u niektorých ľudí iba ťažko a neskoro preniká na jazyk. Zabudol som si však uvedomiť, aké dosledky máva samotárstvo a bezútešná slepota na človeka.

— Ach, mám radosť, že som sa s vami stretol, — povedal som, dúfajúc, že ho prívetivosťou trochu obmäkčím. — Dávno sa sem sberám, lebo viem, že potrebujem vaše rozhodnutie, no vždy ma niečo zdržalo. Nemyslite si teda, že som od vás bočil. So Zunou som odprvu iba dobre smýšľal.

Pomrvil chlpmi nad ľavým obočím. Mal to byť úškrnok. A hneď sa naklonil nad stôl, ako by ma chcel lepšie vidieť, a vrazil:

— Nespomínaj radosť. Akože by si sa ty zachoval ku psovi, ktorý by ťa chňapol za stehno, a čo by urobil on, keby si sa zaháňal naň kyjakom? Na ktorej strane že by bola radosť, há? Neklam sa! Maj vždy na pamäti len svoju psiu povinnosť a nezaliezaj pod taký stôl, kde koštiale pre teba nehádzu. Nuž vyber si z toho svoj podiel, ja som si svoj už dávno odpočítal.

Na takú reč som mu mohol povedať len to, že si budem vladať sám užiť svoju ženu, keď na to príde.

To mu nemohlo byť po srsti. Bol zvyknutý dávať iba rozkazy, kričať na ľudí, nadávať, hrešiť a všetci museli plniť bezvýhradne jeho vôľu. Kto sa spriečil, musel ujsť, ak nechcel byť zdeptaný. Preto na chvíľu ustrnul. Vari ma ešte raz starostlivejšie zmeriaval svojím druhým utajeným zrakom, uvedomujúc si prvý raz svoju slabosť a drvivú prevahu síl, ktoré sa skrývaly v mojich slovách. A zatiaľ mu zpoza ošúchaného goliera zamatového kabáta vyliezol na plece hrdzavý pavúk. Prezeral si ma a od samej mrzutosti zakášal prednou nohou. Nemal rád takých hostí, čo pánovi rozpaľujú krv. Rozhorčene sbehol dolu rukávom, ako by sa chcel vrhnúť na mňa,

potom sa zháčil a zaliezol nazpät za golier, kde pravdepodobne medzi chlpmi mlynárovej brady mal svoj brloh. Mlynára to nevyrušilo. Najskorej mal už dávnejšie so zvieraťom smluvu o tom, koľko mu má denne odobrať planej krvi zo žíl. Dumal ďalej. Na okuliaroch sa mu lesk ustálil vo dva pásiky a potom celkom zhasol. Duša mu možno klesala do hlbín večnosti. A keď sa ozval, bolo to, ako by sedel v hlbokkej studni.

— Nepretvaruj sa, — vravel. — Dávno som zmeral tvoje sily, i tvoje možnosti. Sám si ich na mne vyskúšal. Nehrajme sa už na slepú babu. Od tých čias, ako mi ťa peklo poslalo do cesty, mal som možnosť poznať i všetky tvoje spôsoby. Hádám mi to uveríš. Viem, že sa premieňaš na sedmorako, aby si sa kryl a zavádzal dôverčivých ľudí. To je tvoja najlepšia zbraň. S pomocou nej nadobudol si prevahu nado mnou. Nemusíš ma presviedčať o ničom. Poznám ťa už dobre. Hoci nemám oči, vidím ťa. Viem, ako a kde sedíš, ako sa tváriš, viem, čo zamýšľaš, ba viem i to, čo robíš a kade chodíš, keď si nie pri mne. Prezrádza ťa povetrie, pach, ktorý rozširuješ, a prezrádzajú ťa aj stromy, lebo kvília, keď prechádzaš popod ne. Ale dnes sa nejdeme navzájom klamať. Chcel by som, aby sme zanechali staré protivenstvá, aby sme sa múdre dohodli a rozišli navždy každý po svojom.

Komu patrily tie divné slová? Bol azda ešte niekto okrem mňa v temnici? Sviečka pokojne horela. Žltý vosk dvíhal sa pri knôťiku, stekal okrajovým žliabkom ku hroblinke a odtiaľ rovnomerne odkvapkával dolu na stôl. Svetlo vôkol jasalo. Hore pod stropom bolo neisté. Kúty sa strácaly v šere, steny dýchaly chladom a dverami dovnútra hľadela noc. Nie, nikoho tam nebolo. Starec bol obrátený tvárou ku mne a čierne okuliare hľadely na mňa. A predsa jeho myseľ musela byť spútaná s iným. Najskorej v tomto čase vstupoval do neho diabol, o ktorom išly chýry, že ho nocami navštevuje, a on sa s ním dohováral, alebo azda proti svojej vôli, premožený únavou, zaspal a hovoril zo sna. V každom prípade stávaly ma jeho slová do čudného rozpoloženia. Celkom ma zmiatly. Stal som sa neistým, plachým, lebo všetko okolo mňa dostávalo ne-

obyčajný vzhľad, ako by pod povrchom predmetov vznikala podozrivý pohyb, chystajúci sa vybušiť, porušiť ustálené tvary a pokoj. Pod nohami začala sa mi triasť dlážka. Handry i slama prevlhovaly. Zpod nich voľačo vymokalo. Áno, bol to olej. Belaskavá tekutina dostávala na svetle prenikavý lesk. Stúpala a zachvacovala stále nové plochy. Podchvíľou sa mi zdala ani tenká, slizká živočíšna blana, rozťahnutá po celej dlážke. Potom prebehla po nej iskierka a hneď prudké svetlo zaslepilo mi oči, lebo zarachotily mocné stĺpy plameňov. Bol to zaiste iba účinok blkotania skromného svetielka na voskovici, zosilnený prázdny priestorom komory, ale mne bolo úzko. Temer som vykrikol. Chcel som byť hneď na míle vzdialený od týchto miest. Nechcel som viac hľadiť do prázdnych očí mlynárových, nechcel som viac počuť jeho hrozný hlas a cítiť jeho natuchnutý dych, nechcel som byť viac v blízkosti prevlhnutých múrov starého mlyna, nechcel som byť mŕtvolou v tom chladiacom chrobe, ale vtedy mlynár náhle ožil, vyložil obe ruky predo mňa dlaňami nahor a vrazil:

— Pozri, toto sú moje ruky. Dve. Pravá je trochu silnejšia od ľavej. Všimni si. Na dlani to ani nevybadáš, tam niet rozdielu. Ruka ako ruka, ale na prstoch. Najmä na palci, lebo ten najčastejšie používame. Len ich zmeraj. Rozdiel je viditeľný. A ak máš zdravé oči, istotne vidíš na dlaniach a na pampúškoch prstov šupiny a jamy, ako by odtiaľ boly hrče povypadúvaly. To sú pozostatky po mozoch. Niekde azda nájdeš len čierne fliacky. Vieš, zem a pot. Lebo mozole sú od roboty. A teraz hľad', prevrátim ich. Vidíš tie vyduté žily? Tadiaľ steká moja krv. Voľakedy sa miesila s robotou, so zemou a s potom. Tak. Vtedy bola prudká, teraz ledva steká, je už unavená ako ja. To robia roky. Nuž počítaj, ak vieš. To je celé bohatstvo môjho života. Skladá sa z podielu mozolov a z podielu krvi. Dá sa zpoľahky obsiahnuť, veď žijeme iba jeden život. Celú sumu rozdeľ na polovice, a keď premeriaš tie s podielmi, ak si spravodlivo počítal, môžeš sa presvedčiť, že polovice sú zároveň s podielmi. Neukrivdím ťa teda, keď ti dám podiel mojich mozolov. Je taký istý ako podiel mojej krvi, iba že tento je srastený so mnou,

súvisí s mojím životom. Uváž hodnotu toho, čo ti ponúkam. Tvoje požiadavky voči mne nemôžu byť väčšie.

Potom sa shrbil, sklonil hlavu a pokračoval:

— Keď podídeš k zadnej stene a rozmeriaš jej šírину krokom na polovice, stupíš na tehlu, trochu obtlčenú na hranách a pohýbanú. Nie je spojená s ostatnými. Dá sa ľahko odvaliť. Skús a presvedčíš sa, že ťa neklamem. Čo nájdeš pod ňou, to si môžeš vziať. Neboj sa, neukrivil som ťa . . . Nájdeš tam všetko, čo som stačil nahonobiť, kým som vládol. Nedbám, že zostanem na holotíne. Zaobídem sa nejak. Chcem sa s tebou spravodlivo podeliť. Keď myslíš, že ti môj život niečo dlhuje, ber si celý podiel mojich mozol'ov. To je pravá polovica môjho života. Ale Zunu mi nechaj. To je druhá polovica. Podiel mojej krvi, a ten ti nedám, lebo tak ďaleko tvoje nároky nemôžu siahať.

Vtedy som pochopil, že mám do činenia s bláznom. Dlhoročná samota zmäkčila mu rozum. Bola to spravodlivá odplata za príkorie, ktoré spôsobil iným. Preto som ho ani neľutoval. Naopak, bol by som mu rád dožičil ešte väčšieho pokorenia. Banoval som, napríklad, že je slepý a že nemôže vidieť môj úškrnok, bola by mu od neho ešte viac zhorkla žľč. Nebral som viac ohľad na jeho starobu a na jeho stav. Bol mi ľahostajný. Naše mienky sa rozchádzaly, naše zámery šly proti sebe a nedalo sa predpokladať, že by sa boly raz urovnaly. Či tak, či onak, museli sme sa niekedy sraziť. Nebolo iného výhľadu, najmä keď mi bola známa mlynárova tvrdohlavosť. Preto poponáhľal som sa mu ochotne vysvietiť tie miesta v hlave, kde mal dosiaľ tmu.

Dôkladne som mu predovšetkým rozpovedal, kto som a čo tu hľadám, aby ho nestrašily viac mátohy. Vysvetlil som mu svoj pomer k Zune, naznačil, ako ho mienim v budúcnosti usporiadať, a potom som ho ubezpečil, že nemám v úmysle trhať jeho život napoly a zmrzačiť na starosť, lebo poznám hodnotu podielu mozol'ov i podielu krvi a viem, aká nezahojiteľná rana by sa rozjatrila v živote, keby sa jedna z týchto polovic zašantročila. No poradil som mu dobrosrdečne, aby Zunu do svojho imania nepočítal, lebo tá patrí

do vlastníctva vrchov a hôr, ktoré jedine môžu určovať jej osud a najmä preto, že ona je už dávno podielom môjho srdca, za ktorým som sa až sem ustával a ktorého sa nemienim vzdať ani vtedy, keby som mal puckou rozmlátiť jeho zanovitú a bláznivú hlavu.

Neviem, ako prijal moju radu. Vybehol som z tmavej komory skôr, ako mi stačil vydriapať oči. Počul som len za chrptom zúrivé chrčanie. Vari sa držali s pavúkom za pažeráky. Ja som vyhládal na lúkach koňa, zaviedol som ho na Pohánsko do staje v erárnych humnách, aby si po divej jazde do rána oddýchol, a sbehol som k Weinholdovi.

VI.

U Weinholda sa pilo. Bola sobota. Prietržinskí parobci zaháňali únavu. Celý týždeň hrdlačili. Vykášali hole a snášali viazanice suchého sena domov, aby mali na čom vyzimovať statok. Bola to dôležitá a namáhavá robota. Vyžadovala celého človeka a celý čas. Spávalo sa vonku pod stromami okolo ohňa, alebo v pastierskych kolibách. Vietor k nim prichádzal so všetkých strán. Býval ostrý a prudký. Švihal ich po chrptoch a rozpukával im pery. Museli si každé ráno natierať ovčím maslom tváre, aby sa im koža nelienila a aby nedostali pehy. Odpočinky nocami bývaly len krátke. Na hlivenie nebolo kedy. Všadiaľ sa obyčajne vykášala psica a do nej ide kosa iba dotiaľ, kým sa mrázik na nej drží. To býva vždy do brieždenia a niekedy večermi, keď sa vyleje na hole mesačné svetlo. Robota ich celkom zavaľovala. Vykazovala im samotu a predpísanú striedmosť. Na božom dni pila sa iba pramenitá voda a pre chuť niekedy, ak bol nablízku salaš, i kyslá žinčica, aby boli stále rezkí. Preto očakávali sobotu, keď si mohli zas povoliť. Všetky trampoty týždňa, odriekanie, zapieranie krvi i tela znášali vlastne pre ňu. Bola pre nich väčším sviatkom ako nedeľa. Vtedy uvoľňovali sa od roboty, ale kožu im ešte dráždil slaný pot, žalúdky mali prázdne, hrdlá rozhorúčené, smädné, krv nepokojnú. Mali ešte pred sebou

tú dlhú voňavú noc, keď sa im do úmoru vyčerpané telá môžu naplniť novými silami a blaženosťou, kým nedeľa sputnávala ich už rozličnými božími prikázaniami a do určitej miery zafažovala presýtením a predsavzatiami do nového týždňa.

Ale túto sobotu bolo vo Weinholdovej krčme rušnejšie, ako býva pri obyčajnom posedení chlapov pred nedeľou. Všetky okná na výčape, na korheľni, i na hostovskej jasaly do noci bielym plynovým svetlom. Dvere na ulicu byly otvorené dokorán. Za nimi vo všetkých miestnostiach pod hlbokým klenutím masívneho domu reval príboj nespútaných hlasov. Zavše divo vybuchoval von, otriasal celým okolím, ba mocnejšie záchvevy premetúvaly sa i ponad dedinu a prudko narážaly na príahlé hory. Voľakto rozfahoval i harmoniku, preto občas, keď sa mu podarilo zachytiť dobrú nôtu, rev sa strojnásobil a vtedy noc zadunela, ako by sa byly vrchy otriasly.

Weinholdovi sa naskytila príležitosť naplniť zásuvku peniazmi, preto sa mal roztrhnúť od horlivosti. Prsty mu behaly po skle ani rectorovi po organe. Bral naraz tri fľaše, lieval do štyroch pohárov a vždy mal ešte jednu ruku voľnú, aby si mohol značiť ťažké čísla do zelenej knihy. Hlava sa mu parila. Očami sledoval iba mierky na pohároch, v pamäti sa mu maril počet poldecákov, ktoré má naplniť, ušami zachytával výkriky zo všetkých kútov, kde sa pilo, aby nič neomeškal. Nevravel nič a nevšimal si nikoho. Už napred kalkuloval a oblažoval sa predvídaným ziskom! A predsa, keď som ja vstúpil do dverí, dal sa vyrušiť zo svojho šťastia, hoci niesol celú barikádu pohárov v náručí, všetko položil nazpät na púdfu, poutieral si obratne do obrúska ruky a ponáhľal sa ma privítať.

— Predstavte si, neuveriteľné! Všetko, čo sa dnes vypije, platí Tavo. Už vopred mi dal takú zálohu, že sa môžu celé Prietržiny opiť. Neuveriteľné! Lúči sa s mládenectvom, Zuna sa mu vraj ponúka . . .

Viac mi nestačil povedať. Sto žilovatých rúk ma zdrapilo a zodvihlo do výšky, sto hrdiel mi zarevalo pri ušiach: Ho-hó, kujon, ešte si ty chýbal, a ocitol som sa ani vyfúknuté páperie priam pod

klenutím. Dlhé pavučiny sa mi omotávaly okolo krku, podo mnou sipela plynová lampa a ešte nižšie búrilo sa more hláv, veľkých, strapatých a rozpálených horúčavou. Všetky ma hľadaly vyleštenými okálmi, všetky vyplazovaly na mňa mäsité jazyky, vybuchovali šialeným smiechom a vydychovaly silný zápach špiritusu. Smradľavá pálenčina zaraz pozadúšala všetky vône hôr, rúbanísk a prameňov, ktoré som si so sebou doniesol. Hojdala sa pod povalinou, pretkávaná mútnymi prúdmi dymu ani ťažký výpar trasoviska a vsiakala mi do krvi.

Fuj, to už neholi ľudia, ale obludy, diabli, vari tí istí, čo sa vyrútili z pekla a naháňali ma horou. Teraz boli tu. Nemohol som im uniknúť z pazúrov. Povymetali mnou všetky kúty a položili ma ani obetného baránka pred vyškerenú papuľu svojho strašného vládca.

Hu, Tavo! Vzal ma do chľpatých láb a položil na stoličku pred seba, aby som mohol vidieť a pochopiť celú jeho hrôzu.

Mľaskol jazyčiskom na znak toho, že sa mu páčim.

— Ešte si ty chýbal!

Potom ma pokropil horúcimi slinami, aby som bol odteraz tiež posvätený jeho svätosťou, a podstrčil mi fľašu.

— Prelej si!

Musel som mu pripíť.

— Vieš, dnes mám sviatok, nuž nezáleží mi na peniazoch.

Vyutieral si dôkladne ufúľaným rukávom vyúdené čelo, lebo sa mu z neho parilo ani z obareného zemiaka.

— Tuto Zuna sa mi núka za ženu. Hu, môžeš to pochopiť?

Všeličo nemôže človek pochopiť hlavou a nakoniec sa predsa nájde diera, kadiaľ to dnu popchá, ale horšie je, či pochopí aj srdce, že Zuna naozaj zatúžila zohnúť šiju a vopchať hlavu do Tavovho jarma.

Sedela pri ňom. Do tých čias som ju nerozoznal. Nemohol som uveriť, že by bola naozaj tu a pomaly vykopnievala z kúdliska prachu a dymu, ktorý okolo nej víril.

— Hu, — vravel, nakláňajúc sa dôverne k jej uchu, — presvedč ho, nože ho presvedč, aby nezostal v pochybnostiach.

Nadstavila mu poslušne tvár, aby ju mohol bozkať na líce.

— Hohó! — zadunelo krčmou.

— Hu, mohol by som ju aj na ústa, ale bolo by to privčas.

Zuna sa nezmiatla, ako by bola dobre zvyknutá na také prostredie i na také spôsoby. Veľkými očami prezerala si pokojne celú miestnosť. Chcela vari pochopiť a obsiahnuť všetko, čo tu videla, preto sa nemala kedy plniť vzrušením. A tak isto bez zjavného pohnutia prezerala si aj mňa.

Tomu som nerozumel. Bol som zvyknutý sledovať vždy na jej tvári príboj krvi, ktorý nebol citlivý len na slnečné lúče, na vietor, vôňu a zvuky, ale aj na moju reč a na záchvevy môjho srdca, lebo on mi zaistoval mier duše, keď som niekedy zapochyboval. Presviedčal ma stále o jej čistote a úprimnosti. Teraz som to na nej darmo zisťoval. Farba jej líc a čela zostávala stále rovnaká, mramorová, trochu pripálená, ani sa nezamútievala, ani sa nečistila, ako by ju už dávno boly prepálily naskrze vášne. Azda by si ju bol naozaj pripútal k sebe ryšavý boh ožranov a že by bol stačil, kým som ja blúznil, strieť s jej líc všetku nevinnosť? S Pánom Bohom! V takom prípade si vkladám ruky do vrecka. Ošúchaná karta zle hrá. Načo by sme sa o ňu ruvali? Radšej vyprázdňime fľašu na chválu všetkých počestných prietržinských dievok. Budeme mať aspoň z toho osov.

Zrejme sa na túto príležitosť pristrojila. Vyobliekala sa do birmovných šiat s bielym naberaným golierikom. Vlasý mala vyčesané na temeno do mocného chochola, sviazaného červenou stuhou a sopnutého dlhou ihlicou, ktorú vari vytiahla zpomedzi matkiných šperkov. Dámy z bazáru si mohly vziať od nej vzor.

Čo som mal proti tomu namietat? Odpusťte mi, pani, že som sa opovážil k vám sblížiť. Nevedel som, že chcete byť bohyňou. Blahoželám, blahoželám!

Tavo vyhodil na stôl dva prstene, boly to celé obruče. Museli sme ich chytať, aby sa neskotúľaly na zem a nepodrúzgaly ľuďom nohy.

— Hu, pozri, sú pravé, tu je punc. — Otrčil mi ich pred oči. —

Zachovaly sa mi od otca a matere, aspoň nemusím kupovať. Je to teraz drahé a môžu ťa oklamať. Len Zuna má drobné prsty. Musia jej do nich ešte zhrubnúť.

Och, o tom ani reči. Zuna sa nebude vzpierať. Len čo sa vydá, hneď zhrubne a potom jej budú aj prstene dobré, hohó!

Zuna sklonila trochu čelo a vtedy pod riasami mihalnic črtal sa jej hlboký tieň. Vyzeralo to tak, ako by sa pridúšala stajeným šťastím.

Na zdravie!

— Hu, bude z nej dobrá žena.

Chcel som mu pripomenúť, že ju zabudol popľuť, aby jej neuriekol, ale vtedy pristúpili k nášmu stolu vinšovníci. V dlhom vinši spomenuli hriech prvých rodičov, trápenie Abrahámovo, Ráchel i skromnú Rut a radili snúbencom, aby sa nespúšťali Boha.

— Hu, — pretrhol ich Tavo, — pozývam vás všetkých na svadbu a ty, — ukazoval na mňa, — ty mi pôjdeš za družbu!

Akože by nie. Patrilo sa mi. Boli sme najlepší priatelia.

— Fi, budeže to svadba, — pískal na deravom zube.

Fi, budeže to svadba, keď sa bude ryšavý Tavo ženit a keď mu ja budem veršíky recitovať. Svet sa nám skrúti k nohám a hviezdy prietia za družice. Fi!

Potom sa Weinholdova krčma zatriasla a zhučala ani zvonica. v ktorej sa práve rozkolembaly všetky zvony. Chasníci priviedli si dnu vysmiatie a výskajúce dievky, pochytili ich pevne za boky a pustili sa s nimi do krútnavy.

Priehľad sa trochu vyčistil. Mračná dymu vystúpily pod samé sklepenie. Plynová lampa zasipela hlasnejšie a ľudia dostávali rýchle farbu i žiarivejšiu lesk očí, lebo sa dalo voľnejšie dýchať. Dievky doniesly v sukniach čerstvé povetrie a teraz, keď sa roztancovaly, trúsily ho husto vôkol.

Harmonika vrešala. Jej hlas vystupoval isto nad všetky ostatné hlasy a zvuky. Jačal ani divá riava. Spieval v ušiach a poskakoval v krvi. Rozputnával veselosť tých, čo boli v kole. Chasníci ho ná-

ruživo vydupávali nohami do dlážky. Prach sa podchvífou zvířil, prudko stúpala a ovíjala horúce telá podľa toho, ako ho dievky sukňami rozháňaly.

Zuna ožila. Prvý raz vari videla zabávať sa dedinčanov a iste sa jej to páčilo, lebo oči stále nechávala v kole. V tvári potemnievala a celá sa naplňala nepokojom, ako by ju schytávala krútnava, ktorá sa naprostred krčmy vlnila.

— Hu, nemôžem ju nechať sedieť, — zahučal Tavo a vstával, aby si ju odviedol do kola.

— Na zdravie, bratku, — ponúkol som sa teraz sám, lebo počínalo ma smädiť a zbadal som, že mám gágor ani Kotlisko. Pil som priam z fľaše. Naši otcovia vraj pítavali z hrnčekov a nehanbili sa ani pred kráľom, ani pred Bohom. Vtedy sa ešte brávaly nože aj do postele, aj do krčmy a každý poriadny chlap mal aspoň sedem dier do rebier.

— Hu, prac sa z cesty, — ručal Tavo, ako sa tisol popri mne so svojou tanečnicou. Niesol si ju na bruchu, lebo mu bola primalá a príľahká. Ale to ich nemýlilo. Obaja sa dobre cítili. Zuna bola v tvári červená ako pivónia. Nespúšťala s neho oči a on si podchvífou obľizoval pysky.

Na zdravie! Aj mne bolo dobre. Nemusel som vôbec gľgať. Jednoducho otvoril som gágor a nadstavil fľašu. Krv je život, nech sa teda točí, a život je karta. Hráš! Ťahám! Pozri! Prehrávaš, tak plať! Haha, sbohom, márný svet, príď si po mňa, svätý Lucifer.

Nie, to už bolo šialenstvo. Hlava sa mi šla rozsypať. Voľakto vari do Weinholdovej krčmy kopol okovanou čizmou, lebo sa odvalila zo základov a letela naverímboha. Beda nám! Nič už nemalo pevného postavenia. Podlaha vystupovala hore, sklepenie sa porúchalo a klesalo dolu, steny sa lúčaly ani karty. Sotva som sa udržal na stoličke. A najhoršie to bolo s fľašami: tancovaly a krútily sa okolo mňa, musel som ich chytať ako muchy, aby neuletely. Čo sa so mnou porobilo? Bol som ešte boží tvor? Ťažko sa to dalo tvrdiť. Ale o ostatných som už istotne vedel, že sú diabli. Darmo sa do

tých čias pretvárali. Teraz som mal prezieravejšie oči! Videl som im dobre na kožu. Boly to naozaj tie ohavy, čo mi plašily koňa. Poznal som ich po širočizných gambatých papuliach, po sršiacich okáľoch i po vresku. Tancovaly tu svoj pekelný tanec, virgaly zadkami, ošuchovaly sa bruchami, klopkaly kopytami: klop, klop, klop a revaly ha-ha-ha, huo-huo-huo. Bolo ich toľko, že sa sotva sprataly do krčmy. Robily kotrmelce, prichytávaly sa nohami za sklepenie, visely dolu hlavami, hompálajúc rukami, ťahaly sa navzájom za vlasy a škrtily. I Weinhold patril medzi ne. Štvornožky sa štveral po stenách, mraučal a hrbil sa ani kocúr, keď mal ísť popri mne.

Bezpochyby bol som obklúčený peklom, kde platily iné poriadky ako medzi ľuďmi. Môj Boh ma zatratil a dostal som sa do pazúrov Jeho svätosti.

— Hu, hu, hu!

To bol on. Knísal sa medzi ostatnými. V šedivožltej mútnave zpomedi stisnutých pliec, vydutých chrbtov, spletených pazúch a rúk, zpomedi býčích krkov a hláv občas sa vynorila jeho ryšavá grňa ani chlpatý púchor uhriaka z hovädzej kože. Najčastejšie motal sa okolo svetla. Niekedy roztvoril papuľu a zareval, aby pohnal do väčšieho šialenstva ostatných. V pazúroch držal Zunu. Unášal ju práve prostriedkom najväčších plameňov, mľaskal jazyčiskom a omáral ju svojím smradľavým dychom.

Mohol som si poutierať ústa, aby mi sliny nestekaly na bradu.

Potom zastal a zodvihol sa uprostred krútnavy ani hora. Ostatní stíchli, obstúpili ho a spievali mu na slávu pieseň hlasnejšie, ako býva tá, čo spievajú veriaci v kostoloch na zakončenie roku, keď vzdávajú Najvyššiemu vďaku za udržiavanie, zdravie i hojnosť a prosia požehnanie pre budúce časy, lebo nevyznačovala sa zbožnosťou a pokorou, ale rúhavou pýchou a vzdorom. Mala nespútanú silu búrok, čo ničia úrodu na poli, čo rozmetávajú ľuďom prístrešia a čo trhá nebesá. Vyšľahla z tisícich hrdiel, oprela sa o múry a zatriasla nimi. Myslel som si, že nastala chvíľa, keď Weinholdova krčma sa rozsype a my budeme padať ani hrušky, lež Weinholdova

krčma bola uspôsobená aj pre šialenstvá pekla. Iba sa silnejšie zatriasla a ďalej letela povetrím. Teraz v nej vládol Lucifer, nuž každý jej prášok musel sa správať jeho vôľou.

Keď dokončili spev, utvorili pod lampou kruh a žiadali svojho vládcu, aby im ukázal zajačí tanec.

On chvíľu postál, rozhliadal sa, potom prudkým pohybom vzdvihol dovysoka tú, s ktorou tancoval, a posadil si ju na plece.

— Hua, hua, — smiala sa chasa dookola, kým ona trepotala bezmocne nohami v povetrí.

— Huhu, — zadržal i on, a podchytiac ju labami za kolená, aby sa mu nevyšmykla, začal prekladať nohy.

Hriva sa mu ježila od pýchy.

Hohó, Tavo, donedávna si bol iba obyčajným matrózom, ale teraz je z teba poriadny dvojsťažňový koráb. Musím ťa pokrstiť, aby si šťastne vplával do prístavu manželstva. Smial som sa a celkom dobromyseľne schytil som fľašu a šmaril som mu ju medzi oči.

Vtedy sa naraz všetko prepadlo do horúceho pekla. Chvíľku doznieval vzdialený šum, ako by sa niekde voda prežierala zemou, ovalil ma strmý prievan, ale nebolo tu viac ani Lucifera ani diablov. Na prázdne stoly medzi poháre a fľaše, na opustené stoličky, dlhé lavice i dlážku lialo sa prudko biele svetlo. Ovlhnuté steny vypotily rosu. Pod povalou prebrnkávaly tučné muchy. Bolo ich počuť spievať vo dvoch hlasoch. Po šialených hosťoch nebolo ani stopy. Iba naprostred krčmy pod lampou stál Tavo.

Hu, bol zriadený pod obraz boží. Vyzeral ani mäsiar, čo sa dlho prplil v bachore hoväda a vytieral si z očí mrákoty. Krv mu vyvierala po celej šírke čela, stekala niekoľkými prúdmi po tvári, prefarbovala mu chlpy, pehy, košeľu i kabát. Chvíľu sa knísal ani strašiak v konopiach, ktorého vietor nafukuje, a škúlil na mňa. V jeho pohľade chvel sa ľadový lesk severnej hviezdy. Musel som vynaložiť veľa úsilia, aby som ho zniesol a aby som si aspoň navonok udržal pokoj, lebo prenikal mi až do srdca. Fuj, pokazil mi úplne radosť. Ale potom roztvoril papuľu, ukázal pažerák a tak sa rozrehotal, že

ho akiste počula stará mater z tretieho kolena. Krv a sliny frkaly mu z papule po všetkých stoloch.

— Hu, hu, — priblížil sa ku mne, vzal so stola fľašu, priložil si ju k ústam a gľgal ani smädný vôl. Fľaša i pálenka bola zaraz krvavá, ale on len slopal, slopal. Pil vlastnú krv. A keď cítil, že sa mu sily vrátili, šmaril fľašu do kúta, tľapol ma po pleci a vravel: — Proti svojmu bratovi nepozdvihnem ruku, nie, akože by ma to ctilo, to by som nebol Tavo. Pozri. — Siahol za pás, vytiahol odtiaľ zahrdzavenú pištoľu a položil ju pred o mňa. — Stará škatuľa, ale je v nej šesť gúľ a jedna by stačila pre medveďa. Dala mu ju Zuna. Nevie, odkiaľ takú vec vypriadla. Prišla za mnou až na Pálenice a nahovárala ma, aby som ňu zabil. Musí mať niečo proti tebe. Hľaď sa s ňou vyrovnaj, tak bude lepšie pre teba, a toto si vezmi, aby som inokedy neprišiel do pokušenia, hu. — Siahol som opatrne po starom verku a ohmatával jeho drsný a hrdzavý povrch. Vyvolávalo to vo mne zvláštne pocity. Ako by som sa bol dotýkal povrchu svojej duše a s hrôzou zisťoval, že sú na nej tiež hrboľce a hrubá vrstva hrdze. Premkol ma mráz a ľadový blesk ožiaril mi vedomie: Teda šesť gúľ a jedna stačí pre medveďa, to je ako šesť smrtí, ešte nevinných, bez hriechu. Čupia v medených plástikoch pod oloveným klobúčikom a čakajú, kým ich nevypustím. Jednu pre teba, jednu pre ňu a jednu pre mňa. To budú tri a tri zostanú ešte na použitie. Nie, nie, stačí vari jedna. Bude to bez hriechu a odpustenia.

Tavo bol dobrosrdečný. Dal mi do hrsti šesť smrtí a nestaral sa, ako s nimi naložím. Slopal ďalej z flaše svoju krv. Dobro si to zariadil. Koľko mu vyteklo z čela, práve toľko vypil. Takto nemohol stiecť z krvi, ako, povedzme, stečie vôl, keď mu roztrepú puckou črep. Zbavil sa ľahko trápenia. A keď po krátkom čase zistil uspokojený, že má život v bezpečí, roztiahol sa na dlážku a spustil hrdlom, ako by ležal hore pupkom na grúni pod Pálenicou: V Hrochotskej doline . . .

Mal som takto vyberanú spoločnosť: spievajúci satan, čo vlastnú krv chlepece, a šesť nevinných smrtí v hrdzavej škatuli. Načo by tu

mal človek ešte Boha ťahať za nohy, mrviť v prstoch pátričky a siahodlhým pokáním drief svoje svedomie. Každý vie najlepšie sám, do ktorého chlievika patrí. Bez uvažovania vzal som pištoľu so stola, skočil doprostred krčmy, prvú smrť som poslal do svetla, aby bola okolo mňa tma ako pred stvorením, štyri som postavil do kútov miesto policajtov a s tou šiestou pustil som sa do tanca.

— S dovolením, pani. — Primkla sa ku mne dôverne, ovinula ma ľahkým závojom a už sme leteli: Hej, hoj, ujujú. Nebolo treba boriť sa lakfami o miesto. Celá krčma patrila nám. Nikto sa neopovážil vojsť dnu a pliesť sa nám do cesty.

— Ste rozkošná, rozkošná a vábivá, vábivá ako večnosť, ako dych večnosti. Dovoľte, aby som vás bozkal. Bnde to môj prvý bozk, uisťujem vás, — bľabotal som v roztúžení, ale keď som sa nahýnal k jej chladným ústam, dostal som závrat a ona sa mi vyklzla.

Musel som spať i v tú noc sám.

Ráno ma prišiel budiť Weinhold. Bol trochu strápený. Lutoval, že ma nemohol skôr zobudiť. Iste som tuho spal. Aká škoda! Zaiste sa ma aj dobrotivý Pán Boh celkom zriekol. V noci vraj voľakto podpálil erárne humná, a keďže sa ľudia báli ísť hasiť, zhorely do knôtu.

— A Eguša, môjho Eguška ste vypustili zo stajne? — pýtal som sa, keď som novine ako tak porozumel.

— Ach, keby sa bolo o tom vedelo, že v stajni je zatvorený kôň, nuž bol by sa azda niekto našiel, čo by bol vybehol hore.

Chudák Weinhold, naozaj úprimne ma ľutoval.

TRETIA ČASŤ

I.

Hneď po nedeli prišli do Prietržín úradníci zo správy. Musel som ich zaviesť na miesto, kde ma blahosklonne vypočuli, spísali so mnou siahodlhú zápisnicu, dali si predvolať svedkov, unúvali ich všelijako pomotanými otázkami, pričom si robili poznámky do zelených zápisníkov, potom obišli niekoľko ráz celé pohorenisko, oňuchávali smrad, kývali dôležito hlavami, vážne besedovali a nakoniec odhadli škodu na osemdesiattisíc korún.

Ďakujem pekne!

— Bola to vaša neopatrnosť, — prezradili mi.

Nezostávalo mi iné, len urobiť kajúcnu tvár.

— Pravdaže, my vám nechceme ukrivdiť, pánbohchráň. Vykonávame iba svoju úradnú povinnosť. Všetko dostane do rúk pán radca, a on si vás ešte predvolá na výsluch.

Urobil som sa hrdým, poznamenajúc, že mi na rozsudku málo záleží, ba že mi celý prípad prichodí vhod, lebo budem sa môcť zbaviť tohto prekliateho kraja. Chvalabohu, že sa dlho v Prietržinách nezdržali. Ešte predpoludním odišli. Lež ostalo čierne spálenisko na Pohánskom, čo otravovalo hnusným pachom celú dolinu, ako aj smradľavé spálenisko vo mne, a toho som sa nevedel zbaviť. So dňa na deň bolo ho viac cítiť. Šírilo sa, vzráhalo ako zlá nákaza. Čím usilovnejšie som ho zo seba splakoval, tým bolo dusivejšie. Nakoniec, dúfajúc, že sa na holiach rýchlejšie vyliečim, ušiel som ta. No nanič to bol výmysel. Vietor na holiach už bol síce vtedy studený, chytal priam za kosti, ale mňa nevedel vyvetrať, nuž nosil som svoj zlý údel všade so sebou. Prvé augustové dni presvetľovaly

ohromné priestory. Vrchy sa neprestávaly skviet čístitou a krásou. Vari ich každé ráno voľačia usilovná ruka smývala mliekom, natierala ľanovým olejčekom a leštila jeleňou kožou. Človek mal stále dojem, že hľadá na vysoké vatry, porozkladané na širokých poľanách medzi horami, tak sa jagaly a sietily do oblohy. Cenganie oviec vytrvale vyzváňalo povetím. Ak sa ozvala na niektorom grúni fujara, bolo ju počuť hneď priam pri uchu, lebo diaľky sa približovali tou chvíľou, ako sa v nich budily zvuky a ako z nich vykopnievaly farby. Nesmicrna obloha sa rozprestierala nad stíchnutými a potemnelými horami a sosliala večermi mier i uspokojenie na každé stvorenie, lebo dozrieval čas, keď sa dielo božie malo zjaviť očiam vo svojej plnosti.

Iba mojej chorej duši táto pohoda nevedela prísť na liek. Blúdil som horami ako zbeh, ktorého plaší každý praskot hory, každé zavírganie konárov, každé ševelenie listia. Celý deň som bol na nohách a večer, keď som si mal odpočinúť, začalo ma trápiť vlastné svedomie.

Sotva šero zhustlo až do tej miery, že celý svet sa skladal iba z mojích očí, meravo vytreštených, a z niekoľkých neurčitých predmetov, rozostavaných v najbližšom okolí, voľakde v najposlednejších priestoroch noci prebúdzať sa taký určitý a živý zvuk, že aj v návale ostatných šelestiacich nočných hlasov rozoznal som v ňom cválenie koňa. Vznikalo presne na tom mieste, kde ležaly Prietržiny. Bolo najprv nejasné, dunivé, potom sa vzráhalo, rozrušilo úplne tíšinu noci, nieslo sa dolinou až na poľanu, ba až pred samé dvere mojej chatrče, kde náhle zanikalo. Cválenie sa opakovalo pravidelne každú noc a vždy približne v rovnaký čas. No akokoľvek sa zdalo skutočným, nedalo sa vysvetliť nijakým prirodzeným zjavom, lebo ani pri nočnom bedlivom sledovaní, ani pri každodennom prekutávaní poľany a okolia nenatrafil som na čerstvé stopy koňa. Preto časom aj proti námietke, že podivné zvuky privolávajú si len moje čuvy, ako si rady skalné steny na vrchoch privolávajú hlas pastiera aj potom, keď už psicu na úplazoch ošľahnú mrazy a lišajníky stvrdnú, keď aj z ošinitých dolín vytratia sa čriedy a stádliská spust-

nú, nadobudol som presvedčenie, že takýmto spôsobom ohlasuje sa mi Eguš z druhého sveta.

Zprvu toto vracanie sa koňa ma iba na chvíľku vzrušovalo, one- dlho však pôsobilo ako surové, presne na prsia mierené údery tvrdých pästí môjho tajomného nepriateľa, lebo každé ráno som mal potom menej odvahy. Strach ma začal napádať nielen za tmy, keď sa toto podivné cválenie voľakde v hĺbinách noci rodilo, ale aj vo dve na miestach voľných a jasných, ako by sa mojím krokom, mojím dy- chom a mojím pohľadom prebúdzal des vrchov, ktorý dosiaľ bol spokojne driemal medzi kosodrevinou, čo sa hneď prejavilo i v mojich činoch.

Na šťastie začalo sa v šlógoch pracovať. Musel som denne vy- konávať niekoľko povinných prechádzok a dozerať na robotu a tak nebolo kedy trudiť sa. Činnosť vyžadovala triezvu myseľ, ba i určitú námahu, čo ma posilňovalo aj na tele, aj na duchu. Takto udržal som si aspoň trochu istoty. A raz som sa odhodlal vykoreniť aj po- sledný tiesnivý počet bóľu zo srdca.

Povedal som: Vytrhnem túto poslednú mincu z vrecka a darujem ti ju, nech ešte raz a naposledy zazneje tá smutná pieseň o mojom žiali z tvojho hrdla.

Bolo totiž mojou obyčajou, aby sa mi trochu uľahčilo na srdci, dávať si občas smutnú pieseň zaspievať neznámemu vtákovi, ktorý bohvie z ktorých končín priletel na hole práve vtedy, keď sa ostatné vtáctvo shromažďovalo na doline k veľkému letu.

Ozval sa náhle v húštine alebo medzi kosodrevinou. Mal rád miesta opustené, vlhké, kde ani slnko nepreniklo. Jeho hlások bol temný a chúlostivý, ako by sa iba zľazka predieral cez slzy, ktorých mal plný zobáčik, lebo najskorej spieval o tom, ako raz priletel ku svojmu hniezdu s bohatým úlovkom pre svoje hladné mláďatá, ale tam našiel iba dve pápercia, trochu trusu a plno červených mravcov, a ako potom nadarmo shľadával, svolával a vypiskúval na všetky strany, alebo i o tom, ako so svojou družkou raz zaspávali na konáriku, keď teplý južný vetrik pretekal hladko povetrím a zvedavý mesiac predieral sa ticho ihličím, keď najmenej myslel na

nebezpečenstvo, a naraz povetrie sa rozvlnilo, hora zahučala, on padol do machu, ale družky viac nebolo. Počul príšerné trepotanie, úzkostlivé pípanie, letel aj za ním, ale nedohonil ho. Azda spieval aj o niečom inom, ale jeho melódia podobala sa úplne tej, ktorú by bolo vyludzovalo vtedy i moje srdce, preto som ho počúval.

Teraz spieval naposledy. Ostatnú mincu som zahodil za ním. Nemal som mu už čím platiť, a na hôrg nespieval. Smutné zapípanie doznievalo tichučko v húštine, chvíľu bolo počuť šuchotanie a potom hora stíchla. Môj žiaľ umrel.

II.

Potom prišiel on s búrkami. Voľajako naraz. Zjavil sa on a prišly búrky. Jedno s druhým súviselo, ako súvisí príčina s následkom. Len neviem, akým poriadkom. Či on spôsobil búrky a či búrky pri-niesly jeho.

Každé ráno na dvoch stranách začal hvižďať vietor: hore na Veľkom zvone v komíne a dolu medzi bralami. Predpoludním bubnovaly na poplach v povetří. Zavše sbehly i do hory, sprobúvaly pevnosť stromov a z čečiny vyčesávaly starú voštinu. Popoludní horný vyfukúval mračná a dolný čuchral nad horami hmly a penil vodu v potokoch. Večermi sa oba stretly na Prielome, kde bol miernejší svah a široké sedlo, aby tu mohly zmerať svoje sily. Iba neskoro v noci, keď skalná stena za mojou chatrčou začala písať na dvoch dierkach, utíchol a započúval sa.

Túlanie nebolo príjemné. Vždy sa síce nelialo, ale búrky striehly nablízku. Ozývaly sa neprestajne zlostným mrmlaním ani podráždené zvieratá a denne niekoľko ráz vytrubúvaly medzi vrchmi takým besným revom, že až grúne zastenaly. Človek nikdy nevedel, odkiaľ prichádzajú, lebo všetky výhľady zapchávala hmla. Vo dne sa tísia hore na Prielom, v noci zas padala na dolinu. Bola ťažká a hustá. Nepremieňala sa. Mala stále rovnaký stav, či už malo svitať alebo mrkať. Ak ňou prebehol blesk, iba zažmurkala ospalivo, ak v nej

zaburácal hrom, zaryčala dlho ani črieda junčoviny, čo vošla do mútneho strmého brodu. Hoci boly vrchy stavané zo samej žuly, predsa sa v nej rozmáčaly. Voda vsiakala do všetkého: bola v kôre, v dreve, kvapkala z ihličia, visela na malinčiaku, váľala šuvar na polanách, bola v zemi, v povetrí, v skalách, nosil som ju v bagančiach, v kabáte, v košeli, aj v koži, nikdy som sa jej nevedel zbaviť. Chodníky sa roztiékly, prfami runťovali vody. Chôdza stávala sa preto namáhavou.

Šlógy zatíchly. Chlapi vysedúvali celé dni okolo vatrísk po kolibách. Vysúšali si onucky, vymočené nohy, žuvali močku a vytrvale odplúvali do pahreby. Dvere odchyľovali len zriedka. Nik sa nechcel popletať vonku medzi bleskami a hromami. Bolo to nebezpečné v týchto výškach. Iba ja som pravidelne vychádzal, lebo som vedel, že medzi bleskami a hromami nachádza sa i on.

Chlapi ho už tiež pobadali. Vídavali ho naposol na mrkaní a na svitaní. Cez deň nie. Prichádzal s nocou a s ňou i odchádzal, ako by mu boží deň prekážal. Pod kepienkou tmy odvážil sa priblížiť aj ku kolibám. Prezeral si chlapov niektorou škárou medzi štiepami. Nik sa ho neopovážal pritom vyrušovať. Aby zahnali tieseň, ktorá v taký čas na nich zaľahýnala, pustili sa očístom do rozhovoru.

— Nesplatí sa s ním priečiť, — vraveli. — On nevyrušuje bez príčiny ľudí, iba ak má nejaké pestvo na mysli, a to býva teraz zriedka, veď má dosť svojich starostí. Keď sa upriamil vytrvale chodiť po šlógoch a prezerať chlapov, to znamená, že sa mu voľačo prihodilo. Buď má choré deti a hľadá pomoc u ľudí, buď mu niekto ublížil a chce sa pomstiť. No my máme čisté svedomie a pomáhať sa mu neopovážime, keď nepatrí do nášho plemena. Podobá sa síce nám, ale má dlhšie i širšie trvanie, lebo pokiaľ my rokmi starneme, strácame sa, on zostáva stále rovnaký, ako by na jeho život nemal čas nijakého vplyvu, a pokiaľ my môžeme zaujímať naraz len jedno miesto, on môže v tom istom čase niekoľko. Ty ho vidíš tu a inému sa zjaví práve vtedy inde, ako by bol rozložený v celom priestore. Chýr o ňom ide už od pradedov, teda akiste jestvoval pred nimi, možno je tu od večnosti a bude zas do večnosti, možno je to s ním tak ako

s našou dušou a my sme len časní ako naše telá, nuž čím sa mu máme rovnať?

Vo všeličom som im dával za pravdu, lebo čím viac som naň myslel, zdal sa mi obsiahlejší, ako by bol naozaj rozložený vo večnosti, a teraz, keď sa zavalil priestor takou hustou hmlou, že si nevidel skoro svoje nohy, mohol byť naozaj všade. Mohol byť tak isto v ťažkých oblakoch, čo sa roztekaly oblohou ani čierne brázdy po jarnom daždi na oráčine, ako aj v divom vetre, mohol byť kdekoľvek v búrke, lebo s ňou prišiel a vo všetkom sa jej podobal, veď jeho prítomnosť bola na ťarchu celému tvorstvu. Chýr o ňom išiel dolinou, pôsobil zmätok i tu na holiach, hrôza z neho vyrástla až po hviezdy.

Neraz som sa divil, ako mohol nadobudnúť takú veľkú moc. Rozumel som tomu, že plaché zvieratá pred ním kňučia úzkostou, strkajú pysky do machu alebo si olizujú laby, keď ho zacítia, že stromy pištia, že človek clivie i v družinách, keď naň uprie oči, lebo títo všetci sú zvyknutí uponižovať sa pred mocnejším, ale to som už nevedel pochopiť, že aj vrchy sa mu pokorily ani stádo krotkých oviec. Od tých čias, ako sa ohlásil s húrkou a dal pocítiť svoju moc, nebolo ich vídať na obzore. Najskorej sa shrkli do čriedy a niekde zafahly. Mohol som kráčať stále iba na sever, potom zas stále iba na juh, mohol som sledovať cestu dňa, ani na jednej strane sa nezjavily.

Tieseň bola jeho vôňa. Podľa nej som poznal, kde je, lebo zostávala za ním v povetrí ako strieborná slina na zemi za slimákom.

Ráno sa obyčajne brodieval hmlou. Prichádzal z doliny. Bolo počuť jeho krok na skalách a na šuvarine. Občas v slabom priesvite rána mihol sa i jeho dlhý tieň. Chodil rýchle. Niekedy náhle ohlášal sa i vo výškach, odkiaľ šľahaly blesky, podľa toho som usúdil, že vie chodiť aj po oblohe.

Od tých čias, ako sa odo mňa Zuna celkom odvrátila a ako som nadobudol preto istotu, že naozaj jestvuje, bol by som sa rád s uím stretol. Preto teraz, keď bol tu, vychádzal som mu priamo v ústrety.

Vyčkával a striehol som na neho pri prameňoch, kde sa chodníky krížily, pod hustými jedľami, kde boly najvhodnejšie miesta na ležoviská, ale aj na priesmykoch a sedlách, kade mohol najskôr prechodiť, a neraz som sa rozbehol za ním i do hmly. Jeho stopu som ľahko našiel na rozmoknutých chodníčkoch. Bola to stopa bosých nôh, ktorá nemohla inému patriť, lebo ani jeden blázon sa nevyberie ako apoštol do hôľ. Zjavovala sa náhle a tak isto náhle bez pokračovania i mizla, ako by niekde soslakoval priam s oblohy, pobehol trochu a potom zase vymršťoval sa do oblakov. Niekde bolo možno zistiť len jednu nohu. Najčastejšie dve jamky: jedna okrúhlejšia a hlbšia, druhá plytkejšia, pozdĺžna, spojené slabou vykrojeninkou a uložené piatimi drobnejšími jamôčkami, ležaly naprieč chodníka, podľa čoho som usúdil, že nerád používa vychodené cestičky, ale radšej prechádza krížom priam cez najväčšie húštiny, nevyhýbajúc ani spleteným vencom a dochlpeným kružinám koso-dreviny, ani neistým úšustom, priepadliskám, bralám, že kľučkuje ani štvaná zver.

Popri rozrytých ležoviskách divých sviň pod stromami nachádzal som i jeho ležoviská. Podaktoré boly už staré, zasypané voštím a zaplnené mraveniskami. Presviedčaly ma, že sa zdržiaval na holiach i pred mojím príchodom. No niektoré boly celkom čerstvé. Zaváňaly ešte jeho pachom. Ba stávalo sa aj to, že ak som rozhrnul pahrebu ohnísk, zvířil sa ešte teplý popol.

Nehýval teda ďaleko odo mňa. Naše cesty sa sblížovaly. Ba neraz uprostred oslznutej hory alebo na pustom príslope schytával ma nepokoj, lebo mával som pocit, že sa na mňa upierajú voľacie zvedavé a prenikavé oči. Ale nikde som ho neprekvapil. Mal veľa možností ukryť sa alebo stať sa neviditeľným.

Pri ležoviskách som ponachádzal rozličné pozahadzované predmety a handry, ktoré pravdepodobne voľakedy jemu patrily. Tak som našiel kostené črienky z noža, hrdzavú a dokrútenú čepeľ, podrážky z akejsi podivne čľapatej obuvi, ovinovačky, šnúрку z giat, deravú tanistru, zdrapy košele a nakoniec i čiapku. Tieto pozostatky

ľudského odevu ma trochu uspokojily. Postava môjho neprajníka nadobúdala takto ľudskejšiu podobu. Azda to bol predsa iba obyčajný človek.

Neskoršie som sa rozhodol znovu obísť zistené ležoviská a posbierať pozabúdané predmety ako aj zdrapy šiat a poprezeráť ich doma pri pokoji dôkladnejšie. Posnášal som teda všetko to haraburdie, roztrúsené po horách, do svojej chatrče, znovu ohmatal, ovoňal a nakoniec poriadkom poukladal na dlážku do kúta tak, ako by to mal oblečené na sebe človek, lebo chcel som zmerať i jeho výšku a šírku, či sa shoduje aspoň približne s rozmermi tej temnej postavy, čo sa mi zjavovala v hmle.

Od tých čias bývali sme spolu. On ležiaval v kúte na dlážke a ja hneď vedľa na priči. Cez deň to bol podivný človek bez tela, so zdrapmi spľasnutých šiat, bez tváre, bez prs, bez nôh i rúk, bez toho, čo pod šatami hneď zisťujeme u druhého svojimi smyslami, aby sme sa presvedčili o jeho živej prítomnosti. Podobal sa mátohe, ktorej chýbal len kolík, aby mohla byť zastoknutá do hrachoviska. Ale keď sa zvečerievalo, všuchovala sa do handier skutočná bytosť, z nehybnej mátohy stával sa človek, ktorý nocami ožíval, lebo sa hýbal, dýchal, chrápal, vyvaľoval podchvíľou na mňa veličizné oči, ale i vstával, prechádzal sa dlhým klátivým krokom po chatrči, hompálajúc rukami, tisol sa ku mne na priču a púšťal sa so mnou do dlhých besied, ak som zanovito čušal.

— Už nám ide na nervy tento prekliaty čas, — začínal obyčajne.

— Ťažká obloha nás dusí.

— Cítíme ju najviac v hlave.

— V očiach sa nám marí ako po tuhých trungoch.

— Začínáme vidieť príšery.

— Nefrfli! — okrikoval som ho, keď toho už bolo veľa, ale on iba na to čakal, lebo vždy chcel vyvolať iba hádku, ktorá sa skončila obyčajne až ráno.

— Ach, veď prejavujem iba tvoju mienku.

— To je lož!

- Azda chceš tvrdiť, že si myslel niečo iné?
- Neopovažuj sa tvrdiť tak, ako by sme boli jedno!
- Prečo ma vytváraš zo seba?
- Lebo hostia mávajú vyhradené miesto v dome hostiteľovom.
- Pokladáš ma ešte stále za hosťa?
- Hej!
- Pokladáš ma vari za toho trhana, ktorého handry sbieraš po holi?
- Keby si bol aj tým, čím ťa robia, mohol by si byť u mňa len hosťom!
- Mýliš sa!
- Prečo?
- Či nechápeš, že môžem byť i jedným i druhým a ako taký môžem byť i s tebou za jedno, lebo som ako voda, ktorá má vlastnosť v rozličných fľašiach meniť svoj tvar, hoci si zachováva obsah i podstatu?
- Stará vec.
- Pre teba!
- Už ma unavuješ!
- Si tvrdohlavý a umienený. To je tvoja choroba, na ktorú kapeš!
- Nedbám!
- Keby si nedbal, neoblizoval by si si rany a nesliedil by si za mnou.
- Chcem ťa poznať!
- Veď sa ti stále predstavujem.
- V takej podobe ťa neviem chápať.
- A predsa je to pochopiteľné. Voľakedy som bol možno obyčajným tulákom. Bohvie, prečo som sa zaplietol v tieto končiny. Ale na tom nezáleží. Mohol som byť aj vojenským zbehom, ako si ty namýšľaš, a všetky tie handry, čo si nasbieral, patrily vari naozaj mne. Potom som odišiel. Vieš dobre, že každý musí raz odísť. Pravdaže, bolo to dávno. Tak dávno, že na podrobnosti tohto života sa už nepamätám. Naozaj neviem, či som bol tulákom alebo zbehom.

To je i tak vedľajšie. Hlavný je ten fakt, že vryl som sa hlboko do pamäti ľudu, ako sa im vryje všetko, čo sa prieči pravidlám ich spoločnosti a čo narúša ich každodennú všednosť, a tak si nevedeli bezo mňa navyknúť. Svet sa im zdal prázdny. Sami ma vyhľadali, vyvolali z hlbín, musel som sa vrátiť a obnoviť, aby mali svoju časnosť naplnenú.

— Chceš tvrdiť, že si duchom, čo má vlastnosť prelievať sa do rozličných foriem a pritom zachovávať pôvodnú podstatu, aby sa mohla dokázať tvoja prítomnosť vo mne?

— Dobre sleduješ môj cieľ.

— Vari nechceš povedať, že si duchom tohoto kraja a vychádzaš priam zo zeme ako pary a do nej sa zas časom vraciaš ako vlaha, aby si nasýtil a udržal ľud, ktorý tu žije!

— Nevdojak si povedal najpriliehavšie prirovnanie!

— Ak je to pravda, prečo ma olupuješ o šťastie, ktoré som tu našiel. Veď sa tvrdieva, že duch kraja je zárukou šťastia ľuďom, ktorí sa mu bezvýhradne podrobili. Ako chápať tvoje dobrodenie a ako chápať tvoju podstatu, ak si duch, ktorý má predsa vymedzenú pôsobnosť, keď ty stále prejavuješ živočíšne žiadosti?

— Nemám také žiadosti!

— Prečo teda túžiš po Zune?

— Musíš pozmeniť otázku!

— Ako?

— Takto: Prečo túži po tebe?

— Ach, to viem. Lebo si hrôza, ktorá uchvacuje!

Takéto besedy ma zunovaly viac ako túlanie hoľou. Odvaha môjho nezvyklého hosta rástla so dňa na deň. Stával sa upírom. Okrádal ma o spánok a tak vyciciaval zo mňa posledné sily. Darmo som mu vyhýbal, darmo som si zapchával uši. Priliepал sa ústami priam na moje temeno a hovoril mi priam do hlavy. Vtedy som už vedel kričať len jediné slovo: Diabol, diabol, diabol.

Ale jeho bolo aj tak počuť.

Vravel:

— Aspoň uznávaš moju moc!

— Upálim Ťa, — povedal som premožený.

A on sa zarehotal, vraviac:

— Či sa dá diabol upáliť?

III.

Nakoniec som ho predsa len upálil.

Bolo to práve na sviatok sv. Vavrinca.

Rozložil som priam pred chatrčou veľkú vatru, a keď jej plamene šľahaly najvyššie, vhodil som do nich i svojho mučiteľa.

Handry škvrcaly, skrúcaly sa a čochvíľa rad-radom mizly. Zanechávaly bielučký popol, ktorý sa trúsil medzi rozpálené hlavne. Neprijemný pach spáleniny chvíľku vftal mi v nose, ale zanedlho rozniesol ho vietor, smiešal s dymom i s hmlou a naháňal hoľami.

— Pokoj prachu jeho, — povedal som uľahčene nakoniec, keď na veľkom ohnisku zostala iba hrba popola.

Všetko som vykonal s ľahkým svedomím, lebo som mal vo vrecku list, kde ma radca vyzýval na výsluch, čím sa mala ukončiť moja hájnická kariéra. List mi bol doniesol priam pod Prielom osobitný posol z Prietržín, a kým si pri mne oddychoval, oznámil mi medzi inými dedinskými klebetami, že na Vavrinca sa chystá tudolu veľká svadba, lebo pán Weinhold si konečne berie tú zdivenú dievku zo mlyna.

Novinu som prijal celkom pokojne. Neskoršie z rozličných úst podozvedal som sa aj podrobnosti celej podivnej udalosti.

Zuna už vraj dávnejšie udržiava skrytý pomer s akýmsi túlavým vojakom, ktorý podľa chýru vandroval vidiekom, lebo ho spravodlivosť štvála. Mohol to byť aj ten, po ktorom som ja handry po hoľiach sbierad. No Weinhold sa nejako o tomto pomere dozvedel, a keď nadišla vhodná príležitosť, prinútil Zunu, ktorej pravdepodobne veľmi záležalo na tom, aby sa tulák nedostal v retiazkach do rúk spravodlivosti, privoliť k sobášu a podpísať ohlášky. Potom išlo zas všetko po starom. Pán Weinhold vraj veľkomyseľne dovolil:

zaľúbencom aj schádzať sa na určitom mieste a v určitú hodinu. Živá duša o tom nevedela, iba on a tí dvaja. Chcel im ešte dožičiť trochu šťastia. Naozaj vraj nemal pritom nijakú podlú myšlienku pod klo- búkom a veľmi ho zarmútilo, keď raz na divy celej dediny viedli dvaja žandári ulicou úbohého vojačka v retiazkach. Všeobecne sa vina zvaľovala na mlynára, ktorý vraj tiež akosi vyňuchal votrelca a nemal pre neho také porozumenie ako Weinhold, čomu nasvedčo- vala aj okolnosť, že nešťastník na mlynára zle-nedobre hromžil a zastrájal sa, že však sa on skoro vráti a že mu potom podpáli bradu.

Bol to celý román. Keď som ho počul, neostávalo mi iné, len si sadnúť na prah, vopchať do úst zapekačku, cmuľkať, poriadne po- fahovať, aby som mal čím stále pľuť.

Mňa sa celá vec dotkla len toľko, že na sv. Vavrinca, keď sa mala konečne Zuna dostať pod čepiec, využil som príležitosť a zba- vil som sa svojho trýzniteľa. A potom ešte, kým mi zásoby trvaly, rozveseľoval som sa štedro dúškami slivovice, ktorou ma bol opatril Tavo pre prípad choroby a zlého počasia, nezabúdajúc pred kaž- dým glgčekom zazdravkať nádejným mladoženíchom, aby v zdraví užívali dary lásky, aby mali poslušné deti a dožili sa vospolok po- zehnaného veku, aby im Pán Boh zveľadil hospodárstvo, naplnil priečniky zbožím, senníky krmivom, maštale zdarným statkom, chlievy tučnou ošípanou a hydinou, aby nikdy nepocítili biedu a hlad.

Na mrkaní sedel som ešte na prahu. Z doliny sa dívala noc. Po- maly, ale rovnako jej pribúdalo na všetkých stranách, ako by pod celou oblohou vymokaly pramienky čiernej tekutiny a vsiakaly do povetria, prefarbujúc toho kus svetla, čo prenikalo skromne hmlou na zem. Stromy sa rýchle roztápaly v osuhli. Takto ich bolo ešte vidieť v slabom priehľade zimomrivé, schúlené, s ovisnutými konár- mi a hneď mizly bez stopy, iba čo sa trochu prikrčily, sčúpily, ako by ich bol niekto prikrýval čiapkou a potom zpod nej ukradomky bral. To už zjavne preberala noc vládu nad svetom. Svinovala svetlo

a ukladala ho voľakde za hory. Ešte sa zamihotal na obzore tenučký pásik slabého žiarenia, potom sa i ten prerezal vrstvou tuhnúcej hmly voľakde ku hviezdám a obloha čľupla do hĺbín zeme. Bolo počuť šplachotanie a šumenie čiernych vln, ktoré ju zalialy. Predo mnou sa zachovala iba nepatrná sihoť rozmočenej zeme. Podobala sa priehlbínke, ktorú si človek napochytre urobí z dvoch dlaní, keď sa chce zo studničky napiť vody. Uprostred nej som sedel ja. A náhle v tej komôrke, vytvorenej zo šera a tesne poupchávanej hmlou, prepukla moja choroba, ktorú som nosil v sebe už niekoľko týždňov. Ozvala sa s otriasajúcim lomozom v celom tele, ako by z mojich útrobov dvíhaly sa ťažké mračná, nabité búrkou. Nebodaj sa celý svet na mrkaní stiahol do mňa, chvíľku mlčal a teraz prehovoril hlasom hromu.

To ma prestrašilo. Myslel som, že sa v úzkom priestore zadusím. Preto som vošiel rýchle dnu a zaplesol za sebou dvere. Ale na priči sa ozvalo telo znovu hrozným výbuchom a naplňalo hukotom. V ňom som sa strácal úplne. Ležal som dlho bez seba. Len v kratučkých prestávkach vracalo sa mi vedomie a vtedy stačil som si uvedomiť iba to, že šaliem.

Podľa všetkých príznakov rozpútavala sa búrka s väčšou besnotou. Ale netiahla sa oblohou. Vošla celá do mňa. Uhniedzila sa voľakde v hrudníku pod rebrami a odtiaľ vytláčala sa všetkými smermi. Rozhorúčená bleskami dotýkala sa každého miesta na tele a páčila mäso ani žeravé železo, čo preniká pomaly útrobami. Jej kvílenie znelo nebezpečne voľakde blízko srdca a tiesnilo ma viac ako bubnovanie hromov v hlave, lebo v ňom sa chvel hlas umierajúceho a vedel som, že ak prestane kvíliť, nevráti sa viac na to miesto život, ktorý by znovu spieval, a že po ňom bude pusto a chladno práve tam, kde udržiavame najdlhšie teplotu a prítulnosť, aby nám bolo trápenie znesiteľnejšie. Bolo to ako vyzváňanie na poplach, keď s rachotom sa rúca obloha, burácajúci víchor zaplaví celý obzor, a povetrím šľahajú blesky. Srdce sa mi triaslo a telo svíjalo viac hrôzon ako bôľom. V záchvatoch som vyskakoval na rovné nohy, rozplešťoval oči do tmy a vyrážal zo seba nesmyselné

zvuky, ako by som ju chcel zakliať a vyhrnúť von. Ale ona sa ozývala ešte mocnejšie vo mne.

Zakiaľ mi bola nad hlavou a hojdala sa na mračnách medzi grúňami ani vreštiaca opica s rozpálenými očami, zakiaľ si ukrúcala z prachu a hmly dlhú pastiersku trúbu, aby mi mohla trúbiť priam do ušú, nazdával som sa, že má len svoju váhu a hovädzí hlas, ktorý sa zdal silný len preto, že prichádzal z neohraničených priestorov, ale ona mala aj chuť, a to chuť čierneho ľufka alebo zelenej makovice, ktorú nám dali rozžuvať, aby sme skôr zaspali. Preto na jazyku bola samá horčina a v črevách samý oheň. Najprv zo mňa iba vyhárala. Potom sa však prežrala i do žíl a ako tiekla s krvou, prepaľovala telo i kosti. A keď konečne rozhrýzla a rozstrapkala čuvy pod povrchom kože, ktorými rozoznávame teplotu a zimu v povetrí, určujeme, či je povrch predmetov hladký či drsný, vyliala sa i do očí, ušú a na mozog. Vtedy ma už zavalila široká tíš. Zostal som ležať v bezvedomí, lebo sa prelomily vo mne posledné sily.

Neviem, dôkedy som bol v takomto stave, keď som nevidel ani temnotu okolo seba a telom mi prechádzalo iba slabé trpnutie. Možno len niekoľko hodín. No mohol som aj deň alebo večnosť. Potom náhle zaklepal niekto tvrdou hánkou ukazováčika na moje temeno. Určité zvuky preniesly sa celým telom a prebúdžaly ma.

— Prečo ma ešte chceš trápiť, keď som sa rozhodol už umrieť? — vrazil som, mysliac, že sa to ohlasuje môj starý hosť. Ale klopanie sa opakovalo ešte určitejšie a nástojčivejšie, a keď som ho nechcel brať na vedomie, ozval sa na tom istom mieste hlas:

— Zuna, hybaj domov!

To ma priviedlo úplne k vedomiu. Zodvihol som sa rýchle s priče a načúval. Temeno mi ešte horelo a srdce hlasno tĺklo v ľavom pleci. Tma sa ešte stále presýpala vôkol, len bola sviežejšia a vlhkejšia, ako by ju už bolo brieždenie zarosilo. Preto predmety bolo možno rozpoznať aj podľa tvaru a zvuky prenikaly celkom čisté. Napravo odo mňa bol stolík. Naproti celou stenou prechádzala stredná krížová hrada, na ktorú bol porozkladaný rozličný riad. V prednom

kúte pod hradou stál liatinový sporáček na štyroch vykrivených nôžkach a vedľa neho črtaly sa tmavšie dvere. Teraz prichádzal podivný hlas odtiaľ:

— Veď dobre vieš, že sa ti nepatrí stvárať takéto pestvá. Mňa sa nemusíš báť. Tentoraz na všetko zabudnem, ako by sa nebolo nič prihodilo. Uvidíš, že bude zas dobre, a ty si navykneš, len sa vyber a poď zas domov.

Vtedy som už nadobudol istotu, že hlas pochádza od žijúcej osoby, ktorá stojí za dverami. Preto som bez otáľania pripálil kahan a vyšiel pred dvere. Priesvit bol ešte slabý. Hustá hmľa sa chumelila nízko pri zemi a z nej vystupovala neurčite tmavá postava. Ale môj kahan ju dostatočne osvietil a tak hneď na veľké prekvapenie som poznal okrúhlu tvár prietržinského krčmára.

— Čo tu hľadáte? — volal som na neho.

— Zunu! — odpovedal.

— Čo by tu do Paroma robila! — zareval som uchvátený nevy-svetliteľným hnevom.

— Odpusťte mi, naozaj vás nemienim urážať. Ani myslieť, nie veru. Len musíte aj vy uznať. Hej. Prepáčte. Veď sa to dá ešte všetko urovnať. Ešte je kedy. Vlastne nič sa nestalo. Ja môžem odstúpiť. Ide mi len o istotu. Chcem byť načistom. Musím sa na vlastné oči presvedčiť, že je u vás a že nemieni so mnou žiť, aby som sa nemusel znepokojovať, — blabotal celý upachtený a bez môjho vyzvania ponáhlal sa dnu.

Tam ponazeral po kútoch, aj pod priču šibol bojazlivo očami. Potom sa podíval placho na mňa, či by sa vari nedalo niečo vyčítať z mojej tváre, a keď nikde nič nedosiahol, sklesol premožený únavou a najskôr sklamaním na lavicu.

Bolo mi všetko divné. Nerozumel som ničomu. Azda sa niekto z nás dvoch zbláznil. Že by som to bol ja? Čo by mal hľadať Weinholt u mňa, keď má práve teraz sedieť pri svojej neveste. Žiadal som naliehavo vysvetlenie.

On zprvu odpovedal skúpo a vyhýbavo. Hanbil sa, alebo mi celkom nedôveroval. Myslel, že ho zavádzam, lebo ešte stále zabehúval

očami po kútoch, ale keď sa presvedčil, že mám čisté svedomie, rozhovoril sa.

Rozprával, ako sa pokúšal získať si priazeň Zuny, keď po požiari erárnych humien sa zdalo, že ja som sa s ňou rozišiel. Všetko šlo vraj ľahko, keď najväčší protivník prestal uplatňovať svoje nároky. Románik s vandrovníkom bola iba pletka. Zuna súhlasila a so starým mlynárom bol už dávno dohovorený. K sobášu privolila sama bez nátlaku. Aj sa naň pripravovala, ako to býva zvykom pri nevestách. Nikto nemal obavu a zlé tušenie. Hostia sa schádzali k nemu, lebo tam sa mala odbaviť hostina. Na mrku šli po ňu. Slepý mlynár ju podľa zvyku vykropil svätenou vodou. Ona si trochu poplakala, ale dala sa odvieť. Iba keď sa malo ísť do kostola, odbehla. Zprvu nič nechápal. Myslel na obyčajný ženský vrtoch. Hostom na otázky odpovedal, že jej prišlo azda zle od žalúdka. No keď dlho nechodila, vybehol za ňou. Hľadal ako blázon, vypytoval sa na všetky strany, utekal i do mlyna, lebo ju vraj niekto videl utekať s nejakým mužským ta. Ale nikde nič. Ani mlynár sa neukázal. Darmo kričal a sháňal. Potom si spomenul na mňa, a keďže vedel, že som za ňou častil a mal som s ňou i vážny úmysel, nazdal sa, že môže byť iba pri mne, preto sa ponáňfal hore.

Zakončil so slzami v očiach a hoci nebolo teplo, pot mu cícerkom stekal licami na tučnú bradu. Telo, podliate miernym sadlom, podchvíľou sa otriasalo pohnutím. Vtedy som si všimol, že je naozaj vyobliekaný na sobáš. Aj po tej príjemnej ceste mal vzhľad mladého zaťa: biela vesta so zlatou retiazkou, škrobená košeľa, tvrdý golier s hodvábnou mašľou, tmavý oblek, na rukách prstene. Všetko na ňom dobre sedelo. Mladý zať ani strieborný svietnik na oltári, len nevesta mu chýbala.

Sprobúval som i ja vystrúhať takú zúfalú tvár, ale bolo to ťažko, lebo v hrudi ma hrialo vedomie, že celá vec dostala takýto obrat. V tú chvíľu rýchle, akosi bez môjho pričinenia, plnil som sa znovu životom, odvahou a tak isto náhle som poznal, že skôr, ako odídem z týchto vrchov, musím vykonať ešte jednu úlohu, aby sa mi vrátil mier do duše.

V prospech Weinholda som už nevedel urobiť nič. Celú noc presedel u mňa na lavici zranený ani batôžtek nešťastia a ráno, keď som sa rozhodol ísť s hôľ usporiadať svoj spor so správou, šiel pokojne so mnou do dediny.

IV.

Na správe ma rýchle odbavili.

Omilostenie som si nežiadal, preto výsluch prebiehal hladko. Pán radca ma obvinil a vypovedal aj za mňa aj za svedkov, ako sa mu najlepšie hodilo. Nechal ma najprv dlho stáť v predizbe. Mal som teda kedy vyspytovať svoje svedomie. Potom ma zmeral prísny pohľadom a najtvrdšími slovami prejavil svoje trpké sklamanie nadou. Počúval som ho. Snažil som sa mu aj porozumieť, bohužiaľ, mal som vtedy nejakú nechápavú hlavu, mnoho mi ušlo popri ušiach a musel som ukázať aj hlúpu tvár, lebo nakoniec mi povedal, že som obyčajným nevychovaným chasníkom a že zo mňa bude veľmi dobrý zbojník, kým neodvisnem na šibenici.

Ďakujem pekne!

Nakoniec mi odobral erárnu pušku a pripomenul, že ma viac nechce vidieť medzi svojimi ľuďmi.

Porúčam sa!

Moja služba sa teda neslávne skončila. Bol som voľný ako vták. Neviazala ma viac povinnosť ani k času ani k miestu. Nikto nestriehol na môj krok. Predo mnou sa roztváraly štyri strany sveta. Každá má temné kúty, doliny, široké úložiny i roviny, kde na celom dni tancujú vetry, len si jednu vybrať ako z karát, rozložených na stole pestrými obrázkami dohora, a ísť, hoci aj rovno za očami. Všade ťa po troche ohlodajú diaľky a povetrie dobelasa zafarbí tvoj chrbát, až nakoniec sa nájdeš vo voľaktorom kúte sveta sám. Ak stretneš ľudí, budú ti cudzincami s neznámymi menami, s neznámymi úmyslami, prejdú popri tebe ani tône oblakov.

Chvalabohu!

Lež na mňa už cesta čakala. Bola to tá istá, ktorou sa voľakedy uberal povestný valach, keď chcel prvý raz rozlúštiť tajomstvo Kotliska. Sotva ma radca prepustil, moje oči utekaly hneď v tú stranu, kde sa maly až k obzoru dvíhať hole so skalnatými hrebeňmi, nad ktorými vrcholí dvojitém zlatým rohom korunovaná hlava Jeho Veľičenstva Veľkého zvona.

Pravdaže, teraz ich nebolo vidieť. Okolo mňa bolo niekoľko murovaných domcov, patriacich ku správe, vpredu nad nimi prvá vlna polí, kde už zbožie prezrievalo, potom povyššie druhá s tmavými kružinami a tam ďalej ešte jedna, už neurčitá, v podobe vahana. To bola posledná a najvyššia. O ňu sa opieraly mračná a za ňou, hoci zrak nebol ešte unavený diaľkami, dal sa zistiť iba čierny flak, vystupujúci z hlbín vahana ako ťažký dych zeme, rozpíjajúci sa tmavomodrými a fialovými odtienkami zamútených farieb naširoko po oblohe. Hneď mi prišlo na um, že cez noc Kotlisko prehltno celý ten svet, ktorý som hľadal očami po obzore, a že čierny flak na oblohe je dusivé kúdlisko prachu sosypaných vrchov a rozmrvených skalísk, vystupujúce pomaly z útrob a valiace sa ani pena hnevu po okraji rozšírených priepastí.

Ale nie. Bola to iba hromada ťažkých mračien, ktorá zafahla na vrchy. Ráno cestou na správu, zaujatý chmúrnymi myšlienkami, nevšimol som si, že so všetkých strán fahajú sa mračná ku prieťahinským holiam a kujú tam ťažkú a pevnú olovenú platňu, potiahnutú nebezpečným leskom.

Tak to bolo teda. V podstate sa nič nezmenilo. Tmavá hrča mračien mohla byť aj zaťatá päšť vyhrážajúcej sa ruky toho, čo strážil tajomstvo Kotliska, nebol by som sa vrátil s cesty.

Do chrbta oprel sa mi vietor. Bol prudký. Nestačilo mu koryto doliny. Bol širší. Prelieval sa cez chotár. Na pokrajisku obzoru medzi krovinami robil najväčší huriavk. Predbehoval i kvapôčky dažďa, ktoré s ním letely opretek, a hoci mu bolo treba stúpať všade príkro do kopca a zvrátil sa zákrutami, neustával. Pohrával sa so všetkým, čo zachytil v ceste. Tudolu vlnil hory, tuhore prevracal ľahko ako suché listie poletujúcich vtákov...

Išiel som v tomto náhlení sveta dlhým krokom. Okolo ušú hučalo mi povetrie a nad hlavou valila sa obloha ani more. Niesla so sebou hnev všetkých búrok. Čím bližšie bola k holiam, tým nižšie k zemi stláčala mračná. Boly to ťažké mračná s bruchami ovisnutými a vysypanými čiernymi nebezpečnými kiahňami. Sotva sa udržaly v povetří. Zatahovaly polia chladnými tónami a prehltovaly naraz celé hory. Človek cítil ich ťarehu i na pleciach i v kolenách.

Prietržiny boly celé na nohách. Zpráva o zmiznutí Zuny nebola jediná, čo ich znepokojovala. Hneď ráno našli uprostred dediny rozkladajúcu sa zdochlinu vlka. Bola to tá mrcina, ktorú som bol sviezol s hôľ a zanechal líškam pri mlyne. Nieкто ju tam vykotal a teraz privliekol do dediny, vari z huncútstva, aby niekoho postrašil. No poverčiví dedinčania poznali v nej hneď to prekliate zviera, čo slúžilo svojim telom diablovej, keď sa plúžil večerami popri starom mlyne, aby mlynárovi pripomínal splatnosť prekliatej smluvy. To bolo zlé znamenie. Všetci nenávideli potvoru, čo sa zapredala besom, ale nikto sa jej neopovážil škodiť, lebo nechcel uvaliť na seba pomstu. Človek nech len velebí nebesá, ale tmavé moci pekiel neradno huckať. Ich hnev býva vždy ukrutný a bezhraničný. Objavenie mrciny na dedine chápali ako strašnú výzvu. Po nej mohli očakávať len pohromu.

Pod dojmom tejto udalosti niekoľkí odvážlivci vybrali sa k starému mlynu, aby sa presvedčili, čo sa stalo so slepým mlynárom, o ktorom začaly kolovať chýry, že aj on zmizol so svojou šialenou dievkou, a keď na okolí nezistili nijaké podozrivé stopy, vnikli do mlynice, čakanmi vyvalili železné dvere, vedúce do komory, kde sa zdržiaval slepec, lebo ich našli zamknuté. Bezpochyby ich hnalo k tomu tušenie, že za dverami objavia niečo neobyčajného, ale pohľad, ktorý sa im potom naskytol, bol nad očakávanie. Predovšetkým zavalil ich pach po zdusenom zhorenisku, a keď sa spamätali a lepšie rozhliadli po kamenici, našli uprostred hrbou oškvrknutého ľudského mäsa a všadiaľ okolo zjavné stopy po besnení dravých plameňov, hoci nikde nedaly sa zistiť pozostatky nejakej horľaviny.

Povala i dlážka bola sklepená. Oheň sa nemal z čoho živiť, ani nemal z čoho vzniknúť. Tá okolnosť ich úplne zmiatla. Mienku, že by nešťastie mohol zaviniť aj zlomyseľný človek, nevedeli pripustiť. Nie, tu muselo zasiahnuť peklo. Mlynár neušiel svojmu osudu. S peklom celý život paktoval, peklo ho i zhlťlo, a to, čo z neho zostalo, malo byť na výstrahu iným. Teraz si vedeli vysvetliť i zmiznutie mlynárovej dievky. Nemohla obsiahnuť sviatosť manželstva, lebo bola zasľúbená diablove. Mnohí si náhle spomenuli, že to bol naozaj on, čo utekal predošlý večer s ňou k horám.

A potom preletel ešte neuveriteľný chýr, že sa vracajú statky s hôľ. Koho by to nebolo šiblo do živého? Nemožné! Koľkého je dnes?, pýtali sa, a keď dostali pohotove odpoveď, vraveli: Nuž tak ešte celé dva týždne majú byť tu hore, lebo čas im vyprší iba na Bartolomeja. Ale skutočnosť ich presviedčala. Onedlho nad celou dedinou skludlil sa ťažký prach a drevenice zatriasly sa dupotom polozdivených čried. Najprv sbehli valasi zpoza Prielomn. Nemohli vraj vydržať, lebo boli najbližšie ku Kotlisku. A za nimi, ako by ich bolo vrece vysypávalo, striedavo junce, voly i ovce až do samého poludnia. Sotva prišla jedna črieda, už sa ukazovali vodcovia s veľkými trepáčmi inej čriedy. Všetky prechádzaly Prietržinami. Iba za Kopanicou sa rozdeľovali. Jedny sa obracaly hore na Hron, iné schádzaly nadol do vidieka. Za nimi vzápätí stúpali pastieri. Boli zaprášení až po vlasy od toľkej cesty a zachrípnutí od vykrikovania. Neradi sa pristavovali pri zvedavcoch a nechotne odpovedali na otázky, iba ak podaktorý začiahol nedbalo palicou k oblohe. Ale lepšieho vysvetlenia nemohli ani dať. Naozaj, obloha každému prezradila všetko, v čom by mal ešte pochybnosť. Zostávala síce nemá, ale jej vzhľad bol čoraz presvedčivejší. Ľudia potratili istotu z tela i z duše. Náhle boli vyhodení z každodenného poriadku a nevedeli si nájsť zvyčajnú robotu, ako by sa ich bola chytala nečistá pleseň. Cítili sa osamotení. Opúšťali vlastné domy a dvory, kde ich dusila nevýslovná tieseň, a postávali v skupinkách po ceste. Všetci mali rovnako vpadnuté a nebezpečne stojaté oči, ktoré vrhaly do povetria takú istú studenú tóňu, ako padala na zem z čiernych mra-

čien, lebo bola medzi nimi hrôza. Prišla z hôr ešte predošlý večer. Cez noc sa rozťahla a ráno ju našli v sebe. Podbíjala im rad-radom kolená. Najprv boli iba zvedaví. Rozišli sa po domoch. Chceli všetko vedieť, a keď sa dozvedeli, nadchodil ich strach, lebo nezostávalo pri tom, čo sa povedalo. Ich myseľ v tej chvíli vzplanula jasnejšou chápacosťou, stala sa pohyblivejšou, obsiahlejšou, pretiekla aj cez okraj zrejmosti. Hneď ponavštevovala všetky tajomné miesta na okolí: kríže, staré opustené múry, zápače, vlhké kúty medzi horami, ktoré ľudská poverčivosť vyznačovala neobyčajnosťou. Povyvolávala odtiaľ podivných samotárov, zakliate dievky, znetvorené zvieratá, predmety opradené čarom, ako ich vedely opísať staré tetky, čo na celom božom dni iba suché kôrky žmolia bielymi ďasnamami a žmurkajú na svet drobnými očkami. A naraz ožil rozprávkový svet. Obludy povystupovali z jaskýň a z jazier, robily hrmot, až sa otriasala zem, a z priepastí šľahajúce plamene prehltávaly a hzdily ľudí. Podivné. Dosiaľ sa ich nebáli. Strašili nimi len deti. Ale teraz, keď sa v božom poriadku voľáčo narušilo, potratili z očí denné svetlo a roznášali iba tmu ako vyhasnuté lampáše. Motali sa sem-ta bez cieľa. Hrôza im odnímalala rozvahu.

Sám som ju takú poznal. V hore stretáva sa človek s ňou každý deň. Ak ideš chodníkom, stopuje ťa za chrbtom. Chodí ticho. Keď máš pohotové myšlienky, nepobadáš ju. No sotva začneš clivieť, ozve sa: alebo zatuká na voľakový strom za tebou, alebo pŕstí skaln doln prŕon, alebo vyskočí zpod suchého listia a trochu pobehne ako splašené zviera, zašušťí, zacupká, aby upozornila na seba.

Najrušnejšie bolo u Weinholda. Tu boli všetci, čo zutekali z hôr. Svojimi hranatými telami zaplňali celý výčap i korheňu. Sedeli alebo stáli. Zapáchali ešte vôňou kolíb a surového dreva. Weinhold nemal teraz z nich osoh. Dnes nepili. Iba čo začmndievali steny fajkami a vytrvale oplúvali dlážkn. Hovorili pomedzi znby a dívali sa na seba zpod skloneného čela a ťažkých mihalníc. V chrbtoch cítili ešte ťarchu tých dlhých dní, ktoré museli presedieť nečinne tuhore v kolibách. Darmo by im bol niekto vynnkúval pálenkn. Ino-

kedy stačil taký chlap vyliat do gágora štyri poldeci a len potom mu zamlanela chuť na jazykn. Teraz krčil nosom, len čo mu ju niekto pripomenul.

— Nepustí nám. Ako sme ráno videli tú čierňavu nad Kotliskom a potom čriedy prechodiť dolinou, hneď sme vedeli, že je nie všetko v poriadku, — vraveli.

Najčiernejší boli nhliari. Stále požmurkávali a odrhali. Sadza na očiach im prekážala vidieť a sadza v ústach im prekážala hovoriť. Keď chceli prehliadnúť, museli vypustiť aspoň po jednej slze, aby sa im prečistila zrenička, a keď chceli vravieť, najprv sa museli vysiakať, vychriakať, aby sa im diery v nose a v hrdle prepchaly, a predsa aj potom vydávali sipľavý hlas a ľndí poznávali len zblízka.

— Museli sme pozahášať ohne, — vysvetľovali. — Zaiste príde víchor, mohol by rozmetať iskry a podpáliť hory, ale kým sme to nrobili, tak sa sotmelo, že sme sa mali vybiť dolu grúňom.

Tavo nebol medzi nimi.

— V taký čas, — vraveli, keď som sa po ňom dopytoval, — stará sa každý iba o seba. Má kolibu pod samou Babou, a to je hodný kus od nás. Nuž čo by sme vedeli povedať o ňom?

Medzi nimi boli aj valasi zpoza Prielomu. Odlišovali sa od ostatných šatami, urastenejšími postavami, svetlejšími tvármi i živšími očami. Starý bača sedel za vrchstolom a nepreriekol slova. Ústa mal pevne sovreté a čelo chmúrne. Nevedel sa smieriť s tým, že musel ustúpiť. Och, mal už málo čiernych vlasov na hlave, dvadsať rokov bačoval, prežil veľa búrok, zakúsil všelijaké pliagy, ale ešte sa mu nikdy nestalo, že by bol musel pred nimi ujsť zo salaša. Ech, vari sa bude musieť rozlúčiť s cedilom. Staroba dolieha. Zodpovednosť, ktorú uvalili na neho gazdovia, zdá sa mu so dňa na deň ťažšia. Len aby vydržal do Mitra. Och, áno, on najlepšie vedel. Mal príčinn byť nemým. Zato starší valach rozprával zreteľne v tom poriadku, ako sa ho pýtali. Nevynecchal nič. Prečo by mal zatajovať? Bol rád, že môže hovoriť pred toľkými chlapmi. Cítil sa tým poctený. Spomienok mal dosť a reč mu šla ľahko na jazyk, veď sa o tom mohol každý presvedčiť. Vravel: — Robili sme všetko, čo sme vedeli, ale ne-

dalo sa vydržať. Na Bartolomeja by sme boli odtiaľ doniesli už len zasolené a vysušené kožky, lebo skoro každú noc jedna dojka zmizla a naostatok sa pustil aj do nás. Honelníka by nám bol zamordoval, keby nebolo hento. — Bradou ukázal na svojho mladšieho kamaráta, stojaceho vo dverách, ktorý nepovedal dosiaľ nič, len čakal, kedy bude nasledovať, urovnávajúc si zatiaľ myšlienky, aby sa potom nezajachtal, lebo museli mu dať slovo, ak chceli vedieť i najdôležitejšie. Ved' on ho už dávno videl vylihovať na sedielku a raz, keď ovce hľadal, sa aj stretol s ním. No, to nebolo nič. Ale vtedy s honelníkom bolo naozaj zle, keby nebol pribehol. Hehe, pásli spolu ovce. On išiel pred čriedou. Chlapec trochu zaostal a stratil sa medzi skalami. Hádam mu čučoriedky nedaly pokoja. A naraz skričí! He, keby ho tam nebolo! Nazdal sa, že ho vretenica sekla, lebo tadiaľ po skalách sa vyhrievaly na slnku. Pribehne ta. A . . . on to bol. He, keby sa bol trochu oneskoril alebo, povedzme, že by bol stratil duchaprítomnosť, ale on, čo by mu nmrieť prišlo. Ved' pôjde na jar pod mieru. Hehe, nech sa páči pozrieť, od čohože by bolo toto, he? Vysúkal si na pravici rukáv a zodvihol chlapom pred oči svalnaté rameno, označené nad laktom čiernymi fľakmi. Tam ho najprv chmatol, ale potom hneď tuto. A vyhrnul tak isto ochotne košeľu až pod bradu, ukázal hladké brucho, pevné prsia so slabými náznakmi pohybujúcich sa rebár na strmých bokoch, natiahol pružnú kožu pod ľavou bradavicou, aby lepšie vystúpila sinavosť podlhovastej jazvy po zahojenej rane.

Všetci sa nakláňali k tomu miestu, aby lepšie videli.

— Hej, to sú jeho zuby, — prisviedčali, — človek tak nemôže uhryznúť, naozaj! — Potom pokračoval starý valach:

Kým bola chvíľa, vo dne slnce, v noci mesiac, dalo sa aspoň rozoznávať. A keď uvážime, ani dažďov sme sa tak nebáli. Hmla padala shora, nuž trhal ju vietor, ktorý býva vždy pri zemi. To bolo ešte dobre. Čo ide shora, nemôže byť nebezpečné. Ale tej noci obrátil sa smer. Hmla sa valila z Kotliska a bola čierna ani žúžol. Ráno sme si už nevideli skoro na krpce, keď sme vyšli pred kolibu. Tma, hukot, sipenie, ako by sa boly všetky hadie hniezda rozliezly

po holi. Ovce sa sbily okolo koliby a len po psote sme ich dostali cez Prielom na dolinn.

Weinhold práve zapaloval plynovú lampu, ale ja som už ne-dočkal, kým sa z prítmnia vylupnú všetky tie vybielené tváre a vy-javené oči. Vyšiel som rozhodne do búrky.

— Ach, čakáš ma?

Vietor sa do mňa oprel.

— Pozri, idem sám!

Nebo i zem spojily sa proti mne. Čakal ma urputný zápas.

— Meraj moju odvahu, môžeš!

V tele mi horely tri ohne. Dva pod kolenami a jeden pod rebrami. Ale čelo som mal zvlažené ľadom.

— Môžeš si ešte chvíľu robiť zo mňa blázna.

Vyšiel som zo dňa a vkročil do noci.

— Ale raz predsa tvoju hrôzn prekonám!

Svetlá na zemi zhasly a nebeské lampy maly začmudené sklá, zapálil som si preto nádej. Vlastne to bolo tak, že sa mi rozšírily oči prinajmenej o dva palce nad priemer.

Človek musí nájsť najprv oporu v sebe, ak sa podnjíma na nejakú úlohu. Inakšie ľahko ho zvrátia prekážky. A ja sa priznám, že do tých čias nenachádzalo sa ani jedinké miesto vo mne pevné. Nuž musel som si idúcky sbierať odvahu, aby som sa mohol horiť s tými silami, ktoré sa stavaly proti mne. Za dedinou hnal sa na mňa víchor. Mal tisíc bičov, dlhých na tridsať siah, vymočených v rôsole a vymastených lojom s lykovými švihármi, i tisíc korbáčov s hranatými, tvrdými remencami. Plieskal a švihal bezohľadne na všetky strany. Mal i tisíc ostrých nožov, ktoré zabodával ďaleko pred seba. Ťažkými krídlami bil zem i oblohu. Poveetrie sa rozhojdalo. Chcelo nstúpiť náporn mocnou vlnou do výšok. Brucho vetra ho však rozrazilo a rozbilo na drobné kvapôčky. Ak som chcel dýchať, musel som ich chytať otvorenými ústami. No vietor mi aj v tom prekážal. Hrnul sa so všetkých strán. Ovládal celý priestor. Vo výškach sa rozprestieral a padal dolu celou svojou rozvlnenou plochou, aby ma pridusil.

Na rovnej ceste som mu sotva odolal. Mal široký priestor. Mohol sa dobre rozbehnúť a používal niekoľko rúk. Jednou mi držal nohy, keď som chcel vykročiť, drnhou tlkol zbesile do kolien, iná mi sťahovala pás alebo hrdlo a vždy ešte ďalšie stačili ma plieskať so dvoch strán po tvári, biť pästami po čele, búchať do brucha a ťahať za vlasy. Fí, fí, — hvižďal, ak som sa mu vytrhol, a rýchlo uplietol dlhý povraz, zakosilil slučku a hádzal na mňa. Musel som tancovať ani opica, aby som mu unikol.

Iba v prvej zákrute som stačil zistiť, že mám ešte celé pľúca. Tu sa náhle stisly grúne okolo mňa natoľko, že sotva prepúšťaly bystrinu a dolina sa podchvíľon zatačala, preto vietor nemal sem prístupu. Odrážal sa od vysokých grúňov a vracal sa späť do širokých priestorov rovín, kde mohol byť voľnejší. V povetrí slabo doznievaly ojedinelé mocnejšie nárazy. Inakšie vládla tadiaľto tíš. V nej ešte dôverčivo čľupotaly vlny potoka pod cestou a šepotalo lístie krovín pozdĺž brehov, ako šepoce každý večer, keď súmrak ide prikryť zem. Iba ihličie vysokých jedlí malo desivejší hlas. Ale tamhore! Ech, tamhore nemohlo byť všetko v poriadku.

— Ach, to je teda pravda, že sú tam? — vravel som, lebo keď som si odmyslel všetky prízemné hlasy, i hlas mojej krvi, mohol som sa o tom presvedčiť. Stačilo zvrátiť hlavu a dívať sa chvíľu do meravej previsnutej oblohy. Ich hulákanie vybuchovalo z nej ako blkotanie plameňov. Podobalo sa ďalekému spevu vojsk, čo svojím revom chcú ohlušit paľbu nepriateľa. Niekedy mumlal len jeden. Hádam žaloval bohom na svoju samotu a spomínal krajšie časy, keď si mohol na skalách lieskovce drviť a pohvizdovať za krotkými baranmi. Stále miešali sa mu však do reči ostatní. Prejavovali nespokojnosť nad tým, že sa museli utiahnuť do dier pred obyčajným človekom, a dožadovali sa znova svojich práv.

— Hohó, plesnivci, donesiem vám mrveničky s kôprom, aby sa vám jazyky lepšie vymočily.

Hrrr, vyrútili sa na mňa ako rozdráždené osy a zasypávali ma husto ľadovým kamenčím. Za chvíľočku bola cesta predo mnou biela. Mohol som sa po nej kĺzať. Fičaly povetrím, cupkaly mi po

temene, po pleciah, po chrbte. Hahaha, smial som sa. Chytal som ich do rúk a hádzal nazpäť, aby bolo veselšie.

Pomaly si moje uši zvykli i na lomoz. Nemiatol ma. Ba zdalo sa, že práve v ňom sa upevňuje moja odvaba. Inakšie to nemohlo ani byť. Postavil som sa proti temným mocnostiam, nuž temné mocnosti zodvihly sa proti mne. Bolo by privčas ukázať svoju slabosť nejakou ústnpčivosťou alebo zbabelosťou. Klin sa musí iba klinom vyrážať. Ak ma niekto chcel prekričať, mnel som ho ja ohlušiť. Hahaha, vysmial som sa všetkým besom, čo chceli zvrátiť môj úmysel. Hahaha, niesol sa vyzývavo môj smiech dolinou na priek všetkým živlom. Bol stále divší a rozmarnejší. Zvádzať ma do prudkých záchvatov a naostatok vybuchoval svojvoľne, ako by sa i v mojich prsiach prebudila nejaká tajomná sila, ktorá tam dosiaľ driemala. Mohol som sa teda merať i s obrami, hoci ich bol celý krdeľ. Neobával som sa o svoju kožu. Čím väčšia bola ich zúrivosť, tým väčšia bola moja veselosť.

— Hej, hop, poďte dolu, pochytime sa za pasy.

Ale naraz bolo na všetkých stranách ticho.

Čo to? Zastal som a zmeral napochytre vzdialenosť visiaceho mračna nad mojou hlavou. Zavše sa totiž stáva, že oblaky sú pri zemi, chumelia sa medzi stromami, kde ich bol vrchný vietor stlačil, ale keď tento vietor ustane, odlepia sa so svojich lôžok, alebo ustupujú, čo je znakom, že tamhore je priestoru dosť a búrka sa má kadiaľ rozliezť, alebo ťažké mračná, ktoré ndržiavaly spodný vietor vo výškach, náhle klesnú do kotlín, zhustnú a vzniká prietrž, čo znamená, že sa spoja vrchné vody so spodnými.

Čakal som niektorý z týchto úkazov. No nedalo sa zistiť nič. Čierne mračno nemenilo miesto, iba vo svojom vnútri prejavovalo nepokoj. Vrelo a vzdúvalo sa. A predsa tíš hore i dolu, napravo i naľavo rástla i trvala. Mohol som ju odmeriavať tepnou na ruke.

A potom zvon! Raz, dva razy! Zvon sa ozval blízko a jasno. Ťažké údery srdca o vytočené a obrúsené hrany. Padaly zťažka a zdĺhavo.

Mimovoľne som sa obrátil ku Prietržinám. Bol večer. Mohli

zvonit na Anjel Pána. Lež hlas prichádzal s druhej strany. A nešiel len povetrim, ale aj zemou. Mumlal ako ťažký starý zvon, ktorý sa len namáhavo kníše vo svojich ložiskách a s hlasom, zakaždým, keď sa vyvráti, vydychuje aj chlad svojho hlbokého vnútra. Dunel ako hrom, ako mocné slovo vrchov.

Bim, bam!

Veľký zvon!

Bim, bam!

Vrch zvonil!

Cesta podo mnou sa rozvlnila. Svet sa zaknísal.

Bim, bam!

Veľký zvon!

Vystrihal ma.

Boli sme dobre známi. Každé ráno som sa mu klaňal ako vznešenému božstvu. Obchádzal som ho s úctou, a kedykoľvek mi prišlo naň pozrieť, mal som v očiach bázeň. Bim, bam, znelo výstražne, zaháňalo mi na uši, otriasalo mnou ako veľké slovo Boha, ktorý je všade, aj v tebe.

Pokor sa mu!

Nie, nemohol som ho poslúchnuť. Vo mne už bola náruživosť, priečiaca sa každej zvyklosti, a tá ma hnala i proti mojim bohom.

— Hohó, neustávaj sa, starký. Je to zbytočné. Veď vidíš, že som ostal sám. Všetci ma opustili. Iba táto cesta ma ešte drží na nohách. Nuž čože mám na tom svete? Radšej sa v tichosti pomodli za moju úbohú dušu.

Práve vtedy švihol ma aj oslepujúci blesk cez oči. Bol to signál pre húrku, ktorá už dlho čakala netrpezlivo vo výškach.

Od rána tiahly sa mračná k Veľkému zvonu. Išly vždy od juhu. Boly to mračná pevne stavané, mračná maďarské, nasýtené vodami čiernych bahnitých riek, obarené horúčavou nesmiernych trávna-tých stepí a povypekané na rozľahlých strniskách, ale boly medzi nimi i mračná od mora, zapáchajúce rybacinou. Tiahly sa celý deň. Nuž išly najmenej dvanásť hodín, nepretržite, tesne vedľa seba a vo troch hrubých vrstvách nad sebou. Tu v doline poukladaly sa do

štôsu. Koľko ich bolo? Ach, osmutnievalo mi srdce, ak som chcel mať o tom predstavu. Zdola dalo sa zistiť len dno tej hromady. Bolo pevné ako pancier a malo farbu vyhasnutého popola, pomiešaného so zemou. Vtesnávalo sa neprestajne pevnejšie medzi grúne nado mnon, a keď doznieval prvý úder Veľkého zvona, roztvorilo sa. Puklina išla za dolinou. Najprv to bol iba kľukatý pásik, ten sa však rýchle rozširoval, ako by sa bola rozdeľovala a rozvaľovala vo dvoje. Hneď to bola priepasť, z ktorej sa sypal nadol oheň. Nepočul a nevidel som nič. Zhltla ma žiara bielej noci a ohlušil rachot boriaceho sa mračna, lebo vzrastajúci príval búrky začal sa rozbiť o pevnosť hviezdnych výšin. Ničivý pohyb zaplavil celé nebesá a otriasol zem ako osikový list. Mal som dojem, že v útrobach sa pohla náhle zo svojho lôžka prasila, čo voľakedy vydúvala vrchy, trhala skaly, rozdeľovala dolinami chotáre, otvárala pramene riekam, vrtala hlbiny morským okám, že nastala chvíľa, keď sa mali živly znovn vliať do jediného chaosu, aby mohly byť vykované nové, pevnejšie tvary sveta. Akou mierou rástol rachot, takou mierou prebúdza sa aj vrchy. Nebolo to už iba vzdialené doznievanie Veľkého zvona, ale tiahle dunenie celého komonstva, ako by ťažké, tisíc-centové srdce hompálalo sa povetrím, bilo do žulových skál a roztlkalo bachory grúňov.

Hu, teraz už pôjde do tuhého, chlapče. Ak máš ešte mliečne zuby a žlté žilky pod kolenami, tak radšej zalez do niektorej diery k jašterom, aby ťa hnev bohov nezastihol.

Ach, bolo to naozaj zle. Človek nevedel, v ktorú stranu sa má pustiť. Odvšadiaľ sršaly mi do očí iskry. Na všetkých stranách pohybovala sa pevná pôda. Mračno rýchle padalo. Malý priestor okolo mňa sa navidomoči zmenšoval. Bol som v pasci. Zdalo sa, že sa budem musieť vrátiť medzi vyjavených uhliarov do Weinholdovej krčmy, ak nechcem niekde zahryznúť do hliny, lebo bolo zrejmé, že búrka ma chcela pridusiť skôr, ako by som bol stačil poznať tajomstvo vrchov.

Ale pre ten prípad mal som naporúdzi svoju krv. Bola mojím najvlastnejším dedičstvom. Daroval mi ju otec i mať ako najväčšie

vypätie svojich životných síl. Musela byť tvrdou nákovou, lebo veľa pokolení predo mnou vytĺkalo svoje úsilie na nej. Od vekov, pokiaľ pretekala mnohorakými životmi, mala kedy prezrieť. Nejednen tvrdý koreň sa v nej vymočil. Od jasných dní nadobúdala rýdzosť, od temných nocí hustota. Nepotrebovala nijakú esenciu. Aj vtedy by si bola uchovala svoju tuhosť, keby som ju bol už pred desiatimi rokmi scedil do koženého vreca a zavesil pod hradu. Nuž mohol som sa na ňu spoľahnúť vždy, keď mi odvaha slabla.

Hneď ráno, keď som sa rozhodoval vykročiť na túto cestu, predpokladal som, že v najhoršom prípade budem sa môcť oprieť o jej silu, lebo vždy vládla mojím telom, ako vládne slnce oblohou. A, hľa, nesklamal som sa. Pomohla mi v pravú chvíľu. Už pri prvom ohlušujúcom rachote a pri prvých plameňoch ozvala sa v mojich žilách. Naplnila ma až po temeno a zatopila vo mne každú slabosť. Darmo potom okolo mňa šľahaly ohne rozličnými smermi, syčala para a striekala horúca voda, išiel som dopredu, lebo jej vzrastajúci príval ma hnal, rozbíjal a prehlušoval všetko, čo by ma vari bolo zastráovalo.

Búrka mi viac neprekážala. Skôr mi robila sprievod na obveselenie. Čo ako sa nadúvala a rozputnávala, vždy sa jej besnenie ukázalo v porovnaní s tým, čo bolo vo mne, iba slabým pokašliavaním neduživca. Rachot hromov a lomenie skál pripomínalo mi šumenie lístia v lese a lámanie suchých vetvičiek pod nohami, keď prechádzame húštinou, blesky boly iskierky, oživujúce sa vetrom na starej pahrebe. Smial som sa a hvízdal, zachvátený radosťou nad tým, že sa mi voda sama dolu hrdlom leje a čurčí ako jarček, keď nadstavím ústa hore, že ma nárazy váľajú na zem, že sa musím niekedy plaziť ako slepúch a ochutnávať piesok s hlinou. Vtedy som už nebol človekom, ale besom alebo niekým celkom iným, čo vystúpil zo mňa a šiel s blčiacimi očami, vydutým ťažkým čelom, s tvrdými uzlami na lícach a na sánkach. Azda to bol môj dávny predchodca, čo sa túlal horami nahý, hulákal a len z krvilačnosti škrtil a páral zver, ba bol to vari sám Kain, ktorý sa prvý opojil vraždou. Vedť sa mohol obnoviť vo mne, vystúpiac zo zapálenej krvi, a teraz krá-

čal prostred búrkou ako príznak pomsty, prekliaty ľudstvom, ale vífaz sám nad sebou, nepokorený vo svojom vzdore ani samým Bohom, hrozný, ktorému musí aj búrka ustupovať z cesty ako Mojžišovi more.

— Hahaha, — rehotal som sa. A môj smiech bubnoval na vrchoch, roznášal sa tridsiatimi piatimi stranami a sedemdesiatimi stranami sa vracal späť v sto štyridsiaticich ozvenách rozličných síl, rozličných výšok, ako by mi odpovedal celý regiment, čo tiahol so mnou proti besom.

— Neozývaj sa už, ty hrdzavá škatuľa, — volal som do oblohy. Alebo som volal proti Veľkému zvonu:

— Hej, ty tam, starý fuzáč a svätý smilník s rohatým čelom, dokedy ti ešte budem smradľavé päty lízať?

To všetko spôsobila moja krv.

A búrka čoraz divšie odpovedala na moje rúhanie. Stekala prudko dolinou, jačala a penila sa od hnevu. Bola plná podivných škrekov, smiechu, kvílenia, kliatob, huriavku. Rozhnevaní obri schádzali úplazmi, viechali ťažkými buzogánmi nad hlavami a hľadali ma: — Hej, hej, kdeže si? — Ale ja som im odpovedal: — Akože, či som ja s vami dakedy barany pásol? — Povetrie sa trepotalo a pišľalo miesto vtáctva. Ani jeden živý tvor sa neozval. Miesto nich rozhovorily sa korene, búľľavé výtvary, bralá, úplazy a kosodrevina, lebo v ten čas zem vyvrhla všetkých duchov zo svojich útroh.

Rozpálená obloha pokúšala sa stále zapáliť zem. A bolo by sa jej to podarilo, keby mračná neboly bývaly veľmi mokré. Iskry lietaly zhusta. Stále zapaľovaly ohne uprostred hôr. Okolo mňa umieraly stromy mučeníckou smrťou. Proti vetru sa vedely brániť, ale proti blesku nie. Nestačil sa ich dotknúť, nž vzbĺkly ani smolné fakle. Kým sa im žiara neprežrala do driena, kvílily všetkými konármi, potom sa náhle prelamovaly v páse a rozsypávaly v hŕbu popola a čmudiacich hlavni. Musel som dávať pozor, aby mi nepriškvŕkly kožu.

V takomto pekle bolo priam nemožné nájsť správnu cestu, lebo

ani uši, ani oči nevedely ti poradiť. Ale ja som si preto nelámam hlavu. Vedel som, že búrka vyšľahla odtiaľ, kde som mal namierené, a rútila sa nadol, nuž moja cesta mohla ísť len čo najprikrejšie proti nej. Preto som sa náročky púšťal do najdivších a najstrmších prúdov. Tadiaľ bolo mi najbližšie k cieľu. Nadarmo nepokojná obloha vysúšťala podchvíľou na mňa ťažké záplavy mútnych vôd. Nebol som pre búrku stroviteľný. Ak som sa aj dostal niekedy priam do jej pažeráka, musela ma hneď vyvrhnúť späť a nakoniec i pri všetkých jej úskokoch predsa som len ja zvíťazil.

Na prielome sme sa rozlúčili. Ona klesala celou váhou na dolinu a ja som sa pustil naprieč Veľkým zvonom ku Kotlisku.

Bolo to celkom príjemné, aspoň som sa nemusel do roka kúpať. A tu som dostal zasa zbrúsa nové šaty. Maly pevný strih, ozdoby z ľadu a z drahocennej inovate. Sedely na mne ani pancier. Iba čo kosti mi v nich trochu pohrkávaly, ale to patrilo k paráde. Teraz som bol opradivým ľadovým rytierom, nuž mohol som sa postaviť aj proti samému Ancikristovi.

— Hip, hop, — preskakoval som skaly po známej ceste. Hahaha. Nie, tadiaľ som si už nemohol nohy dolámať. Poznal som tu každú piadť pôdy. Mohol som ísť hoci s vytlčenými očami. Hip, hop. Letel som ani šíp so sklonenou hlavou a s nadstavenými plecami. Necítil som nijakú únavu v tele, ani zádumčivosť v duši. Spieval som hlasno vrchovské piesne a chcel som, aby ma počuly všetky vrchy i všetky doliny, chcel som im dať poznať, že som zas medzi nimi a že nesiem v prsiach silu jeleňa.

Proti mne drala sa hmla. Miestami bola dravá ani sypký sneh, rozvírený vetrom, miestami hladká ani vápenná voda. Rozširovala mi kožku a rozdrážďovala nozdry. Čoraz bola búrlivejšia a chladnejšia. Tiahla v širokých a pevných prúdoch celou hoľou. Keď prechádzala vedľa mňa, divo šumela. Bolo vidieť, že jej prekážam. Celého ma prenikala. Iba do hrude sa mi nemohla dostať. Tam pravidelne tľklo srdce a horel živý oheň. Bolo to tak, ako by som niesol pod kabátom malú vyhňu s mechmi i s kováčom. Mohol som byť teda spokojný. Kým som niesol v sebe túto vyhňu s neutíchajúcim

hrmotom a s neuhasínajúcou žiarou, nemusel som dbať na to, že okolo mňa tuhne svet, ako by už ležal niekoľko hodín na márach, lebo moja krv mala ešte dosť teploty a životnej sily.

Ale náhle prenikol ma ľadový lúč, ako by ma bola bozkala priam na ústa smrť.

Kotliská!

Priepasť na mňa vydýchla.

Nebolo však vidno nič. Hmla všetko zakrývala. Tvorila súvislý živel, do ktorého vrastala hrbolina zeme i kľnba nebies. Podobala sa šíremu moru. Nemala však smer morského prúdu, ale smer obetného dymu. Kým donedávna sa valila s vetrom prudko proti mne, teraz stúpala a chcela ma nadniesť. Ona nič neprežrádzala. A predsa som náhle celým telom pocítil, že je tu predo mnou, že nesmiem už urobiť voľnejší krok, ak sa nechcem zrútiť do nej, a bol by ju podobným spôsobom vycítil každý, kto ju už raz videl, lebo neroztvárala sa len do hĺbín, ale aj do výšky. Tvorila v povetrí uprostred rozvoňavených hôľ a hviezd prázdny, surovou zemou páchnúci kadlub, ktorý naširoko-ďaleko vydychoval hrôzu.

Stál som nad svojím hrobom. Tu bola teda posledná stanica môjho života, kde sa ešte dalo uvažovať o márnostiach toho sveta, ktorý som zanechal za chrbtom. Na čo by mi to však bolo slúžilo. Poslednú vôľu som nemal komu zanechať. Dlžníkom som nebol. Ani veriteľom. Nuž stačilo sa iba prežehnať a ísť.

— Hohó, — zavolať som. Hlas prerazil hmlu a stratil sa bez stopy, ako by ho bol niekto prehltil.

— Prišiel som k tebe!

Nič sa neozvalo.

— Hneď som tam dolu!

Malý fliačik zeme pohýbal sa pod nohami a šmýkal sa po strmom svahu so mnou. Mal som dojem, že zostupujem komínom. Nohy som kládol opatrne a rukami som sa opieral o strminu. Tento svah bol rebrík do pekla, kade vystupovali diabli, keď museli roznášať po svete Luciferove posolstvá, alebo keď im prišla chuť rozfukovať ľudom ohniská, aby zblčaly strechy.

Vedľa mňa sa pretískaly celé pevniny hmly. Tamdolu iste práve naložili na vatru. Hádam samú čerstvú čečinu. Ťažké kúdliská smrdeľy a sotva sa stačily hýbať. Pretláčaly sa len svojou váhou, lebo prievanu tu nebolo. Zostal tuhore. Ak som nadstavil tvár, mohol som ho ešte zacítiť a počuť. Pískal tenko a trasľavo, ako vtáča, čo vypadlo z hniezda. Dolu sa neopovážil spustiť.

Chachacha, dnes budú v pekle hody!

Pod nohami uvoľňovala sa mi suť. Drobné skaly i so sypkou prstou trúsily sa dolu strminou a spôsobovali v hluchom priestore divný šramot. Bol to jediný zvuk okrem tlkotu môjho srdca, ktorý ma sprevádzal do hlbín. Preto som ho rád počúval. Aspoň sa maľy na čo viazať moje myšlienky, lebo tu aj mozog kôravel a krahol. Vznikal prudkými nárazmi podkovičiek na bagančiach o pôdu. Chvíľu sa rozliehal povetrím dosť sýto, ako by bol niekto dľaňou šúchal po stenách plechového hrnca, prézrádzajúc mi tak, že podo mnou, azda na desať metrov, azda na dvadsať, je ešte stále pevný svah, do ktorého sa dá zapierať, potom rozbíjal sa na množstvo slabších, prerušovaných zvukov podľa toho, koľko a akých skál kotúľalo sa ešte ďalej, a potom náhle zanikal.

Čo tam mohlo byť? Azda pažerák bez stien, ktorý siaha podľa odhadu ľudí až naorské dno?

Ale naraz prezradily sa mi aj tie končiny. Vyzeralo to tak, ako by moje kroky dostávaly vzdialenú ozvenu, alebo ako by odtiaľ zdola vystupoval niekto hore a spôsoboval podobný hrnot ako ja. Bolo počuť ešte jedno vybijanie podkovičiek, otriasanie pohýbanej pôdy, rozsypávanie suti a štrkot poskakujúcich skál, a bolo to práve v tých miestach, kde dosiaľ ľadovateľa tíš.

Zastal som. Azda sa mojím podupávaním pohýbala spodná ľahšia vrstva pôdy a strháva so sebou do hlbín celý svah i so mnou?

Ale zvuky neutíchaly. Prichádzaly s tvrdou pravidelnosťou ďalej a boly silnejšie a určitejšie. Ani šumenie hmly ich nestačilo prihlušiť. Ozývaly sa i proti všetkej mojej pochybnosti, rozrušujúc práve tie diaľky, ktoré som chcel mať tiché.

— Hahó! — zavolať som, aby som zahnal ošiaľ.

Hlas zapadal rýchle ako prv. Ale hneď sa ozval tamdolu, trochu síce stíšený diaľkami a predsa zreteľný s inou výslovnosťou, hrúbkou i silou, ako by ho boly vyslovily iné ústa.

— Hohó! —

— Hu, je to teda pravda! — povedal som, sadajúc si na svah. Dýchal som si rýchle do skrahnutých prstov. — Je to teda pravda, že je on tamdolu, — utvrdzoval som sa stále, pozerajúc s hrôzou, ako mi vlasy na hlave rastú.

Ach, každý mávame chvíle slabosti, keď sa nevieme ovládať, a rozpadávame sa na kúštičky, ako krušok soli pod nárazmi železného tĺčika. U mňa to mohlo byť aj od únavy alebo závratu. Pre každý prípad oblapil som si rukami nohy pod kolenami, pritiahol pevne k telu a vložil medzi ne hlavu, aby som sa cítil zas v hrbe. Rozhodol som sa v každom prípade čakať.

Zvuky podo mnou rýchle rástly. Zachvacovaly čoraz bližšie priestory. Bezpochyby niekto oddola vystupoval a mal naponáhle. Svojím prudkým pohybom a dychom rozkolembal i povetrie. Zaraz som pocítil na čele i prievan, ako by sa boly hlbiny otvorily. Hmly sa pohýbaly. Ten, čo šiel zdola, bezohľadne ich priam prostriedkom pretrhúval. Boly najprv po celej šírke biele a pevné ani múr, potom práve predou mnou zredly a sčernely, ako by tam vykopnieval hodný kus surovej zeme, a náhle z toho miesta vyrástla a vystúpila ku mne ozrutná postava mužského.

— Ty si?

— Ja!

Ach, bol ohava, keď sa vykručil z kľbka, v ktorom sa dokotúfal. Stál proti mne a oňuchával ma dôkladne rypákom. Oči a ústa mal ešte z čirej tmy a ostatnú tvár zo sipiacej hmly. Iba zuby sa mu leskly. S vlasov mu cechtila voda a smrdel bahnom.

— Hybaj! — vrkol na mňa, keď ma poznal, a skrútil sa zas do hrče, aby sa mu lepšie šlo.

Urobil som to isté.

Na svahu sme nepreriekli slova. On fučal a chrčal ani baran a ja som mal dosť roboty, aby som mu stačil. Iba tamhore, keď sa po-

riadne povystieral, vysiakal a keď si pästami povytieral tmú z očí a porozháňal hmlu z tváre, zahúkal ani slon.

— Huhuhu!

— Tavo! — zareval som naň.

Chytil sa za boky a smial sa.

— Do čerta, kde sa tu berieš?

— Bol som tamdolu pri pliesku.

Hľadali sme sa v hmle.

— Azda máš tam deti?

— Hu, poslala ma nočnou hodinou po vlčí koreň!

— Kto?

— Zuna!

Čítal som mu zuby a hľadal ohryzok pod bradou, ale hrdlo mal, pľuhák, zababušené v odedzi.

— Haha, máš odedzu, — vysmial som ho.

— Hu, dala mi ju, aby som neprechladol.

— Azda sa bojíš o svoj život?

— Hu, život má cenu!

— Nie každý!

— Aj psí!

Kráčali sme potom vedľa seba cestou popod Veľký zvon a upozorňovali sme sa navzájom na skaliská pod nohami, aby sme si náhodou papule na daktorej nerozmlátili.

Vravel som mu:

— Hľaď, tu!

A on:

— Obíď, aha!

Takto rúče až po sedlo a tam sa ma pýtal, aby ma upozornil na chodník k mojej chatrči.

— Ideš spať?

Ale ja som odpovedal pevne: n i e, aby nemal pochybností.

— Hu, — vrkol ponad plece, — tak si sviaž vlasy na hlave, aby sa ti v nich nezahniezdily netopiere. Sbehneme Hlbokým žľabom do Vlčích jám!

Neprekvapilo ma, že práve ta. Veď zbojníci skrývajú svoje poklady v najhlbších dierach. Nezáležalo mi na tom, kde mu naostatok napľujem do očí a roztrepem kotrbu. Bol som istý so svojimi silami. Vedel som, čo chcem. A to bolo vari dosť.

Na dne žľabu bolo ticho. Hore medzi bralami sipela síce ešte nepokojná hmla, tudolu pod skalnými stenami ju už nebolo badať. Tadiaľto sa vlnil teplý prúd vetra, ktorý vychádzal z hlbín. Ovieval nám čelá ani dravý dych zeme. No čím nižšie sme sostupovali, tým bol miernejší. Tamdolu iste bola úplná tíšina. Do vlčích jám sa nemohly spratať ani víchry, ani hromy. Tavo vedel, akú skrýšu si má vybrať pre seba a pre svoju nevestu, keď chcel mať od ľudí a búrok pokoj. Celkom som mu rozumel.

Cestou nepovedal ani slova. Vari tuho rozmýšľal o tom, ako by ma mohol ešte naostatok prekabátiť. Jeho široký chrbát sa stále knísal predou mnou. Sostupoval pomerne rýchlo. Krok dunel pod ním pravidelne a isto. Ani raz sa nepokľzol, hoci bola hlboká noc, úplaz bol po búrke šmykľavý, vyjarčený a všadiaľ do cesty vystupovaly ozrutné balvany, ktoré bolo treba obchádzať. Musel som sa poriadne namáhať, ak som ho nechcel stratiť s očí. Iba na samom konci úžľabiny sa obzrel, pristavil ma náhle pokynom ruky, ako by chcel stíšiť šramot skál, ktoré sa za mnou šurcovaly, sám si prvý stal do úzkeho priechodu, kde sa pomihával tmavočervený odlesk akéhosi svetla, a keď sa chvíľu rozhliadal, povedal:

— Hu, utri si pysky a dlho nehľaď, aby neprišlo Zune z očí, lebo tak sa vidí, že má práve svadobnú noc.

Neklamal ma. Na tichej polianke pod hustým rozkonáreným smrekom blčal oheň. Bol pokojný, lebo vietor mu neprekážal. Okolo do noci nepretržite vysielal praskajúce vlny červenej žiare. Mäkká tráva sa v nej ligotala, ako by sa aj pomedzi stebielka plazil plameň. A na tomto menivom koberci pohybovaly sa nahé postavy ženy a muža. Žena bola obrátená tvárou k nám a žiara jej osvetľovala len jeden bok tela: zvlnený prúd rozpustených vlasov, plecía, ramená a bedrá. Zato muž bol osvetlený celý, lebo ležal na chrbte proti nej. Podopieral sa trochu laktami. Žena kľučala a chvíľu bedlivo po-

zorovala muža, ktorý i pri svojej nezvyklej polohe posunoval sa na laktoch, pomáhajúc si nohami, ako by sa chcel dostať z jej dosahu. Ale žena mu to nedovolila. Zakaždým, keď jej mal už uniknúť, priťahla ho rukami k sebe a hádzala sa naň prudko celým telom. Tak po krátkych prestávkach vznikol krátky zápas, sprevádzaný divým škrekom a nespútaným výskotom. Pripomínal mi podobný zápas, ktorý som videl, napodiv, práve v týchto miestach. Zuna bola vtedy tiež taká šialená, lenže ruvala sa s tým podivným zvieraťom, ktoré sa neskoršie stalo prvou obeťou mojej žiarlivosti. A teraz bol tu tento muž. Skutočný muž. Koža sa mu na bokoch a na vypnutých ramenách lisla, preťahoval sa pred ňou ani had a natrvalo ju k sebe pripútal uhrančivými a bezočivo naširoko rozpleštenými okáľmi.

Nebolo pochyby, o čo tu ide. Dlho obidvaja sedeli osamote pri ohni uprostred noci. Naučili sa hľadiť na seba bez očí a vari prvý raz zistili, že sú takto úžasne blízko pri sebe, tak blízko, že sa môžu cítiť a ochutnávať. A vtedy zborily sa všetky prekážky, ktoré jestvovaly medzi nimi. Celý svet so všetkými hĺbkami a výškami, so všetkými chvíľami i búrkami vošiel do nich a oni boli len dvaja: muž a žena. Nepotrebovali viac šaty, lebo krv sa im zaligotala bronzom.

Očakávanie ma teda úplne sklamalo. Kým som schádzal žľabom a sledoval pred sebou Tavov chrbát, pripravoval som sa na stretnutie s ňou. Ani mi na um nesišlo, že bude pokojná a krotká a že pod prvým mojím pohľadom skloní kajúcne čelo a pôjde ochotne za mnou ako stratená ovca za valachom. Ba predstavoval som si ju práve tvrdohlavú, divú a nebezpečnú. Myslel som, že sa mi postaví do cesty práve vtedy, keď budem chcieť vykonať svoje predsavzatie a že pred ňou budem musieť cúvnuť a vrátiť sa bez pomsty späť. Iba toto som nečakal. Keď som po prvom prekvapení celý zjav pochopil, nechcelo sa mi veriť, že by tou poskakujúcou šialenou ženou bola Zuna. A predsa to bola ona. Jej zjav bol tu uprostred noci v záplave žiare presvedčivejší ako kedykoľvek predtým. Oslepovala ma všetkými teplými miestami, čo na jej tele svietily.

A Tavo mi vysvetľoval:

— Včera večer pribehla za mnou na Pálenice a doviedla ma sem k nemu. Vtedy ešte ležal ani cepy. Nerobil azda ľuďom dobrotu, nuž mu voľakto vohnal pod kožu guľu. Celú noc a celý deň vyrezával som mu olovo z bedra. Večer ma ešte poslala do Kotliska po vlčí koreň, lebo chcela, aby sa mu rana chytro zacelila.

Nestaral som sa, kto je onen muž. Na tom vlastne už nezáležalo. Mohol byť pre mňa naozaj aj sám Lucifer. Hlavná vec bola, že Zuna preň zavrhla celý svet, že ho vyhľadala, ošetrovala, že sa k nemu prihlásila otvorene a že mu chcela prináležať bezvýhradne, lebo to ma presviedčalo, že celé moje úsilie bolo márne. Zuna mi nikdy nepatrila. Ani vo sne, ako som si neraz namýšľal. Žila niekde ďaleko mimo mňa v čudnom svete tajov, kde som nevedel preniknúť, a vo mne jestvovalo iba marivo, azda stopa po nejakom hlbokom dojme, ktorá sa len jej zjavom užívovala. A teraz i tá vypáchla. Nemalo mi už čo prepaľovať krv nenávisťou a láskou. Zostal som naraz sám so svojim srdcom. Necítil som voči nikomu nijaký záväzok. A vlastne nemal som už na tomto mieste čo hľadať. Moja úloha sa tu skončila. Zuna sa rozhodla prv, ako by som bol stačil zakročiť. No výjav na polianke dostával práve vtedy taký nečakaný obrat, že ma začal udivovať a naplňať novým nepokojom, ba až úžasom.

Neznámemu stálymi pokusmi podarilo sa predsa dostať zpod priameho dosahu svojej družky. Najskorej nás začul, nuž vzpružila ho naša prítomnosť. Náhle sa vyšvihol so zeme, vyskočil na rovné nohy a smiešne, ako ošklbaná kačica, začal sa belhať smerom k nám, podivne krákajúc a vystierajúc ruky, ako by chcel nájsť u nás záchranu pred nejakou hrôzou. A pravdepodobne toto zbabelé počínanie mužovo vynieslo Zunu z miery. Ako videla, že uteká, stala sa ostražitejšou a dravšou. Smelo sa vypla, divo pohodila hlavou, ako by niečo vetrila, potom niekoľkými skokmi dobehla tackajúceho sa muža, prudko sa naň vrhla a strhla ho na zem.

Rev sa vtedy zdvojnásobil. Keby sa predo mnou na trávniku neboly zmietaly v zúrivom zápase tie dve telá, bol by som si myslel, že sa niekde nablízku rujú krvožíznivé dravce. To už nemohla byť iba nevinná hra. Tu už šlo o viacej. Možno Zuna zošalela a napadla

svojho milenca práve vtedy, keď chcel byť k nej najvdáčnejší. Kým bola osamote, pohrávala sa s ním, mala ho vo svojej moci. Nemusela sa obávať, že jej unikne, lebo bol ochromený. Vedel sa iba plaziť ako had a skákať ako žaba. Ale len čo teraz zbadala, že svoju korisť môže stratiť, jej zúrivosť dosiahla vrchol a stala sa opravdivým zverom.

Ako sa to dalo však pochopiť v kratučkej chvíľke niekoľkých sekúnd, pokiaľ toto vyvrcholenie zápasu prebiehalo? Stál som ako pribitý pri svojom priateľovi iba v strašnom tušení. Dnešné myšlienky a dohady ma úplne zmatly. A zatiaľ nesmyselný rev sa náhle akosi divne, uprostred najväčšieho vypätia, krátkym chrapotom zakončil. Zuna zas kľáčala nad mužom. Občas sa k jeho hlave nahýnala, ako by sa presviedčala o jeho stave alebo ako by ho v záchvate náruživosti neprestajne bozkávala. Celkom tak ako predtým. Iba v tom bol rozdiel, že muža tieto prejavy nijako nevyrušovali. Ležal nehybne na jednom boku, cudne skrútený, s nohami i s rukami skrčnými pod sebou, ako by si chránil vpadnuté brucho, kde ho práve niekto bolestne kopol.

Vtedy už rozkvitla vo mne celá hrôza poznania. Pribehol som rýchle ku kľáčiacej. Ale tá ničím nedala najavo, že by si uvedomovala a chápala to, čo sa práve stalo, ba nebolo na nej badať ani nijaké znaky šialenstva a zúrivosti. Vyzerala ako dieťa, ktoré práve skončilo hru a oddávalo sa nevinnému sneniu, alebo ako veľký plachý vták, ktorý priletel z lovu a rozčuchrával si zobákom perie, chystajúc sa na spánok. Vo svojej pohrúženosti nezačula ani moje kroky a iba vtedy sa prebrala, keď som na ňu dva razy zavolať: Zuna, Zuna!

Zodvihla sa zpomedzi trávy, hladká a napružená ani lasica, ktorá pocítila celým telom, že na poľane je už nie sama.

— Zuna, Zuna!

Poznala ma? Neviem! Jej oči ma však našly. Boly jasné a chladné ako mesačná noc. Pokiaľ mnou prenikaly, mrazilo ma v chrbte. Bolo to posledný raz. Hneď potom sa na celom tele zatriasla náhlým prebudením. Prsia jej prudko poskočily. mykla hlavou a dala sa do

behu, sprevádzaná tichým šuchorením trávy. Rýchlo ani blesk prebehla ožiarenou plošinou a zmizla v hĺbkach noci.

— Hu, — vyplašili sme ju, — poznamenal Tavo, ktorý sa bol tiež priblížil, a potom, keď sme prehliadli úbohého muža a zistili, že má na niekoľkých miestach prehryznuté hrdlo, doložil:

— Bol prislabý na jej lúbošť.

VI.

Na druhý deň sa všetko zmenilo.

Hneď na svitaní ukazovaly sa príznaky, že sa bude cez deň už ľahšie dýchať. Hmla síce ešte páchla surovou zemou a búflaviou, ale sipela, lebo drala sa už hore. Zavše z výšin šľahol do nej biely svit, ako by s oblohy kvapkal horúci olej. Ihličie mladých jedlíc sa v taký čas zaligotalo a malinčiak prudko vydýchol. Na holiach musela už byť chvíľa a ostré lúče driapaly hmlu, ktorá stúpala z dolín ešte mocným privalom proti nim. Vari najväčšie boje sa odohrávaly práve nad nami. Zavše sa zdalo, že sa vracia tmavá noc. Na všetkých stranách zahučala hmla, prichádzajúca čoraz v hustejších a černejších vlnách, lebo mala tudolu mocné zásoby, živene ešte dychom prevlhnutých jám, priepadlísk, výparmi mútnych potokov, a bola spojená s útrobnami zeme, kde prebývala odpradávná večná noc. No pred strmými lúčmi musela predsa cúvať. Povetrie sa stále viac pretepľovalo a na niektorých miestach otváraly sa hlboké vrecia so žltým svetlom, a potom naraz sa nafúklo ani perinisko a roztrhlo šírkou celej plochy. Prudké svetlo začľaplo hlbiny a rozlialo sa po trávniku. Do výšok zdvihly sa znovu vypnuté grúne s bralami a medzi ne sostupovalo slnce. Posledné kúdlisko hmly vrhlo sa naň, preto bolo najprv chlpaté, dlžizné struky strapatých fúzov previsovaly okolo neho, ale skoro jeho žiara poprehltúvala všetko, nadošlo sa a plávalo oblohou ako obrovská horiaca kvapka rosy.

Rozhodol som sa hneď odísť, lebo celým telom som pocítil, že už nemám čo hľadať medzi týmito skalnými obrami, čo zasadli znovu

na obzor, a že sa práve v belasých diaľkach otvorily pre mňa široké výhľady s dlhými cestami, na ktoré moja noha ešte nevkročila. Ale Tavo ma zdržal ešte niekoľko dní. — Nemôžeme ho nechať líškam, — vravel, — možno bol niekedy tiež kresťanom... A tak sme sa chytili hneď zrána do roboty.

Tavo chcel byť teraz dôkladný. Všetko dobre premyslel a pripravil. Vyhladal na poľane najhlbšiu a najhustejšiu pôdu, potom sa oháňal riadnym stolárskym metrom a meral: dva pozdĺž a tri štvrté naprieč, keď počítame s truhlou. Hrob bolo treba vykopat podľa všetkých predpisov cirkevných i svetských, aby nemal s nikým potahovačku, a predovšetkým neželal si, aby sa nebohý vrátil na tento svet. Preto trval tvrdošijne na dvojmetrovej hĺbke, hoci sme už pri prvom metri narazili na centové skaliská, preto kázal robiť truhlu zo samých bukových štiep a preto sa rozhodol pre ruské ceremónie, keď sa tam viac zarieka, vykiadza a svätí. Ja som mu bol rektorom, miništrantom, kostolníkom i hrobárom. Všetko trvalo tri dni. Najprv sme vykopali jamu, potom sbili truhlu a vytesali kríž. Vo dne sme robili a v noci sedeli, pofajčievali ľufok, plúvali do ohňa a strážili mŕtveho, ktorý sa každú hodinu viac nafukoval, hoci doista mal črevá poriadne vymyté. A nakoniec po pohrebe bol kar s kláštorskou slivovicou, s ruskými kniežatami, so všetkými bohmi a diablami, so všelijakými materami, s litániami ku všetkým svätým, aby mal nebohý pokoj na večnosť i od tých tamhore, i od tých tamdolu, aby mal každý svoje, Boh i Lucifer, ja i Tavo, amen.

V čase medzi robotou a najmä vtedy, keď Tava zmoril úpal a ukazoval zpod svrčiny svoj umazaný pupok Pánu Bohu, presliedil som dôkladne okolie, očakávajúc, že sa predsa v niektorom kúte stretnem ešte so Zunou, lebo nechcelo sa mi veriť, že by to už bol s ňou koniec. Ponavštevoval som aj uhliarov, ktorí sa medzitým povericali medzi hole. Ale nikde nič. Nikto mi nevedel o nej povedať zprávu, ako by sa naozaj bola prepadla do zeme.

Pre uhliarov to bola celkom prirodzená a čistá vec a preto sa za ňou ani nepriadili: Zunu si odviedol ten z Kotliska. Najprv sa porátal s mlynárom a potom si vzal aj nevestu. Celkom podľa smluvy.

Veď Zuna iba pre neho rástla. A to sa vedelo. Och, to je nič, že ho trochu dohrýzla. Všetci vieme, aký je. Položí sa ti na cestu a vyvalí oči, zachladne, celkom ako mŕtvy, len ruženec a pátričky mu chýbajú pod bradou. Ty utekáš ku zvonárovi, po ľuďoch, a kým prídu s márami, niet ho. Áno, tak robieva, my sa tomu nečudujeme.

No mne také vysvetlenie nestačilo. Brúsil som ďalej grúne, ba vysedával som nocami i pod krížom na hrobe neznámeho muža, nazdávajúc sa, že sa azda práve ta niekedy vráti. Ale nakoniec som sa musel uspokojiť s tým, čo mi povedal Tavo.

— Zuna vyrástla medzi vrchmi. Poznala ich silu i lúboň, preto sa s nimi už dávno zasnúbila. A nevolila zle. Či myslíš, že by mohla byť šťastná medzi ľuďmi, ktorých všetky možnosti, ba aj náruživosť je zameraná iba smrťou?! Hu, taký údol si ona nezaslúžila. Hole si ju vychovaly, nuž si ju i vzaly, lebo aj ony majú svoje nevesty.

OBSAH

Časť prvá, 7

Časť druhá, 96

Časť tretia, 147